

Közművelődés 2041

Koncepció a közösségi művelődés megújítására az együttműködő társadalomért - Szakmai vitára bocsátott változat -

2026.

**A koncepció a „Közművelődési szakemberek az együttműködő társadalomért”
kezdeményezés keretében készült – Szerkesztette: Fenyvesi Viktória**

Tartalom

Bevezetés	4
1. A koncepció alapvetései, helyzetképe és jövőképe	6
1.1. A közművelődés társadalmi szerepének újraértelmezése.....	6
1.2. Társadalmi és szakpolitikai környezet – miért szükséges a változás?	9
1.3. A szükséges változás irányai.....	12
1.4. Jövőkép – hová szeretnénk eljutni 2041-re?	16
2. Jogszabályi környezet.....	19
2.1. Mit látunk ma?.....	19
2.2. Hová szeretnénk eljutni? (Jövőkép)	21
2.3. Milyen változások szükségesek ehhez?	22
2.4. Melyek a legfontosabb beavatkozási pontok?.....	23
2.5. Mit teszünk mi?	25
2.6. Mivel tud hozzájárulni mindehhez a Kormány?.....	26
3. Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás	28
3.1. Mit látunk ma?.....	28
3.2. Hová szeretnénk eljutni? (Jövőkép)	29
3.3. Milyen változások szükségesek ehhez?	30
3.4. Melyek a legfontosabb beavatkozási pontok?.....	30
3.5. Mit teszünk mi?	36
3.6. Mivel tud hozzájárulni mindehhez a Kormány	36
4. Finanszírozás és erőforrások	39
4.1. Mit látunk ma?.....	39
4.2. Hová szeretnénk eljutni? (Jövőkép)	41
4.3. Milyen változások szükségesek ehhez?	41
4.4. Melyek a legfontosabb beavatkozási pontok?.....	44
4.5. Mit teszünk mi?	44
4.6. Mivel tud hozzájárulni mindehhez a Kormány	45
5. Képzés, tudás és szakmai innováció	47
5.1. Mit látunk ma?.....	47
5.2. Hová szeretnénk eljutni? (Jövőkép)	49
5.3. Milyen változások szükségesek ehhez?	49
5.4. Melyek a legfontosabb beavatkozási pontok?.....	50
5.5. Mit teszünk mi?	52

5.6.	Mivel tud hozzájárulni mindehhez a Kormány	52
6.	Társágazati együttműködések és integráló szerep	55
6.1.	Mit látunk ma?.....	56
6.2.	Hová szeretnénk eljutni? (Jövőkép)	58
6.3.	Milyen változások szükségesek ehhez?	58
6.4.	Melyek a legfontosabb beavatkozási pontok?.....	59
6.5.	Mit teszünk mi?	65
6.6.	Mivel tud hozzájárulni mindehhez a Kormány	66
7.	A koncepció megvalósításának rendszerszintű irányai.....	68
7.1.	Hosszú távú rendszerszintű változások.....	68
7.2.	Rövid távon elindítható lépések – 1–3 év.....	69
7.3.	A szakma hozzájárulása	73
7.4.	A Kormány hozzájárulása	74
8.	Mellékletek.....	77
8.1.	A koncepció alkotásának folyamataiban résztvevő szakemberek	77
8.2.	A koncepció kapcsolódása a hazai szakpolitikai rendszerhez.....	83
8.3.	A koncepció illeszkedése az Európai Unió szakpolitikai kereteihez	91
8.4.	„Társágazati együttműködések és integráló szerep” munkacsoport társadalmi területek vizsgálata	95

BEVEZETÉS

A koncepcióval kapcsolatos észrevételeket, javaslatokat és kiegészítéseket az alábbi felületen várjuk:

Közművelődés 2041 - Koncepció a közösségi művelődés megújítására az együttműködő társadalomért

Kérjük, hogy a konkrét módosítási vagy kiegészítési javaslatoknál lehetőség szerint pontosan jelöljék meg, hogy azok a koncepció mely fejezetéhez, pontjához kapcsolódnak, ezzel is segítve a felvetések beazonosítását és érdemi feldolgozását. A felületen lehetőség van a koncepció egészére vonatkozó vélemények megfogalmazására is; kérjük, hogy ezeket is olyan formában osszák meg, amely előremutató, szakmai párbeszédet ösztönöz, és hozzájárul a koncepció továbbfejlesztéséhez.

A társadalmi, demográfiai, technológiai, gazdasági és környezeti változások olyan összetett kihívásokat jelentenek, amelyekre egyetlen ágazat sem tud önmagában választ adni. Ezekre a kihívásokra a különböző társadalmi szereplők együttműködésével, a helyi szükségletekre és kezdeményezésekre építve lehet eredményesen reagálni.

A „Közművelődés 2041 – Koncepció a közösségi művelődés megújítására az együttműködő társadalomért” című dokumentum annak a közös szakmai gondolkodásnak az eredménye, amely a közművelődés jövőbeli szerepét, működését és megújulásának lehetséges irányait kívánja meghatározni. **A koncepció célja, hogy hosszú távú szakmai és rendszerszintű keretet javasoljon a közösségi művelődés megújításához, és hozzájáruljon ahhoz, hogy a közművelődés a jövőben szakmailag autonóm, stabil, együttműködő és a társadalmi szükségletekre érzékenyen reagáló közszolgáltatási területként működhessen. Jelen koncepció a szakpolitikai javaslat szakmai megalapozását adja, ami jelenleg – munkaanyagként – a 7. fejezetben szerepel.**

A koncepció a „Közművelődési szakemberek az együttműködő társadalomért” kezdeményezés keretében készült. A folyamatot 2026 tavaszán 15 közművelődési szakember indította el, akikhez a közös munka során további szakemberek csatlakoztak. Az öt munkacsoport munkájában végül 65 közművelődési szakember vett részt. A társágazati együttműködések vizsgálatába ezen túl 91, más társadalmi területeken dolgozó szakembert is bevontunk, akiknek tapasztalatai és szempontjai gazdagították a közös gondolkodást. (A névsort lásd a mellékletek között.)

A több hónapon át zajló előkészítési folyamat szakmai egyeztetésekre, találkozókra, közösen szerkesztett munkadokumentumokra, vizsgálatokra és közösségi tervezésre épült. **A munkát öt tematikus munkacsoport végezte, amelyek a közművelődés társadalmi szerepét és jogszabályi környezetét, az intézményrendszert és annak szakmai-módszertani támogatását, a képzést, a tudást és a szakmai innovációt, a finanszírozást és az erőforrásokat, valamint a társágazati együttműködések és az integráló szerepet vizsgálták.**

A koncepció egyes fejezeteiben bizonyos megállapítások és fejlesztési irányok szükségszerűen több alkalommal is megjelennek. Ennek oka, hogy az öt munkacsoport saját témája nézőpontjából vizsgálta a közművelődés megújításának lehetőségeit, és több esetben hasonló vagy azonos következtetésekre jutott. Ezek a párhuzamok nem feltétlenül tartalmi ismétlések, hanem a közös szakmai felismerések és a különböző területek egymásra utaltságának jelzései. A szerkesztés során törekedtünk arra, hogy az ismétlődő elemeket a lehetőségekhez mérten összevonjuk, illetve a részletes kifejtést ott tartsuk meg, ahol az adott fejezet saját szempontjából jelentőséggel bír.

A koncepció nem tekinti lezártnak a közös gondolkodás folyamatát. A dokumentum elkészítését követően szélesebb szakmai és társadalmi egyeztetésre kerül sor. A beérkező visszajelzések, tapasztalatok és javaslatok feldolgozásával a koncepció tovább formálható annak érdekében, hogy a közművelődés jövőjéről szóló gondolkodás minél szélesebb szakmai és társadalmi együttműködésre épüljön. A koncepció megvalósításának rendszerszintű irányait a 8. fejezet, a kapcsolódó háttéranyagokat és szakpolitikai illeszkedéseket pedig a 9. fejezet, illetve a mellékletek tartalmazzák.

A koncepció összeállítása során a készítők több mesterséges intelligencia-alapú eszközt is igénybe vettek a szakmai gondolkodás, az ötletelés, a rendszerezés és a szövegezés támogatására. Az eszközöket nem a koncepció tartalmi előállítására, hanem a munkafolyamatok támogatására használtuk, a dokumentum szakmai tartalmáért és végleges szövegéért a készítők vállalnak felelősséget.

1. A KONCEPCIÓ ALAPVETÉSEI, HELYZETKÉPE ÉS JÖVŐKÉPE

A koncepció közös gondolati keretét az a felismerés adja, hogy a működő Magyarország hosszú távon azon is múlik: **az emberek mennyire képesek részt venni saját közösségeik életében, együttműködni egymással, közös problémáikat, ügyeiket megfogalmazni és azok megoldása érdekében közösen cselekedni.**

A részvétel, az együttműködés és a közösségi felelősségvállalás olyan képességek, amelyeket tanulni, gyakorolni és fejleszteni kell. Különösen igaz ez a fejlődésében számtalanszor megakasztott, történelme során többször is szétzilált társadalmunkra. Az együttműködés, a részvétel és a közös felelősségvállalás olyan készségek és tapasztalatok, amelyek a közösségi élet mindennapi gyakorlatában alakulnak ki. Ezért ehhez a tanuláshoz **stabil közösségekre, azok együttműködésére és azok keretében megtapasztalt szabad cselekvésre van szükség.**

Társadalmunkban azonban egyre erősebben jelenik meg a bizalomhiány, az elmagányosodás, a közösségi kapcsolatok gyengülése, a jövővel kapcsolatos bizonytalanság. Ilyenkor különösen felértékelődnek azok az intézmények és szervezetek, amelyek képesek a közösségek megerősítésére és az együttműködési képesség fejlesztésére. **A társadalmi részvételhez és az együttműködéshez szükséges kompetenciák fejlesztése szintén fontos kihívás.** A kommunikáció, az együttműködés, a problémamegoldás és az aktív állampolgári részvétel képességei nem velünk született adottságok, hanem tanulható és fejleszthető készségek, amelyek erősítése hosszú távon hozzájárulhat egy élhetőbb és cselekvőképebb társadalom kialakulásához.

Ebben a folyamatban a közművelődés kiemelt jelentőségű szereplő. Olyan országos jelenléttel, intézményrendszerrel, szakmai tudással és helyi kapcsolatrendszerrel rendelkezik, amelyre stratégiai erőforrásként kell tekinteni a helyi közösségek megerősítése, a társadalmi részvétel fejlesztése, egy együttműködőbb Magyarország építése és a kulturális hiányok pótlása során. **A közművelődés Magyarország egyik legkiterjedtebb közösségi hálózata.** Intézményei, közösségi terei és szakemberei a pár száz fős falvaktól a fővárosig szinte minden településen jelen vannak, közvetlen kapcsolatban állnak a helyi társadalommal. A közművelődés erőssége, hogy közösségi és társadalmi funkcióit értékalapú kulturális eszközökön keresztül valósítja meg. Azonban nem csupán kulturális intézményrendszer, hanem a helyi társadalmak fejlesztésének meghatározó kerete, mely teret ad a közösségi részvétel fejlesztésének, a társadalmi kohézió erősítésének, a települések közösségi életének gazdagításának és a helyi kezdeményezések megszületésének.

1.1. A közművelődés társadalmi szerepének újraértelmezése

a) Kultúra, művelődés és közösségi folyamatok

A kultúra fogalma kapcsán szakítani szükséges annak szabadidős, kizárólag ünnepnapra értelmezésével és a hétköznapi, közéleti tartalom felé nyitni. A kultúra értelmezési tartományának - és ezzel a kulturális szakpolitika kompetenciakörének - tágításával lesz magától értetődő a

közművelődési intézmények közösségi, közéleti tevékenységeket is magában foglaló hely- és szerepmeghatározása.

A kultúra fogalmának értelmezéséhez két, egymást kiegészítő megközelítés ad fontos kiindulópontot. E. B. Tylor 1871-ben, *Primitive Culture* című művében a **kultúrát – illetve a civilizációt – olyan „komplex egészként” határozta meg, amely magában foglalja a tudást, a hitet, a művészetet, az erkölcsöt, a jogot, a szokásokat, valamint mindazokat a képességeket, amelyeket az ember a társadalom tagjaként sajátít el.** Meghatározása arra hívja fel a figyelmet, hogy a kultúra nem korlátozható a művészetekre vagy a szellemi teljesítményekre: az ember társadalmi életének, tanult viselkedésének és közösen kialakított gyakorlatainak összességét is magában foglalja. **Ezt a tág kultúrafelfogást erősíti meg az UNESCO 1982-es Mexikói nyilatkozata, amely szerint a kultúra „a társadalom vagy társadalmi csoport szellemi, anyagi, intellektuális és érzelmi sajátosságainak összessége”.** A meghatározás szerint a kultúra nemcsak a művészeteket és az irodalmat foglalja magában, hanem az életmódokat, a társadalmi együttélés formáit, az értékrendszereket, a hagyományokat és a hiedelmeket is. E két megközelítés alapján a kultúra olyan összetett, folyamatosan alakuló társadalmi rendszer, amelyben az emberek tudásai, értékei, meggyőződései, szokásai, életmódjai, kapcsolatai és közösségi gyakorlatai egyaránt helyet kapnak. **A kultúra nem csupán öröklött vagy átvett tartalmak összessége, hanem élő folyamat is, amelyet az emberek mindennapi tevékenységük, együttélésük és kapcsolataik során folyamatosan alakítanak.** Ebből következően minden társadalmi területnek van kulturális dimenziója. A kultúra megjelenik például abban, ahogyan az emberek tanulnak, dolgoznak, gondoskodnak egymásról, részt vesznek a közösségi életben, viszonyulnak az egészséghez és a környezethez, vagy közös értékeket és normákat alakítanak ki.

A közösségi művelődés¹ ebben az összefüggésben nem kizárólag a kulturális javak közvetítésének vagy a művészeti tevékenységek támogatásának terepe, hanem egy-egy település kulturális mintázata átörökítésének, illetve megújításának eszköze.

b) Egyéni és közösségi cselekvőképesség, részvétel értelmezése

A közművelődés társadalmi szerepének fontos eleme az egyének és közösségek cselekvőképességének erősítése. **Cselekvőképesség alatt ebben az összefüggésben nem pusztán a cselekvés formális lehetőségét értjük, hanem azt is, hogy az emberek képesek felismerni saját helyzetüket és lehetőségeiket, saját célokat megfogalmazni, döntéseket hozni, kezdeményezni, együttműködni és felelősséget vállalni saját életük, közösségük és tágabb környezetük alakításáért.**² A cselekvőképesség kibontakozása nem kizárólag az egyén tudásán, motivációján vagy személyes erőfeszítésén múlik. Meghatározó jelentősége van annak a társadalmi és közösségi környezetnek is, amelyben az emberek élnek. A valódi részvételhez nem elegendő a lehetőségek formális biztosítása. **Szükség van olyan támogató kapcsolatokra, hozzáférhető**

¹ Az anyagban a “közművelődés” és a “közösségi művelődés” kifejezéseket egymás szinonimájaként használjuk. Tesszük ezt abból a megfontolásból, hogy a közművelődés fogalomköréhez kapcsolódó tevékenységrendszerek legkisebb közös többszöröse az önkéntesen vállalt művelődési folyamatokban való együttes részvétel. (Beke Pál: A közösségi művelődés kívántos szerkezete, in: Szín, 2007/2-3, p.84.)

² Sen, Amartya: *Development as Freedom*. Oxford University Press, Oxford, 1999.

terekre, információkra, tudásokra és együttműködési helyzetekre is, amelyek képessé teszik az embereket arra, hogy éljenek ezekkel a lehetőségekkel.³ A részvétel ebben a megközelítésben nem pusztán jelenlétet, egy programhoz való csatlakozást vagy valamely szolgáltatás igénybevételét jelenti. A részvétel magában foglalja a véleményformálást, a kezdeményezést, a döntésekben való közreműködést, a közös gondolkodást és a közösségi folyamatok alakításának lehetőségét is. **Részvétel akkor valósul meg érdemben, ha az emberek nem csupán elszenvedői vagy végrehajtói a folyamatoknak, hanem saját tapasztalataikra, tudásukra és szükségleteikre építve alakítóivá is válhatnak azoknak.**

Az egyéni és a közösségi cselekvőképesség egymást erősítő folyamatokként értelmezhető. Az egyén önállósága, kezdeményezőkézsége és felelősségvállalása közösségi kapcsolatokban fejlődhet, miközben a közösségek cselekvőképessége az aktív, önállóan gondolkodó és együttműködésre kész emberek részvételére épül. A részvétel tehát egyszerre egyéni és közösségi folyamat. Az egyén részvétele hozzájárulhat saját tudásának, önbizalmának, kapcsolatrendszerének és felelősségvállalásának fejlődéséhez, miközben az együttműködésben létrejövő közös tapasztalatok és eredmények a közösség egészének cselekvőképességét is erősítik. **A közösségi részvétel ennek megfelelően nem az egyén önállóságának feladását, hanem az egyéni kezdeményezések és a közös célok összehangolásának lehetőségét jelenti.** A helyi közösségeknek lehetőséget kell kapniuk saját ügyeik felismerésére, saját kezdeményezéseik megfogalmazására és környezetük alakítására. A közösségi folyamatok támogatása ezért nem az emberek helyett történő cselekvést, hanem a helyi önállóság, a kezdeményezés, a részvétel és a közös felelősségvállalás feltételeinek megteremtését jelenti.⁴

c) A közösségi művelődés ágazatközi szerepe

Az ágazatok a társadalom működésének olyan szakpolitikailag elkülönülő területei, amelyek meghatározott társadalmi szükségletek kielégítésére, közfeladatok ellátására, illetve sajátos célok és szakmai szempontok érvényesítésére alakultak ki. Ilyen terület többek között az oktatás és képzés, az egészségügy, a szociális ellátás, a foglalkoztatás és gazdaság, az ifjúságügy, a sport, a környezet- és természetvédelem, a terület- és településfejlesztés, valamint a kultúra. Az ágazatközi együttműködés azt jelenti, hogy az egyes ágazatok szereplői saját feladataik és szakmai kompetenciáik megtartása mellett összehangolják tevékenységüket, megosztják tudásaikat és erőforrásaikat, valamint közös célok mentén keresnek válaszokat az összetett társadalmi szükségletekre.

A közművelődés ebben a rendszerben sajátos helyet foglal el. Államigazgatási szempontból a kulturális ágazat része, társadalmi funkcióját tekintve azonban olyan ágazatközi közszolgáltatás, amely a művelődés, a közösségi kapcsolatok és a kulturális részvétel eszközeire építve képes kapcsolatot teremteni különböző társadalmi területek és szereplők között. Nem más ágazatok feladatainak átvételére törekszik, hanem arra, hogy az egyes

³ Clark, David A. – Biggeri, Mario – Frediani, Alexandre Apsan (szerk.): The Capability Approach, Empowerment and Participation: Concepts, Methods and Applications. Palgrave Macmillan, 2019.

⁴ Beke Pál: Méltóságkereső. Önéletrajz és szakmatörténet. Editio Plurilingua, 2001.

ágazatokban rendelkezésre álló tudásokat, lehetőségeket, intézményeket és erőforrásokat a helyi emberek és közösségek számára hozzáférhetőbbé, érthetőbbé és összekapcsolhatóvá tegye.

A közművelődési intézmények és szakemberek helyi jelenléte, kapcsolatrendszer, közösségi beágyazottsága és együttműködési tapasztalata lehetőséget teremt arra, hogy különböző társadalmi területek szereplői találkozzanak, közös ügyeket ismerjenek fel, és együttműködéseket kezdeményezzenek. **A közösségi művelődés ágazatközi szerepének megerősítése olyan szemléletváltást igényel, amelyben az intézmények és szakemberek nem kizárólag saját ágazatuk programjainak és szolgáltatásainak megvalósítóiként jelennek meg, hanem a helyi társadalom együttműködéseinek kezdeményezőiként, támogatóiként és összekapcsolóiként is.**

E szerep betöltéséhez a közösségi művelődésnek olyan szakmai tudásra és kompetenciákra van szüksége, amelyek túlmutatnak az egyes kulturális tevékenységek és programok megvalósításán. A szakembereknek képesnek kell lenniük a helyi társadalmi folyamatok értelmezésére, a szükségletek és erőforrások feltárására, a közösségi részvétel támogatására, valamint a különböző társadalmi területek szereplőivel való együttműködés kialakítására. A közösségi művelődés társadalmi szerepének érvényesüléséhez ezért a szakmai tudás folyamatos megújítása, a tapasztalatok megosztása és az új módszerek fejlesztése is hozzátartozik

A közművelődés társadalmi funkciója

A közösségi művelődés jelentősége tehát túlmutat a művelődési lehetőségek biztosításán. A fentiekben írt alapelvek figyelembevételével **a közösségi művelődés társadalmi funkciói:**

- az egyének és közösségek **cselekvő- és alkalmazkodóképességének** erősítése,
- a helyi **kulturális mintázatok**, értékek átörökítése, megújítása,
- az egyének ezekhez kapcsolódó **kompetenciáinak**
- és közösségi kulturális **aktivitásának, részvételének** fejlesztése, illetve önfejlesztésük, önszerveződésük támogatása, lehetőségének biztosítása, továbbá
- semleges, nyitott közösségi térként, szakmai közvetítőként **a különböző ágazatok és szektorok összekapcsolása**, illetve kapcsolódásának, együttműködésének támogatása.

1.2. Társadalmi és szakpolitikai környezet – miért szükséges a változás?

A közösségi művelődés megújításának szükségességét nem csupán a szakterület intézményi, működési vagy finanszírozási problémái indokolják. **A társadalom egészét érintő demográfiai, gazdasági, technológiai és társadalmi változások olyan új helyzeteket és szükségleteket teremtenek, amelyekre adandó, illetve adható válaszok egy része a közművelődés eszközrendszerében lelhető fel.**

a) A társadalmi részvétel és a cselekvőképesség felértékelődése

A társadalmi változásokkal párhuzamosan felértékelődik az emberek és közösségek aktív részvétele saját életük, környezetük és közös ügyeik alakításában. A társadalmi részvétel lehetőségének megteremtése azonban önmagában nem elegendő: **szükség van olyan tudásokra,**

kapcsolatokra, közösségi tapasztalatokra és támogató környezetre is, amelyek lehetővé teszik, hogy az emberek élni tudjanak ezekkel a lehetőségekkel. Mindezek a folyamatok különösen fontossá teszik az érdemi társadalmi részvétel, valamint az egyéni és közösségi cselekvőképesség feltételeinek erősítését.

Ebben felértékelődik a helyi közösségi terek és kapcsolatok jelentősége. A közösségi művelődés közvetlenül kapcsolódik a helyi társadalomhoz, és olyan találkozási, kapcsolódási és közös cselekvési lehetőségeket teremthet, amelyek támogatják az egyének és közösségek részvételét és kezdeményezőképességét.

b) Demográfiai változások és területi különbségek

A népesség fogyása és öregedése, a generációs arányok átrendeződése, valamint a települések és térségek eltérő fejlődési pályái új és eltérő közösségi szükségleteket, részvételi igényeket és együttműködési helyzeteket teremtenek. Az egyes településeken és térségekben eltérő mértékben jelennek meg az előregedésből, az elvándorlásból, a népességkoncentrációból vagy éppen a helyi társadalmak átalakulásából fakadó kihívások.

A demográfiai és területi folyamatok következtében változnak a közösségi részvétel lehetőségei és formái, a helyi szükségletek, valamint az intézményekkel és szolgáltatásokkal szembeni elvárások is. **A közművelődésnek ezért nem egységes, mindenhol azonos módon alkalmazható válaszokra, hanem a helyi és térségi sajátosságokhoz igazodó működésre van szüksége.**

c) Társadalmi és gazdasági különbségek

A társadalmi és gazdasági különbségek meghatározzák, hogy az emberek milyen tudásokhoz, kapcsolatokhoz, kulturális és közösségi lehetőségekhez, illetve egyéb erőforrásokhoz férnek hozzá. Az eltérő élethelyzetek, az anyagi bizonytalanság és a területi egyenlőtlenségek egyaránt hatással vannak arra, hogy ki milyen mértékben tud bekapcsolódni a közösségi és művelődési folyamatokba, ezért nem elegendő a lehetőségek általános biztosítása. **Figyelembe kell venni azokat a társadalmi, anyagi, térbeli, információs és kapcsolati akadályokat is, amelyek egyes csoportok számára nehezebbé teszik a közösségi életben való részvételt.**

d) Bizalom, társadalmi kapcsolatok és közösségi kohézió

A társadalmi bizalom gyengülése, a társadalmi távolságok növekedése, az elmagányosodás és a közösségi kapcsolatok átalakulása nehezítheti az együttműködést és a közös cselekvést. Miközben az emberek részéről egyre erősebben jelenhet meg az igény arra, hogy saját véleményüket kifejezzék, saját ügyeikben kezdeményezzenek, és alakítói legyenek a környezetüknek, ehhez nem minden esetben állnak rendelkezésre a szükséges kapcsolatok, bizalmi viszonyok és közösségi tapasztalatok.

A társadalmi kohézió szempontjából ezért felértékelődik az olyan helyek és folyamatok szerepe, amelyek lehetőséget teremtenek a találkozásra, a párbeszédre, a különböző tapasztalatok megosztására és az együttműködés gyakorlására.

e) Digitális és technológiai átalakulás

A digitalizáció és az új technológiák, köztük a mesterséges intelligencia terjedése alapvetően alakítja át a tanulás, a munkavégzés, a kapcsolattartás, az információszerzés és a kulturális részvétel formáit. A digitális környezet új lehetőségeket teremt a tudásmegosztásra, a kapcsolódásra, az önkifejezésre és a közösségi kezdeményezések támogatására. Ugyanakkor a digitális hozzáférés, a digitális kompetenciák és az információk értelmezésének képessége terén fennálló különbségek új egyenlőtlenségeket is létrehozhatnak vagy tovább mélyíthetik a meglévőket. A technológiai változás ezért nemcsak eszközfejlesztési, hanem társadalmi, közösségi és művelődési kérdés is.

f) A szakmai tudás és a kompetenciák megújulásának szükségessége

A közösségi művelődés működésének és társadalmi teljesítményének meghatározó feltétele a megfelelő tudással, kompetenciákkal és szakmai identitással rendelkező szakemberek. A közművelődési tevékenységrendszer az elmúlt évtizedekben összetettebbé vált. A változó feladatok olyan szakmai felkészültséget igényelnek, amely nem szűkíthető le egy-egy részterület módszereinek ismeretére. Szükség van a társadalmi és kulturális folyamatok összefüggéseinek értelmezésére, a helyi szükségletek és erőforrások feltárására, a közösségi együttműködések kialakítására, valamint új szakmai megoldások kidolgozására és alkalmazására. Ez egyszerre teszi szükségessé a szakmai utánpótlás biztosítását és a pályán dolgozó szakemberek tudásának folyamatos megújítását.

A szakmai tudás fejlesztése ugyanakkor nem korlátozódhat a képzési rendszerek működésére. A felsőoktatásnak, a szakképzésnek, a továbbképzéseknek, a szakmai gyakorlatnak, a kutatásnak, a módszertani támogatásnak és a tudásmegosztásnak egymással összekapcsolódó rendszert kell alkotnia. Különösen fontos az elméleti és a gyakorlati tudás kölcsönös kapcsolata, a képzéseknek építeniük kell a terepen felhalmozódott tapasztalatokra, miközben a korszerű elméleti és módszertani tudásnak is hozzáférhetővé kell válnia a szakmai gyakorlat számára.

A technológiai és társadalmi változások miatt felértékelődik a szakmai innováció szerepe is. A helyi közösségekben létrejövő új megoldások és jó gyakorlatok azonban csak akkor válhatnak a közösségi művelődés egészének erőforrásává, ha azok dokumentálása, értékelése, megosztása és más környezetekben való alkalmazásának támogatása is biztosított.

g) Összetett, ágazatokon átívelő társadalmi kihívások

A társadalmi problémák és élethelyzetek ritkán illeszkednek egyetlen szakpolitikai terület határaihoz. Az oktatási esélyek, az egészségi állapot, a társadalmi befogadás, a foglalkoztatás, a helyi gazdaság, a környezeti tudatosság és a közösségi kohézió egymással összefüggő folyamatok részei. **A társadalmi kihívások összetettsége ezért az ágazatok közötti együttműködés erősítését, a tudások és erőforrások összehangolását, valamint a helyi szükségletekből kiinduló közös gondolkodást teszi szükségessé.** Ehhez nemcsak az intézményi, jogszabályi, finanszírozási és együttműködési feltételek megújítása szükséges, hanem a közművelődés szakmai tudásának, képzési rendszerének, kutatási hátterének és innovációs képességének megerősítése is.

h) A nemzeti összetartozás és az európai kapcsolódások új kihívásai

A társadalmi és kapcsolati környezet változásával a nemzeti összetartozás megélésének és a közösségek közötti kapcsolatoknak is új formái jelennek meg. A mobilitás, a digitalizáció és a generációk változó kapcsolattartási szokásai egyaránt hatással vannak arra, hogyan tartják fenn és adják tovább a közösségek kulturális értékeit és identitásukat. A magyarországi, a Kárpát-medencei és a diaszpórában élő magyar közösségek helyzete és kapcsolódási lehetőségei is sokfélék, ezért a korábbi kapcsolattartási formák mellett **új, rugalmasabb és kölcsönösebb együttműködési lehetőségekre van szükség.**

Ezzel párhuzamosan **felértékelődnek az európai és nemzetközi kapcsolódások is.** A közösségek számára egyre fontosabbá válik, hogy saját kulturális értékeik és identitásuk megőrzése mellett más közösségek tapasztalataihoz, tudásához és együttműködési lehetőségeihez is hozzáférjenek. Mindez a közösségi művelődés számára is új kapcsolati és szakmai lehetőségeket, egyben új feladatokat teremt.

1.3. A szükséges változás irányai

a) A közművelődést szabályozó törvény felülvizsgálata

Szükséges a közművelődést szabályozó törvény átfogó felülvizsgálata annak érdekében, hogy a szabályozás jobban tükrözze a közművelődés korszerűen értelmezett társadalmi szerepét, és megfelelő kereteket biztosítson a szakterület megújulásához. Ennek része **a közművelődés társadalmi funkciójának meghatározása, fogalomhasználatának és működési kereteinek ehhez való igazítása, valamint olyan szabályozási feltételek kialakítása,** amelyek lehetővé teszik a helyi sajátosságokhoz és szükségletekhez igazodó, rugalmas szakmai működést.

b) Programok helyett közösségi folyamatok

A közösségi művelődés működésében a programok és szolgáltatások továbbra is fontos szerepet töltenek be, de nem tekinthetők önmagukban a szakmai munka végső céljának. **A hangsúlyt azokra a hosszabb távú művelődési és közösségi folyamatokra szükséges helyezni, amelyekben az emberek saját érdeklődésük, szükségleteik és kezdeményezéseik alapján kapcsolódnak egymáshoz, tudást és tapasztalatot osztanak meg, valamint közös ügyekben válnak képessé a cselekvésre.**

A közművelődésnek olyan folyamatokat és kapcsolódási lehetőségeket kell támogatnia, amelyekben az emberek résztvevőként, kezdeményezőként és alakítóként is megjelenhetnek. Mindezzel párhuzamosan a döntéshozók nézőpontjának változása is szükséges: a Kormányzat a társadalom cselekvő- és alkalmazkodóképessége fejlesztésének kulcsintézményeiként kell tekintszen a közművelődésre, míg a – jellemzően fenntartói szerepben is lévő – önkormányzatok is túl kell tekintsenek a művelődési házak, központok rendezvényszervezői szerepén.

c) A közösségi terek szerepének újragondolása

A közművelődési intézményeknek és közösségi színtereknek a jövőben nem kizárólag kulturális programok helyszíneiként, hanem a helyi társadalom nyitott, hozzáférhető és együttműködést támogató tereiként is kell működniük. **Olyan környezetet szükséges teremteniük, amelyben különböző élethelyzetű, korú és érdeklődésű emberek találkozhatnak, kapcsolatokat alakíthatnak ki, közös szükségleteket és ügyeket ismerhetnek fel, valamint kezdeményezéseket indíthatnak el.** A közösségi tereknek egyaránt támogatniuk kell a kulturális részvételt, a közös tanulást, a párbeszédet, az önszerveződést és a helyi együttműködéseket. Ehhez nyitottabb, rugalmasabb és a helyi társadalom igényeire érzékenyebb működésre van szükség.

d) Az egyéni és közösségi cselekvőképesség erősítése

A közösségi művelődés megújulásának egyik meghatározó iránya, hogy működésének középpontjába az egyének és közösségek cselekvőképességének erősítése kerüljön. Ennek érdekében **a közművelődési intézményeknek és szakembereknek olyan művelődési és közösségi folyamatokat szükséges kezdeményezniük, támogatniuk és kísérniük, amelyekben az emberek saját érdeklődésükből és szükségleteikből kiindulva kapcsolódhatnak be, kezdeményezővé válhatnak, és aktív szerepet vállalhatnak közös ügyeik alakításában.**

A szakmai működésben ezért nagyobb hangsúlyt kell kapnia az önálló kezdeményezések támogatásának, a közösségi tanulásnak, a tapasztalatok megosztásának, a helyi kapcsolatok erősítésének és az együttműködések kialakításának. A közművelődés feladata nem pusztán a részvételi lehetőségek biztosítása, hanem azoknak a feltételeknek a megteremtése is, amelyek révén az emberek és közösségek képesebbé válhatnak saját, valamint közös ügyeik alakítására.

e) A közművelődés helyi társadalomfejlesztési szerepének megerősítése

A közösségi művelődésnek a jövőben a helyi társadalom fejlődésének természetes partnerévé kell válnia. **Ehhez a közművelődési intézményeknek és szakembereknek a helyi szükségletek és erőforrások feltárásában, a közösségi kezdeményezések támogatásában és a helyi együttműködések kialakításában is szerepet kell vállalniuk.** A közösségi művelődés saját eszközeire és szakmai tudására építve kapcsolódhat a települések és térségek társadalmi folyamataihoz, és hozzájárulhat ahhoz, hogy a helyi közösségek képesek legyenek saját ügyeik alakítására és közös kezdeményezések megvalósítására.

f) A helyi szükségletekhez igazodó, rugalmas működés

A közösségi művelődés működésének kiindulópontját a helyi társadalom és a közösségek valós szükségletei kell adják. **Ehhez olyan nyitott és rugalmas működésre van szükség, amely lehetővé teszi, hogy az intézmények és szakemberek a helyi sajátosságokhoz igazodó válaszokat alakítsanak ki, és ne előre meghatározott programokhoz vagy működési sémákhoz igazítsák a közösségeket.** A változás nem feltétlenül új feladatokat jelent, hanem a meglévő szakmai és intézményi kapacitások tudatosabb, a helyi igényekhez igazodó használatát.

g) A funkcióalapú működés és értékelés megerősítése

A közösségi művelődés működésének, tervezésének és értékelésének középpontjában a társadalmi funkció megvalósulásának kell állnia. **A szakmai munka eredményességét ezért nem kizárólag a megvalósított programok és az elért résztvevők száma alapján szükséges értelmezni, hanem azt is vizsgálni kell, hogy milyen közösségi részvétel, önszerveződés, együttműködés és helyi társadalmi eredmény jött létre.** Ehhez olyan tervezési és értékelési szemléletre, valamint mérési lehetőségekre van szükség, amelyek a közösségi művelődés társadalmi hatását is láthatóvá teszik.

h) A térségi szemlélet erősítése

A közművelődésnek a **települési működés mellett a térségi együttműködésekben rejlő lehetőségekre is építenie kell.** A települések eltérő adottságai, szükségletei és erőforrásai miatt egyes feladatok és szakmai kapacitások térségi szinten hatékonyabban szervezhetők. A térségi szemlélet lehetőséget teremt a szakmai tudás, a módszerek, az infrastruktúra és más erőforrások megosztására, valamint a települések és intézmények közötti együttműködések erősítésére. Ennek során nem a települési önállóság csökkentése, hanem az együttműködésből fakadó lehetőségek jobb kihasználása a cél.

i) Az ágazatközi és partnerségi együttműködések erősítése

A közművelődésnek a jövőben tudatosabban kell kapcsolódnia az oktatás, az egészségügy, a szociális ellátás, a foglalkoztatás, az ifjúságügy, a sport, a környezet- és természetvédelem, a terület- és településfejlesztés, valamint más társadalmi területek szereplőjéhez. Az ágazatközi együttműködés nem más ágazatok feladatainak átvételét jelenti. A közösségi művelődésben rejlő potenciál az, hogy saját művelődési, közösségi és kulturális eszközeire építve kapcsolatot teremt a különböző szereplők között, összekapcsolja a rendelkezésre álló tudásokat, lehetőségeket és erőforrásokat, és támogassa azok helyi hasznosulását. Ehhez **a közművelődési intézményeknek és szakembereknek a helyi együttműködések kezdeményezőivé, támogatóivá és összekapcsolóivá kell válniuk.**

j) A nemzeti összetartozás és az európai kapcsolódások erősítése

A közösségi művelődésnek a jövőben olyan együttműködési formák kialakítását kell támogatnia, amelyek a magyarországi, a Kárpát-medencei és a diaszpórában élő magyar közösségek sajátosságaira és kezdeményezéseire épülnek. A cél a tartós, kölcsönös kapcsolatok, a tudás- és tapasztalatcsere, a közös kulturális és közösségi kezdeményezések, valamint a generációk közötti kapcsolódások erősítése.

Ezzel együtt erősíteni szükséges a magyar közösségek európai és nemzetközi kapcsolódásait, valamint a szakmai és közösségi hálózatokba való bekapcsolódás lehetőségeit. **Ehhez kiszámítható szakmai és finanszírozási háttérre, a kisebb közösségek számára is hozzáférhető támogatásokra, valamint a pályázati, projekt- és hálózátépítési kapacitások fejlesztésére van szükség.** A kapcsolatok fejlesztésének alapja a kölcsönösség, a helyi sajátosságok tisztelete és a közösségek aktív részvétele.

k) A szakmai tudás, a képzés, a kutatás és az innováció rendszerének megújítása

A közművelődés megújulásának egyik alapvető feltétele a szakmai tudás, a képzés, a kutatás és az innováció egymásra épülő rendszerének kialakítása. Ennek egyszerre kell támogatnia a szakmai utánpótlás biztosítását és a pályán dolgozó szakemberek folyamatos kompetenciafejlesztését.

A közösségi művelődés megújulásához olyan szakemberekre van szükség, akik a kulturális és művelődési kompetenciák mellett rendelkeznek közösségfejlesztési, nemformális tanulási folyamatokhoz kapcsolódó, partnerségi, kommunikációs, digitális, projekt- és folyamatkísérési ismeretekkel is. **Fontos a társadalmi szükségletek felismerésének, a helyi együttműködések támogatásának, a közösségi tervezésnek és a társadalmi hatások értékelésének képessége.**

Szükséges erősíteni a képzés és a közművelődési gyakorlat kapcsolatát, valamint a kutatási eredmények, a tereptapasztalatok és az innovatív szakmai megoldások megosztását és alkalmazását. A cél olyan tanuló szakmai rendszer kialakítása, amelyben a képzés, a gyakorlat, a kutatás és az innováció kölcsönösen erősíti egymást.

l) A finanszírozás és az erőforrások szemléletének átalakítása

A közművelődés finanszírozásának jobban kell igazodnia a közösségi folyamatok hosszabb időigényéhez és összetettségéhez. A stabil működési feltételek biztosítása mellett **szükség van olyan fejlesztési és programalapú forrásokra is, amelyek támogatják a helyi kezdeményezéseket, az ágazatközi együttműködéseket, a szakmai innovációt, a tudásfejlesztést és a társadalmi hatások létrehozását.**

Az erőforrásokat nem kizárólag pénzügyi és infrastrukturális szempontból szükséges értelmezni. A közösségi kapcsolatok, a helyi tudások, a szakmai tapasztalatok, a partnerségek és a közösségek önkéntes hozzájárulásai ugyancsak fontos erőforrást jelentenek. A finanszírozási és értékelési rendszereknek ezért a közösségi folyamatok és együttműködések eredményeit, valamint társadalmi hatásait is figyelembe kell venniük.

m) A szakmai autonómia és a rendszerszintű támogatás megerősítése

A közművelődés ágazatközi és társadalmi funkciójának elismeréséhez olyan szabályozási, finanszírozási, adatpolitikai és szakmai-módszertani keretekre van szükség, amelyek támogatják a terület önálló szakmai működését és hosszú távú fejlődését.

Ennek része lehet egy **országos, autonóm módszertani és tudásfejlesztési központ újbóli kialakítása**, amely támogatja a kutatást, a képzést, a módszertani fejlesztést, a tudásmegosztást, a szakmai utánpótlást és a helyi innovációk terjedését. Az országos támogatást területi és helyi szintű szakmai együttműködésekkel kell összekapcsolni.

n) A koncepció helye a hazai és európai szakpolitikai környezetben

A közösségi művelődés megújítása nem értelmezhető önálló, más szakpolitikai területektől független folyamatként. Társadalmi szerepe, működési feltételei és fejlesztési lehetőségei szorosan kapcsolódnak azokhoz a hazai és európai koncepciókhoz, stratégiákhoz, szakpolitikai keretekhez és jogszabályokhoz, amelyek az emberek életminőségét, társadalmi és kulturális részvételét, tanulását, közösségi kapcsolatait és környezetét alakítják. A koncepció ezért abból indul ki, hogy a közművelődés fejlesztésének illeszkednie kell a hazai és európai szakpolitikai környezethez, ugyanakkor az illeszkedés nem jelenthet pusztán formális hivatkozást vagy egyoldalú alkalmazkodást. **A különböző szakpolitikákkal együttműködve ki kell jelölni a kapcsolódási pontokat egymás céljaihoz, és világossá kell tennie azt is, hogy a közművelődés a saját eszközeivel, intézményeivel, szakmai tudásával és közösségi kapcsolataival milyen értéket tud hozzáadni ezek megvalósításához.**

A hazai szakpolitikai tervezésben ezért szükséges számolni a közművelődés társadalmi és közösségi erőforrásaival, miközben a közösségi művelődésnek is tudatosan fel kell tárnia, hogy az egyes szakpolitikai célokhoz milyen konkrét módon tud kapcsolódni. A kapcsolódásnak ezért nem pusztán a dokumentumok közötti hivatkozásokban, hanem a célok, a feladatok, az intézményi együttműködések, a finanszírozási lehetőségek és a megvalósítási folyamatok szintjén is meg kell jelennie.

Az Európai Unió szakpolitikai környezetéhez való kapcsolódás részben eltérő logikát követ. **Az Európai Unió különböző stratégiái, programjai, szakpolitikai keretei és ajánlásai olyan közös célokat és irányokat jelölnek ki, amelyekhez Magyarország és a hazai szakpolitikai területek – így a közművelődés is – kapcsolódhatnak.** Az uniós illeszkedés szempontjából különösen fontosak azok a célkitűzések, amelyek a kulturális részvétel, a társadalmi kohézió, a demokratikus részvétel, a társadalmi befogadás, az egész életen át tartó tanulás, a digitális átállás, a fenntarthatóság, a helyi és területi fejlődés, valamint az ágazatok közötti együttműködés jelentőségét hangsúlyozzák. Az uniós kulturális szakpolitikai keretekben is megjelenik az a szemlélet, amely a kultúrát nem kizárólag önálló szakterületként, hanem a társadalmi jólléthez, a közösségek megerősítéséhez és más szakpolitikai célok megvalósításához hozzájáruló tényezőként értelmezi.

A koncepcióhoz kapcsolódó hazai szakpolitikai dokumentumokat és a kölcsönös illeszkedés lehetséges pontjait a 9.2. melléklet tartalmazza, a koncepcióhoz kapcsolódó európai uniós szakpolitikai dokumentumokat és az azokhoz való illeszkedés lehetséges pontjait pedig a 9.3. melléklet foglalja össze.

1.4. Jövőkép – hová szeretnénk eljutni 2041-re?

2041-ben a közművelődés olyan szakmailag autonóm, stabil és kiszámítható finanszírozással és erőforrásokkal rendelkező, ágazatközi együttműködésre képes közszolgáltatási terület,

amelynek működése középpontjában az egyének és a helyi közösségek cselekvőképességének erősítése áll.

A közösségi művelődés a társadalom különböző területeinek stratégiai partnereként **a helyi közösségek és az ágazati szereplők közötti együttműködés meghatározó szereplője.** Helyi jelenlétére, közösségi és szakmai tudására építve összekapcsolja a rendelkezésre álló tudást, lehetőségeket és erőforrásokat a helyi szükségletekkel és kezdeményezésekkel, ezáltal teremtve lehetőséget a közös cselekvésre.

A közművelődés a magyarországi és külföldi magyar közösségek közötti élő, kölcsönös és európai dimenzióval rendelkező kapcsolatrendszerként erősíti a **kulturális önazonosságot, a nemzeti összetartozást,** a közösségek cselekvőképességét és a közös jövő alakításának lehetőségét.

Az **intézmények és a szakemberek olyan nyitott tereket,** kapcsolatokat, közösségi és tanulási lehetőségeket teremtenek, amelyek képessé teszik az egyéneket és a közösségeket arra, hogy saját életük, közösségük és tágabb környezetük alakítóivá váljanak. A programok és szolgáltatások ebben a működésben ennek eszközei, nem pedig önmagukban a működés céljai.

Az országos, térségi és helyi intézményhálózat olyan rugalmas, **együttműködésre épülő rendszerként működik,** amely a települések és térségek sajátosságaihoz, szükségleteihez és lehetőségeihez igazodva biztosít folyamatos, hozzáférhető és szakmailag megalapozott közösségi művelődési lehetőségeket.

A közösségi művelődés **tudásalapú, tanuló és folyamatosan megújuló szakmai rendszerként** működik. A felsőoktatás, a szakképzés, a szakmai továbbképzés, a kutatás és a közművelődési gyakorlat egymást erősítő kapcsolatban állnak. A szakemberek számára elérhetőek a szakmai fejlődést, az új kompetenciák megszerzését, az együttműködést és a szakmai életutak fenntarthatóságát támogató képzési, mentorálási és tudásmegosztási lehetőségek.

Az **országos szakmai-módszertani és tudásfejlesztési központ önálló és autonóm központként** támogatja a közösségi művelődés megújulását, a módszertani tudás rendszerezését és megosztását, a kutatást, a képzést, a szakmai utánpótlást és a helyi innovációk kibontakozását. Együttműködik a felsőoktatási intézményekkel, a szakmai szervezetekkel, a gyakorló szakemberekkel és más ágazatok szereplőivel, valamint támogatja a szakmai tapasztalatok és az új gyakorlatok széles körű megismerését, adaptálását és továbbfejlesztését.

A közösségi művelődés szakmai rendszere **ösztönzi és elismeri a helyi kezdeményezésekből születő innovációkat.** Lehetőséget teremt ezek feltárására, dokumentálására, értékelésére és megosztására, hogy a helyi tapasztalatokból más közösségek és szakemberek is tanulhassanak. A kutatás és a szakmai értékelés hozzájárul a társadalmi szükségletek jobb megértéséhez, a módszerek fejlesztéséhez, valamint a közösségi művelődés társadalmi hatásainak láthatóvá tételéhez.

A közművelődés finanszírozása kiszámítható közfinanszírozási alapra épül, amely egyszerre biztosítja a közszolgáltatási feladatok és a szakmai működés stabil feltételeit, figyelembe veszi a helyi és területi különbségeket, valamint elkülönített forrásokat biztosít a fejlesztésre, a szakmai megújulásra, az innovációra, a tudásfejlesztésre és a társadalmi hatásokat létrehozó közösségi kezdeményezésekre.

2. JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET

A közművelődés társadalmi funkcióját a jogszabályi környezetnek is tükröznie kell. A jelenlegi szabályozás elsősorban az alapszolgáltatások rendszerén keresztül határozza meg a közművelődés feladatait és működési kereteit. Az alapszolgáltatások bevezetése abból a szempontból előrelépés volt, hogy kiszélesítette a közösségi művelődés kompetencia-körét, láthatóvá tette a közösségi művelődésnek a kultúrához való hozzáférése, illetve a kulturális hiánypótláson túlmutató funkcióit. Másfelől viszont – mivel nem célt, hanem eszközt határoz meg – magában hordozza a tevékenységek sematizálásának lehetőségét. **A közösségi művelődés társadalmi funkciójának jogszabályi megjelenítése lehetőséget teremtene arra, hogy a szabályozás ne kizárólag a közművelődési tevékenységeket és az intézményi formákat határozza meg, hanem a közművelődés társadalmi célját és az annak megvalósításához szükséges alapvető kereteket is.** Továbbá ez teremti meg annak lehetőségét, hogy a vonatkozó jogszabályokban is látható legyen: a közösségi művelődés társadalmi funkciója túlmutat a kultúráközvetítésen, a művelődéshez való jog biztosításán.

A szabályozásban ezért szükséges egyértelműen meghatározni a társadalmi funkció és az annak megvalósítását szolgáló közművelődési tevékenységek, illetve alapszolgáltatások viszonyát.

2.1. Mit látunk ma?

2.1.1. Erősségek

A közművelődés **jogszabályi szabályozása több évtizedes múltra tekint vissza**, és kialakította a közművelődési feladatellátás alapvető kereteit. A szabályozás rögzíti az állam és a helyi önkormányzatok felelősségét, valamint a közművelődéshez való hozzáférés biztosításának alapvető kereteit.

A jelenlegi szabályozásban már megjelennek olyan alapelvek, amelyek összhangban vannak a közösségi művelődés társadalmi funkciójával. Ilyen a közösségi tevékenységek és a közösségek támogatása, a nyitottság és hozzáférhetőség, a közösségek öntevékenységre épülő működés, valamint a civil, gazdasági és más szakterületek szereplőivel való együttműködés.

2.1.2. Kihívások és fejlesztendő területek

A jelenlegi szabályozás egyik alapvető hiányossága, hogy a közművelődés társadalmi funkciója nincs olyan átfogó keretként meghatározva, amelyhez az egyes tevékenységek és alapszolgáltatások egyértelműen kapcsolódnának. Erre is visszavezethető az a helyzet, hogy a fenntartók jellemzően programszervező intézményként tekintenek a közművelődési intézményekre, az állam kulturális szolgáltatóként kezeli a szakterületet, a látogatók, a tevékenységekben részt vevők, illetve a társadalom széles köre pedig rendezvényhelyszínként azonosítja a közösségi tereket. A társadalmi funkció megfogalmazásával és rögzítésével **a helyi szükségletekre reagáló, széttagolástól mentes, koherens tevékenységrendszer** megfelelő

értelmezése, tervezési és mérési módszereinek kidolgozása az egyik legfontosabb fejlesztendő terület.

A jelenlegi beszámolási és értékelési gyakorlat elsősorban a könnyen számszerűsíthető teljesítményeket – a programok, rendezvények és résztvevők számát – teszi láthatóvá. Ez önmagában is a programközpontú működést erősíti, miközben kevésbé jelenik meg benne **a közösségi folyamatok minősége, az önszerveződés erősödése, az új együttműködések létrejötte és a helyi társadalomban bekövetkező változás.**

A szervezett programkínálat folyamatos bővítése egyfajta versenyfutás a nagyobb településeken a minél teljesebb kapacitáskihasználásért, amivel párhuzamosan erősödik a közművelődés szolgáltatásként való értelmezése és az általánosságban folyamatosan emelkedő bevételi kötelezettségek a bevételorientált gondolkodást erősítik. **Mindezek együttesen szűkítik a szabad tér és időszavok elérhetőségét, egyre inkább korlátozva a közösségi funkciót.** Mindezt erősíti, hogy számos településen a lakosság jellemzően kész programokat vár, miközben saját igényeit kevésbé fogalmazza meg, a közös tervezésben és a közösségi életben kevésbé vesz részt.

A fiatalok más szemmel tekintenek a közművelődési intézményekre; számukra gyakran nehezen megfogható ezek valós célja és rendeltetése. Ezért is kiemelkedően fontos a társadalmi funkció közérthető megfogalmazása, ami a nyitottságot, aktív kapcsolódást, elérhetőséget és közös cselekvés lehetőségét mutatja fel. A közművelődési intézmények tevékenységének, pontosabban az abban megvalósuló, illetve megvalósítható folyamatok, tevékenységek közérthetőbbé, láthatóbbá tétele érdekében megfontolandó a **“közösségi és kulturális központ/ház/tér” intézményi megnevezések bevezetése.**

A szabályozás jelenlegi logikája erősen összekapcsolja az intézményi formákat, a településtípusokhoz kapcsolódó kötelezettségeket és az alapszolgáltatások rendszerét. Indokolt ezért annak felülvizsgálata, hogy a szabályozásnak milyen mértékben kell intézményi formákat, konkrét feladatokat előírnia, milyen mértékben kell a ténylegesen ellátandó társadalmi funkcióra, valamint az annak biztosításához szükséges minimumfeltételekre koncentrálnia.

2.1.3. Tendenciák és változások

A közösségi művelődés működésének és társadalmi szerepének változása a jogszabályi környezet folyamatos felülvizsgálatát is szükségessé teszi. A közösségek működése, a helyi szükségletek, az intézmények és más társadalmi szereplők közötti együttműködések folyamatosan változnak, ezért a szabályozásnak is képesnek kell lennie ezekhez alkalmazkodni.

Hosszabb távon nagyobb teret szükséges biztosítani a helyi sajátosságokhoz és szükségletekhez igazodó működésnek, miközben megmaradnak a közösségi művelődés szakmai és a hozzáférést biztosító alapvető minimumai.

Ennek egyik lehetséges iránya, hogy a szabályozás a kötelező intézményi formák és feladatok helyett egyre inkább a közösségi művelődés társadalmi funkcióját, valamint az annak megvalósításához szükséges szakmai és működési minimumokat határozza meg.

Ez a szemléletváltás lehetőséget adhat arra, hogy a közösségi művelődés szabályozása **egyszerre legyen stabilabb az alapvető garanciák tekintetében és rugalmasabb a helyi megvalósításban.**

2.2. Hová szeretnénk eljutni? (Jövőkép)

2041-ben **a közösségi művelődés a helyi társadalmak természetes fejlesztőpartnere.** A művelődési intézmények **nyitott közösségi terekként** működnek, ahol az emberek kapcsolatokat építenek, tanulnak és tudásukat megosztják, közösen gondolkodnak és cselekszenek településük ügyeiben. A helyi közösségek kezdeményezők, együttműködők és alkalmazkodóképesek, a **közművelődés pedig alapvető közszolgáltatásként járul hozzá a települések társadalmi fejlődéséhez, kulturális életük alakításához és az életminőség javításához.**

A közösségi művelődés mindezek mellett **más ágazatok természetes együttműködő partnere.** A közművelődési intézmények és szakemberek az oktatás, a szociális terület, az egészségügy, a foglalkoztatás, a helyi gazdaság, a sport, a környezetvédelem és más területek szereplőivel együttműködve kapcsolják össze a helyi tudásokat, erőforrásokat és kezdeményezéseket. Ennek az együttműködésnek a jogszabályi és szakmai keretei is biztosítottak.

A közösségi művelődés jogszabályi környezete olyan világos, korszerű és rugalmas keretet biztosít, amely egyértelműen meghatározza a közösségi művelődés társadalmi funkcióját, az állami és önkormányzati felelősséget, valamint a közösségi művelődéshez való hozzáférés infrastrukturális, személyi és szakmai minimumait.

A jogszabály olyan kereteket biztosít, amelyek lehetővé teszik, hogy a települések eltérő társadalmi, demográfiai és infrastrukturális adottságaikhoz igazodó módon szervezzék meg közösségi művelődési feladataikat, ugyanakkor minden településen biztosítottak legyenek a szükséges infrastrukturális, személyi, szakmai és hozzáférési minimumok. **Ennek részeként kistelepülések esetében erős a térségi szemlélet:** térségi együttműködésben történik a feladatellátás, az önkormányzatok, a civil szervezetek, más szakmák képviselői és a helyi közösségek bevonásával.

A szabályozás a közösségi művelődési intézményeket és közösségi színtereket a helyi közösségek működésének és együttműködésének fontos tereiként ismeri el. A civil társadalom a közösségi művelődés alapértelmezett partnere. A helyi egyesületek, alapítványok, önkéntes csoportok és informális közösségek a települések társadalmi tőkéjének legfontosabb hordozói. Olyan támogatási és partnerségi rendszerek működnek, amelyek **ösztönzik a közművelődési intézmények és a civil szervezetek közös tevékenységét, közösségfejlesztő kezdeményezéseit és erőforrás-megosztását.** A művelődési háznak a helyi civil élet természetes infrastruktúrájaként, a helyi polgárok és közösségeik saját házaikként működnek.

2.3. Milyen változások szükségesek ehhez?

A jogszabályi környezet kapcsán kiemelt cél, hogy a **közösségi művelődés társadalmi funkciója jelenjen meg a szakterületre vonatkozó törvényben keretcélként, a jelenlegi alapszolgáltatások pedig e komplex társadalmi funkció helyi szintű megvalósításának lehetséges eszközeiként** kerüljenek meghatározásra. A javasolt megoldás esetében a “szakmai iránytű” a társadalmi funkció lesz, annak megvalósításának mikéntjét kell megtervezniük, majd arról beszámolniuk az intézményeknek. A tervezés és a beszámolás eszköze a szolgáltatási terv helyett egy olyan **szakmai munkaterv és beszámoló** legyen, amely a társadalmi funkció logikáját követi, az új logika szerinti tervezést és hatásmérést segíti.

A törvényi szabályozásnak nem a megvalósítás részleteit kell leírnia, hanem a közösségi művelődés társadalmi funkcióját, az annak megvalósulását elősegítő lehetséges alapfeladatokat, az állami és önkormányzati felelősséget, valamint azokat a szakmai minimumokat, amelyek minden településen biztosítják a közösségi művelődéshez való hozzáférést.

A társadalmi funkció helyi szintű megvalósítását minden településen a helyi társadalmi és közösségi szükségletek közösségi eszközökkel való feltárásának kell megalapoznia. Hiszen az öt elemű komplex társadalmi funkció nem azonos a tevékenységek kötelező végrehajtásával, hanem azt jelenti, hogy a közművelődés a helyi szükségletekre a helyi közösségekkel együttműködve keresse meg a megfelelő válaszokat. Az új rendszer teljes körű bevezetését célszerű pilotidőszaknak megelőznie: eltérő településméretű és intézményi adottságú településeken kell tesztelni a társadalmi funkcióhoz kapcsolódó tervezési, beszámolási és hatásmérési rendszert. A tapasztalatok alapján véglegesíthetők az indikátorok, a módszertani útmutatók és a részletszabályok.

Az intézmények kötelező megnevezései, elvárási rendszerei szintén felülvizsgálatra szorul. A jelenlegi logika nem a valós társadalmi szükségleteket veszi alapul, hanem a létesítményekre koncentrálna azok terméinek nagyságából vezeti le a besorolásukat. A minimum feltételek aránytalanok, nem követik a települések méretéből adódó valós szükségleteket. Természetesen minimumokra és garanciákra, szakmai kontrollra szükség van, de azok logikája, alapja a társadalmi funkció megvalósíthatósága kell legyen.

Hosszabb távon dönthető el az a kérdés, hogy a terület teljes szabályozása az 1997. évi CXI. törvény keretei között vagy önálló jogszabályban történjen. A jelenlegi közös törvényi keret történeti okokból alakult ki, de ma már a közművelődés kapcsolatrendszere jóval szélesebb: az oktatással, a szociális területtel, a civil szférával és a helyi közösségfejlesztéssel legalább olyan szoros, mint a közgyűjteményekkel. Ez indokoltá teheti, hogy a jövőben ez a terület saját szabályozási keretet kapjon, miközben természetesen a kulturális szakterületek közötti együttműködést továbbra is fenn kell tartani. A kulturális tevékenység és funkció szerepe a társadalmi integráló, közösségi funkcióval azonos hangsúlyt kaphat egy önálló jogszabályban, míg

a kultúráközvetítő, kulturális tevékenységeket támogató feladat, mint alapvető eszközünk nem kerül háttérbe.

A közösségi művelődés jövőjének tervezésénél **a civil szervezetek megerősítése is szükséges**. A legfontosabb, hogy ezek támogatása ne kizárólag pályázati logikára épüljön, mert az nem alkalmas arra, hogy tartós közfeladat-ellátást finanszírozzon.

2.4. Melyek a legfontosabb beavatkozási pontok?

A közösségi művelődés társadalmi funkciójának jogszabályi megerősítéséhez az alábbi beavatkozási pontok azonosíthatók:

- **A társadalmi funkció keretcélként való rögzítése:** a törvényben jelenjen meg a közösségi művelődés társadalmi funkciója, amelyhez az alapszolgáltatások és a helyi szakmai működés kapcsolódik.
- **A közösségi művelődés társadalmi funkciója és az alapszolgáltatások viszonyának újraszabályozása:** az alapszolgáltatások a társadalmi funkció megvalósításának lehetséges eszközeiként jelenjenek meg.
- **A „közösség” fogalmának kiszélesítése:** a törvény ma a közösségi terek elsődleges használóiként a „művelődő közösségeket” nevesíti, miközben a gyakorlatban ennél jóval szélesebb kör – környezetvédő, vállalkozói, korosztályi és egyéb önszerveződő csoportok – talál otthonra ugyanezekben az intézményekben. A társadalmi funkció hitelesen csak akkor tölthető be, ha a jogszabály nem szűkíti le eleve azt a kört, akikért ez a funkció létezik.
- **A kötelező intézményformák és megnevezések felülvizsgálata:** a szabályozás a funkció tényleges ellátását és az ahhoz szükséges minimumfeltételeket helyezze előtérbe.
- **Arányos, településmérethez és szükségletekhez igazodó követelményrendszer kialakítása:** a szakmai, személyi és tárgyi minimumok differenciált meghatározása.
- **A tervezési, beszámolási és értékelési rendszer jogszabályi felülvizsgálata:** a társadalmi funkcióhoz kapcsolódó szakmai tervezés és beszámolás feltételeinek megteremtése.
- **A társadalmi hatás mérésének jogszabályi keretei:** olyan rendszer kialakításának lehetővé tétele, amely a társadalmi funkció teljesülését is vizsgálja.
- **A településfejlesztési kapcsolódás jogszabályi rögzítése:** a közművelődési intézmények és helyi közösségek szakmai részvételének biztosítása a településfejlesztési és településrendezési folyamatokban.
- **A térségi együttműködés szabályozási lehetőségeinek megteremtése:** a több településen átívelő, szakmaközi közművelődési feladatellátás jogi feltételeinek kialakítása.
- **Pilotok alkalmazása a szabályozás egyes új elemeinek bevezetése előtt:** különösen a funkcióalapú tervezés, beszámolás, hatásmérés és térségi működés esetében.

2.4.1. Hosszú távú rendszerszintű változások (15 év)

A közösségi művelődés társadalmi funkciójának jogszabályi megerősítése hosszabb távon a szabályozási rendszer összehangolt átalakítását teszi szükségessé.

Hosszú távon az alábbi szabályozási irányok megvalósítása szükséges:

- **A társadalmi funkció végigvezetése az értékelési és minősítési rendszeren:** jelenjen meg a tartalmi elvárás a munkatervekben és szakmai beszámolóokban.
- **Országos, funkcióalapú hatásmérési rendszer kialakítása,** amely láthatóvá teszi, mennyiben töltik be az egyes intézmények a meghatározott társadalmi funkciót.
- **A képzési rendszer hozzáigazítása** az új, funkcióalapú szemlélethez, hogy a szakemberképzés ne csak a tevékenységek technikai lebonyolítására, hanem a mögöttes társadalmi cél szolgálatára is megfelelően készítsen fel.
- **A közművelődés sajátos szakmai kompetenciáinak megerősítése:** a közösségi művelődés hosszú távú megújulásának feltétele, hogy egyértelműen megfogalmazódjanak azok a sajátos szakmai kompetenciák, amelyekkel a közművelődés más társadalmi területek működéséhez hozzájárul.
- **A helyi és térségi működés feltételeinek újragondolása:** Hosszabb távon olyan feltételrendszer kialakítása szükséges, amely a települések és térségek eltérő adottságaihoz, lakosságszámához, társadalmi szükségleteihez és rendelkezésre álló erőforrásaihoz igazodik.
- **A képzési háttér átalakítása:** ahhoz, hogy a társadalmi funkcióalapú működés legyen a jellemző, a szakmai képzések teljes rendszerét ehhez a szemlélethez szükséges igazítani.

2.4.2. Rövid távon elindítható lépések (1–3 év)

A fentiek elérése érdekében az alábbi jogszabályi és szabályozási lépések indíthatók el rövid távon:

- **A társadalmi funkció megfogalmazása, jogszabályba emelése.**
- **A szakmai, módszertani háttér átalakítása:** a társadalmi funkcióalapú működéshez már rövidtávon hozzá kell igazítani a szakmai-módszertani támogatás rendszerét is.
- **A „kulturális alapellátás” fogalmának kivezetése a Kultv-ből.** A módosítást az indokolja, hogy az „ellátás” kifejezés ellentmond mindennek, ami a közművelődés társadalmi, „alulról jövő”, dinamizáló, felhatalmazó stb. szemléletéből ered. Olyan szemléletet tükröz, amelyben a kultúra „nyújtott szolgáltatásként” jelenik meg. A közművelődés lényege azonban éppen az aktív részvétel, az együttműködés és a közösségek önszerveződésének támogatása. A kulturális alapellátás emellett az előző kormány által ki nem dolgozott koncepció volt, amely ráadásul részben a közművelődési szervezetek által megvalósítva már létezett.
- **A „közösség” fogalmának kiszélesítése:** a jogszabály ne szűkítse le a közösségi művelődés által megszólítható közösségek körét.
- A közművelődési intézmények tevékenységének, pontosabban az abban megvalósuló, illetve megvalósítható folyamatok, tevékenységek közérthetőbbé, láthatóbbá tétele érdekében megfontolandó a **“közösségi és kulturális központ/ház/tér” intézményi megnevezések bevezetése.**
- **A kötelező intézményformák és kötelező megnevezések helyett kötelező funkció ellátás**
– a jogszabály alapvető célja a településnagysághoz vagy lakosságszámhoz igazított

feltételrendszerek meghatározása, a keretek meghatározása legyen. Ennek részeként meg kell teremteni annak feltételeit (legalább: jogszabályi kötelezés, forrásbiztosítás, képzés), hogy a nagyobb városokban, illetve a budapesti kerületekben kialakulhasson az a kétszintű intézményrendszer, amelyben a nagyobb művelődési központok mellett több kisebb, otthonos, könnyen belakható közösségi tér jön létre, amelyeket elsődlegesen maguk a helyi lakosok és civil csoportok töltenek meg élettel.

- **A tervezési, beszámolási és mérési rendszer pilotjellegű tesztelése:** rövid távon indokolt olyan pilotprogramok elindítása, amelyekben a társadalmi funkcióalapú tervezés, beszámolás és hatásmérés gyakorlati feltételei tesztelhetők.
- **A település- és térségfejlesztési folyamatokba való bekapcsolódás:** rövid távon szükséges megteremteni annak feltételeit, hogy a közművelődési intézmények, a közösségi terek és a helyi közösségek szakmai szereplőként kapcsolódhassanak be a településfejlesztési és településrendezési koncepciók, stratégiák és akciótervek előkészítésébe.
- **Térségi és szakmaközi együttműködések fejlesztése:** rövid távon elindítható a települések, intézmények, közösségi terek, önkormányzatok, civil szervezetek és más ágazatok szereplői közötti együttműködések tudatos fejlesztése.
- **A civil szervezetek és helyi közösségek támogatási feltételeinek javítása:** rövid távon szükséges a civil szervezetek és helyi közösségi kezdeményezések támogatási formáinak felülvizsgálata.

2.5. Mit teszünk mi?

A közművelődési szakma aktívan részt vesz a közösségi művelődés jogszabályi környezetének megújításában. Ennek érdekében:

- összegyűjtjük és megosztjuk a jogszabály alkalmazásával kapcsolatos szakmai tapasztalatokat és gyakorlati problémákat;
- szakmai párbeszédet kezdeményezünk és veszünk részt a jogszabályi változások előkészítésében;
- közösen kialakítjuk és képviseljük a szakma által szükségesnek tartott változtatások szakmai szempontjait;
- részt veszünk az új szabályozási megoldások és működési modellek szakmai kipróbálásában, értékelésében és továbbfejlesztésében;
- megosztjuk a helyi és térségi működés során szerzett tapasztalatokat, és ezekkel támogatjuk a szabályozás helyi sajátosságokhoz igazodó kialakítását;
- együttműködünk más ágazatok és szakmai területek szereplőivel annak érdekében, hogy a jogszabályi környezet az ágazatközi együttműködések számára is megfelelő kereteket biztosítson;
- társadalmi kommunikációs és szemléletformáló kampányokat kezdeményezünk és valósítunk meg annak érdekében, hogy a társadalom és a döntéshozók számára is láthatóvá váljon a közművelődés társadalmi funkciója, és az, hogy a közösségi művelődés nem

csupán kulturális programszervezés, hanem a helyi közösségek fejlesztésének meghatározó szereplője.

2.6. Mivel tud hozzájárulni mindehhez a Kormány?

2.6.1. Azonnali lépések

- **A közművelődés társadalmi funkciójának rögzítése a Kultv-ben:** a törvény jelenleg felsorol alapszolgáltatásokat, de nem mondja ki, hogy mi a közművelődés társadalmi küldetése.
- **A vonatkozó jogszabályok fogalomrendszerének korszerűsítése:** ha meghatározásra kerül a társadalmi funkció, akkor ehhez igazítani kell a Kultv. célrendszerét, az „alapszolgáltatás” értelmezését, a végrehajtási rendeletek szóhasználatát.
- **A közösségek fogalmának kiterjesztése:** minden közösség ide tartozó (civil szervezetek, nyugdíjas közösségek, ifjúsági csoportok, vállalkozói klubok, környezetvédő közösségek, önkéntes szerveződések), amely a közművelődési tereket használja.
- **Az országos szakmai szolgáltató és módszertani központ átalakítása, minisztérium által fenntartott szervezatként működtetése:** részletesen meg kell határozni az országos, a megyei, a térségi módszertani hálózat feladatait, jogosítványait, szakmai autonómiáját, finanszírozását. Meg kell erősíteni a minőségfejlesztő, mentoráló, tanácsadó szerepet.
- **Bérrendezés:** a kiszámítható, megfelelő szintű bérezést és a szakterületen dolgozókat megillető juttatásokat biztosító csomag kidolgozása indokolt.
- **Az önkormányzatok feladatai:** a törvény rögzítse, hogy a fenntartó biztosítsa a szakmai önállóságot, készítsen fejlesztési tervet, működjön együtt a helyi civil szervezetekkel, végezzen rendszeres igényfelmérést.
- **Településfejlesztési partnerség:** a közösségi terek és a kulturális részvétel jelentősen hozzájárulnak a települések élhetőségéhez, ezért indokolt, hogy a közművelődés alakítója is legyen a helyi fejlesztéseknek. Ezt a célt szolgálhatja annak rögzítése, hogy „a településfejlesztési és településrendezési koncepciók, stratégiák és akciótervek előkészítése során biztosítani kell a közművelődési intézmények és a helyi közösségek szakmai részvételét”.
- **Pilotprogramok indítása** a társadalmi funkció alapján való tevékenységtervezés és -beszámolás-értékelés, továbbá és a vidéki területek térségi szintű, szakmaközi együttműködésre épülő modelljeinek értékelése és fejlesztése érdekében.

2.6.2. Középtávon megteendő lépések (2027–2028)

- **A közművelődési intézmények szakmai szolgáltatási standardjainak, hatásmérési módszereinek részletes kidolgozása.**
- **Finanszírozási rendszer teljes felülvizsgálata** a normatív finanszírozástól a pályázati rendszereken át az infrastrukturális fejlesztési forrásokig.

- **Az intézményi szintű tervezés és beszámolás átalakítása:** a tervezés és értékelés középpontjába a helyi társadalmi szükségletekre adott válaszok és az elért társadalmi eredmények kerülnek; a tevékenységek ezek eszközeként jelennek meg.
- **A továbbképzési rendszer újragondolása:** a képzési és továbbképzési rendszer elvárásai és finanszírozása felülvizsgálatot igényel, a jelenlegi szabályozás kevés, anyagi forrást nem biztosít, a hozzáférés így nagyon egyenlőtlen.
- **A települési közművelődési rendeletek módosítása:** a Kultv. változásaihoz és az alapszolgáltatások új értelmezéséhez igazodó helyi rendeletek kialakítása, amelyet az országos szakmai szolgáltató és módszertani központ információval és szakmai tanácsadással támogat.

2.6.3. Távlati teendők (2041-ig)

- **Az infrastrukturális fejlesztések feltételeinek biztosítása,** központi, állami felelősségi körben kezelve. Az önkormányzatok, mint a kulturális alapú társadalomfejlesztést végző szervezetek közvetlen működtetői jogosultak legyenek arra, hogy a helyi szükségletek szerinti feltételrendszert ki tudják alakítani önerő hiányában is.
- **A jogi keretrendszer folyamatos felülvizsgálatával,** előírásainak pontosításával a kívánt működést ösztönző, támogató környezet kialakítása, amelyben biztosított minden állampolgár számára az, hogy az újraértelmezett és fogalmazott kulturális alapszolgáltatáshoz hozzájusson.

3. INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS SZAKMAI-MÓDSZERTANI TÁMOGATÁS⁵

3.1. Mit látunk ma?

3.1.1. Erősségek

A rendszer elsődleges erőssége az országos jelenlét. A közösségi szinterek, művelődési házak és kulturális központok találkozási alkalmakat biztosítanak, befogadják az amatőr művészeti, közösségi-hagyományörző, oktatási, tehetséggondozási, egészségfejlesztési, ifjúsági és civil kezdeményezéseket. A terepen dolgozó szakemberek plurális tapasztalata és kapcsolati hálója a helyi társadalomfejlesztés nélkülözhetetlen erőforrása.

A művelődési intézményrendszer egyszerre tölti be az alábbi szerepeket:

- a kulturális javakhoz és közösségi terekhez való **hozzáférés országos infrastruktúrája;**
- a helyi értékek, tudások, kapcsolatok és önkéntes kapacitások **integráló és mobilizáló eszköze;**
- **ágazatközi befogadó funkciója** kiterjed az oktatás, a szociális szféra, az egészségfejlesztés, az ifjúságügy és a vidékfejlesztés területeire;
- **helyspecifikus intézményi és civil gyakorlatokat** működtet, amelyekre országos tudásbázis és adaptációs modellek építhetők.

3.1.2. Kihívások és fejlesztendő területek

A rendszer hiányosságai elsősorban a működés jelenlegi szerkezeti és szakmai korlátaira, míg az akadályok azoknak a feltételeknek a hiányára utalnak, amelyek a megújulást nehezítik.

a) Hiányosságok

A közművelődés rendkívül tagolt. **A települési jogállás, a lakosságszám, a fenntartói forma és a helyi erőforrások nem alkotnak koherens rendszert:** kis lélekszámú város önálló intézményt, nagyobb község közösségi szintet tarthat fenn. **Az intézményeken kívül civil, egyházi és gazdasági szereplők is végeznek közművelődési feladatokat, de munkájuk összehangolása és regisztrációja hiányos.** A Közművelődési Kerekasztalok lehetősége kevés helyen vált működő részvételi fórummá.

A szolgáltatási tervek jellemzően programcentrikusak, nem kapcsolódnak kellően a helyi társadalmi szükségletekhez, a települési gazdasági programokhoz vagy a közép- és hosszú távú stratégiákhoz. A közművelődési megállapodással ellátott feladatok és a külső szolgáltatók teljesítménye sokszor nem jelenik meg a tervezési és értékelési rendszerben.

⁵ Az „Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás” munkacsoport a munkaanyagához használt adatokat szakpolitikai helyzetelemzésként használja. A végleges döntés-előkészítő változatban elfogadás előtt ellenőrizendők az időben változó vagy forrásmegjelölést igénylő adatok (pl. OSAP 2024 / adatszolgáltatók és közösségi szinterek aktuális száma; a szakemberek végzettség és kor szerinti megoszlása; a részmunkaidős és közművelődési megállapodás alapján dolgozó feladatellátók köre stb.; a települési közművelődési rendeletek hiánya; a központi szervezet által kezelt adatbázisok, kutatások és vagyonelemek jogi státusza).

b) Akadályok

A szakmai autonómiát a fenntartói függés, a bizonytalan finanszírozás és az ellenőrzési rendszer hiányosságai korlátozzák. A siker helyi mércéje gyakran a rendezvények, látogatók és bevételek száma, miközben a közösségi bizalom, az önszerveződés, az önkéntesség vagy a tartós partnerségek csak hosszabb távon mérhetők. Az OSAP-adatszolgáltatás ezért önmagában nem ad megfelelő alapot a minőségi összehasonlításhoz és a fejlesztési döntésekhez.

A humánerőforrás-kapacitások településenként és intézménytípusonként jelentős különbségeket mutatnak, és egyes területeken további szakmai kapacitásokra van szükség. A programszervezés és az adminisztráció háttérbe szorítja a közösségfejlesztést, a részvételi tervezést és a szociokulturális animációt. Külön hiányterület az ifjúsági munka, a digitális közösségépítés, a társadalmi hatásmérés és az ágazatközi együttműködés. **Az előregedő szakembergárda, az alacsony pályapresztízs és a bérszínvonal a generációváltást veszélyezteti.**

A területi módszertani támogatás centralizált, az alulról érkező igények visszacsatolása gyenge. A programgazda-szerep túlsúlya mellett háttérbe szorult a kutatás, a terepi mentorálás, a horizontális tudásmegosztás és a helyi innováció. Budapest és a vidéki hálózat szakmai kapcsolata sem rendszerszerű. Mindez párhuzamosságokat, egyenlőtlen hozzáférést és intézményi kiszolgáltatottságot eredményez.

3.1.3. Tendenciák és változások

A rendszerváltás után megerősödött civil szféra számos településen a kulturális és közösségi élet meghatározó szereplőjévé vált. Ezzel a közművelődés sokszereplős szabadidős, művelődési és közösségi tanulási térré alakult, szabályozása azonban intézményközpontú maradt. A nagyvárosokban a bevételi és látogatottsági elvárások az élmény- és rendezvényközpontú működést ösztönzik; a kistelepüléseken a pénzügyi, demográfiai és szakember-ellátottsági hátrányok halmozódnak.

A 2012–2017 közötti szervezeti átalakulások az országos és területi módszertani feladatokat centralizálták. **Az állami finanszírozás fennmaradt, de a szakmai autonómia, a nyilvános társadalmi kontroll és a széles körű szakmai részvétel sérült, garanciái máig hiányoznak.** A tapasztalat tehát azt mutatja, hogy az állami finanszírozás és országos módszertani intézmény önmagában nem elegendő, a közművelődés potenciáljának szakmai és társadalmi kiaknázásához szükségesek az átlátható irányítás, független szakmai ellenőrzés és kétirányú hálózati működés hosszú távú biztosítékai.

3.2. Hová szeretnénk eljutni? (Jövőkép)

2041-ben olyan hálózatos közművelődési intézményrendszer működik, amely minden településen és településrészen nyitott társadalmi és kulturális térként működik. A közművelődési intézmény egyidejűleg kulturális központ, közösségi tér, tanulási és tudásmegosztó színtér, valamint társadalmi innovációs műhely. A közművelődési funkcióival összhangban az intézmény vagy

színtér a kultúráközvetítés, a közösségépítés és a helyi fejlesztés feladatait összehangoló, erőforrásokat feltáró és integráló helyi szereplő.

Az intézményrendszer a közművelődési mező köré, így az állami és önkormányzati szereplők, a kulturális, oktatási, szociális és egészségügyi intézmények, a település- és vidékfejlesztés, továbbá a civil és gazdasági szféra partnerségére épül. A mára klasszikussá vált „programszolgáltató” modell helyett közösségeket fejlesztő, hálózatokban működő, tanuló intézményi modell van, amely településspecifikus módon dolgozik, miközben országosan egységes szakmai minimumot teljesít.

3.3. Milyen változások szükségesek ehhez?

A változás több, egymásra épülő szinten szükséges.

Társadalmi szinten a helyi lakosság részvételi és együttműködési képességét kell erősíteni.

Önkormányzati szinten a fenntartói logikát partnerségi szemlélettel kell kiegészíteni: a helyi közösségek és szakemberek kerüljenek be a tervezésbe, az értékelésbe és a döntés-előkészítésbe.

Államigazgatási szinten el kell ismerni a közművelődés ágazatközi, társadalmi- és területpolitikai funkcióját, és ennek megfelelő finanszírozási, szabályozási és adatpolitikai kereteket kell kialakítani.

Szakmai szinten a kultúra és a közösségi részvétel társadalmi hatásai kerülnek középpontba.

Szint	Szükséges változás	Feltételek
Társadalmi	Részvétel, önszerveződés és helyi cselekvőképesség	Nyitott intézmények, közösségi fórumok, bevonási minimumok
Önkormányzati	Fenntartóból fejlesztési partner	Közös igényfelmérés, helyi stratégia, nyilvános értékelés
Államigazgatási	Ágazatközi és területpolitikai beágyazás	Autonóm módszertani központ, stabil finanszírozás, szakfelügyelet
Szakmai	Programközpontúságból folyamat- és hatásközpontúság	Mentorálás, képzés, tudásbank, szakmai-módszertani fejlesztés

3.4. Melyek a legfontosabb beavatkozási pontok?

a) Országos szakmai fejlesztőhálózat

Három funkcionális szint kialakítása indokolt.

- Helyi szinten a települési és kerületi intézmények, közösségi szinterek és egyéb feladatellátók biztosítják az alapszolgáltatásokat és a helyi partnerségeket.
- Területi szinten a szakmai központok módszertani támogatást, mentorálást, képzést, lokalizált kutatást és erőforrás-integrációt végeznek. Összekapcsolják az ágazati szereplőket.

- Országos szinten az autonóm módszertani központ fejleszti a standardokat, koordinálja a tudásáramlást, működteti az adat- és tudásrendszereket, kutatásokat bonyolít le, szakmai képzéseket szervez, valamint képviseli a szakterületet az ágazatközi döntés-előkészítésben.

A területi szintnek nem szükségképpen kell követnie a közigazgatási határokat; a település-szerkezethez, az ellátási szükségletekhez és a tényleges szakmai kapcsolatokhoz igazodhat.

Budapest önálló fővárosi szakmai központtal (BMK) kapcsolódjon az országos rendszerhez.

A megyei vagy regionális egységek szolgáltató módszertani műhelyként, lokalizált innovációs és koordináló szerepben működjenek.

b) Az országos szakmai-módszertani központ újraszervezése

Az országos központ önálló jogi személyiséggel, elkülönített költségvetéssel, törvényben garantált szakmai autonómiával, transzparensen és éves nyilvános beszámolási kötelezettséggel, valamint a szakmai-jogszabályi kereteket nem meghaladó minisztériumi felügyelettel működjön.

Az országos központ feladatai:

- módszertan-fejlesztés;
- mentorhálózat;
- kutatás (együttműködésben az egyetemekkel, más ágazati kutatócsoportokkal, civil szervezetekkel);
- szakmai képzés szervezés és koordináció, gyakorlólhelyek nyilvántartása (minősítése);
- országos és nemzetközi tudásbank; szakmai kommunikációs platform;
- szakmai információs platformok működtetése, integrációs és koordinációs szerep;
- innovációs „laboratórium”, többlépcsős szakmai pályázati fejlesztési alap működtetése;
- statisztika, minőségbiztosítás és szakfelügyeleti szakmai előkészítés;
- ágazatközi koordináció;
- a digitalizáció és a mesterséges intelligencia felelős szakmai alkalmazásának támogatása.

A szakmai-módszertani irányítás társadalmi-szakmai kontrollja:

Alulról delegált javaslattevő és véleményezési jogkörrel rendelkező független **„Országos Közművelődési Tanács” működése.** A testületben jelenjenek meg a települési intézmények, a civil és gazdasági feladatellátók, a szakmai szervezetek és a módszertani központ képviselői. A Tanács véleményezze a prioritásokat, kutatási és módszertani programokat, valamint az éves szakmai beszámolót.

c) Feladatrendszer, szakmai autonómia és szabályozás

Az alapszolgáltatások értelmezését össze kell hangolni a kormányzati funkciókkal: az egész életen át tartó tanulással és amatőr művészetekkel; a hagyományos közösségi értékek gondozásával; a közösségi és társadalmi részvétel fejlesztésével; valamint a kulturális alapú gazdaságfejlesztéssel. Cél, hogy a szolgáltatási terv (munkaterv), a szakmai teljesítményértékelés

és a költségvetési elszámolás ugyanazt a feladatlogikát kövesse. A TEÁOR-besorolások egyértelmű szakmai meghatározása is indokolt.

A helyi intézmények készítsenek helyzetfelmérésen alapuló középtávú stratégiát, annak alapján folyamat- és partnerközpontú éves munkaterv alapján működjenek.

A települési gazdasági program és fejlesztési koncepciók készítésében kötelezően kelljen együttműködést kezdeményezni a közművelődési intézménnyel és a helyi közösségi szereplőkkel. **A szakmai vezető számára biztosítani kell a módszertanilag megalapozott döntésekhez szükséges autonómiát,** ugyanakkor ezt ellensúlyozza a nyilvános tervezési, beszámolási és hatásmérési kötelezettség.

d) Humán erőforrás, szakmai képzés és szakmai-módszertani mentorálás

A kötelező továbbképzésben gyakorlatorientált, terepmunkához kapcsolódó modulokat kell indítani a közösségi felmérésről, részvételi tervezésről, közösségfejlesztési folyamatról, facilitálásról, ifjúsági és generációk közötti munkáról, önkéntesmenedzsmentről, digitális közösségépítésről és társadalmi hatásmérésről. **Akkreditált gyakorlólhelyek és egyetemi partnerségek** segítsék a pályára lépést és a szakmai fejlődést. A **mentorhálózat** elsődlegesen a pályakezdeket, a kistelepülési szakembereket és az új intézményeket támogassa, továbbá igény szerint vonjon be társ-szakmákat is.

e) Finanszírozás és infrastruktúra

Az alapfinanszírozás fedezze az épület fenntartását, az energiaköltséget, az alapvető szakmai eszközöket és a jogszabályi minimumhoz szükséges béreket. A szakmai pályázati forrás ne az alapműködési hiányt pótolja, hanem innovációt, közösségi fejlesztést, részvételiség-ösztönzést, korszerűsítést és kísérleti programokat finanszírozzon. A támogatás differenciálása a lakosságszám mellett vegye figyelembe a településszerkezetet, az elérhetőséget, a társadalmi hátrányokat, az infrastruktúrát és a közösségi aktivitást.

f) Tervezés, statisztika és társadalmi hatásmérés

Az éves szolgáltatási tervet/munkatervet három-öt éves helyi közművelődési program alapozza meg, amely a települési és térségi fejlesztési dokumentumokhoz, lehetőség szerint az Európai Unió tervezési ciklusához kapcsolódik. A tervezés közösségi igényfelmérésen, erőforrás- és kompetenciatérképen, valamint nyilvános partnerségi egyeztetésen alapuljon.

Az OSAP-rendszert olyan országos adat-platformmá szükséges fejleszteni, amely a feladatellátókat, szakembereket, a helyi közművelődési megállapodásokkal bevont szervezeteket és a funkcióra használt infrastruktúrát is követi.

A mennyiségi mutatók mellé kerüljenek minőségi indikátorok: új és fennmaradó/fejlődő közösségek; önkéntesek és önkéntes munka; helyi kezdeményezések; intézményi és ágazatközi partnerségek; ifjúsági részvétel; kulturális hozzáférés; közösségi bizalom; a sérülékeny csoportok

bevonása. Az indikátorokat pilotban kell validálni, és el kell kerülni, hogy az ösztönző finanszírozás “adattermelési” kényszert hozzon létre.

g) Ifjúsági, generációk közötti és önkéntességi programok

A közművelődési és oktatási intézmények együttműködését helyi programokban szükséges realizálni. Az iskolával nem rendelkező településeken különösen fontos, hogy a fiatalok lakóhelyükön (saját szomszédságukban) is találjanak kulturális, önkéntes és közösségi részvételi lehetőséget. Az idősek ne kizárólag szolgáltatási célcsoportként, hanem tudás- és tapasztalat hordozó közösségi erőforrásként jelenjenek meg.

A generációk közötti párbeszéd interaktív programjai kapjanak prioritást. Minden térségben legalább egy állandó, generációk közötti program működjön: helytörténeti és emlékezet-projekt, digitális tudáscsere, művészeti műhely, mentorprogram vagy települési közösségi akciók stb.

Az iskolai közösségi szolgálatot a helyi társadalom egészének szolgálatába kell állítani, szakmai önkéntes-koordinációval és megfelelő ifjúságvédelmi, adatvédelmi és felelősségi garanciákkal.

h) Kistélepülési feladatellátási modellek

Az 5000 fő alatti településeken nem azonos intézményi formát, hanem folyamatos és minőségi szakmai hozzáférést szükséges garantálni. A modellválasztás ne merev lélekszámküszöb vagy települési státusz, hanem lakosságsszám, településszerkezet, elérhetőség, infrastruktúra, helyi erőforrások, településközi interakciók, társadalmi szükséglet és közösségi aktivitás alapján történjen. A modellek ötvözhetők is.

Modell	Területi / intézményi dimenzió	Szakmai-módszertani minimum
Önálló települési szakember	Megfelelő infrastruktúra és aktív helyi közösségi élet	Helyi fejlesztési terv, közösségi fórum, rendszeres mentorálás
Mikrotérségi szakember	Több, egymáshoz kapcsolódó kisebb település	Igényalapú térségi munkaterv; ágazatközi, nem mechanikus heti jelenlét
Térségi közösségi központ	Aprófalvas vagy erőforráshiányos térség	1–2 szakember, mobil eszközök, helyi kapcsolattartók (specifikus fejlesztőprogramok, véleményvezérek, társágazati szereplők bevonása)

Integrált könyvtári- közművelődési hely	Meglévő könyvtári és közösségi infrastruktúra (IKSZT modell)	A két szakma (közgyűjteményi és közművelődési) eltérő kompetenciáinak megőrzése és fejlesztése
Mobil szakmai szolgáltatás	Nehezen elérhető, szórványos településhálózat (Könyvtárbusz modell)	Utazó szakember, mobil műhely, digitális és kulturális eszközök (specifikus fejlesztőprogramok, véleményvezérek, társágazati szereplők bevonása)
Önkormányzati társulás	Közösen finanszírozható térsgégi feladatok	Állami társfinanszírozás és hátránykompenzáció, ágazatközi együttműködések.

i) Közművelődési intézmények

A művelődési ház, művelődési központ és kulturális központ intézménytípusok esetében e típusoknak megfelelő innovációs munkacsoportok létrehozását szorgalmazzuk. E szakmai körök saját tapasztalataik alapján dolgozzák ki az intézményi működés megújulásának főbb irányait. E munkacsoportok hosszabb távon a szakmafejlesztés bázisaként segíthetik az országos módszertani központ tevékenységét.

A megyei jogú városok központi intézményei lehetnek az országos módszertani központ térségi bázisintézményei (feltételek: feladatellátási szerződésben rögzített támogatás és módszertani koordináció).

Az agóra elnevezés mára indokolatlan a területi és funkcionális egyenetlenség, valamint a pályázati időszak letelte okán. Ezen intézmények kulturális központ funkciója jogszabály szerint értelmezhető.

j) Tudásbank, innováció és kommunikáció

“Közművelődési Tudásbank” gyűjtse és terjessze a közösségi munkamód alapú módszertanokat, ágazatközi együttműködések, értéktári és amatőr művészeti gyakorlatokat, helyi szintű bevált gyakorlatokat, valamint az innovációs mintaprojekteket.

A „minőségbiztosított” tudásbank ne csak „dokumentumtár” funkciót töltsön be: szükséges az adaptációs feltételek kialakítása (pl. helyzetelemzés, költség- és kapacitásigény, hatásmérési eszközök és értékelési eredmények, mentori tevékenység bemutatása) és az innovációk ösztönzése.

Az országos kommunikáció feladata a közművelődés, mint közösségfejlesztő közszolgáltatás bevezetése a köztudatba. Éves társadalmi hatásjelentés, döntéshozói-, vezetői-, szervezeti

képzések, pályaorientáció és jó gyakorlatok nyilvánossága erősítse a szakma presztízsét. A kommunikáció azonban csak hiteles adatokra és átlátható szakmai teljesítményre épülhet. Ezek nyilvánossága kulcsfontosságú.

Az országos hálózat információs bázisaként működő interaktív felület a települési intézmények, szakemberek és civil szolgáltatók kiemelt szakmai platformjaként szolgálja a szakmai információk terjesztését (pl. képzések, tematikus szakmai napok, speciális szakemberek, mentorhálózat, álláshelyek, partnerkereső) naprakész adataival.

3.4.1. Hosszú távú rendszerszintű változások (15 év)

15 éves távlatban **a közművelődés a település- és térségfejlesztési koncepciók szerves része**. Az infrastrukturális beruházásokat közösségi alapú felmérések előzik meg és társadalomfejlesztő folyamatok kísérik, amelyek az elöregedésre, a társadalmi izolációra, a helyi gazdaság hiátusaira és a kulturális hozzáférés egyenlőtlenségeire is reagálnak. Az intézmények korszerű, nyitott közösségi centrumként működnek, társadalmi szerepük és szakmai presztízsük megerősödik.

A megújulás pillérei:

- stabil, országos és fővárosi területi hálózat, működő mentor- és tudástranszfer-rendszerrel;
- alapfunkciókhoz rendelt kiszámítható normatíva és több évre tervezhető fejlesztési források;
- a helyi közművelődési programok beépülése a területi és uniós fejlesztési ciklusokba;
- országosan validált társadalmi hatásmérés és az eredmények nyilvános felhasználása;
- a közművelődés stabil ágazatközi szerepe az oktatásban, szociális és egészségügyi prevencióban, ifjúság- és időspolitikában, település-, vidék- és gazdaságfejlesztésben;
- vonzó szakmai életpálya, rendszeres kompetenciafejlesztés és kiszámítható generációváltás.

3.4.2. Rövid távon elindítható lépések (1–3 év)

Beavatkozás	Felelős szint	Határidő / eredmény
Független országos helyzetfeltárás és jogszabályi audit	Kormányzat + független szakértői csoport	0–12 hónap: nyilvános jelentés és adatminőségi jegyzék
“Országos Közművelődési Tanács” és intézményi munkacsoportok	Kormányzat + szakmai/civil delegáltak + Módszertani központ	0–12 hónap: mandátum, összeférhetetlenségi és nyilvánossági szabályok, javaslatétel és tanácskozási jogkör
Erőforrás-, adat- és vagyonleltár	Fenntartók + Módszertani központ / országos szakmai koordináció	0–12 hónap: intézmények, szakemberek, adatbázisok, kutatások és eszközök leltára

OSAP és intézményi adatbázis felülvizsgálata	Kormányzat + Módszertani központ + Statisztikai és szakmai munkacsoport	6–18 hónap: új adatmodell és pilot
Mentorhálózati pilot	Módszertani központ + Területi műhelyek	6–24 hónap: legalább 3 eltérő térségtípusban
Kistelepülési garanciaprogram pilot	Kormányzat + Módszertani központ + önkormányzati társulások	12–36 hónap: A–F modellek összehasonlító értékelése
Gyakorlatorientált szakmai továbbképzések	Módszertani központ + képzőhelyek	12–24 hónap: terepgyakorlatos modulok és akkreditált gyakorlóhelyek
Társadalmi hatásmérés pilot	Módszertani központ + Kutatóhelyek + intézmények	12–36 hónap: validált minimum-indikátorkészlet
Közművelődési Tudásbank első változata	Módszertani központ	18–36 hónap: minőségbiztosított jó gyakorlatok és mentorhálózat

A végleges intézményi átalakítást csak a helyzetfeltárás és a pilotok első hároméves eredményei alapján célszerű végrehajtani. Az azonnali döntések feladata az adatvesztés megakadályozása, a szakmai párbeszéd helyreállítása, a jogszerű és átlátható átmenet biztosítása, valamint a különböző településtípusokon működő modellek “kipróbálása”.

3.5. Mit teszünk mi?

A szakmai közösség mozgósítása, a javaslatok operacionalizálása és a döntés-előkészítés szakmai támogatása keretében:

- részletes jogszabály-módosítási és intézményi koncepciót készít;
- kidolgozza az országos módszertani központ feladat- és garanciarendszerének szakmai minimumát;
- javaslatot tesz a társadalmi párbeszéd, a mentorhálózat és a hatásmérés megújítására;
- terepen dolgozó szakembereket, szakmai szervezeteket, civil és ágazatközi partnereket von be a tervezésbe;
- innovációs pilotterületeket és értékelési szempontokat javasol.

3.6. Mivel tud hozzájárulni mindehhez a Kormány

3.6.1. Azonnali lépések

A Kormány a közművelődést a települési társadalomfejlesztés stratégiai partnereként ismerje el. Bízzon meg független, a jogszabályi környezetben és a terepi praxisban jártas szakértői csoportot az országos helyzetfeltárással.

Biztosítsa az állami közfeladat-ellátás körében keletkezett adatok, kutatások, szakkönyvtári és szakmai erőforrások jogszerű megőrzését, hozzáférhetőségét és fejlesztési célú feldolgozását.

A fenti vállalások teljesítése érdekében a Kormánynak az alábbi azonnali intézkedéseket szükséges megtennie:

- indítsa el a középtávú közművelődési fejlesztési koncepció előkészítését;
- teremtsen meg az autonóm országos szakmai egyeztetés átmeneti keretét;
- jöjjön létre az autonóm országos módszertani központ és a hozzá kapcsolódó területi, illetve fővárosi szakmai hálózat.
- rendelje el a települési rendeletek, szolgáltatási tervek, foglalkoztatási feltételek és közművelődési megállapodások auditját;
- biztosítson elkülönített forrást a mentorhálózati, hatásmérési és kistépülési pilotokra;
- kezdje meg az ágazatközi egyeztetést az önkormányzati, oktatási, szociális, ifjúsági, egészségügyi és területfejlesztési szereplőkkel.

3.6.2. Középtávon megteendő lépések (2027-2028)

A középtávú szakaszban az **új működési rend intézményesítése** szükséges. Az alapszolgáltatások, a kormányzati funkciók, a TEÁOR-rendszer, a szolgáltatási tervek és a finanszírozási elszámolás kerüljön összhangba.

Stabilizálódjon a **“Közművelődési Tanácsok”** delegációs rendszere, a minőségbiztosítás, a korszerű szakfelügyelet, az érdekeltségnövelő fejlesztési program és az országos mentorhálózat.

Minden település férjen hozzá szakemberhez; a kistépülési (A–F) modellek közül helyi felméréseken alapuló szükségletek alapján válasszanak. A hátrányos helyzetű, aprófalvas, elöregedő vagy közlekedésképtelen nehezen elérhető térségek kapjanak „felzárkózási” többlettámogatást, kiemelt fejlesztői mentorálást.

A finanszírozás kezelje elkülönítetten a működési garanciát, a szakembertámogatást és az innovációs forrást.

3.6.3. Távlati teendők (2041-ig)

Az ágazati stabilitás távlati kormányzati feladat, melynek része **a közművelődés ágazatközi szerepének jogszabályi és költségvetési rögzítése**, a társadalmi hatás alapján értékelt, de a hátrányokat kompenzáló finanszírozás, valamint a szakmai életpálya és rendszeres kompetenciafejlesztés biztosítása.

A módszertani központ hosszú távú feladata a szakmai-módszertani fejlesztés, mentorhálózat működtetése és fejlesztése, adatbázisok működtetése, adaptáció, kutatás, szakemberképzés, technológiai változások közösségi célú alkalmazása.

Megvalósítási és ellenőrzési keret

Irányítási kérdés	Javasolt megoldás	Kontroll
Ki dönt a szakmai prioritásokról?	Kormányzati felelősség + autonóm szakmai tanács véleményezése	Nyilvános éves munkaterv és indokolás
Ki támogatja a helyi intézményt?	Területi módszertani műhely és mentor	Éves intézményi elégedettség- és szükségletmérés
Mi alapján jár finanszírozás?	Alapgarancia + hátránykompenzáció + fejlesztési ösztönzők	Költség- és eredményadatok elkülönített auditja
Hogyan mérhető az eredmény?	Mennyiségi statisztika + validált minőségi hatásmutatók (társadalmi hatásmérés)	Független értékelés, nyilvános hatásjelentés
Hogyan őrizhető meg az autonómia?	Törvényi garanciák, delegált testület, átlátható vezetői kiválasztás	Összeférhetetlenségi szabályok és külső szakmai felülvizsgálat

Kockázatok és kezelésük

- **decentralizálás:** a területi szintek saját szakmai programmal és kétirányú (kormányzati és társadalmi) beszámolási kötelezettséggel működjenek.
- **bürokrácia:** egységes minimum-adatkészlet, egyszeri adatbevitel és feladatarányos jelentési kötelezettség szükséges.
- **indikátorok:** a finanszírozás ne egyetlen mutatóhoz kötődjön; egészítse ki kvalitatív értékelés és mintavételes audit.
- **települési egyenlőtlenségek újratermelése:** hátránykompenzáció, mobil szolgáltatás és térségi szakember-hozzáférési garancia szükséges.
- **szakemberhiány:** bérrendezés, gyakorlólhelyek, mentorálás és többéves életpálya-intézkedések összehangolása szükséges.

Az ágazati reform akkor tekinthető sikeresnek, ha nem csupán új szervezeti struktúrát hoz létre, hanem minőségében mérhetően növeli a helyi közösségek részvételét, cselekvőképességét és kulturális hozzáférését; közben pedig kiszámítható szakmai környezetet teremt a feladatellátók számára.

4. FINANSZÍROZÁS ÉS ERŐFORRÁSOK

A közművelődés működésének, ezen keresztül a helyi közösségek hosszútávú fejlesztésének legelemibb, megkerülhetetlen feltétele, hogy **az intézményrendszer megfelelő, kiszámítható és sokrétű erőforrásokkal rendelkezzen**. Amikor erőforrásokról beszélünk, nem szűkíthető le pusztán számokra, költségvetési sorokra és táblázatokra. A rendelkezésre álló források mennyisége és elosztásuk módja határozza meg a mindennapokban, hogy a legkisebb falvakban vagy a hátrányos helyzetű régiókban élők egyenlő eséllyel férnek-e hozzá az alapvető közösségi szolgáltatásokhoz. Ez dönti el, hogy egy település képes-e megtartani a fiataljait, meg tudja-e őrizni kulturális identitását.

A terület legfontosabb erőforrása – az elnevezésektől és a mindenkori jogszabályi definícióktól függetlenül – maga a közművelődési szakember. Elkötelezett, magasan képzett, a helyi viszonyokat jól ismerő munkatársak nélkül a legkorszerűbb, milliárdokból felújított infrastruktúra vagy a legbőkezűbb állami támogatás sem képes valódi, élő társadalmi értéket teremteni.

Az üres falak nem építenek közösséget. Ha azonban a jelenlegi finanszírozási rendszer továbbra is szűkös, egycsatornás és a mindenkori fenntartó pillanatnyi anyagi helyzetének kiszolgáltatott marad, az beláthatatlan következményekkel jár. Nem csupán a szakma elöregedéséhez vezet, hanem a helyi társadalmak láthatatlan szövetének széthullásához is. A közművelődés finanszírozásának újragondolása tehát nem kevesebb, mint a nemzeti kultúra és a társadalmi kohézió megmentésének záloga.

4.1. Mit látunk ma?

4.1.1. Kihívások és fejlesztendő területek

A jelenlegi közművelődési intézményrendszer számos strukturális és működési kihívással küzd. Az intézményrendszer működési feltételei ugyanakkor jelentős különbségeket mutatnak. Számos intézményben a rendelkezésre álló erőforrások elsősorban az alapfeladatok folyamatos ellátását teszik lehetővé, ami korlátozhatja a fejlesztésre és az innovációra fordítható kapacitásokat.

a) A normatív támogatás elértéktelenedése és a kiszolgáltatottság

A központi normatíva reálértéke az elmúlt években folyamatosan és drasztikusan csökkent. Ez az összeg nem követte az inflációt, a rezsiköltségeket, de még a kötelező bérfejlesztésekre is csak nagyon szűkös fedezetet nyújt. Ennek egyenes következménye egy szélsőségesen egyoldalú rendszer kialakulása: **a helyi közművelődési munka ma szinte teljesen a fenntartó önkormányzat teherbíró képességétől függ.** A Kultv. ugyan pontosan előírja a közművelődési alapszolgáltatásokat, de ezek megvalósításához nincsenek hozzárendelve a nevesített, kiszámítható források.

b) Súlyos humán erőforrás helyzet

Az elmúlt másfél évtizedben a kulturális szférában dolgozók anyagi és társadalmi megbecsültsége folyamatosan romlott. A közalkalmazotti jogviszony korábbi megszüntetése és a bérstruktúra teljes összezsúszása azt eredményezte, hogy a több évtizedes tapasztalattal rendelkező, diplomás szakemberek bére is sokszor a garantált bérminimum szintjén rekedt. Emellett hiányoznak a fiatalokat a pályán tartó ösztönzők. Mindez nehezíti a szakemberek megtartását és az utánpótlás biztosítását, különösen a kistelepüléseken. Ezen a tendencián az sem segített, hogy egy korábbi jogszabály-módosítás megengedte a középfokú végzettséggel történő feladatellátást, hiszen ez inkább annak elértéktelenedését eredményezte.

c) Infrastrukturális problémák

Célzott és folyamatosan elérhető infrastrukturális források jelenleg egyáltalán nincsenek. Emlékezhetünk, a legutolsó igazán komplex és átfogó fejlesztési programok az agóra-program és az IKSZT hálózat kiépítése voltak még 2008 környékén. Azóta eltelt több mint tizenöt év. A közművelődési épületek nagyrésze energetikai szempontból elavult, ami a magas rezsiköltségek fő okozója. Nagyon sok helyen hiányzik a fizikai és infokommunikációs akadálymentesítés, valamint a 21. századi közösségi igényeket kiszolgáló digitális eszközök.

e) Torzult pályázati kényszerpályák

A pályázati rendszer eredeti funkciója a szakmai innováció, a kísérleti programok és a különleges projektek támogatása lenne. Ezzel szemben ma **az intézmények – a hiányzó források miatt – sokszor arra kényszerülnek, hogy a nehezen elnyert pályázati pénzekből az alapműködésük (például a villanyszámla vagy a bérköltség) lyukait tömjék be.** A hazai pályázati környezet ráadásul nagyon töredezett. Különböző minisztériumoknál és háttérintézményeknél futnak párhuzamos finanszírozások, a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) és a Nemzeti Együttműködési Alap (NEA) forrásai reálértékükben jelentősen csökkentek, a döntéshozatali folyamat pedig nélkülözi az átláthatóságot.

f) Alternatív források és szponzoráció hiánya

A magyar közművelődésben a vállalati szponzoráció és a magántőke bevonása elhanyagolható mértékű. A mecenatúra történelmileg is fejletlen ezen a területen, és teljességgel hiányzik az a jogszabályi környezet, ami a vállalatokat a kultúra támogatására ösztönözné. Ráadásul a jelenleg létező adókedvezmények és a társadalmi felelősségvállalási (CSR) források természetüknél fogva a gazdaságilag fejlett régióknak kedveznek. Egy leszakadó kistérségben ez a támogatási forma a helyi gazdaság gyengesége miatt magától képtelen kiépülni, ami csak tovább mélyíti a területi egyenlőtlenségeket.

e) Képzési nehézségek

Annak ellenére, hogy **jogszabály írja elő a szakemberek kötelező ötévenkénti továbbképzését, ehhez az állam jelenleg semmilyen központi finanszírozási háttérrel nem biztosít.** A képzések sokszor drága költségeit vagy a már amúgy is alulfinanszírozott intézménynek, vagy rosszabb esetben magának az alulfizetett szakembernek kell állnia. Tovább súlyosbítja a helyzetet, hogy

nincs garantált, finanszírozott képzési szabadság, így a dolgozók a folyamatos helyettesítési problémák miatt sokszor a saját pihenőidejük, szabadidejük terhére kénytelenek tanulni.

4.1.2. Erősségek, tendenciák és változások

Minden külső és belső nehézség dacára a hazai közművelődési hálózat legnagyobb ereje az ott dolgozó szakemberek elhivatottságában rejlik. Ők azok, akik a legkisebb falvakban a forráshiányos környezetben is képesek közösségeket egyben tartani, ünnepeket szervezni, és a helyi társadalom motorjaként működni. **Az egyik legveszélyesebb tendencia a területi egyenlőtlenségek mélyülése:** a gazdaságilag erős nagyvárosok és a tőkehiányos vidék (különösen az aprófalvas térségek) kulturális és közösségi lehetőségei között lassan áthidalhatatlan szakadék tátong. Aggasztó tendencia továbbá az is, hogy **az egyéves költségvetési és finanszírozási ciklusok miatti kényszerű rövidtávú gondolkodás teljesen megöli a stratégiai, többéves építkezést.** A rövid távú finanszírozási és működési kényszerek ugyanakkor sok esetben a program- és rendezvényközpontú működés erősödéséhez vezetnek, miközben kevesebb lehetőség marad a hosszabb távú közösségi folyamatok tudatos tervezésére.

4.2. Hová szeretnénk eljutni? (Jövőkép)

2041-ben a közösségi művelődés stabil, a francia modellhez hasonló, **többszázéves finanszírozási struktúrában működik, amelyben nem egyetlen pilléren nyugszik a rendszer.** Az állami normatíva mellett közel azonos arányban jelenik meg az önkormányzati kötelező hozzájárulás, a saját bevételek és a magántőke bevonása. A közművelődési szakma ismét vonzó, komoly társadalmi presztízzsel és anyagilag is kiszámítható életpályával rendelkező hivatást jelent a fiatalok számára. A művelődési házak és közösségi színterek energetikailag korszerű, akadálymentesített, zöld közösségi terek. Nem a fennmaradásért folytatott, évről évre ismétlődő küzdelem határozza meg a működésüket, hanem több éves, előre tervezhető stabil finanszírozási ciklusok és kiszámítható szakmait tervezés. A szakmai munka fókuszában a valódi helyi társadalomfejlesztés, a közösségi tőke építése áll.

4.3. Milyen változások szükségesek ehhez?

Ahhoz, hogy a fent felvázolt célokat elérjük, a **finanszírozási és erőforrás-gazdálkodási rendszer szerkezeti átalakítására van szükség**. Nem elegendőek a felületi kezelések; mélyreható reformok kellenek. A legfontosabb, prioritásként kezelt beavatkozási pontok a következők:

a) A humánerőforrás anyagi és társadalmi megbecsülés - Bérrendezés és közszolgálati státusz

Elengedhetetlen egy **azonnali bérrendezés a közművelődésben dolgozók számára**. Emellett szükség van egy **átlátható és egységes szakalkalmazotti pótlékrendszerre**, amely elismeri a szakképzettséget, a nyelvtudást és a pályán eltöltött éveket. Fontos a közneveléshez hasonlóan a közszolgálati státusz visszaállítása, hogy a kulturális szakemberek visszakapják a kiszámítható jogi és egzisztenciális védeltséget. **A béreket a mindenkori garantált bérminimumhoz kell kötni**, megelőzve a jövőbeni elértéktelenedést.

b) Életpálya és ösztönzők

Be kell vezetni egy minősítési és teljesítményösztönző rendszert, amely a közösségépítő munka tényleges eredményeihez van kötve. A fiatalok bevonása érdekében **államilag finanszírozott gyakornoki programra**, és kiemelten **támogatott pályakezdő ösztöndíjakra** van szükség – különösen azoknak, akik vállalják, hogy tanulmányaik befejezése után legalább 3-5 évig egy kistélepülésen helyezkednek el.

c) Lakhatási és kiegészítő támogatások

Egy **állami és önkormányzati közös alapot kell létrehozni, amely a vidékre költöző szakemberek lakhatásához járul hozzá**, illetve támogatást nyújt az önkormányzatoknak az üresen álló önkormányzati lakások célzott felújításához, amennyiben szolgálati lakást biztosítanak a közművelődési szakembereknek. Vissza kell állítani a közalkalmazotti státusszal elvesztett olyan alapvető juttatásokat, mint az utazási költségtérítés, a szakmai belépőjegyek kedvezménye vagy a könyvvásárlási támogatás.

d) A normatív finanszírozás reformja - Megújult normatíva és inflációkövetés

A közművelődésnek önálló normatívával kell rendelkeznie. Az egy lakosra jutó központi összeget érdemben meg kell emelni, és automatikus éves inflációkövetéssel követni. A szakalkalmazotti kötelező bérfejlesztések fedezetéhez külön normatíva biztosítása szükséges.

e) Feladatfinanszírozás

A pusztán lakosságszám alapján járó normatíva mellett a **közművelődési alapszolgáltatásokra építő kiegészítő támogatást kell bevezetni.** Ezek a források az igazoltan ellátott alapszolgáltatások után járnának.

f) Kistépülési korrekció és önkormányzati garanciák

Az ezer fő alatti kistépülések esetében az infrastruktúra fenntartása arányaiban lényegesen drágább, ezért itt **a normatív összeg mellett egy magasabb, súlyozott szorzót kell alkalmazni (hátránykompenzáció).** Törvényben javasoljuk rögzíteni a települési költségvetés egy meghatározott, minimális százalékos korlátját, amit az önkormányzat kötelezően közművelődésre kell, hogy felhasználjon.

g) Infrastrukturális fejlesztések és zöld átállás

Önerőfüggetlen nagyberuházási alap

Fel kell állítani egy olyan központi alapot, amely kifejezetten a legrosszabb műszaki állapotban lévő, kritikus helyzetű közművelődési épületek felújítását, vagy újak építését finanszírozza. A támogatás odaítélésekor kizárólag a szakmai és műszaki rászorultságot szabad vizsgálni, és indokolt esetben 100%-os támogatási intenzitást (önrész nélküli finanszírozást) kell

biztosítani, hogy a beruházást a helyi önkormányzat anyagi teherbíró képességétől függetlenül meg tudja valósítani.

Közművelődési REPower program

Egy kifejezetten az ágazatra szabott energetikai korszerűsítési program indítása szükséges. Ennek keretében állami támogatással valósulna meg a művelődési házak napelemes és hőszivattyús átállása, valamint utólagos hőszigetelése. A program elsődleges célja az intézmények havi üzemi rezsiköltségeinek lefaragása, amivel jelentős források szabadulhatnak fel a valós szakmai feladatokra.

Érdekeltségnövelő támogatás és vis maior keret

Újra létre kell hozni az állami költségvetésben az önkormányzatok közművelődési infrastrukturális- és eszközfejlesztéseit ösztönző érdekeltségnövelő támogatást úgy, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű térségek kiemelt, kedvezményes támogatási arányokat élvezzenek. Ezzel párhuzamosan elengedhetetlen **egy elkülönített állami vis maior alap** létrehozása, amiből a hirtelen bekövetkező, a működést veszélyeztető károk (például beázás vagy kazáncsere) elháríthatók.

h) Pályázati rendszerek és adókedvezmények megújítása

Többéves finanszírozási ciklusok

A költségvetési tervezés tegye lehetővé többéves szerződések megkötését is, nem csak az üzemeltetés, de a szakmai munka területén is. Ennek legyen része mérföldkő-alapú egyszerűsített elszámolás és a költségvetési maradvány engedélyezése is. Ez lehetővé teszi a valódi, hosszú távú szakmai tervezhetőséget.

NKA reform és helyi programkeretek

Az NKA szakmai megújítása keretében szükséges a kollégiumi rendszer autonómiájának helyreállítása, a felosztható keretösszegek megemlése és a pályázati díj eltörlése.

Garantálni kell, hogy a közművelődési intézmények költségvetésének egy meghatározott hányadát (például 20-30%-át) szigorúan csak szakmai programokra és közösségfejlesztésre lehessen költeni, bérre vagy rezsire nem.

A közösségi költségvetéseket a részvételiség elve mentén létre kell hozni a közművelődési intézmények esetében is egy egyszerűsített mikropályázati keretként (50–200 ezer Forint értékben), amelyből a művelődő közösségek saját ötleteiket valósíthatják meg.

Adókedvezmények és szponzoráció

Egy olyan, a leszakadó térségek hátrányai kompenzálni képes **adókedvezmény-struktúra kidolgozása szükséges,** amely kiemelten magas (akár 150-200%-os) adóalap-csökkentést kínál

azon cégek számára, amelyek elmaradott kistérségek kulturális életét támogatják. Meg kell teremteni a jogszabályi lehetőségét annak, hogy a helyi KKV-k a helyi iparüzési adójuk (HIPA) egy részét közvetlenül a helyi művelődési ház javára utalhassák.

4.4. Melyek a legfontosabb beavatkozási pontok?

Kiemelten fontos koncepció a közművelődés szempontjából a meglévő közösségi erőforrások felhasználása.⁶

A modell kidolgozói a helyi közösségi munkamód elterjedésére, meghonosítására speciális, többlépcsős támogatási rendszer kidolgozását javasolják. A helyi cselekvés három pillére a fejlődéshez elengedhetetlen kollektív szándék, a tudás/képesség, valamint a szükséges erőforrások megléte. Éppen ezért, az intézmény feladata kell legyen a motiválás, az emberek képessé válásában való közreműködés és a változás folyamatának támogatása minden rendelkezésre álló eszközzel. Fontos, hogy e munka nem lehet intézménycentrikus, hanem kizárólag a társadalmi tevékenység központú cselekvésekre irányulhat, a közösségi fejlődés pedig a társadalmi változásokban mérhető.

Az anyagi javak mellett kiemelkedően fontos erőforrások a közösségi kapcsolataink, a társadalmi és kulturális tudásaink. Ennek feltétele az együttműködés kultúrájának elsajátítása. E lehetséges jövőbeli, a közösségi munkamódok terjesztését-alkalmazását segítő több éves támogatási program ("helyi társadalmiasítás alap") négy, a közösségfejlesztés módszertanán nyugvó, egymásra épülő elemből állhat:

- A. komponens: helyzetelemzés, problémafeltárás (célok: aktivizálás, közösségi problématerkép elkészítése, meglévő és hiányzó helyi erőforrások feltérképezése, a bevonás-bevonódás lehetséges módozatainak kidolgozása);
- B. komponens: közösségi cselekvési terv kidolgozása, partnerségek kialakítása;
- C. komponens: megvalósítás
- D. komponens: társadalmi hatásmérés (a ToC - Theory of Change módszertan alapján: hatástérkép - hatáslánc - mérés - visszacsatolás - iterálás).

E program elkülönül a település közművelődési finanszírozásáról, ugyanakkor tevékenységei részben becsatornázhatók. **A számszerűsített anyagi támogatások mellett a társadalmi és kulturális tőkék mozgása, konvertálhatósága lehetővé teszi a cselekvő együttműködések eredményeinek mérését, egyúttal biztosítja a növekedés láthatóságát.** Összességében, a megvalósult "rendezvények" száma mellett a figyelmet a helyi közösségi interakciókra szükséges irányítani.

4.5. Mit teszünk mi?

Tisztában vagyunk azzal, hogy a strukturális állami reformok elengedhetetlenek, de abban a közművelődés egészének komoly szerepe is van. **A szakmának helyi szinten is komoly, proaktív feladatai vannak a forrásteremtés modernizálásában és a szemléletváltásban. Az intézményi**

⁶ Dóri Éva és Koszecz Sándor közművelődési szakemberek többlépcsős soft-finanszírozási modellje nyomán

szolgáltatási terveknek részévé kell tenni a pénzügyi forrásteremtési stratégiát. Helyi kerekasztalokat, állandó érdekegyeztető fórumokat hozunk létre a polgármesterek, az intézményvezetők és a potenciális gazdasági szponzorok bevonásával, hogy a személyes érintettségre és lokálpatrióta elköteleződésre építve vonzzuk be a magántőkét. A közművelődés sajátosságaira formáljuk a civil szektorban már sikeresen működő forrásteremtési platformokat.

4.6. Mivel tud hozzájárulni mindehhez a Kormány

4.6.1. Azonnali lépések

A közművelődés, mint szakma megerősítéséhez a következő gyors és határozott központi beavatkozásokra van szükség:

- **Azonnali bérrendezés** a közművelődésben dolgozók számára, különösen a hátrányos, leszakadó térségekben.
- **A normatíva összegének azonnali, érdemi megemlése**, és a kistélepüléseket segítő **hátránykompenzációs szorzók** bevezetése a rendszerbe.
- A közművelődési **érdekeltségnövelő támogatás** bevezetése.
- Egy átfogó **közművelődési életpályamodell** és a hozzá tartozó, teljesítményalapú szakmai minősítési pótlérendszer élesítése.
- **Az NKA átszervezése.**

4.6.2. Középtávon megteendő lépések (2027-2028)

Ez az időszak a strukturális stabilitást, a kiszámíthatóságot és a nyugodt szakmai munkát megteremtő reformok implementálásának ideje.

- A **feladatfinanszírozás bevezetése a normatív támogatás mellett.** Az állami és minisztériumi támogatási rendszerek átláthatóságának elősegítése, összehangolása
- A **Közművelődési REPower program országos elindítása**, célzottan a művelődési házak energetikai korszerűsítésére, jelentősen csökkentve a szektor üzemeltetési kiadásait.
- A **vállalati mecenatúrát** fellendítő hátránykompenzációs szponzori adókedvezmények bevezetése.
- EU-s és regionális fejlesztési keretekben közösségfejlesztést célzó **közművelődési soft tevékenységek és beruházások támogatása.**

4.6.3. Távlati teendők (2041-ig)

Hosszú távon, egy másfél évtizedes távlatban egy teljesen új, stabil, európai szintű finanszírozási kultúra megszilárdítása a cél. A **ciklus végére létre kell jönnie annak a "több lábon álló", vegyes finanszírozásnak, amelyben (1) a központi normatív támogatás és feladatfinanszírozás, (2) az önkormányzati fenntartói támogatás, illetve (3) a közösségi adományok, az erős vállalati támogatások kiszámítható egyensúlyt alkotnak.** Be kell hozni a közművelődés infrastrukturális és technológiai lemaradását ezt célzó nagyberuházási alappal, egyebek mellett megteremtve a teljes

fizikai és infokommunikációs akadálymentesítést. Ekkorra a közművelődési pálya visszanyeri elvesztett társadalmi szerepét, azáltal is, hogy képes lesz a képzéseken és a tervezhető életpályán keresztül is a megújulásra és a társadalmi, közösségi erőforrások bevonására.

5. KÉPZÉS, TUDÁS ÉS SZAKMAI INNOVÁCIÓ

A tudás, a képzés és a szakmai innováció kérdésköre nem szűkíthető le az oktatási rendszerek működésére. A szakmai utánpótlás biztosítása, a képesítési követelmények meghatározása, a felsőoktatás és a gyakorlat kapcsolatának erősítése, a szakképzés korszerűsítése, a folyamatos továbbképzés, a tudásmegosztás, az innovációk elterjesztése, valamint a szakemberek szakmai életútjának támogatása egymással szorosan összefüggő rendszert kell, hogy alkossanak.

5.1. Mit látunk ma?

A jelenlegi helyzetet egyszerre jellemzik a meglévő szakmai értékek és az egyre erőteljesebben megjelenő strukturális problémák. A képzési rendszer alapjai rendelkezésre állnak a közösség-szervező BA és a kulturális mediáció MA szakok. Működnek a közművelődés társágazatai képzései, úgy is mint a közösségi és civil tanulmányok MA képzés vagy a kulturális örökség tanulmányok MA szakok. Léteznek továbbképzési lehetőségek, valamint jelentős gyakorlati tudás halmozódott fel a közművelődési intézményrendszerben. Ugyanakkor a rendszer egyes elemei között nem megfelelő a kapcsolat, a tudásáramlás és a visszacsatolás.

5.1.1. Erősségek

- **A közművelődési szakma egyik legfontosabb erőssége a jelentős és sokszínű gyakorlati tudás.** Az intézmények és szervezetek hosszú idő alatt a települési közművelődés szervezésére vonatkozó tapasztalatokat halmoztak fel. A művelődési házak történetében számos példa mutatja, hogy az intézmények képesek voltak új társadalmi igényekre reagálni. Ilyen kezdeményezések voltak többek között a kilencvenes években megjelenő nyelvi és számítógépes képzések, amelyek azt jelzik, hogy a közművelődés már korábban is képes volt a társadalmi és technológiai változásokhoz kapcsolódó tudásigények felismerésére.
- Erősségként értékelhető az is, hogy rendelkezésre áll a szakmai felsőoktatás intézményi rendszere. A közösség-szervező BA és a kulturális mediáció MA. Továbbá bevonható közművelődési feladatellátási körbe a közösségi és civil tanulmányok MA vagy a kulturális örökség tanulmányok MA szakok végzettjei. Ezek olyan képzési keretet biztosítanak, amelyre a szakmai utánpótlás és a kompetenciafejlesztés építhető. **A képzések alapvető átalakítása helyett ezért célszerűbb a tartalmi korszerűsítés, különösen a gyakorlati ismeretek megerősítése.**
- Fontos, bár ma még nem kihasznált erőforrás lehet a **szakmai szervezetek és a felsőoktatási intézmények rendszerszerű együttműködése.** A szakmai tudás megosztása nem feltétlenül igényel minden esetben új intézményi struktúrákat; jelentős eredmények érhetők el rendszeres szakmai fórumok, szimpóziumok, műhelyek és oktatói-szakmai együttműködések révén.
- A szakma további erőssége **az innovációs potenciál.** A közművelődési intézmények helyi beágyazottságukból következően közvetlenül érzékelik a közösségek változó igényeit. Ez

olyan alkalmazkodási képességet biztosít, amelyre egy korszerű szakmai innovációs rendszer építhet.

5.1.2. Kihívások és fejlesztendő területek

- **Középtávon meg kell szüntetni azt a gyakorlatot, amely lehetővé teszi középfokú végzettséggel rendelkező munkatársak alkalmazását közművelődési szakmai munkakörökben.** A középfokú végzettségű munkatársak számára inkább szakmai kisegítő munkakörök kijelölése indokolt, hasonlóan a kulturális ágazat más területein alkalmazott megoldásokhoz.⁷
- Ezzel összefüggő probléma a vezetői megbízások szabályozása. **Hosszabb távon indokolt kivezetni azt a lehetőséget, amely alapján közművelődési BA vagy MA végzettség nélkül is betölthető magasabb vezetői pozíció megfelelő más diploma és felsőfokú szakképesítés birtokában.** Ennek megfelelően szükségessé válhat a vonatkozó szabályozás módosítása.⁸
- A képesítési követelmények szigorítása ugyanakkor jelentős finanszírozási következményekkel jár. A magasabb végzettségű munkatársak alkalmazása a fenntartók személyi jellegű kiadásait növeli, ezért a szakmai követelmények emelését össze kell kapcsolni a finanszírozási és erőforrásrendszer átalakításával.
- **A felsőoktatásban elsősorban a képzési tartalmak és a gyakorlat kapcsolatának fejlesztése jelent kihívást. A munkacsoport nem tartja indokoltnak a képzések teljes átalakítását,** mivel az újabb évekre lassíthatná az utánpótlásképzést. A képzési hálótérvek módosításával ugyanakkor lehetőség nyílik a tartalmi súlypontok áthelyezésére, korszerűsítésére.
- **Fontos probléma a felsőoktatási szakmai gyakorlatok rendszere.** A nem államháztartás alá tartozó gyakorlólhelyeket terhelő gyakornoki bérfizetési kötelezettség miatt számos nonprofit kft., civil szervezet, egyesület és alapítvány nem képes hallgatók fogadására. Ennek következtében olyan, egyébként nagy szakmai tapasztalattal rendelkező szervezetek esnek ki a gyakorlati képzésből, amelyek jelentős értéket tudnának biztosítani a hallgatók szakmai felkészítésében.⁹
- **A továbbképzési rendszer esetében szintén szükséges a rugalmasabb működés.** A jelenlegi, erősen intézményközpontú szabályozás nem minden esetben képes megfelelően követni a gyorsan változó szakmai igényeket.¹⁰ A továbbképzés finanszírozásának és ösztönzésének újragondolása, valamint a képzési kínálat decentralizálása egyaránt indokolt.

⁷ 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet III./12§

⁸ 39/2020. (X. 30.) EMMI rendelet

⁹ 2011. évi CCIV. törvény (Nftv.) 44. §

¹⁰ 32/2017. EMMI rendeletet.

5.1.3. Tendenciák és változások

A közművelődés szakmai tudásigénye folyamatosan változik. A digitális technológiák és különösen a mesterséges intelligencia megjelenése új kompetenciákat követel meg, miközben a társadalmi problémák összetettebbé válása a közösségi munkamódok, a részvételiség, a mediáció és a mentálhigiénés megközelítések iránt is növekvő igényt teremt.

A jövő képzési rendszerének ezért nem kizárólag klasszikus szakmai ismereteket kell közvetítenie. Egyre nagyobb szükség van a társadalmi változások értelmezésére, az interdiszciplináris együttműködésre és az új technológiák tudatos alkalmazására. A továbbképzési kínálatban ezért meg kell jelenniük ezen új területeknek.

5.2. Hová szeretnénk eljutni? (Jövőkép)

2041-ben a közművelődés olyan integrált szakmai tudásrendszerrel rendelkezik, amelyben a szakemberek képzettsége, kompetenciája, szakmai fejlődése és innovációs teljesítménye egymással összhangban fejlődik. Ennek alapja a világos képesítési rendszer, a korszerű felsőoktatás és szakképzés, a gyakorlati tapasztalatokra építő szakmai képzés, valamint a rugalmas és ösztönző továbbképzési rendszer.

A közművelődés szakmai kultúrájának természetes részévé válik a folyamatos tanulás. A szakmai fejlődés nem egyszeri képzési eseményhez, hanem a teljes szakmai életúthoz kapcsolódik. **A közművelődési intézmények tanuló szervezetekként működnek, amelyben a munkatársak tapasztalatai, a helyi innovációk és a külső tudás egyaránt bekerülnek az intézményi működésbe.**

A rendszer biztosítja, hogy a szakmai tudás ne csak egyes intézményekben vagy szakemberek személyes tapasztalataként legyen jelen, hanem dokumentálható, értékelhető, megosztható és más környezetben is adaptálható legyen. Ezzel párhuzamosan a rendszer támogatja a szakemberek szakmai életútját, a jól képzett szakembereket a rendszeren belül tartja, az új munkatársakat bevonja.

5.3. Milyen változások szükségesek ehhez?

- **A képesítési és foglalkoztatási követelmények rendezése.** A szakmai munkakörök és a kisegítő munkakörök világosabb elkülönítése hozzájárulhat a szakma professzionalizációjához. Ezzel párhuzamosan felül kell vizsgálni a vezetői megbízások feltételeit.
- **A felsőoktatás korszerűsítése.** A közösségsszervező BA és kulturális mediáció MA szakok, továbbá a közösségi és civil tanulmányok MA és kulturális örökség tanulmányok MA képzések belső tartalmainak áttekintése során nagyobb hangsúlyt kell kapniuk a társágazati ismereteknek, valamint a gyakorlati kompetenciák fejlesztésének. Ehhez állandó párbeszéd

szükséges a felsőoktatási intézmények, a szakmai szervezetek, a gyakorló szakemberek és az ágazati irányítás között.

- **A szakmai gyakorlatok rendszerének átalakítása.** A gyakorlólhelyek körének szélesítéséhez szükséges a jogszabályi környezet felülvizsgálata, valamint hosszabb távon a gyakorlólhelyek nyilvántartásának és speciális minősítésének kialakítása.
- **A továbbképzési rendszer megújítása.** Az ötéves képzési tervek és az éves beiskolázási tervek rendszerét rugalmasabbá kell tenni, a finanszírozást pedig olyan irányba érdemes fejleszteni, amelyben a szakember saját szakmai fejlődésének aktív szereplőjévé válik. Ennek egyik lehetséges eszköze a szakemberekhez rendelt **képzési kreditrendszer**.
- **A szakmai innováció.** Az innovatív gyakorlatok létrejöttét ösztönözni, dokumentálni, bemutatni és adaptációjukat támogatni szükséges.
- **Az egyéni és szervezeti munkaképesség fenntartásának támogatása.**

5.4. Melyek a legfontosabb beavatkozási pontok?

A rendszer egészét tekintve a legfontosabb beavatkozási pontok egymásra épülnek:

- a szakmai munkakörök képesítési követelményeinek rendezése;
- a közösségsszervező BA és kulturális mediáció MA, továbbá a közösségi és civil tanulmányok és a kulturális örökség tanulmányok MA képzések tartalmi és módszertani korszerűsítése;
- az oktatók, gyakorló szakemberek és hallgatók együttműködésének intézményesítése;
- a szakmai gyakorlólhelyek körének kiszélesítése és minőségbiztosítása;
- a szakképzés tartalmi és vizsgakövetelményeinek korszerűsítése;
- a továbbképzési rendszer rugalmasabbá és szakemberközpontúvá tétele;
- a képzési kínálat regionális decentralizációja;
- a szakmai innovációk dokumentálására és terjesztésére alkalmas rendszer létrehozása;
- mediációs, szupervíziós és szakmai coaching lehetőségek biztosítása;
- a szakmai életpálya és a továbbképzés összekapcsolása.

A beavatkozások közös alapelve, hogy az egyes elemeket nem elszigetelten kell fejleszteni. A képzési követelmények szigorítása például csak akkor lehet eredményes, ha a finanszírozás, a bérezés és az életpálya-rendszer is igazodik hozzá.

5.4.1. Hosszú távú rendszerszintű változások (15 év)

- **Hosszú távon egy olyan szakmai rendszer kialakítása indokolt, amelyben a közművelődés tudásalapú, tanuló és innovációorientált ágazatként működik.** Ennek egyik feltétele a világos és kiszámítható szakmai képesítési rendszer. A középfokú képzettség és a felsőfokú szakmai kompetencia funkcionális elkülönítése hosszabb távon hozzájárulhat a szakma professzionalizációjához.

- **A felsőoktatási képzéseknek olyan stabil szakmai hálózatba kell integrálódniuk, amelyben az intézmények oktatói rendszeresen együttműködnek egymással és a gyakorló szakemberekkel.** A „Képzők képzése” jellegű program hosszú távon állandó szakmai fórumként működhet, és hozzájárulhat a közművelődési szakemberképzés presztízsének növeléséhez.
- **Hosszú távon kiépíthető a szakmai gyakorlók helyek minőségbiztosított rendszere is.** A minősített gyakorlók helyek nem pusztán a hallgatók képzését szolgálnák, hanem a felsőoktatás és a szakmai gyakorlat közötti kétirányú tudásáramlás intézményes terepei lehetnének.
- **A továbbképzésben a regionális képzési központok hálózata jelenthet fontos előrelépést.** A regionális megközelítés lehetővé teszi, hogy a képzési kínálat igazodjon az egyes térségek eltérő társadalmi és kulturális sajátosságaihoz. Különösen fontos ez a hátrányos helyzetű térségekben, ahol a képzési igények kielégítését nem lehet kizárólag piaci mechanizmusokra bízni.
- **A hosszú távú rendszer másik fontos eleme a szakmai innováció támogatásának és közzétételének intézményesítése.** A közművelődésben keletkező új módszereknek és gyakorlatoknak olyan rendszerbe kell kerülniük, amely lehetővé teszi az összehasonlítást, az értékelést és az adaptációt.

5.4.2. Rövid távon elindítható lépések (1–3 év)

A rövid távú intézkedéseknek elsősorban a meglévő rendszer működési problémáira és a legfontosabb elakadások megszüntetésére kell irányulniuk. Első lépésként megkezdhető a képzési tartalmak szakmai felülvizsgálata, különös tekintettel a társágazati ismeretekre és a gyakorlati kompetenciákra.

- **Szükséges a szakmai szervezetek és a felsőoktatási intézmények közötti rendszeres párbeszéd elindítása, amelybe kezdettől fogva be kell vonni az ágazati minisztériumot is.** Ennek részeként létrehozható a „Képzők képzése” szakmai fórum, amely rendszeres lehetőséget biztosít az oktatók és gyakorló szakemberek tapasztalatcseréjére.
- **Rövid távon szükséges a szakmai gyakorlatok jogszabályi akadályainak felülvizsgálata,** különösen a nem államháztartási szervezetek gyakornoki bérfizetési kötelezettsége tekintetében. A szabályozás módosítása jelentősen bővíthetné a hallgatók számára hozzáférhető gyakorlati helyek körét.
- **A továbbképzés területén felül kell vizsgálni az intézményi képzési tervekre vonatkozó szabályozást, és meg kell kezdeni egy szakemberközpontú képzési kreditrendszer kialakítását.** Ezzel párhuzamosan megkezdhető a regionális képzési együttműködések megszervezése.

- Rövid távú feladat egy **szakmai innovációs programok (például a „Módszervásár”)** **elindítása is.** Ennek célja az oktatók, képzők, hallgatók, közművelődési intézmények és civil szervezetek rendszeres szakmai interakciójának biztosítása.

5.5. Mit teszünk mi?

A szakmai szervezeteknek és a szakembereknek aktív kezdeményező szerepet kell vállalniuk a rendszer megújításában. **Elsődleges feladat a szakmai párbeszéd megszervezése és fenntartása a felsőoktatási intézmények, az oktatók, a gyakorló szakemberek, a civil szervezetek és az ágazati irányítás között.**

Az ágazati együttműködés keretei között kezdeményezni szükséges a képzési tartalmak felülvizsgálatát, az oktatók együttműködését és a gyakorlati szakemberek bevonását. Ennek részeként kialakítható a **„Képzők képzése” fórum,** valamint olyan közös szakmai platform, amelyben a hallgatók képviselői is megjelennek.

A szakmai szervezetek feladata lehet továbbá a **gyakorlókörhelyek nyilvántartásának és minősítésének szorgalmazása,** a továbbképzési rendszer felülvizsgálatának kezdeményezése, valamint az országos szakfeladatellátó rendszer, ezen belül regionális szakmai támogató rendszer kialakításában való szakértői részvétel.

A szakmai innováció területén olyan módszertan kidolgozása szükséges, amely ösztönzi a kor kihívásaira választ adó fejlesztések létrehozását és dokumentálását. Az innovációs csatornák működtetésének nem pusztán a jó gyakorlatok bemutatása, hanem azok adaptációjának segítése is része kell legyen.

A szakemberek munkavégző képességének és szakmai életútjának támogatása érdekében mediációs, szupervíziós és coaching jellegű szolgáltatási rendszer kialakítása is indokolt az országos közművelődési szakmai szolgáltató rendszer keretei között. A napi közművelődési munka során felmerülő konfliktusok és összetett szakmai helyzetek feldolgozása nem csupán a munkatársak, hanem az intézmények munkaképességének megőrzését is szolgálja.

5.6. Mivel tud hozzájárulni mindehhez a Kormány

A kormányzati szerepvállalás elsősorban a szabályozási, finanszírozási és szakmapolitikai feltételek megteremtésében lehet meghatározó. A közművelődési szakma folyamatos fejlesztése csak akkor valósítható meg, ha a magasabb szakmai követelményekhez megfelelő finanszírozási és ösztönzési rendszer társul.

5.6.1. Azonnali lépések

- Azonnali feladatként **indokolt megkezdeni a képesítési és foglalkoztatási követelmények jogszabályi környezetének felülvizsgálatát,** valamint a vezetői megbízásokra vonatkozó szabályozás korszerűsítését. Ezzel párhuzamosan szükséges a felsőoktatási képzések tartalmi felülvizsgálatának szakpolitikai támogatása.

- **Indokolt a szakmai gyakorlatok szabályozásának áttekintése,** különösen a nem államháztartási szervezetek hallgatói gyakorlattal kapcsolatos fizetési kötelezettsége tekintetében. Az Nftv. 44. §-ának módosítása a munkacsoport álláspontja szerint hozzájárulhatna a gyakorlati helyek körének bővítéséhez.
- Azonnali feladat lehet a szakmai szervezetek és az érintett felsőoktatási intézmények együttműködésének támogatása, valamint a továbbképzési rendszer reformjának szakpolitikai előkészítése.

5.6.2. Középtávon megteendő lépések (2027-2028)

- **Középtávon ki kell alakítani a szakmai továbbképzés korszerű finanszírozási és ösztönzési rendszerét.** Megfontolandó egy olyan képzési kreditrendszer bevezetése, amelyben a szakember számára rendelkezésre álló képzési forrás felhasználása az intézmény és a munkatárs megállapodásán alapul.
- **A továbbképzési rendszernek össze kell kapcsolódnia a közművelődési szakalkalmazottak számára kialakítandó életpályamoddellel.** A szakmai fejlődésnek mérhető és értékelhető módon meg kell jelennie az előmenetelben és a bérezés ösztönzőrendszerében. Ebben a modellben a kötelező továbbképzés nem pusztán az alkalmazás feltétele lenne, hanem a szakmai fejlődés és a bérnövekedés egyik tényezőjévé válna.
- **Középtávon indokolt a képzési kínálat decentralizációjának támogatása és regionális továbbképzési központok kialakítása.** Az állam szerepe nem a szakmai képzési piac kizárólagos szervezőjeként, hanem a minőség, a hozzáférés és a stratégiai szakmapolitikai prioritások biztosítójaként lenne meghatározó.
- A kormányzat **szakmapolitikai eszközökkel** (céltámogatások) **ösztönözheti azokat a továbbképzési tartalmakat is, amelyek a jövő szempontjából kiemelt jelentőségűek,** például a mentálhigiéné, a kulturális közösségépítés, az AI-technológia, a részvételiség vagy a kulturális alapú társadalomfejlesztés területén.

5.6.3. Távlati teendők (2041-ig)

A 2041-ig terjedő időszakban a cél egy olyan stabil és önfejlesztő közművelődési szakmai rendszer létrehozása, amelyben a képzés, a szakmai gyakorlat, a továbbképzés, az innováció és az életpálya egységes rendszerként működik.

- A távlati kormányzati szerep egyik legfontosabb eleme a **kiszámítható finanszírozási környezet fenntartása.** A szakmai követelmények emelését folyamatosan össze kell hangolni a humán erőforrás finanszírozásával, mert a magasabb képzettség és kompetenciaszint csak megfelelő anyagi elismerés mellett tartható fenn hosszú távon.
- A **felsőoktatásban olyan együttműködési hálózat kialakítása** kívánatos, amelyben az egyetemek, a szakmai szervezetek és az intézmények (szakmai szervezetik útján)

folyamatosan kapcsolatban vannak. A kapcsolat formális keretek között működik. **A szakmai tudásmegosztás így nem lineárisan csatornákon, hanem hálózat-szerűen működik:** a kutatás és az oktatás hat a gyakorlatra, a gyakorlat tapasztalatai pedig visszakerülnek az oktatásba és a szakmai fejlesztésbe.

- Hosszú távon létre kell jönnie egy országos, ugyanakkor regionálisan és helyben is **működő innovációs és tudásmegosztási rendszernek.** Ennek feladata az új módszerek és gyakorlatok feltárása, dokumentálása, értékelése és terjesztése. A korábbi tapasztalatok alapján különösen fontos, hogy az innovációs rendszer ne álljon meg a jó gyakorlatok bemutatásánál, hanem az adaptációhoz szükséges módszertani támogatást is biztosítsa.
- A távlati cél végső soron egy olyan közművelődési szakmai kultúra kialakítása, amelyben a tanulás, az innováció és az együttműködés a mindennapi működés természetes része. **Az intézmény szervezeti kultúrája nem csupán kulturális szolgáltatóként azonosítja önmagát, hanem tanuló és innovációs műhelyként is működik.**
- A rendszer fenntarthatóságának feltétele ugyanakkor az egyéni életutak tudatos támogatása. **A szakmai utánpótlás biztosítása nem merülhet ki a pályakezdők bevonásában; legalább ilyen fontos a már pályán lévő szakemberek megtartása, fejlődésük támogatása és szakmai tapasztalatuk hasznosítása.** A mediáció, a szupervízió, a coaching és az életpályamodell ennek az összetett szakmai támogatási rendszernek az elemei lehetnek.

A tudás, a képzési rendszer és a szakmai innováció területén tehát olyan hosszú távú szemléletváltásra van szükség, amely a közművelődést tudásintenzív, folyamatosan tanuló és a társadalmi változásokra aktívan reagáló szakmai területként kezeli. Ennek megvalósítása nem egyetlen intézmény vagy szereplő feladata. A felsőoktatás, a szakmai szervezetek, a gyakorló intézmények, a kormányzati szereplők együttműködésére van szükség.

6. TÁRSÁGAZATI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK ÉS INTEGRÁLÓ SZEREP

A közösségi művelődés társadalmi küldetése nem az, hogy minden társadalmi problémára maga adjon választ, hanem hogy segítse az embereket, a közösségeket és a társadalom különböző szereplőit abban, hogy együtt találjanak megoldásokat.

A koncepció a közösségi művelődés társadalmi kapcsolatrendszerét nem az aktuális intézményi struktúrák, hanem a társadalom tartósabb működési területei alapján értelmezi.

A munkacsoport tizenkét olyan társadalmi területet azonosított, amelyek meghatározóan alakítják az egyének és a helyi közösségek életét, és amelyekkel a közösségi művelődésnek stratégiai partnerségben érdemes együttműködnie. A területek egymással is szorosan összefüggenek, és mindegyik sajátos tudással, szereplőkkel és erőforrásokkal járulhat hozzá a közös cselekvéshez.

1. **Települések és helyi társadalmak:** település- és területfejlesztés, helyi társadalmak, közösségi terek, helyi alkalmazkodás és fenntartható fejlődés.
2. **Tanulás és tudás:** formális, nem formális és informális tanulás, közösségi tanulás, tudásmegosztás, intergenerációs tudásátadás, digitális és médiaműveltség.
3. **Egészség és mentális jóllét:** egészségmegőrzés, megelőzés, egészséges életmód, társas kapcsolatok, aktivitás és közösségi jóllét.
4. **Társadalmi felzárkózás és közösségi gondoskodás:** egyenlőtlenségek és kirekesztődés csökkentése, sérülékeny csoportok bevonása, időskor, magány és közösségi gondoskodás.
5. **Ifjúság és közösségi részvétel:** fiatalok részvétele, helyi kötődése, kezdeményezőképessége, önszerveződése, önkéntessége és generációk közötti kapcsolatai.
6. **Gazdaságfejlesztés és helyi értékteremtés:** helyi gazdaság, együttműködési hálózatok, helyi értékek, kezdeményezések, közösségi innováció és turizmus.
7. **Digitális kultúra és innováció:** digitális, média- és információs műveltség, online biztonság, mesterséges intelligencia és a technológiai változások társadalmi hatásai.
8. **Nyilvánosság és társadalmi párbeszéd:** helyi nyilvánosság, kommunikáció, média, párbeszéd és a közös ügyek alakítását lehetővé tevő terek és folyamatok.
9. **Hit, értékek és közösségek:** vallási és világnézeti közösségek, értékek, hagyományok, valamint a különböző értékközösségek együttélése és társadalmi szerepvállalása.
10. **Kultúra és művészet:** a kultúra tág társadalmi értelemben valamennyi területet átható életmód, érték-, tudás- és közösségi gyakorlat, szűkebb szakpolitikai értelemben pedig a kulturális javakhoz és a kulturális részvételhez kapcsolódó tevékenységek, intézmények és közösségek területe.

11. **Nemzeti összetartozás, magyar közösségek és európai hálózatok:** nemzeti és kulturális identitás, a magyar közösségek közötti kapcsolatok, valamint európai és nemzetközi együttműködések.
12. **Környezeti fenntarthatóság és közösségi reziliencia:** fenntarthatóság, klímaváltozáshoz való alkalmazkodás, helyi természeti erőforrások, fenntartható életmód és közösségi alkalmazkodóképesség.

6.1. Mit látunk ma?

6.1.1. Erősségek

- **Kiterjedt országos, térségi és helyi jelenléte** révén a közösségi művelődés helyi kapcsolódási pontokat és potenciális társágazati csomópontokat biztosít.
- **Erős helyi beágyazottsága** lehetővé teszi, hogy a más területeken rendelkezésre álló tudások, szolgáltatások és kezdeményezések eljussanak a helyi közösségekhez.
- **Közösségfejlesztési és közösség-szervezési tudása** kiegészíti más szakmák kompetenciáit, és segíti a közösségek érdemi bevonását.
- **A közösségi művelődés és a partnerterületek szakmai tudása kölcsönösen kiegészítheti egymást;** a cél a kompetenciák összekapcsolása, nem más szakmák feladatainak átvétele.
- A már meglévő partnerségek és jó gyakorlatok alapot adnak a **tartósabb együttműködésekhez és a bevált megoldások terjesztéséhez.**
- A közösségi művelődés sajátos hozzáadott értéke a **különböző tudások, intézmények és szolgáltatások helyi közösségekkel való összekapcsolása.**

6.1.2. Kihívások és fejlesztendő területek

- A közművelődés és más társadalmi területek között számos kapcsolat létezik, ezek azonban sok esetben **egy-egy programhoz, projekthez vagy személyes szakmai kapcsolathoz kötődnek.** A tartós partnerségekhez rendszeres egyeztetésre, közös tervezésre és hosszabb távú együttműködési formákra van szükség.
- A kapcsolódásokat nehezíti, **hogy a szakmai területek gyakran saját intézményi és szakmai logikájukban gondolkodnak,** és kevésbé ismerik a másik terület tudását, eszközeit és kapcsolatrendszerét. Emiatt a közösségi művelődés szerepe is könnyen leszűkülhet a programok biztosítására, miközben egyik fontos hozzáadott értéke éppen a tudások és szereplők összekapcsolása.
- **A meglévő kapcsolatokról nem alakulnak automatikusan tartós partnerségek.** Ehhez olyan intézményi működésre és szakpolitikai környezetre van szükség, amely támogatja a horizontális együttműködések, és lehetővé teszi a több területet érintő helyi problémák közös kezelését.

- **A társágazati együttműködéshez közös tervezésre, időre, szakemberekre és rugalmas erőforrásokra van szükség**, amelyeket a jelenlegi finanszírozási logikák nem minden esetben biztosítanak. Az együttműködést ösztönző finanszírozásnak a közös célokat és partnerségeket is el kell ismernie, nem csupán az egyes intézmények önálló teljesítményét.
- A közművelődés meglévő közösségfejlesztési és közösségszervezési tudása mellett az ágazatközi szerephez **további kompetenciákra és módszertani támogatásra is szükség van**. Kiemelten fontos a közös tervezés, a hálózati együttműködés, a digitális és innovációs kompetenciák, valamint a kutatás, tudásmegosztás és hatásmérés fejlesztése.
- A közösségi művelődés sok esetben továbbra is **elsősorban kulturális programok és rendezvények helyszínéként vagy szolgáltatójaként jelenik meg**, nem pedig a társadalmi együttműködések egyik lehetséges stratégiai partnereként. Ehhez a közösségi művelődésnek saját szerepéről is másként kell gondolkodnia, miközben a társágazatoknak is fel kell ismerniük a benne rejlő lehetőségeket.

6.1.3. Tendenciák és változások

A következő 10–15 évben a társadalmi, demográfiai, technológiai és gazdasági változások miatt nagyobb szükség lesz a helyi szereplők, intézmények, szakmák és közösségek összehangolt működésére. Magyarországon új politikai és szakpolitikai ciklus is kezdődött. Mindezek egy irányba mutatnak, hogy **a következő évtizedekben nagyobb szükség lesz a helyi szereplők, intézmények, szakmák és közösségek összehangolt működésére**.

- A népesség csökkenése és öregedése, valamint a területi **különbségek átalakítják a helyi társadalmak működését és erősítik az együttműködés jelentőségét**.
- A szolgáltatásokhoz való hozzáférés különbségei miatt **felértékelődik a helyi kapcsolódási pontok és az intézmények közötti együttműködés szerepe**.
- A digitalizáció és a mesterséges intelligencia a társadalom valamennyi területét átalakítja, ezért hatásaik kezelése **ágazatközi megközelítést igényel**.
- A különböző generációk eltérő életmódja és kapcsolódási formái új közösségi formákat és erősebb **generációk közötti együttműködést igényelnek**.
- A szegénység, kirekesztődés, mentális problémák, magány, lakhatási nehézségek és környezeti kihívások egymással is összefüggenek, ezért **kezelésük több szakma együttműködését kívánja**.
- A részvétel intézményi lehetőségei mellett egyre **fontosabbá válik az emberek tudása, készsége, önbizalma, közösségi tapasztalata és motivációja az egyéni válaszokra, a közös cselekvésre**.
- **A helyi fejlődés egyre inkább közös ügy**, amelyben a különböző szereplők egymás tudására, kapcsolataira és erőforrásaira támaszkodnak.
- Egyre inkább **megjelennek és hangsúlyosak, hatékonyak lesznek a különböző érdekek, értékek, társadalmi problémák mentén megjelenő – nem településhez kötődő – közösségek, amelyekkel számolnunk és együttműködnünk kell**.

Mit jelentenek mindezek a közművelődés számára?

A fenti változások közös jellemzője, hogy egyre több társadalmi kihívás lépi át az intézményi és szakmai határokat. Ezért a következő 10–15 évben nem egyszerűen több, hanem másfajta együttműködésre lesz szükség: **közös helyzetértékelésre, célokra és tervezésre épülő partnerségekre, amelyekben a közösségi művelődés sajátos hozzájárulása a különböző tudások, intézmények, szakmák és helyi közösségek összekapcsolása.**

6.2. Hová szeretnénk eljutni? (Jövőkép)

2041-re a közművelődés olyan önálló, ágazatközi működésű közszolgáltatási terület, amelynek középpontjában az egyének és közösségek cselekvőképességének erősítése áll. Mindenki számára hozzáférhetővé teszi az egyéni tehetségek kibontakoztatását, a közösségi részvétel, a tanulás, a társadalmi párbeszéd, a kulturális és társadalmi kapcsolódás, az együttműködés és a közös cselekvés lehetőségét.

A társadalom különböző területei a közösségi művelődést természetes stratégiai partnerként ismerik el és kapcsolódnak hozzá. A közművelődés helyi jelenlétére és közösségi tudására építve eléri és bevonja a helyi közösségeket, feltárja szükségleteiket és erőforrásaikat, kezdeményezi és támogatja a közösségi folyamatokat, valamint összekapcsolja a különböző szakmai és társadalmi szereplőket. Az együttműködések tartósak, kölcsönösek és közös célokra épülnek.

A közösségi művelődés olyan közeg és közszolgáltatás, amely tudást és készségeket tesz hozzáférhetővé, és amelyben az egyének és közösségek képesek és motiváltak arra, hogy saját életük, közösségük és tágabb környezetük alakítói legyenek, aktívan részt vegyenek a közösségi életben, felelősséget vállaljanak közös ügyeikért, és egyéni és közösségi kihívásaikra közösen keressenek és valósítsanak meg válaszokat.

6.3. Milyen változások szükségesek ehhez?

A közösségi művelődés jövőbeni szerepének megerősítéséhez annak és a társadalom különböző területeinek működésében egyaránt változásokra van szükség. Ezek nem elsősorban új feladatok átvételét, hanem a szemlélet, a működés és az együttműködés módjának megváltozását, valamint az ehhez szükséges állami szerepvállalás változásait jelentik.

a) Szemlélet és szerepfelfogás változása

A közösségi művelődésnek a program- és szolgáltatói szerep mellett egyre inkább közösségi és ágazatközi szerepben kell működnie. A működés kiindulópontját a helyi szükségletek, a közösségek és az egyéneken rejlt tudások és kezdeményezések, valamint a társadalmi szereplők együttműködésének támogatása jelentse. Ennek része a tudatosabb kapcsolódás a különböző társadalmi területekhez és a közösségi cselekvőképesség erősítéséhez.

b) Intézményi és szervezeti változások

Olyan nyitott, rugalmas és helyi szükségletekre érzékeny működésre van szükség, amelyben az intézmények és közösségi terek nem csupán programok helyszínei, hanem **a közösségek, kezdeményezések és különböző társadalmi szereplők kapcsolódási pontjai**.

c) Szakmai kompetenciák fejlesztése

Az ágazatközi szerephez a jelenlegi szakmai tudás **mellett új kompetenciák és folyamatos szakmai fejlődés szükséges**. Kiemelt terület az együttműködés, a partnerségépítés, a facilitálás, a helyi szükségletek és erőforrások feltárása, valamint a társadalmi és technológiai változások értelmezése. A szakember feladata nem az egyes társadalmi területek szakértőjévé válás, hanem a megfelelő partnerek és közös folyamatok megtalálása.

e) Együttműködési, partnerségi és hálózati struktúrák kialakítása

Az alkalmi és személyes kapcsolatokon alapuló együttműködéseket **rendszeres partnerségekké és hosszabb távon stabil hálózati kapcsolatokká kell fejleszteni**. Ennek alapja a közös helyzetértékelés, célmeghatározás, tervezés és megvalósítás, a meglévő tudások, intézmények, hálózatok és erőforrások összekapcsolásával.

f) Szabályozási és finanszírozási feltételek változása

Olyan szabályozási és finanszírozási környezetre van szükség, amely a közösségi művelődés stabil működése mellett ösztönzi a partnerségeket, a helyi kezdeményezéseket és a hosszabb távú közösségi folyamatokat, és a programok és résztvevők száma mellett a közösségi és társadalmi hatásokat is figyelembe veszi.

6.4. Melyek a legfontosabb beavatkozási pontok?

a) Szemlélet és szerepfelfogás változása

- **Települések és helyi társadalmak:** a közösségi művelődés kapcsolódjon be a település- és térségfejlesztés társadalmi folyamataiba, a helyi szükségletek és erőforrások feltárásával.
- **Tanulás és tudás:** a közösségi művelődés legyen a formális, nem formális és informális tanulás, valamint a közösségi tanulás összekapcsoló szereplője.
- **Egészség és mentális jóllét:** az egészségfejlesztéshez elsősorban közösségi kapcsolatok, aktív részvétel és a mentális jóllétet támogató közösségi folyamatok erősítésével járuljon hozzá.
- **Társadalmi felzárkózás és közösségi gondoskodás:** a közművelődés a helyi és egyéni szükségletekből, valamint a már működő közösségekből induljon ki, és az önszerveződést, autonómiát és részvételt támogassa.
- **Ifjúság és közösségi részvétel:** a fiatalok számára szervezett programok mellett kapjon nagyobb hangsúlyt kezdeményezéseik, önszerveződésük és részvételük támogatása.

- **Gazdaságfejlesztés és helyi értékteremtés:** a közösségi művelődés kapcsolódjon a helyi gazdaságfejlesztéshez, különösen a bizalom, a kapcsolati hálók, az együttműködés és a kezdeményezőképeség erősítésével.
- **Digitális kultúra és innováció:** erősödjön a digitális kompetenciafejlesztés, valamint a digitális és hibrid közösségi működés, különös tekintettel az MI- és médiatudatosságra.
- **Nyilvánosság és társadalmi párbeszéd:** a kommunikáció a programok népszerűsítése mellett legyen a közösségek megszólításának, bevonásának és a társadalmi párbeszédnek az eszköze.
- **Hit, értékek és közösségek:** a közösségi művelődés építsen a helyben működő érték- és hitéleti közösségek kapcsolataira, kezdeményezéseire és együttműködéseire.
- **Kultúra és művészet:** a kultúra és művészet a közösségi művelődésben ne csak bemutatott tartalomként, hanem közösségi folyamatok és aktív részvétel, egyéni tehetséggondozás, a kreativitásfejlesztés eszközeként jelenjen meg.
- **Környezeti fenntarthatóság és közösségi reziliencia:** a közösségi művelődés a fenntarthatóságot közösségi ügyként is kezelje, és erősítse a közös megismerést, tanulást, felelősségvállalást és cselekvést.

b) Intézményi és szervezeti változások

- **Települések és helyi társadalmak:** a közművelődési intézmények váljanak a helyi fejlesztési és közösségi folyamatok nyitott kapcsolódási pontjaivá.
- **Tanulás és tudás:** működjenek helyi közösségi tanulási térként, összekapcsolva az oktatás és a helyi társadalom szereplőit.
- **Ifjúság és közösségi részvétel:** legyenek meg az intézményi feltételei a fiatalok önszerveződésének, kezdeményezéseinek és érdemi részvételének.
- **Gazdaságfejlesztés és helyi értékteremtés:** a közösségi terek legyenek rugalmasan használhatók találkozássra, szakmai partnerkeresésre, tudásmegosztásra és helyi kezdeményezésekre.
- **Digitális kultúra és innováció:** a közművelődési intézményrendszer legyen alkalmas területi digitális tanulási és felzárkóztatási csomópontok működtetésére.
- **Társadalmi felzárkózás és közösségi gondoskodás:** erősödjön az intézmények befogadó, önszerveződést és részvételt támogató működése, különösen a sérülékeny csoportok számára.
- **Egészség és mentális jóllét:** a közösségi terek váljanak alacsonyküszöbű közösségi kapcsolódási pontokká az egészségfejlesztés és a mentális jóllét területén.
- **Kultúra és művészet:** az intézmények váljanak a helyi alkotó- és művészeti közösségek befogadó és támogató tereivé.
- **Környezeti fenntarthatóság és közösségi reziliencia:** az intézmények legyenek alkalmasak hosszabb távú fenntarthatósági közösségi tanulási és cselekvési folyamatok befogadására.

c) Szakmai kompetenciák fejlesztése

- **Valamennyi társadalmi területen:** erősödjön az ágazatközi együttműködéshez, a partnerséghez, valamint a helyi szükségletek és erőforrások feltárásához szükséges szakmai felkészültség.
- **Tanulás és tudás:** erősödjön a közösségi tanulás, a tudásmegosztás és a különböző tanulási rendszerek összekapcsolásához szükséges felkészültség.
- **Egészség és mentális jóllét:** jelenjenek meg a közösségi egészségfejlesztéshez és mentális jóllétéhez kapcsolódó ismeretek a szakmai felkészítésben.
- **Ifjúság és közösségi részvétel:** erősödjön az ifjúságmódszertani felkészültség.
- **Digitális kultúra és innováció:** legyenek elérhetők gyakorlati képzések a digitális és MI-műveltség, valamint a médiatudatosság területén.
- **Kultúra és művészet:** erősödjön a közművelődési szakemberek művészeti tájékozottsága és a művészeti szakmai szereplők bevonásának képessége.
- **Környezeti fenntarthatóság és közösségi reziliencia:** legyen hozzáférhető gyakorlati fenntarthatósági módszertan és szakmai felkészítés.

e) Együttműködési, partnerségi és hálózati struktúrák kialakítása

- **Települések és helyi társadalmak:** rendszeres együttműködés és egyeztetés alakuljon ki az önkormányzatok, fejlesztési szereplők, közösségi művelődés, civil szervezetek és helyi közösségek között.
- **Tanulás és tudás:** alakuljanak ki helyi tanulási partnerségek a köznevelés, felsőoktatás, felnőttképzés és közművelődés között.
- **Egészség és mentális jóllét:** alakuljanak ki közös helyi együttműködések a közösségi művelődés, az egészségügy, a szociális és oktatási terület, valamint a civil szereplők között.
- **Ifjúság és közösségi részvétel:** kapcsolódjon össze tudatosabban a közösségi művelődés és az ifjúsági munka szakmai rendszere.
- **Gazdaságfejlesztés és helyi értékteremtés:** erősödjön a közösségi művelődés kapcsolódása a helyi vállalkozások, termelők, civil, turisztikai és fejlesztési szereplők hálózataihoz.
- **Nyilvánosság és társadalmi párbeszéd:** alakuljon ki stratégiai partnerség a közösségi művelődés és a helyi média között, már a közös tervezés szakaszától.
- **Hit, értékek és közösségek:** erősödjön a közösségi művelődés és az egyházi, hitéleti és világnézeti közösségek kölcsönös partnersége.
- **Kultúra és művészet:** alakuljanak ki tartós helyi, térségi és országos kapcsolatok, mentorhálózatok a közösségi művelődési intézmények, művészeti szervezetek és alkotóközösségek között.
- **Nemzeti összetartozás, magyar közösségek és európai hálózatok:** erősödjenek a helyi közösségek kapcsolatai a Kárpát-medencei magyar közösségekkel, a diaszpórával, a nemzetiségekkel és az európai hálózatokkal.
- **Környezeti fenntarthatóság és közösségi reziliencia:** a közösségi művelődés kapcsolódjon a már működő fenntarthatósági hálózatokhoz, különösen az Ökoiskola-, Zöld Óvoda-, KOKOSZ-, erdészeti és nemzeti parki rendszerekhez.

f) Szabályozási és finanszírozási feltételek változása

- **Valamennyi érintett területen:** a finanszírozás és az értékelés ismerje el a hosszabb távú közösségi folyamatokat, az együttműködéseket és a társadalmi hatást.
- **Tanulás és tudás:** a finanszírozás ismerje el az intézményközi együttműködéseket és a közösségi művelődés helyi tanulási szerepét.
- **Egészség és mentális jóllét:** legyenek hosszabb távon finanszírozhatók a közösségi egészségfejlesztési és mentálhigiénés együttműködések.
- **Társadalmi felzárkózás és közösségi gondoskodás:** a finanszírozás a helyi és egyéni szükségletekre épülő megoldásokat támogassa az előre meghatározott programok helyett.
- **Digitális kultúra és innováció:** az eszközfejlesztés kapcsolódjon szakmai felkészítéshez, tartalomfejlesztéshez és pilotprogramokhoz.
- **Nyilvánosság és társadalmi párbeszéd:** biztosítottak legyenek a stratégiai együttműködéshez szükséges szakmai, humán és technikai feltételek.
- **Környezeti fenntarthatóság és közösségi reziliencia:** a fenntarthatósági együttműködések és hosszabb távú közösségi folyamatok kapjanak kiszámítható támogatást.
- **Kultúra és művészet:** Inkubátorként is működő helyi intézmények infrastrukturális támogatása, regionális mentorhálózatok, együttműködések, folyamatok kiszámítható működési feltételei

6.4.1. Hosszú távú rendszerszintű változások (15 év)

A fejezetben meghatározott beavatkozási pontok nem minden esetben igényelnek önálló rendszerszintű változást. Több beavatkozási pont olyan közös irányt jelöl ki, amelynek megvalósításához hosszú távú, egymásra épülő változásokra van szükség. A következő pontok ezért a 6. fejezet beavatkozásait azok rendszerszintű összefüggéseiben foglalják össze.

a) Szemlélet és szerepfelfogás változása területén javasolt cselekvések

- **Ki kell alakítani a közművelődés szakmai részvételének rendszerét** az országos, térségi és települési szakpolitikai és fejlesztési tervezésben, hogy a közösségi részvétel és a cselekvőképesség szempontjai, valamint a közösségi művelődés ezekhez kapcsolódó szerepe rendszeresen megjelenjenek a releváns tervezési folyamatokban, és a közösségi művelődési szakemberek aktív résztvevői legyenek.
- **Ki kell alakítani a közösségi művelődés és a helyi társadalom szereplői közötti rendszeres szakmaközi egyeztetés rendszerét** települési, térségi, megyei és regionális szinten. Ennek célja a helyi szükségletek és közösségi erőforrások közös feltárása, valamint a társágazati együttműködések kezdeményezése és megalapozása.
- A közösségi művelődés rendszeresen kezdeményez és tesztel olyan **társágazati pilotokat**, amelyek egy-egy helyi szükségletre közös választ keresnek, majd a működő megoldásokat adaptálható együttműködési modellekké fejleszteni.

- **Ki kell dolgozni a közösségi művelődésben alkalmazható helyi szükségletek és közösségi erőforrások feltárásának módszertanát**, és az eredményeket a társágazati együttműködések és a helyi szakmai tervezés alapjává kell tenni.
- A közösségi művelődés rendszeresen kezdeményezzen és teszteljen olyan **társágazati pilotokat**, amelyek egy-egy helyi szükségletre közös választ keresnek, majd a működő megoldásokat adaptálható együttműködési modellekké fejlessze.

b) Intézményi és szervezeti változások területén javasolt cselekvések

- **A közművelődési intézményeket és közösségi tereket hosszú távon olyan nyitott helyi kapcsolódási pontokká kell fejleszteni**, amelyek helyet és kapcsolódási lehetőséget biztosítanak a helyi közösségek, kezdeményezések és a különböző társadalmi területek szereplői számára.
- **Ki kell építeni a közművelődési intézményekre és közösségi terekre épülő települési és térségi közösségi tanulási pontok hálózatát**, amely összekapcsolja a formális, nem formális tanulási lehetőségeket.
- Olyan térségi közösségi művelődési együttműködési modelleket kell kialakítani, amelyek a kistérségeken és a hátrányos helyzetű térségekben **több település szakmai, közösségi és digitális erőforrásainak megosztását és elérhetőségét teszik lehetővé**.

c) Szakmai kompetenciák fejlesztése területén javasolt cselekvések

- Ki kell alakítani a **közművelődési szakemberek ágazatközi együttműködéshez szükséges kompetenciáinak országosan elérhető fejlesztési és módszertani támogatási rendszerét**, ennek részeként biztosítani kell az együttműködési modellek, módszertani segédanyagok és képzések fejlesztését is.
- Ki kell építeni a **társágazati együttműködések jó gyakorlatainak gyűjtését, értékelését, megosztását és adaptációját** támogató tudásmegosztási rendszert.

d) Együttműködési, partnerségi és hálózati struktúrák kialakítása területén javasolt cselekvések

- A közösségi művelődés **társágazati szerepének megerősítése** érdekében kapcsolódjon a már működő szakmai és társadalmi hálózatokhoz, és ezekre építve alakítson ki tartós országos, térségi és helyi együttműködéseket.
- Ki kell építeni azt a **mentor- és tudásmegosztó hálózatot**, amely a helyi közösségi művelődési intézményeket támogatja a társágazati partnerségek kialakításában, működtetésében és továbbfejlesztésében.

f) Szabályozási és finanszírozási feltételek változása területén javasolt cselekvések

- **Be kell építeni a közművelődés társágazati szerepét a szabályozási, tervezési és beszámolási rendszerbe**, hogy a helyi szükségletekre és társágazati együttműködésekre épülő működés a közösségi művelődés elismert szakmai feladatává váljon.

- Ki kell alakítani a **hosszabb távú társágazati együttműködések finanszírozhatóságának rendszerét**, amely a közös közösségi folyamatokat, a helyi megoldásokat és a társadalmi hatást is támogatja, nem csak az egyszeri programokat.
- Ki kell alakítani a **közösségi művelődés társágazati együttműködéseinek és közösségi folyamatainak társadalmi hatását is mérő értékelési rendszert**, amely a program- és résztvevőszámok mellett a partnerségeket, a közösségi részvételt és a létrejövő társadalmi eredményeket is vizsgálja.

6.4.2. Rövid távon elindítható lépések (1–3 év)

A 6.4.1. fejezetben meghatározott rendszerszintű változások megalapozásához az első 1–3 évben olyan konkrét lépések szükségesek, amelyek már rövid távon elindíthatják a közösségi művelődés ágazatközi működésének megerősítését. A fókusz ebben az időszakban a kapcsolatok és partnerségek kialakításán, a működő modellek kipróbálásán, pilotprogramok elindításán, a szakmai felkészítésen és a tapasztalatok rendszerezésén van.

a) Szemlélet és szerepfelfogás változása területén javasolt intézkedések

- A közművelődési feladatokat ellátó szakemberek az önkormányzatokkal és az érintett szervezetekkel együtt **tekintsék át a település és térsége releváns fejlesztési, kulturális, ifjúsági, szociális és egyéb terveit** abból a szempontból, hogy azokban hogyan jelenik meg a közösségi művelődés, a közösségek és a közösségi részvétel szerepe.
- Fel kell tártani és széles körben meg kell osztani **a közösségi művelődésben és más társadalmi területekkel együttműködésben működő jó gyakorlatokat, kezdeményezéseket és pilotokat.**

b) Intézményi és szervezeti változások területén javasolt intézkedések

- Felül kell vizsgálni, hogy a **közművelődési intézmények működése, terei, szakmai kapacitásai és kapcsolatai mennyiben teszik lehetővé az ágazatközi együttműködést**, és azonosítani kell a fejlesztésre szoruló területeket és az eltérő intézményi szükségleteket.
- A felülvizsgálat alapján el kell indítani az **intézmények eltérő fejlesztési szükségleteihez igazodó szervezeti és működési változtatásokat**, különösen a nyitott közösségi terek, a közösségi kezdeményezések befogadása és a társágazati együttműködések feltételeinek erősítése érdekében.
- Több településen induljanak **közösségi és digitális tanulási pontok**, amelyek összekapcsolják a formális és nem formális tanulási lehetőségeket, és támogatják a digitális és MI-műveltség fejlesztését.
- Induljanak olyan térségi pilotok, amelyek a **kisebbségi és hátrányos helyzetű települések közös szakmai, közösségi és digitális erőforrásokhoz, szolgáltatásokhoz és módszertani támogatáshoz való hozzáférést** segítik.

c) Szakmai kompetenciák fejlesztése területén javasolt intézkedések

- Induljanak **gyakorlati képzések a partnerségépítés, a facilitálás, a közös helyzetértékelés, a szükséglet- és erőforrásfeltárás, valamint a társágazati együttműködés módszereiről.**
- Induljanak gyakorlati képzések a közművelődési szakemberek **digitális kompetenciáinak fejlesztésére**, különösen az online kommunikáció, a digitális eszközök és alkalmazások, valamint a digitális munkafolyamatok fejlesztésére.
- Induljanak **célzott felkészítések** a közösségi tanulás, a közösségi egészségfejlesztés, az ifjúságmódszertan, a digitális és MI-műveltség, a művészeti módszerek és a fenntarthatóság közösségi alkalmazásának területén.

d) Együttműködési, partnerségi és hálózati struktúrák kialakítása területén javasolt intézkedések

- A közösségi művelődés kezdeményezésére induljanak **rendszeres települési, térségi, megyei és regionális szakmaközi fórumok**, amelyek konkrét helyi ügyek mentén kapcsolják össze a különböző társadalmi területek szereplőit.
- Induljanak **közös helyi programok és mintaprojektek** a közösségi művelődés és más társadalmi területek szereplőinek együttműködésében.
- Rendszeres **szakmai műhelyek és tapasztalatcserék** segítsék a közösségi művelődési és társágazati szakemberek közös tanulását.

e) Szabályozási és finanszírozási feltételek változása területén javasolt intézkedések

- A pilot együttműködések értékelésében a program- és résztvevőszámok mellett **jelenjenek meg a partnerségek**, a közösségi részvétel és a létrejövő társadalmi eredmények is.
- A rövid távú tapasztalatok alapján **szakmai javaslatokat kell kidolgozni** a közösségi művelődés ágazatközi szerepének szabályozási, tervezési, finanszírozási és értékelési feltételeire.

6.5. Mit teszünk mi?

A közművelődési szakma a saját lehetőségeihez és eszközeihez mérten mindent megtesz annak érdekében, hogy erősítse ágazatközi szerepét és kezdeményezőbbé tegye saját működését. Ennek részeként:

- **Megújítjuk szakmai szemléletünket**, és a program- és szolgáltató szerep mellett erősíteni közösségi és ágazatközi szerepünket;
- **Fejlesztjük szakmai kompetenciáinkat**, különösen az együttműködés, a partnerségépítés, a facilitálás, a szükséglet- és erőforrásfeltárás, valamint az egyes társadalmi területekhez kapcsolódó módszerek terén;
- Lehetőségeinkhez mérten **nyitottabbá és rugalmasabbá tesszük intézményeink működését**, és támogatjuk a helyi közösségi kezdeményezéseket;

- **Kezdeményezzük és támogatjuk a szakmaközi találkozásokat, fórumokat és közös gondolkodási folyamatokat**, és keressük az együttműködés lehetőségeit a különböző társadalmi területek szereplőivel;
- **Megosztjuk egymással a felhalmozott szakmai tudást és tapasztalatokat**, és törekszünk arra, hogy a működő jó gyakorlatok minél szélesebb körben megismerhetővé és alkalmazhatóvá váljanak;
- **Tudásátadással, szakmai műhelyekkel és közös tanulással** támogatjuk egymást és társágazati partnereinket;
- **Pilotokat és mintaprojekteket kezdeményezünk**, amelyekben más társadalmi területek szereplőivel közösen keresünk választ helyi szükségletekre;
- Kezdeményező szerepet vállalunk abban, hogy a **közösségi művelődés ágazatközi szerepe** láthatóbbá és szélesebb körben ismertté váljon.

6.6. Mivel tud hozzájárulni mindehhez a Kormány

A közösségi művelődés ágazatközi szerepének megerősítéséhez olyan állami feltételekre van szükség, amelyek biztosítják a szakmai működés stabilitását, támogatják az együttműködések és lehetővé teszik a hosszabb távú közösségi folyamatok kialakulását. A kormányzati feladatokat ezért időtáv szerint érdemes meghatározni: mi indítható el rövid távon, milyen strukturális változások szükségesek középtávon, és milyen rendszerszintű változások vezethetnek el 2041-re a kívánatos állapothoz.

6.6.1. Azonnali lépések

- A Kormány ismerje el a **közművelődést a települési társadalomfejlesztés és az ágazatközi együttműködések stratégiai partnereként**, és indítsa el ennek szabályozási és szakpolitikai megalapozását, hozzon létre országos módszertani intézményt.
- A Kormány hozza létre az **autonóm országos szakmai-módszertani központot**, amely a közösségi művelődés szakmai-módszertani támogatását, a tudásmegosztást, a kutatást, a szakmai képzést, a mentorhálózat működtetését, az innováció támogatását és az ágazatközi együttműködések szakmai koordinációját biztosítja.
- A Kormány támogassa **települési, térségi, megyei, regionális szintű szakmaközi fórumok és egyeztetési formák kialakítását**, amelyekben a közösségi művelődés más társadalmi területek szereplőivel közösen azonosíthat helyi szükségleteket és együttműködési lehetőségeket.
- Induljanak olyan **pilotprogramok**, amelyekben a közösségi művelődés más társadalmi területekkel – például az oktatás, az egészség, az ifjúság, a társadalmi felzárkózás, művészeti aktivitások, vagy a fenntarthatóság területén – közösen valósít meg helyi kezdeményezéseket.

- A Kormány támogassa a **már működő ágazatközi együttműködések feltárását, dokumentálását, értékelését és más településeken történő adaptációját.**

6.6.2. Középtávon megteendő lépések (2027-2028)

- **A közösségi művelődés szempontjai és szakmai részvétele jelenjen meg a releváns országos, térségi és települési fejlesztési folyamatokban.** Különösen fontos, hogy a településfejlesztési és térségfejlesztési tervezésben a közösségi művelődés a helyi szükségletek és közösségi erőforrások feltárásával kapcsolódhasson be.
- **A finanszírozási rendszerekben jelenjenek meg olyan konstrukciók, amelyek a közösségi művelődés és más társadalmi területek közös, hosszabb távú közösségi folyamatait és pilotjait is támogatják,** nem kizárólag az egyes ágazatok önálló programjait.
- Az országos módszertani központ és a területi szakmai hálózat feladatai között kapjon helyet az **ágazatközi együttműködések módszertani támogatása,** a közös módszerek és együttműködési modellek fejlesztése, valamint a szakemberek felkészítése.
- Alakuljon ki olyan **értékelési rendszer,** amely az ágazatközi együttműködések esetében nemcsak a programok és résztvevők számát, hanem a partnerségek, a közösségi részvétel és a társadalmi eredmények alakulását is vizsgálja.

6.6.3. Távlati teendők (2041-ig)

- Teremtse meg a Kormány annak hosszú távú **szakpolitikai és intézményi feltételeit, hogy a közösségi művelődés ágazatközi szerepe és a más társadalmi területekkel kialakított stratégiai partnerség a közösségi művelődés természetes működésének részévé váljon.**
- Építse ki és támogassa azokat az **országos, térségi és helyi hálózati kapcsolódásokat,** amelyek tartós együttműködést tesznek lehetővé a közösségi művelődés és az oktatás, az egészség, a szociális terület, az ifjúság, a gazdaságfejlesztés, a fenntarthatóság, a kultúra és más releváns társadalmi területek szereplői között.
- Építse be a közösségi művelődés és más társadalmi **területek közös tervezésének, valamint a több ágazatot érintő közösségi folyamatok közös támogatásának** szempontjait a releváns szakpolitikai és fejlesztési programok hosszú távú tervezési és finanszírozási rendszerébe.
- **Hozza létre és működtesse azt az országos tudás- és adatrendszert,** amely hosszú távon láthatóvá és értékelhetővé teszi a közösségi művelődés társadalmi területek együttműködésében, a közösségi részvétel és az egyének és közösségek cselekvőképességének erősítésében elért eredményeit.

7. A KONCEPCIÓ MEGVALÓSÍTÁSÁNAK RENDSZERSZINTŰ IRÁNYAI

A koncepció korábbi fejezetei az öt munkacsoport szakmai megállapításaira építve mutatták be a közösségi művelődés jelenlegi helyzetét, a kívánatos jövőképet, valamint az egyes szakterületeken szükséges változásokat és beavatkozási pontokat. A jelen fejezet ezekre az eredményekre építve a megvalósítás közös kereteit rendezi össze. Célja nem az egyes munkacsoporti javaslatok ismételt bemutatása, hanem azoknak a rendszerszintű összefüggéseknek, időbeli ütemezéseknek és szereplői hozzájárulásoknak a meghatározása, amelyek a koncepció egészének megvalósításához szükségesek.

A megvalósítás hosszú távú rendszerszintű változásokból, rövid távon elindítható lépésekből, valamint a szakma és a Kormány egymásra épülő hozzájárulásából áll. A folyamat során különösen fontos a szakmai, intézményi, szabályozási, finanszírozási és tudásalapú fejlesztések összehangolása.

7.1. Hosszú távú rendszerszintű változások

Közös rendszerszintű változási irány	Mit jelent ez 2041-re?	Kapcsolódó szakmai területek	Megvalósítás fő feltételei
A közösségi művelődés társadalmi funkciójának megerősítése	A közösségi művelődés társadalmi funkciója egyértelműen meghatározza a szabályozást, a tervezést, az értékelést és a finanszírozást.	Társadalmi funkció; intézményrendszer; finanszírozás; képzés.	Jogszabályi felülvizsgálat, funkcióalapú tervezés, új értékelési rendszer.
A közösségi művelődés ágazatközi együttműködési szerepének kiteljesítése	A közösségi művelődés a helyi társadalmak és az ágazati szereplők közötti együttműködés stabil partnere.	Társágazati együttműködések; intézményrendszer; szakmai tudás.	Partnerségi modellek, szakmaközi együttműködések, települési és térségi tervezés.
Rugalmas, helyi és térségi szükségletekre épülő intézményrendszer	Az intézményi működés és a szakmai jelenlét a települések és térségek eltérő adottságaihoz igazodik.	Intézményrendszer; társágazati együttműködések; finanszírozás.	Differenciált feltételrendszer, térségi működési modellek, megosztott szakemberkapacitás.
Kiszámítható és több lábon álló finanszírozás	A közszolgáltatási feladatok, a szakmai működés, a fejlesztés és az innováció stabil finanszírozási háttérrel rendelkezik.	Finanszírozás; intézményrendszer; szakmai innováció.	Többéves támogatási keretek, feladatfinanszírozás, fejlesztési források, helyi és közösségi erőforrások.
Tudásalapú, innovatív és tanuló szakmai rendszer	A közművelődés szakmai működését folyamatos tanulás, kutatás, módszertani megújulás és innováció jellemzi.	Képzés; tudás; szakmai innováció; intézményi működés.	Képzési rendszer, szakmai-módszertani központ, kutatás, tudásmegosztás.

A közösségi cselekvőképesség és részvétel erősítése	Az egyének és közösségek képesek, készek és motiváltak saját ügyeik alakítására és a közös cselekvésre.	Mind az öt szakmai terület.	Helyi szükségletfeltárás, közösségi folyamatok, részvételi működés, hatásmérés.
A magyar közösségek és az európai, illetve nemzetközi kapcsolatok közösségi hálózatainak megerősítése	A közösségi művelődés a magyarországi és külföldi magyar közösségek, a diaszpóra, a nemzetiségek, valamint az európai és nemzetközi partnerek közötti tartós, kölcsönös együttműködések egyik meghatározó közösségi és szakmai kapcsolódási pontja.	Társágazati együttműködések; intézményrendszer; szakmai tudás; finanszírozás.	Hosszú távú együttműködési és finanszírozási konstrukciók; Kárpát-medencei és nemzetközi szakmai hálózatok; közös programok, csere- és mentorprogramok; tudásmegosztás; fiatalok bevonása.

7.2. Rövid távon elindítható lépések – 1–3 év

Rövid távon elindítható lépés	A lépés tartalma, főbb elemei	Munkacsoport(ok), ahol megjelent
A közösségi művelődés társadalmi funkciójának meghatározása és jogszabályi rögzítése	A közösségi művelődés társadalmi funkciójának szakmai konszenzuson alapuló megfogalmazása és beemelése a vonatkozó jogszabályba. A társadalmi funkció keretcélként jelenjen meg, a jelenlegi alapszolgáltatások pedig ennek lehetséges eszközeiként legyenek értelmezhetők.	Társadalmi funkció és jogszabályi környezet; kapcsolódik az Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás munkacsoportához is.
A közművelődést szabályozó jogszabályi környezet felülvizsgálatának megkezdése	A Kultv. és a kapcsolódó jogszabályok fogalomhasználatának, célrendszerének, intézményi és működési kereteinek áttekintése. Vizsgálni szükséges az önálló szabályozási keret lehetőségét, valamint a kulturális és társadalmi-közösségi funkciók megfelelő kapcsolatát.	Társadalmi funkció és jogszabályi környezet; Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás.
A közösség fogalmának kiszélesítése	A jogszabályi és szakmai értelmezés ne korlátozódjon a „művelődő közösségekre”. A közművelődési terekhez kapcsolódó civil, ifjúsági, korosztályi, vállalkozói, környezetvédő, hitéleti, informális és egyéb önszerveződő közösségek is jelenhessenek meg a támogatott körben.	Társadalmi funkció és jogszabályi környezet; Társágazati együttműködések és integráló szerep
A „kulturális alapellátás” fogalmának kivezetése	A „kulturális alapellátás” fogalmának és szabályozási szerepének kivezetése a Kultv.-ből.	Társadalmi funkció és jogszabályi környezet.
A tervezési, beszámolási és értékelési rendszer felülvizsgálata	A szolgáltatási terv kivezetése és helyette olyan munkatervi és a beszámolási rendszer bevezetése, amely a társadalmi funkciót, a helyi szükségleteket, a közösségi folyamatokat és az együttműködések, továbbá az elérendő eredményeket és azok mérését helyezi középpontba.	Társadalmi funkció és jogszabályi környezet; Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás; Társágazati együttműködések és integráló szerep.

A társadalmi hatásmérés pilotjellegű tesztelése	Olyan pilotprogramok indítása, amelyekben a társadalmi funkció alapú tervezés, beszámolás és hatásmérés gyakorlati feltételei tesztelhetők. A program- és résztvevőszámok mellett hangsúlyosan jelenjenek meg a közösségi részvétel, a partnerségek, az önszerveződés és a társadalmi eredmények mutatói.	Társadalmi funkció és jogszabályi környezet; Társágazati együttműködések és integráló szerep; Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás.
Országos helyzetfeltárás és jogszabályi audit elindítása	Független szakértői csoport bevonásával országos helyzetfeltárás és jogszabályi audit készítése. Ennek része lehet a települési rendeletek, szolgáltatási tervek, foglalkoztatási feltételek, közművelődési megállapodások és a rendelkezésre álló szakmai adatok áttekintése.	Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás; Társadalmi funkció és jogszabályi környezet.
A közösségi művelődés település- és térségfejlesztési szerepének megerősítése	A közművelődési intézmények, közösségi terek és helyi közösségek szakmai bekapcsolása a településfejlesztési és településrendezési koncepciók, stratégiák és akciótervek előkészítésébe. A helyi szükségletek és közösségi erőforrások feltárása jelenjen meg a fejlesztési tervezésben.	Társadalmi funkció és jogszabályi környezet; Társágazati együttműködések és integráló szerep; Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás.
Rendszeres szakmaközi és ágazatközi fórumok létrehozása	Települési, térségi, megyei és regionális szintű fórumok, egyeztetési formák és szakmai műhelyek indítása. Ezek kapcsolják össze a közművelődés, az önkormányzatok, az oktatás, a szociális és egészségügyi terület, az ifjúságügy, a gazdaság, a civil szféra és más társadalmi területek szereplőit.	Társágazati együttműködések és integráló szerep; kapcsolódik az Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás munkacsoportához.
Meglévő ágazatközi együttműködések és jó gyakorlatok feltárása, dokumentálása és megosztása	A már működő együttműködések, kezdeményezések, pilotok és jó gyakorlatok összegyűjtése, értékelése, nyilvánossá tétele és más településeken történő adaptációjának támogatása.	Társágazati együttműködések és integráló szerep; Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás; Képzés, tudás és szakmai innováció.
Intézményi működés és kapacitások felülvizsgálata	Meg kell vizsgálni, hogy az intézmények terei, szakmai kapacitásai, kapcsolatai és működési rendje mennyiben teszik lehetővé a közösségi kezdeményezések befogadását és az ágazatközi együttműködést. Az eredmények alapján elindíthatók a szükséges szervezeti és működési változtatások.	Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás; kapcsolódik a Társadalmi funkció és jogszabályi környezet munkacsoportához.
Nyitottabb és rugalmasabb közösségi terek kialakításának megkezdése	A meglévő intézményi és infrastrukturális kapacitások tudatosabb használata; a közösségi kezdeményezések, helyi csoportok, civil szervezetek és társágazati partnerek számára hozzáférhetőbb terek és működési lehetőségek kialakítása.	Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás; Társadalmi funkció és jogszabályi környezet; Társágazati együttműködések és integráló szerep.
Közösségi és digitális tanulási pontok indítása	Több településen olyan közösségi és digitális tanulási pontok létrehozása vagy fejlesztése, amelyek összekapcsolják a formális és nem formális tanulási lehetőségeket, és támogatják a digitális, média- és MI-műveltség fejlődését.	Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás; Társágazati együttműködések és integráló szerep; Képzés, tudás és szakmai innováció.
Térségi feladatellátási és szakemberkapacitás-modellek pilotja	Olyan térségi pilotok indítása, amelyek a kisebb és hátrányos helyzetű települések közös szakmai, közösségi, digitális és	Társadalmi funkció és jogszabályi környezet; Intézményrendszer és

	módszertani erőforrásokhoz való hozzáférést javítják. Ide tartozhat a megosztott vagy mikrotérsgégi szakember, a mobil szakmai szolgáltatás és a térségi közösségi központ modelljének tesztelése.	szakmai-módszertani támogatás; Finanszírozás és erőforrások.
Kistelepülési garanciaprogram vagy térségi felzárkózási pilot elindítása	A kistelepülések eltérő adottságaihoz igazodó feladatellátási modellek kipróbálása, a szakemberhez, módszertani támogatáshoz, digitális és közösségi erőforrásokhoz való hozzáférés javítása, valamint a hátránykompenzációs megoldások tesztelése.	Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás; Finanszírozás és erőforrások; Társadalmi funkció és jogszabályi környezet.
Gyakorlati szakmai képzések és célzott felkészítések indítása	Képzések a partnerségépítés, facilitálás, közös helyzetértékelés, szükséglet- és erőforrásfeltárás, társágazati együttműködés, közösségi tanulás, ifjúságmódszertan, digitális és MI-műveltség, fenntarthatóság, művészeti módszerek és közösségi egészségfejlesztés területén.	Képzés, tudás és szakmai innováció; Társágazati együttműködések és integráló szerep; Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás.
A képzési tartalmak szakmai felülvizsgálatának megkezdése	A közösségsszervező BA és kulturális mediáció MA, továbbá a közösségi és civil tanulmányok MA képzések, valamint a kapcsolódó képzési tartalmak áttekintése, különösen a társágazati ismeretek, a gyakorlati kompetenciák, a közösségi tervezés, a partnerségépítés és a társadalmi hatásmérés szempontjából.	Képzés, tudás és szakmai innováció.
A felsőoktatás, a szakmai szervezetek és a gyakorlólhelyek közötti párbeszéd elindítása	Rendszeres együttműködés kialakítása az oktatók, a felsőoktatási intézmények, a szakmai szervezetek, a gyakorló szakemberek és az ágazati irányítás között. Ennek részeként létrehozható a „Képzők képzése” szakmai fórum.	Képzés, tudás és szakmai innováció; kapcsolódik az Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás munkacsoportához.
A szakmai gyakorlatok rendszerének és szabályozási akadályainak felülvizsgálata	A BA képzéshez kapcsolódó gyakorlólhelyek körének bővítése, különösen a civil szervezetek, nonprofit szervezetek és egyéb nem államháztartási szereplők bevonása érdekében. Vizsgálni szükséges a gyakornoki bérfizetési kötelezettségből fakadó akadályokat és az ezekhez kapcsolódó szabályozási lehetőségeket.	Képzés, tudás és szakmai innováció.
A továbbképzési rendszer reformjának előkészítése	Az intézményi képzési tervek és az ötéves továbbképzési rendszer felülvizsgálata; szakemberközpontú, rugalmasabb és hozzáférhetőbb rendszer előkészítése. Megkezdhető egy képzési kreditrendszer és a regionális képzési együttműködések kialakítása.	Képzés, tudás és szakmai innováció; Társadalmi funkció és jogszabályi környezet.
Szakmai innovációs programok és tudásmegosztási formák indítása	Szakmai innovációs programok, például „Módszervásár”, szakmai műhelyek, tapasztalatcserék és közös tanulási alkalmak indítása. A cél az új módszerek és jó gyakorlatok bemutatása mellett azok dokumentálása és adaptációjának támogatása.	Képzés, tudás és szakmai innováció; Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás; Társágazati együttműködések és integráló szerep.
Az országos módszertani és szakmai támogatási	Az autonóm országos szakmai-módszertani központ, valamint a hozzá kapcsolódó	Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás;

rendszer átalakításának megkezdése	területi és fővárosi szakmai hálózat újraszervezése. A feladatok között szerepelhet a módszertani támogatás, a kutatás, a képzés, a mentorálás, a tudásmegosztás és az innováció támogatása.	kapcsolódik a Képzés, tudás és szakmai innováció, valamint a Társágazati együttműködések és integráló szerep munkacsoportához.
Mentorhálózati pilot indítása	A pályakezdő, kistéleplési és új intézményekben dolgozó szakembereket támogató mentorhálózat tesztelése, lehetőség szerint több eltérő térségtípusban.	Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás; Képzés, tudás és szakmai innováció.
A Közművelődési Tudásbank első változatának kialakítása	A közösségi munkamódokra, ágazatközi együttműködésekre, helyi jó gyakorlatokra, értéktári és amatőr művészeti gyakorlatokra, valamint innovációs mintaprojektekre épülő, minőségbiztosított tudásbank létrehozása.	Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás; Képzés, tudás és szakmai innováció; Társágazati együttműködések és integráló szerep.
A közművelődési adatbázisok és az OSAP-rendszer felülvizsgálata	Az adatgyűjtés kiterjesztése a feladatellátókra, szakemberekre, közművelődési megállapodásokkal bevont szervezetekre, infrastruktúrára, partnerségekre és társadalmi eredményekre. Új adatmodell és pilot kialakítása.	Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás; Társadalmi funkció és jogszabályi környezet; Társágazati együttműködések és integráló szerep.
A finanszírozási rendszer átfogó felülvizsgálatának megkezdése	A normatív finanszírozás, a feladatfinanszírozás, a pályázati rendszerek, az infrastrukturális fejlesztési források és az állami, illetve minisztériumi támogatások áttekintése és összehangolása.	Finanszírozás és erőforrások; Társadalmi funkció és jogszabályi környezet.
A normatíva és a kistéleplési hátránykompenzáció felülvizsgálata	A normatíva érdemi emelésének, inflációkövetésének, valamint a kistélepléseket és hátrányos helyzetű térségeket segítő súlyozott vagy kompenzációs szorzók bevezetésének előkészítése.	Finanszírozás és erőforrások.
A feladatfinanszírozás és az alapműködés finanszírozásának előkészítése	A normatív támogatás mellett a közművelődési feladatokhoz kapcsolódó kiegészítő, illetve feladatfinanszírozási konstrukciók kidolgozása. Az alapfinanszírozás ne a pályázati forrásoktól függjön.	Finanszírozás és erőforrások; Társadalmi funkció és jogszabályi környezet.
Infrastruktúra- és eszközfejlesztési programok előkészítése	Az energetikai korszerűsítés, a fizikai és infokommunikációs akadálymentesítés, a digitális eszközellátottság, valamint a leromlott állapotú intézmények fejlesztését célzó források és programok előkészítése.	Finanszírozás és erőforrások; Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás.
A Közművelődési REPower program előkészítése vagy elindítása	A művelődési házak és közösségi terek energetikai korszerűsítését, ezáltal az üzemeltetési költségek csökkentését célzó program kialakítása.	Finanszírozás és erőforrások.
A közművelődési érdekeltségnövelő támogatás újraindítása vagy felülvizsgálata	Az önkormányzati infrastrukturális és eszközfejlesztéseket ösztönző támogatási forma újbóli bevezetésének vagy korszerűsítésének előkészítése, kiemelt hátránykompenzációs szempontokkal.	Finanszírozás és erőforrások.
A szakemberek bérezésének és életpályájának rendezését célzó intézkedések előkészítése	Bérrendezés, szakmai pótlékok, pályakezdőket segítő ösztönzők, életpályamodell, szakmai minősítési rendszer, valamint a kistélepléseken dolgozó szakemberek célzott támogatásának előkészítése.	Finanszírozás és erőforrások; Képzés, tudás és szakmai innováció.

A vállalati mecenatúrát és alternatív forrásbevonást ösztönző rendszer kidolgozása	A vállalati szponzorációt, a helyi gazdasági szereplők bevonását és a hátrányos helyzetű térségek támogatását segítő adókedvezmények, ösztönzők és együttműködési formák vizsgálata.	Finanszírozás és erőforrások; kapcsolódik a Társágazati együttműködések és integráló szerep munkacsoporthoz.
A civil szervezetek és helyi közösségi kezdeményezések támogatási formáinak felülvizsgálata	A kizárólag pályázati finanszírozásra épülő támogatási logika helyett kiszámíthatóbb, hosszabb távú működési és közfeladat-ellátási támogatási formák kialakítása.	Társadalmi funkció és jogszabályi környezet; Finanszírozás és erőforrások; Társágazati együttműködések és integráló szerep.
A közművelődés társadalmi szerepét bemutató kommunikációs és szemléletformáló program indítása	A közművelődés társadalmi funkciójának, közösségfejlesztő és ágazatközi szerepének megismertetése a lakosság, a fenntartók, a döntéshozók és a társágazati partnerek körében.	Társadalmi funkció és jogszabályi környezet; Társágazati együttműködések és integráló szerep; Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás.
A közösségi művelődés szakmai részvételének biztosítása a szakpolitikai tervezésben	A közművelődési szakemberek, intézmények és helyi közösségek bevonása az országos, térségi és települési szakpolitikai, fejlesztési és tervezési folyamatokba.	Társágazati együttműködések és integráló szerep; Intézményrendszer és szakmai-módszertani támogatás; Társadalmi funkció és jogszabályi környezet.
A magyarországi és külföldi magyar közösségek, valamint az európai és nemzetközi szakmai hálózatok kapcsolatainak erősítése	A meglévő kapcsolatok és együttműködések feltárása, szakmai és közösségi partnerkapcsolatok kialakítása, közös programok, szakmai találkozók, tapasztalatcserék és pilotprojektek elindítása. Kiemelt szempont a fiatalok bevonása, a jó gyakorlatok megosztása, valamint a külföldi közösségek eltérő helyzetéhez igazodó együttműködési formák kialakítása.	Társágazati együttműködések és integráló szerep.

7.3. A szakma hozzájárulása

Hozzájárulási terület	A szakma feladata és vállalása
Szakmai párbeszéd és érdekképviselet	- A szakmai szervezetek, intézmények és szakemberek közötti párbeszéd megszervezése és fenntartása; - a közös szakmai álláspontok kialakítása; - a szakmai javaslatok megfogalmazása, egyeztetése és a döntés-előkészítés támogatása.
A társadalmi funkció és a szakmai működés megújítása	- A közösségi művelődés társadalmi funkciójának közérthető megfogalmazása és szakmai értelmezésének fejlesztése; - a programközpontú működés helyett a közösségi folyamatokra, a helyi szükségletekre és a társadalmi eredményekre épülő szakmai gyakorlat erősítése; - a tervezési, beszámolási és értékelési módszerek fejlesztésében való részvétel.
Helyi és ágazatközi együttműködések	- A közművelődési intézmények és szakemberek kezdeményező, támogató és összekapcsoló szerepének erősítése; - együttműködés az önkormányzatokkal, a civil szervezetekkel, az oktatás, a szociális ellátás, az egészségügy, a gazdaság és más társadalmi területek szereplőivel; - kapcsolatok és közös kezdeményezések kialakítása a magyarországi és külföldi magyar közösségekkel, a diaszpórával, a nemzetiségekkel, valamint az európai és nemzetközi partnerekkel; - szakmaközi fórumok, közös kezdeményezések, pilotok és mintaprojektek indítása.

Intézményi és szakmai megújulás	- Az intézmények és közösségi terek működésének, kapacitásainak és szolgáltatási gyakorlatának felülvizsgálata; - nyitottabb, rugalmasabb, a helyi kezdeményezéseket befogadó működés kialakítása; - a közösségi és digitális tanulási lehetőségek fejlesztése; - a térségi együttműködésen alapuló feladatellátási modellek kialakításának kezdeményezése.
Szakmai tudás, képzés és utánpótlás	- A felsőoktatási intézmények, oktatók, hallgatók és gyakorló szakemberek együttműködésének erősítése; - a szakmai gyakorlóhelyek bővítésének és minőségbiztosításának támogatása; - a továbbképzési rendszer megújításának kezdeményezése; - a szakmai utánpótlás és a szakmai életutak támogatása.
Tudásmegosztás és szakmai innováció	- A helyi és határon túli jó gyakorlatok, új módszerek és innovációk feltárása, dokumentálása, értékelése és megosztása; - szakmai műhelyek, tapasztalatcserék, csereprogramok és innovációs kezdeményezések szervezése hazai, külhoni, európai és nemzetközi partnerek bevonásával; - a magyarországi és külhoni szakemberek, intézmények és közösségek közötti tudás- és tapasztalatszerzés erősítése; - az új megoldások más intézményekben, közösségekben és településeken történő adaptációjának támogatása.
Közösségi és társadalmi erőforrások bevonása	- A helyi közösségek, önkéntesek, civil szervezetek és gazdasági szereplők erőforrásainak feltárása és bevonása; - helyi partnerségek és forrásteremtési lehetőségek fejlesztése; - a közösségi kezdeményezések, az önszerveződés és a társadalmi tőke erősítése; - a közösségi és társadalmi eredmények láthatóvá tétele.
Szakmai támogató rendszerek és a munkaképesség fenntartása	- Szakmai részvétel az országos és területi módszertani, tudásmegosztási és mentorhálózat kialakításában; - a szakmai tapasztalatok és szükségletek közvetítése; - a szakemberek munkaképességét, fejlődését és szakmai életútját támogató mediációs, supervíziós és coaching lehetőségek kezdeményezése.

7.4. A Kormány hozzájárulása

	Főbb kormányzati feladatok	Elérendő eredmény
Szabályozási és szakpolitikai környezet	- A közösségi művelődést szabályozó jogszabályok és a kapcsolódó szabályozási környezet felülvizsgálata; - a közösségi művelődés társadalmi funkciójának jogszabályi elismerése; - a tervezési, beszámolási és értékelési keretek megújításának támogatása.	A közművelődés korszerű társadalmi szerepét és szakmai működését támogató, egyértelmű és kiszámítható szabályozási rendszer.
Szakmai autonómia és módszertani támogatás	- Autonóm országos szakmai-módszertani és tudásfejlesztési központ, valamint területi és fővárosi szakmai hálózat létrehozása vagy kialakításának támogatása; - országos helyzetfeltárás és jogszabályi audit; szakmai egyeztetési keretek biztosítása.	Szakmailag autonóm, országos és területi szinten is működő támogató rendszer, amely biztosítja a kutatást, a módszertani fejlesztést, a tudásmegosztást, a mentorálást és a szakmai innováció támogatását.

Kiszámítható és több lábon álló finanszírozás	- Az önálló, megfelelő összegű és inflációkövető normatív finanszírozás megteremtése; - a normatív működési támogatást kiegészítő feladatfinanszírozás bevezetése; - többéves finanszírozási és támogatási ciklusok lehetővé tétele; - az állami és egyéb támogatási rendszerek összehangolása.	A közszolgáltatási feladatok, a szakmai működés, a fejlesztés és az innováció stabil, kiszámítható finanszírozási háttere.
Területi egyenlőtlenségek mérséklése	- Kistélepülési és térségi hátránykompenzációs megoldások bevezetése; - a szakemberhez, a módszertani támogatáshoz, a digitális és közösségi erőforrásokhoz való hozzáférés javítása; - térségi feladatellátási és kistélepülési garanciaprogramok támogatása.	A települések és térségek eltérő adottságaihoz igazodó, méltányos és hozzáférhető közösségi művelődési szolgáltatások.
Humánerőforrás és szakmai életpálya	- Bérrendezés és a szakmai megbecsülés erősítése; - a képesítési és foglalkoztatási követelmények, valamint a vezetői megbízások szabályozásának felülvizsgálata; - életpályamodell és szakmai minősítési, ösztönzési rendszer kialakítása; - a szakmai utánpótlás és a pályán maradás támogatása.	Megfelelően képzett, megbecsült és hosszú távon a pályán tartható szakembergárda; a szakmai követelményekhez igazodó finanszírozási és ösztönzési rendszer.
Intézményrendszer és infrastruktúra	- Az intézményrendszer és a szakmai kapacitások felülvizsgálatának támogatása; - a nyitott, rugalmas és hozzáférhető közösségi terek fejlesztése; - célzott infrastrukturális és eszközfejlesztési források, valamint energetikai korszerűsítési programok biztosítása; - az akadálymentesítés támogatása.	A helyi és térségi szükségletekhez igazodó, korszerű, hozzáférhető és fenntartható intézményrendszer.
Ágazatközi, nemzeti és nemzetközi együttműködések	- A közösségi művelődés település- és térségfejlesztési, valamint ágazatközi szerepének szakpolitikai elismerése; - települési, térségi, megyei és regionális szakmaközi fórumok, egyeztetési formák és együttműködések támogatása; - a közösségi művelődés bekapcsolása a kapcsolódó fejlesztési folyamatokba; - a magyarországi és külföldi magyar közösségek, a diaszpóra, a nemzetiségek, valamint az európai és nemzetközi partnerek közötti szakmai és közösségi együttműködések támogatása;	A közösségi művelődés a helyi és térségi társadalomfejlesztés, az ágazatközi együttműködések, valamint a magyar közösségek és az európai, illetve nemzetközi partnerek közötti kapcsolatok stabil stratégiai partnereként működik.

	- közös programok, szakmai találkozók, csereprogramok, mintaprojektek és határon átvágó kezdeményezések finanszírozási és szakmai feltételeinek megteremtése.	
Képzés, tudás és szakmai innováció	- A felsőoktatási képzések és a szakmai gyakorlat tartalmi korszerűsítésének támogatása; - a gyakorlati képzés szabályozási akadályainak felülvizsgálata; - a továbbképzési rendszer finanszírozásának és ösztönzésének megújítása; - regionális képzési lehetőségek, szakmai innovációs programok és tudásmegosztási rendszerek támogatása; - hazai, külföldi, európai és nemzetközi szakmai együttműködésekhez kapcsolódó képzések, csereprogramok, műhelyek és tudásmegosztási kezdeményezések támogatása; - a magyarországi és külföldi szakemberek, intézmények és közösségek közötti tapasztalatcsere és közös szakmai fejlesztések ösztönzése.	Korszerű, rugalmas, hozzáférhető és szakemberközpontú képzési és tudásmegosztási rendszer, amely összekapcsolja a képzést, a gyakorlatot, a kutatást és az innovációt, valamint támogatja a magyar közösségek és az európai, illetve nemzetközi szakmai hálózatok közötti együttműködéseket.
Közösségi és alternatív erőforrások	- A civil és helyi közösségi kezdeményezések támogatási feltételeinek javítása; - a vállalati mecenatúrát és szponzorációt ösztönző adókedvezmények kialakítása; - a közösségi és helyi erőforrások bevonását, valamint a közösségi kezdeményezéseket támogató finanszírozási formák fejlesztése.	A közösségi művelődés pénzügyi, társadalmi, kulturális és kapcsolati erőforrásainak szélesebb körű bevonása, a helyi kezdeményezések és a társadalmi tőke erősítése.

8. MELLÉKLETEK

8.1. A koncepció alkotásának folyamataiban résztvevő szakemberek

A kezdeményezés elindítói

Beke Márton -
Közösségi és civil
fejlesztő, ifjúsági
szakértő, a
Közművelődési
Főosztály egykori
vezetője

Dóri Éva -
Közművelődési
szakértő,
közösségfejlesztő,
egyetemi oktató
(PTE-BTK-HFMI)

Koszecz Sándor -
KOLLABOR

Sajószegi Gábor - A
sárospataki A
Művelődés Háza és
Könyvtára igazgatója.
a Magyar
Népművelők
Egyesülete tagja

Bokor Béla - ny.
megyei kulturális
intézményi igazgató,
terület- és
településfejlesztő ny.
egyetemi oktató,
Határokon Túli
Magyarságért
Alapítvány

Fenyvesi Viktória -
Településfejlesztő,
közösségi fejlesztő,
közművelődési
tanácsadó
(Székesfehérvári
Közösségi és
Kulturális Központ,
HROD)

Lángné Nagy Mária
- Nyugalmazott
közművelődési
szakember, Magyar
Népművelők
Egyesülete

Szebeni Dóra -
Közművelődési
szakértő, Terézvárosi
Kulturális Közh.
NZrt. vezérigazgató

Bordás István -
Magyar Népművelők
Egyesülete elnöke,
közművelődési
szakértő

Halmai Róbert -
Közművelődési
szakértő, író, a
Közművelődési és
Alkotóművészeti
Főosztály egykori
vezetője (Józsefváros
Közösségeiért
Nonprofit Zrt.)

Minorics Tünde -
kulturális
antropológus, ny.
egyetemi oktató
(PTE-BTK-HFMI),
Határokon Túli
Magyarságért
Alapítvány

Sz. Urbán Szilvia -
Közművelődési
szakember, Budapesti
Népművelők
Egyesülete -
elnökségi tag

Ditzendy Károly Arisztid - Társadalomkutató, településfejlesztő, közösségi fejlesztő (HROD)	Horváth Viola - Közművelődési szakember, Veszprém Város Vegyeskara Egyesület, Magyar Népművelők Egyesülete tagja	Monostori Éva - Művelődési menedzser, közösség- és településfejlesztő (MAG-Ház, Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesülete)
--	---	---

Munkacsoport vezetőik

Beke Márton	Társadalmi szerep és jogszabályi környezet
Bordás István	Tudás, képzési rendszer és szakmai innováció
Dóri Éva	Intézményrendszer és annak szakmai-módszertani támogatása
Fenyvesi Viktória	Társágazati együttműködések és integráló szerep
Halmai Róbert	Finanszírozás és erőforrások
Szalay Lilla	Intézményrendszer és annak szakmai-módszertani támogatása
Szebeni Dóra	Társadalmi szerep és jogszabályi környezet

A munkacsoportok munkájában résztvevők közművelődési szakemberek (61 fő)

Alföldi György	Horváth Zoltán	Napkori Mónika	Szelekovszky Beáta
Almási-Berényi Petra	Horváthné Csala Ágnes	Német Ildikó	Szilágyi Dániel
Baranyai Zoltán	Iványi Tamás	Nyári Júlia	Szilágyi Ottó
Bedő Andrea	Károly Andrea	Oláh Edit	Sztáry Erika
Bubán Levente	Kémeri Judit	Orbán Hédi	Tapasztó Ildikó
Csóka Edit	Kenese Szilvia	Oszkai Réka	Tarné Hajdu Judit
Csóka Eszter	Koszecz Sándor	Pesti-Pusch Adrienn	Tóth Györgyi
Csász Ferenc	Kundra Anikó	Petőné Vizi Valéria	Tóth János

Devecz Erzsébet	Kurucz Olga	Prokné Tirner Gyöngyi	Tóthhné Vonsik Vivien
dr. Koósné Haris Edina	Kuti Imréné	Ráczné Fekete Ilona	Tőkésné Gali Mónika
Fróna Kata	Láng Mária	Rajnet Ágota	Udvaros Renáta
Gábor Ilona	Lángné Nagy Mária	Sajószegi Gábor	Vincze Csilla
Gedei Kovács Anita	Majerné Varga Dóra	Sándor Ildikó	Vonáné Pásztor Éva
Gergye Rezső	Máté Zsuzsanna	Sz. Urbán Szilvia	
Hegedüs Ágnes	Monostori Éva	Székely Gabriella	
Horváth Viola	Nagy Irma	Székely Rita	

„Társágazati együttműködések és integráló szerep” munkacsoport által bevont társágazati szakértők (91 fő)

Ament Balázs - ifjúságügyi, tehetségügyi és civil fejlesztő szakember	Felföldi László - megyés püspök	Majzik Balázs - Nemzeti Népegészségügyi és Gyógyszerészeti Központ, Drogmegelőzési Osztály osztályvezető.	Dr. Szakmány Csaba - Gödöllő Premontrei Apátsági titkár
Antal Ágnes - ifjúsági szakember	Ferencz Angéla - Székelyföld - Hargita Megyei Kulturális Központ, EMKE	Matoltsy Zsolt	Szani Ferenc - Infotér Egyesület, oktatási szakértő
Bagi Márta Anna - Magyar Bábjátékos Egyesület, elnök	Fóris Tamás - VEKKER Keresztény Közösség, Lelkész	Mézes Rudolf - Csemadok, országos alelnök	Székely Andrea - bábszínházi rendező, szociálpedagógus, oktató
Bakos Árpád - népzeneész (Csantavér)	Garai Lajos - Csurgó TV tulajdonosa	Nagy Bálint - református szeretetszolgálat	Székely Gabriella - közművelődési szakember
Bálint Mónika - Civil Kollégium Alapítvány, igazgató	Gedei-Kovács Anita - geográfus, földrajztanár, 10millióFa, önkéntes	Nagy Gábor - KIFESZ	Szentirmai László - művészetpedagógus

Bazsó Gabriella -
pedagógus,
közösségfejlesztő

Górácz Péter - Fiatal
Írók Szövetsége,
társelnök

Nagy Zsolt -
Pszichológus, Haladó
Gyászfeldolgozás
Módszer® Specialista

**Szilágyi-Major
Szilvia** - Slachta
Margit Nemzeti
Szociálpolitikai
Intézet
Fogyatékoságügyi
Igazgatóság,
fogyatékoságügyi
referens

Bertalan Zsófia - az
Eurodesk Executive
Committee
(Végrehajtó
Bizottság) tagja

**Gyurkó Donát
Sámuel** - metodista
lelkész

Napkori Mónika -
Ifjúsági Klub
koordinátor, Ifjúsági
önkormányzat
felnőttsegítő

Szokolai Róbert -
kommunikációs
szakértő

Berzsényi Gergely -
Gyöngyösi
Médiaközpont NKft.,
ügyvezető,

Halácsy Ágnes -
Oktatási és
Gyermekegyi
Minisztérium,
Köznevelési
Tartalomfejlesztési
Főosztály,
tananyagfejlesztési
referens

Natkai Andrea -
Vajdasági Magyar
Újrakezdés

Szonda Szabolcs -
Bod Péter Megyei
Könyvtár
(Sepsiszentgyörgy)

Beszprémy Katalin -
népművész

Horváth Péter -
LogIn Egyesület,
Ügyvezető, elnök

Dr. Pataki Viktor -
KRE dékánhelyettes,
FISZ elnök

Sztaniszláv András -
MPRSZ, elnök

Bihari Antal -
Körzeti Televízió,
Esztergom
stúdióvezető

Horváth Zalán

Prohászka Szaniszló
- bemutatócsillagász,
pedagógus

Szudár László -
Csaba Tv producer

Birinyi József -
KÓTA társelnök,
Hungarikum
Szövetség elnök,
Magyar
Közgazdasági
Társaság elnök,
Kultúragazdasági
szakosztály

**Jantnerné Oláh
Ilona** - KOKOSZ
főtitkár, környezeti
nevelő
óvodapedagógus

**Prof. Dr. Róna
Tamás** - főrabbi, a
Magyarhoni Zsidó
Imaegylet

Tanács Gábor –
Bordány,
polgármester

Boros Zsófi -
business coach

Kandikó Rita -
Diagonál
Magyarország
Ifjúságsegítők
Országos Szervezete

Rostetter Szilveszter
- Pueri Cantores
Magyar Szövetség,
elnök

Tímár Vince -
marketing szakember
egyéni vállalkozó

Buda János - Gólya
televízió tulajdonos,
vezető

Burai István -
ifjúsági szakértő,
TESZ-VESZ Ifjúsági
Alapítvány elnök

Csák György -
spiritusonline.hu
Gyermek- és ifjúsági
színházi folyóirat
kiadója, színész,
rendező

Damsa Andrei - AI-
tanácsadó, szakértő,
data scientist, a
Neuron Solutions
senior partnere,
valamint a Kürt
Akadémia by STRT
data science
képzésének
programigazgatója

Daróczi Ágnes -
kisebbségkutató,
Cigányságkutató
Intézet

Daróczi Gábor -
Human Dignity in
Action, Ügyvezető
igazgató
Ditzendy Arisztid -
MR Lakásalap Nkft.

Kepe Lili -
közművelődési
szakember

Kocsis Petronella -
Aba-Novák Agóra
Kulturális Központ
közművelődési és
ifjúsági szakember

Kortye Vilmos -
Williams televízió
Tulajdonos

Kositzky Anett -
Vágfalvi Ottó
Művelődési Ház és
Könyvtár, Turisztikai
Központ, igazgató

Koszeecz Andrea -
fejlesztéspolitikai
szakértő,
közművelődési
szakember,
ingatlanközvetítő
egyéni vállalkozó

Dr. Kovács Gábor -
Pannon Egyetem,
művelődéstörténész,
műfordító, zenész
dr. Kovács György -
lelképásztor, TEKK
Egyesület vezető

Schmidt Richárd -
Budapesti Ifjúsági
Irodák Szövetsége

Sefcsik Zoltán -
Tolna-Baranyai
Evangélikus
Egyházmegye,
esperes

Serfőző Levente -
HÍD - Egyesületet
(Szebeni Magyarok
Egyesülete), EMKE

Singer Péter -
Oktatási és
Gyermekügyi
Minisztérium,
Köznevelési
Tartalomfejlesztési
Főosztály,
osztályvezető

Sipos Tünde -
művészettörténész,
kurátor

Smidht Richard -
Budapesti Ifjúsági
Irodák Szövetsége

Soós Mihály -
Magyar Nemzetiségi
Művelődési Intézet
(Lendva), igazgató

Tóth József -
Jászsági Térségi TV
tulajdonos ügyvezető

Tóth Zsuzsanna -
előadóművész

Vajda Árpád -
Ifjúsági és civil
szakértő

Varga Zsolt -
ügyvezető-
főszerkesztő Trió TV

Veress József -
Corvinus Egyetem
oktató

Veress Tamás -
Igazgyöngy
Alapítvány, szociális
terület vezetője
Veszeli Lajos -
képzőművész

Dózsa-Szedlacsek Éva - óvodavezető

Körömi Gábor -
drámatanár,
drámapedagógiai
Társaság, elnök;
Csepeli Fasang Árpád
Alapfokú Művészeti
Iskola SZÍN-PAD-
KÉP Tagintézménye
igazgató

Sövegjártó Virág -
Nemzeti Ifjúsági
Tanács (NIT), elnök

Vidovszky György -
ASSITEJ Magyar
Központ, elnök

Eckhardt Gábor -
Magyar Kodály
Társaság, elnök,
zongoraművész

Lázok Klára -
Marosvásárhely -
Teleki Téka
Alapítvány

Szabó Csaba -
szakmai vezető /
Kecskeméti Hírös
Agóra Kulturális,
Művészeti és Ifjúsági
Központ Nonprofit
Kft. Társadalmi és
Ifjúsági Kapcsolatok
Divízió

Vincze Béla

Farkas Balázs -
Nemzeti Újságírók
Demokratikus
Egyesület, elnök

Lipták Tímea -
Magyar
Lapkiadók Egyesület

Szabó Enikő -
Gyulai Ifjúsági
Központ, szakmai
vezető

Zsigmond Dezső -
filmrendező

Dr. Fekete Károly -
geográfus, Balatoni
Integrációs és
Fejlesztési
Ügynökség Kft.,
kutatásvezető

Lovass Tibor - Helyi
Televíziók Országos
Egyesülete, elnök

Szabó Kata -
logosztikai szakértő,
BME lean oktató,
egyéni vállalkozó

8.2. A koncepció kapcsolódása a hazai szakpolitikai rendszerhez

Szakpolitikai terület	Kapcsolódó hazai koncepciók, stratégiák, programok	Kapcsolódó jogszabályok	A közművelődés jelenlegi megjelenése	A koncepció alapján szükséges / erősítendő kapcsolódás	Kapcsolódó társadalmi területek ("Társágazati együttműködések és integráló szerep")
Kulturális szakpolitika	- Kulturális szakpolitikai-ágazati beruházási koncepció 2035 - Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 - Nemzeti Fejlesztés 2030 – OFTK	- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről - 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatásokról, intézményekről és közösségi színterekről	ERŐS / KÖZVETLEN	Nem a kulturális szakpolitikai kapcsolódás létrehozása a cél, hanem annak átértelmezése és kibővítése: a közművelődés társadalmi funkciójának és ágazatközi közszolgáltatási szerepének sokkal erősebb megjelenítése.	Kultúra és művészet; Települések és helyi társadalmak; Nyilvánosság és társadalmi párbeszéd
Társadalmi részvétel	- Működő és Emberséges Magyarország Intézet létrehozásának kezdeményezése;	- 1997. évi CXL. törvény évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól - 1198/2026. (VI. 12.) Korm. határozat a működő és emberséges Magyarorszáért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól;	ERŐS/MÉG NEM KIALAKULT	Új, stratégiai kapcsolódási pont: a közművelődés helyi intézmény- és kapcsolatrendszere bevonható a társadalmi párbeszéd, a társadalmi részvétel és a közpolitikai döntések társadalmi megalapozásának helyi folyamataiba. A közművelődési intézmények és szakemberek szerepet vállalhatnak a helyi párbeszéd, közösségi egyeztetések, részvételi folyamatok, közös helyzetfeltárások és társadalmi visszacsatolások szervezésében.	Települések és helyi társadalmak; Ifjúság és közösségi részvétel; Társadalmi felzárkózás és közösségi gondoskodás; Nyilvánosság és társadalmi párbeszéd

Szakpolitikai terület	Kapcsolódó hazai koncepciók, stratégiák, programok	Kapcsolódó jogszabályok	A közművelődés jelenlegi megjelenése	A koncepció alapján szükséges / erősítendő kapcsolódás	Kapcsolódó társadalmi területek ("Társágazati együttműködések és integráló szerep")
Civil társadalom és önkéntesség	- A Nemzeti Együttműködési Alap 2026. évi pályázati konstrukciói - Önkéntes tevékenységet és civil együttműködést támogató országos programok	- 2011. évi CLXXV. törvény a civil szervezetek működéséről és támogatásáról - 2005. évi LXXXVIII. törvény a közérdekű önkéntes tevékenységről	KÖZVETLENÜL KAPCSOLÓDCHAT / NEM RENDSZERSZERŰ	A közművelődés és a civil szervezetek közötti tartós helyi partnerségek erősítése; önkéntesség, közösségi kezdeményezések, közös helyzetfeltárás és közös cselekvés támogatása. A közművelődési intézmény a helyi civil kapcsolatok egyik stabil infrastruktúrája lehet.	Társadalmi felzárkózás és közösségi gondoskodás; Ifjúság és közösségi részvétel; Települések és helyi társadalmak
Közigazgatás és önkormányzati politika	- Nemzeti Fejlesztés 2030 – OFTK - A helyi önkormányzati rendszerhez és területfejlesztéshez kapcsolódó kormányzati programok	- 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól - 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és területrendezésről - 1997. évi CXL. törvény	KÖZVETLEN / HELYI SZINTEN ERŐS	A közművelődés beépítése a helyi és térségi fejlesztési tervezésbe; rendszeres szakmaközi egyeztetés, helyi szükséglet- és erőforrásfeltárás, partnerségi tervezés és közösségi visszacsatolás. A közművelődés a települési fejlesztési folyamatok kapcsolódási pontja lehet.	Települések és helyi társadalmak; valamennyi helyi szinten releváns társadalmi terület

Szakpolitikai terület	Kapcsolódó hazai koncepciók, stratégiák, programok	Kapcsolódó jogszabályok	A közművelődés jelenlegi megjelenése	A koncepció alapján szükséges / erősítendő kapcsolódás	Kapcsolódó társadalmi területek ("Társágazati együttműködések és integráló szerep")
Terület-, település- és vidékfejlesztés	- Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció	- 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és területrendezésről 218/2009. (X. 6.) Korm. Rendelet -	RÉSZLEGES / NEM RENDSZERSZERŰ	A közművelődés kapcsolódását a helyi és térségi fejlesztési folyamatokhoz rendszerszerűbbé kell tenni: a helyi szükségletek és közösségi erőforrások feltárásával, a települési és térségi fejlesztési szereplőkkel kialakított rendszeres együttműködéssel, valamint a közösségi részvétel és a helyi kezdeményezések erősítésével. A közművelődés a helyi fejlesztési folyamatok közösségi és kapcsolódási infrastruktúrájaként jelenhet meg, nem pusztán kulturális szolgáltatóként.	Települések és helyi társadalmak; Gazdaságfejlesztés és helyi értéktérítés; Környezeti fenntarthatóság és közösségi reziliencia
Köznevelési szakpolitika	- Köznevelési stratégia 2021–2030 - A köznevelési stratégia 2025–2028. évekre szóló kormányzati intézkedési terve	- 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről - 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól	KÖZVETETT / RÉSZLEGES	A közművelődés és az iskolarendszer közötti együttműködés rendszerszintűbbé tétele: helyi tanulási partnerségek, közösségi tanulás, digitális és médiaműveltség, közös program- és helyzetfeltárás. A közművelődési intézmények helyi közösségi tanulási pontként kapcsolódhatnak a köznevelési rendszerhez.	Tanulás és tudás; Ifjúság és közösségi részvétel; Települések és helyi társadalmak

Szakpolitikai terület	Kapcsolódó hazai koncepciók, stratégiák, programok	Kapcsolódó jogszabályok	A közművelődés jelenlegi megjelenése	A koncepció alapján szükséges / erősítendő kapcsolódás	Kapcsolódó társadalmi területek ("Társágazati együttműködések és integráló szerep")
Felsőoktatási és felnőttképzési szakpolitika	- Fokozatváltás a felsőoktatásban középtávú szakpolitikai stratégia 2016; 2025–2026. évi cselekvési terv - A felnőttképzés kapcsolódó szakpolitikai keretei	- 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról - 2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről	KÖZVETETT / NEM RENDSZERSZERŰ	A felsőoktatási, felnőttképzési és közművelődési tanulási lehetőségek összekapcsolása; helyi közösségi tanulási partnerségek; tudásmegosztás; a közművelődés bevonása az élethosszig tartó tanulás és a közösségi tudásközvetítés rendszerébe.	Tanulás és tudás; Digitális kultúra és innováció
Ifjúságpolitika	- Nemzeti Ifjúsági Stratégia 2009-2024 (az új stratégia kidolgozása folyamatban van)	- 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól	KÖZVETETT / RÉSZLEGES	Az ifjúsági részvétel, önszerveződés és közösségi cselekvőképesség erősítése; az ifjúsági és közművelődési rendszerek rendszeresebb összekapcsolása; közösségi terek, helyi ifjúsági fórumok és részvételi folyamatok támogatása.	Ifjúság és közösségi részvétel; Tanulás és tudás; Települések és helyi társadalmak
Idősügy és időspolitika	- Idősügyi Nemzeti Stratégia (2009–2034)	- 81/2009. (X. 2.) OGY határozat az Idősügyi Nemzeti Stratégiáról - 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról	KÖZVETLENÜL IS KAPCSOLÓDIK, DE NEM RENDSZERSZERŰ	Az aktív idősödés, élethosszig tartó tanulás, kulturális és társadalmi részvétel, generációk közötti együttműködés és helyi közösségi programok területén a közművelődés szerepének tudatosabb beépítése.	Települések és helyi társadalmak; Tanulás és tudás; Ifjúság és közösségi részvétel; Társadalmi felzárkózás és közösségi gondoskodás

Szakpolitikai terület	Kapcsolódó hazai koncepciók, stratégiák, programok	Kapcsolódó jogszabályok	A közművelődés jelenlegi megjelenése	A koncepció alapján szükséges / erősítendő kapcsolódás	Kapcsolódó társadalmi területek ("Társágazati együttműködések és integráló szerep")
Szociálpolitika és társadalmi felzárkóztatás	- Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 - A 2025–2027. évekre szóló végrehajtási terv	- 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról - 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról	KÖZVETETT / RÉSZLEGES	A közművelődés kapcsolódása a helyi társadalmi felzárkózási folyamatokhoz legyen tudatosabb: közösségi részvétel, önszerveződés, helyi szükségletfeltárás, közösségi gondoskodás és alacsonyküszöbű közösségi terek. A közművelődés ne szociális szolgáltatást helyettesítsen, hanem kapcsolódó közösségi erőforrásként jelenjen meg.	Társadalmi felzárkózás és közösségi gondoskodás; Települések és helyi társadalmak; Ifjúság és közösségi részvétel
Egészségpolitika és egészségfejlesztés	- Egészséges Magyarország 2021–2027 – Egészségügyi Ágazati Stratégia	- 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről	KÖZVETETT / KEVÉSSÉ RENDSZERSZERŰ	Közösségi egészségfejlesztés, mentális jóllét, stressz- és veszteségfeldolgozás, digitális jóllét és reziliencia területén helyi együttműködések kialakítása egészségügyi, szociális, oktatási és civil szereplőkkel. A közművelődés közösségi tere és kapcsolati rendszere kapcsolódási infrastruktúráként jelenjen meg.	Egészség és jóllét; Társadalmi felzárkózás és közösségi gondoskodás; Települések és helyi társadalmak
Gazdaság- és foglalkoztatáspolitikai	- Szakosodási Stratégia 2021–2027 - Magyarország Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Stratégiája 2021–2030	- 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről - 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és területrendezésről	KÖZVETETT / RÉSZLEGES	A közművelődés kapcsolódása a helyi gazdaságfejlesztéshez, vállalkozói és közösségi kezdeményezésekhez, helyi értékteremtéshez és együttműködési hálózatokhoz. A közösségi terek és szakemberek a helyi szereplők találkozási, tudásmegosztási és kezdeményezési infrastruktúráját erősíthetik.	Gazdaságfejlesztés és helyi értékteremtés; Települések és helyi társadalmak; Kultúra és művészet

Szakpolitikai terület	Kapcsolódó hazai koncepciók, stratégiák, programok	Kapcsolódó jogszabályok	A közművelődés jelenlegi megjelenése	A koncepció alapján szükséges / erősítendő kapcsolódás	Kapcsolódó társadalmi területek ("Társágazati együttműködések és integráló szerep")
Turizmus- és örökségpolitika	- Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 – Turizmus 2.0	- 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és területrendezésről - 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről	KÖZVETETT / RÉSZLEGES	A helyi kulturális értékek, közösségi identitás és kulturális örökség turisztikai hasznosítása mellett a helyi közösségek bevonásának erősítése. A közművelődés kapcsolódhat helyi értéktartáshoz, közösségi örökségátadáshoz és helyi turisztikai partnerségekhez.	Kultúra és művészet; Gazdaságfejlesztés és helyi értékteremtés; Települések és helyi társadalmak; Nemzeti összetartozás, magyar közösségek és európai hálózatok
Digitális társadalom és digitális felzárkóztatás	- Nemzeti Digitalizációs Stratégia 2022–2030	- 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról - 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről	KÖZVETETT / RÉSZLEGES	A közművelődési intézmények és közösségi terek digitális kompetencia- és felzárkóztatási pontként való tudatosabb pozicionálása; digitális és AI-műveltség, médiaműveltség, digitális jóllét, hibrid közösségi módszerek és digitális hozzáférés fejlesztése.	Digitális kultúra és innováció; Tanulás és tudás; Társadalmi felzárkózás és közösségi gondoskodás
Innováció- és tudománypolitika	- Magyarország Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Stratégiája 2021–2030 - Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia 2021–2027	- 2014. évi LXXVI. törvény a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról	KEVÉSSÉ KÖZVETLEN / ÚJ KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉG	A közművelődés bevonása a társadalmi innováció, közösségi innováció és helyi tudásmegosztás folyamataiba; a közösségi terek pilotok, kísérletek, tudásmegosztás és társadalmi innovációs együttműködések helyszínékként jelenhetnek meg.	Digitális kultúra és innováció; Gazdaságfejlesztés és helyi értékteremtés; Tanulás és tudás

Szakpolitikai terület	Kapcsolódó hazai koncepciók, stratégiák, programok	Kapcsolódó jogszabályok	A közművelődés jelenlegi megjelenése	A koncepció alapján szükséges / erősítendő kapcsolódás	Kapcsolódó társadalmi területek ("Társágazati együttműködések és integráló szerep")
Környezet- és klímapolitika, fenntarthatóság	- Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia - Nemzeti Energia- és Klímaterv 2024. évi aktualizált változata - Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia 2.	- 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól	KÖZVETETT / KEVÉSSÉ RENDSZERSZERŰ	A fenntarthatóság közösségi dimenziójának erősítése: helyi környezeti ügyek feldolgozása, közösségi tanulás, szemléletformálás és közös cselekvés. A közművelődés kapcsolódhat az oktatási, civil és önkormányzati fenntarthatósági hálózatokhoz, valamint saját működésének zöldítéséhez.	Környezeti fenntarthatóság és közösségi reziliencia; Tanulás és tudás; Települések és helyi társadalmak
Társadalmi kommunikáció, média- és nyilvánosságpolitika	- A közmédia jövőjéről 2026-ban indított szakmai, majd társadalmi egyeztetés - A társadalmi párbeszéd és részvétel 2026-ban kialakuló kormányzati szakpolitikai keretei	- 2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól - 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról	KÖZVETETT / ÚJ STRATÉGIAI KAPCSOLÓDÁS	A közművelődési intézmények helyi, alacsonyküszöbű tereinek és kapcsolati hálójának bevonása a helyi társadalmi párbeszéd, médiaműveltség, hiteles tájékozódás, közösségi kommunikáció és társadalmi visszacsatolás folyamataiba.	Nyilvánosság és társadalmi párbeszéd; Települések és helyi társadalmak; Digitális kultúra és innováció
Nemzetpolitika és a határon túli magyar közösségek támogatása	- Magyar nemzetpolitika – A nemzetpolitikai stratégia kerete - Határtalanul! program és kapcsolódó nemzetpolitikai támogatási konstrukciók - Bethlen Gábor Alap támogatási rendszere	- 2010. évi XLVIII. törvény a határon túli magyarokkal kapcsolatos egyes állami feladatokról - 2010. évi XLVII. törvény a Bethlen Gábor Alapról	KÖZVETLEN / KÖZVETETT	A közművelődés kapcsolódása a Kárpát-medencei magyar közösségek, a diaszpóra és az európai hálózatok közötti kulturális és közösségi kapcsolatokhoz; közös tanulás, kulturális örökségátadás, szakmai és közösségi hálózatok kialakítása.	Nemzeti összetartozás, magyar közösségek és európai hálózatok; Kultúra és művészet; Tanulás és tudás

Szakpolitikai terület	Kapcsolódó hazai koncepciók, stratégiák, programok	Kapcsolódó jogszabályok	A közművelődés jelenlegi megjelenése	A koncepció alapján szükséges / erősítendő kapcsolódás	Kapcsolódó társadalmi területek ("Társágazati együttműködések és integráló szerep")
Európai uniós szakpolitika és fejlesztéspolitikák	- Magyarország Partnerségi Megállapodása 2021–2027 - Széchenyi Terv Plusz 2021–2027 - kapcsolódó operatív programok és pályázati konstrukciók	- 2014. évi XXIII. törvény az EU kohéziós politikai forrásainak felhasználásához kapcsolódó egyes szabályokról - kapcsolódó uniós és hazai végrehajtási szabályok	KÖZVETETT / FORRÁSAKTÓL FÜGGŐ	A közművelődés ágazatközi szerepének megjelenítése a fejlesztési programokban és pályázati konstrukciókban; a közösségi folyamatok, partnerségek és társadalmi hatás támogathatóságának erősítése, különösen helyi és területi fejlesztésekben.	Valamennyi társadalmi területhez kapcsolódhat
Területi egyenlőtlenségek és hozzáférési politikák	- Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 - Nemzeti Fejlesztés 2030 – OFTK - Széchenyi Terv Plusz 2021–2027 kapcsolódó területfejlesztési konstrukciói	- 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és területrendezésről - 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról - 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól	KÖZVETETT / RÉSZLEGES	A területi különbségek csökkentésében a közművelődés hozzáférési és közösségi szerepének erősítése: kistélepuségi és hátrányos helyzetű térségi szolgáltatási modellek, közösségi és digitális hozzáférés, területi mentorálás, valamint a helyi erőforrások összekapcsolása.	Települések és helyi társadalmak; Társadalmi felzárkózás és közösségi gondoskodás; Digitális kultúra és innováció

8.3. A koncepció illeszkedése az Európai Unió szakpolitikai kereteihez

EU-s szakpolitikai dokumentum / keret	Fő uniós célok és prioritások	Kapcsolódás a közművelődési koncepcióhoz	A koncepció releváns javaslatai	Mit jelent az uniós kapcsolódás a koncepció számára?
Culture Compass for Europe – Kulturális Iránytű Európának	Az európai értékek és kulturális jogok erősítése; a kulturális részvétel és hozzáférés támogatása; a kultúra szerepének erősítése a demokratikus rezilienciában, társadalmi és területi kohézióban, jólétben, versenyképességben és innovációban; a kultúra szempontjainak beépítése más szakpolitikákba és finanszírozási eszközökbe.	Erős: a koncepció a közművelődést olyan ágazatközi közszolgáltatásként értelmezi, amely a kultúrára és művelődésre építve támogatja a kulturális és közösségi részvételt, a társadalmi kohéziót, a tanulást, a jóllétet, a területi kapcsolódásokat és az egyének, közösségek cselekvőképességét.	Ágazatközi szerep; kulturális részvétel; egyéni és közösségi cselekvőképesség; közösségi tanulás; társadalmi párbeszéd és részvétel; egészség és jóllét; digitális és zöld átmenet; kulturális és társadalmi partnerségek.	Erős európai szakpolitikai megalapozást ad annak, hogy a kultúra társadalmi szerepe más szakpolitikákkal összekapcsolva érvényesüljön. A koncepció sajátossága, hogy ezt a magyar közművelődés intézményi és szakmai rendszerére fordítja le.
EU Work Plan for Culture 2023–2026	A kulturális és kreatív ágazatok támogatása, kulturális részvétel és hozzáférés, kulturális statisztikák és bizonyítékokon alapuló szakpolitika, valamint a kultúra társadalmi, gazdasági és fenntarthatósági szerepének erősítése.	Jelentős: a koncepció több ponton kapcsolódik a kulturális részvételhez, a kulturális intézmények társadalmi szerepéhez, a tudásmegosztáshoz, a kulturális szakemberek fejlesztéséhez és a társadalmi hatás méréséhez.	Kulturális részvétel; szakmai kompetenciafejlesztés; jó gyakorlatok és tudásmegosztás; társadalmi hatásmérés; kulturális és társágazati partnerségek.	Alátámasztja, hogy a közművelődés fejlesztése illeszkedik az EU kulturális szakpolitikai együttműködéséhez, különösen a részvétel, szakmai kapacitás és bizonyítékokon alapuló működés területén.

EU-s szakpolitikai dokumentum / keret	Fő uniós célok és prioritások	Kapcsolódás a közművelődési koncepcióhoz	A koncepció releváns javaslati	Mit jelent az uniós kapcsolódás a koncepció számára?
European Education Area – Európai Oktatási Térség	Minőségi és inkluzív oktatás; egész életen át tartó tanulás; kulcskompetenciák; digitális és zöld készségek; mobilitás és együttműködés; az oktatás társadalmi kohézióhoz való hozzájárulása.	Erős: a koncepció a közművelődést a helyi tanulási rendszerek, közösségi tanulási pontok és egész életen át tartó tanulás egyik kapcsolódási pontjaként kezeli, a formális, nem formális és informális tanulás összekapcsolásával.	Közösségi tanulási pontok; helyi tanulási partnerségek; digitális és AI-kompetenciák; intergenerációs tudásátadás; közösségi tanulás módszertani támogatása.	Az EU oktatáspolitikai céljaihoz illeszkedő módon erősíti a közművelődés tanulási funkcióját, és megalapozza az oktatási szereplőkkel kialakítandó helyi partnerségeket.
Union of Skills – Készségek Uniója	Az alap- és fejlett készségek szintjének emelése, a folyamatos továbbképzés és átképzés támogatása, az egész életen át tartó tanulás erősítése, valamint az oktatási és képzési szereplők, a gazdaság és a társadalmi partnerek együttműködése.	Erős: a koncepció az egyének és szakemberek cselekvőképességéhez szükséges tudás és készségek fejlesztését, a közösségi tanulást és a szakmai kompetenciafejlesztést egyaránt hangsúlyozza.	Szakemberek kompetenciafejlesztése; digitális és AI-kompetenciák; közösségi tanulás; helyi tanulási partnerségek; folyamatos szakmai továbbképzés.	Az uniós készségpolitikai irányok megerősítik a közművelődési szakemberek folyamatos kompetenciafejlesztésének és a helyi közösségi tanulási rendszereknek a jelentőségét.
EU Youth Strategy 2019–2027	A fiatalok részvételének és társadalmi szerepvállalásának erősítése, a kapcsolódás, a felhatalmazás és az önszerveződés támogatása, valamint az ifjúsági munka és az ifjúsági partnerségek fejlesztése.	Erős: a koncepció a fiatalokat nem pusztán programok célcsoportjaként, hanem kezdeményező és cselekvő közösségi szereplőként kezeli, és a közművelődés feladataként jelöli meg az önszerveződés és részvétel támogatását.	Ifjúsági önszerveződés; fiatalok közösségi részvétele; ifjúsági partnerségek; közösségi terek és tanulási lehetőségek; fiatalok cselekvőképességének erősítése.	Erősíti a koncepció ifjúsági részvételre és önszerveződésre épülő megközelítését, és indokolja az ifjúsági és közművelődési szereplők tartós együttműködését.

EU-s szakpolitikai dokumentum / keret	Fő uniós célok és prioritások	Kapcsolódás a közművelődési koncepcióhoz	A koncepció releváns javaslatai	Mit jelent az uniós kapcsolódás a koncepció számára?
EU4Health Programme / EU egészségpolitikai keret	Az egészség védelme és előmozdítása, a megelőzés, egészségfejlesztés, mentális egészség és jóllét, valamint az egészségügyi rendszerek ellenálló képességének támogatása.	Jelentős: a koncepció a közművelődést helyi közösségi kapcsolódási pontként kezeli az egészségfejlesztés, mentális jóllét, reziliencia és közösségi támogatás területén.	Egészségfejlesztési és mentális jólléti közösségi programok; helyi egészségügyi-szociális-oktatási partnerségek; közösségi és művészeti módszerek; szakemberek felkészítése.	Alátámasztja, hogy az egészség és jóllét közösségi dimenzióihoz a közművelődés helyi infrastruktúráján és partnerségein keresztül is kapcsolódhat.
Digital Decade Policy Programme 2030 / Digitális Évtized	Az EU digitális átalakulásának gyorsítása; digitális készségek és kompetenciák, digitális infrastruktúra, vállalkozások digitalizációja és digitális közszolgáltatások.	Erős: a koncepció a digitális befogadást, digitális és AI-kompetenciákat, médiaműveltséget, digitális közösségi módszereket és a digitális hozzáférés helyi támogatását is a közművelődés jövőbeli feladatai közé sorolja.	Digitális és AI-műveltség; digitális tanulási pontok; digitális infrastruktúra és kompetenciatérkép; digitális közösségi módszerek; médiaműveltség.	Az EU digitális céljaihoz illeszkedő keretet ad a közművelődési intézmények digitális befogadási és kompetenciafejlesztési szerepének.
European Green Deal és kapcsolódó zöld átmeneti keretek	Klímasemlegesség, erőforrás-hatékonyság, környezeti fenntarthatóság, zöld átmenet és a társadalom bevonása a változásba.	Jelentős: a koncepció a fenntarthatóságot nemcsak intézményi működési kérdésként, hanem közösségi tanulási, helyi cselekvési és rezilienciaépítési területként kezeli.	Környezeti fenntarthatósági képzések; helyi fenntarthatósági pilotok; közösségi környezeti ügyek; zöld intézményi működés és rendezvények; fenntarthatósági partnerségek.	Az uniós zöld átmenet társadalmi és közösségi dimenziójához kapcsolódóan indokolja a közművelődés közösségi tanulási és cselekvést támogató szerepét.
EU kohéziós politika 2021–2027	Területi és társadalmi kohézió, a régiók közötti különbségek csökkentése, inkluzív növekedés, helyi és területi fejlesztések, valamint partnerség és közösségi részvétel.	Erős: a koncepció a közművelődést a helyi és térségi fejlesztési folyamatokhoz kapcsolódó, közösségi és társágazati együttműködéseket támogató infrastruktúraként értelmezi.	Helyi szükséglet- és erőforrásfeltárás; települési és térségi partnerségek; kistépülési és hátrányos helyzetű térségi modellek; közösségi részvétel; társadalmi hatásmérés.	Fontos uniós illeszkedési alap a közművelődés területfejlesztési és társadalmi kohéziós szerepének megerősítéséhez, valamint a fejlesztési forrásokhoz való kapcsolódáshoz.

EU-s szakpolitikai dokumentum / keret	Fő uniós célok és prioritások	Kapcsolódás a közművelődési koncepcióhoz	A koncepció releváns javaslatai	Mit jelent az uniós kapcsolódás a koncepció számára?
New European Bauhaus	Fenntartható, esztétikus és inkluzív környezetek létrehozása; helyi közösségek és különböző szakmai szereplők bevonása; interdiszciplináris és részvételi megközelítés.	Erős: a koncepció közösségi terekre, helyi részvételre, kulturális és művészeti eszközökre, fenntarthatóságra és több ágazat szereplőinek összekapcsolására épít.	Nyitott közösségi terek; részvételi helyi tervezés; kulturális és művészeti módszerek; fenntarthatósági pilotok; önkormányzati, civil és szakmai partnerségek.	Jól példázza azt az európai megközelítést, amelyben a kultúra, a helyi közösségek, a téralakítás és a fenntarthatóság összekapcsolódik.
European Pillar of Social Rights / Európai Szociális Jogok Pillére	A társadalmi befogadás, egyenlő esélyek, oktatás és egész életen át tartó tanulás, foglalkoztatás és szociális védelem erősítése.	Jelentős: a koncepció a társadalmi felzárkózás, hozzáférés, közösségi részvétel, tanulás és a hátrányos helyzetű csoportok cselekvőképességének támogatásán keresztül kapcsolódik.	Társadalmi felzárkózást támogató közösségi folyamatok; hozzáférhető közösségi terek; helyi szükségletfeltárás; közösségi tanulás; partnerség szociális és civil szereplőkkel.	Az uniós szociális célokhoz kapcsolódóan megerősíti a közművelődés társadalmi befogadást és részvételt támogató szerepét.
European Democracy Action Plan / EU demokratikus reziliencia keretei	A demokratikus részvétel, a szabad és plurális nyilvánosság, a civil társadalom, a médiaműveltség és a dezinformációval szembeni ellenálló képesség erősítése.	Erős: a koncepció önálló társadalmi funkcióként kezeli az egyének és közösségek cselekvőképességének, részvételének, felelősségvállalásának és társadalmi párbeszédben való részvételének erősítését.	Társadalmi párbeszéd; részvételi folyamatok; állampolgári és médiaműveltségi kompetenciák; nyitott közösségi terek; helyi nyilvánosság; civil és intézményi partnerségek.	Az egyik legerősebb uniós kapcsolódási pont a koncepció részvételre, társadalmi párbeszédre és cselekvőképességre épülő megközelítéséhez.

8.4. „Társágazati együttműködések és integráló szerep” munkacsoport társadalmi területek vizsgálata

1. Települések és helyi társadalmak

Társadalmi területe vezetője: Fenyvesi Viktória

Hová szeretnénk eljutni?

Olyan települések és helyi társadalmak kialakulása a cél, ahol az emberek és közösségek aktív alakítói saját környezetüknek, a helyi fejlesztések pedig a helyi szükségletekre, tudásra, erőforrásokra és kezdeményezésekre épülnek.

A településfejlesztés ne csak az épített környezet és az infrastruktúra fejlesztését jelentse, hanem a helyi társadalom, a közösségi kapcsolatok és a cselekvőképesség erősítését is. A közösségi terek valódi kapcsolódási pontként működjenek, ahol az emberek találkozhatnak, tanulhatnak, kezdeményezhetnek és közös ügyekben cselekedhetnek.

Ebben a jövőben a közösségi művelődés a helyi társadalom természetes és elismert partnere: összekapcsolja az embereket, a közösségeket, az önkormányzatokat és más helyi szereplőket, és hozzájárul ahhoz, hogy a települések élhetőbbé, együttműködőbbé és alkalmazkodóképesebbé váljanak. A koncepció is a helyi közösségek cselekvőképességének erősítését, a nyitott közösségi tereket és a helyi kezdeményezések támogatását tekinti a jövő meghatározó irányának.

Milyen változások szükségesek ehhez?

- **A fejlesztések társadalmi és közösségi szempontjainak erősítése:** A településfejlesztésben a fizikai és gazdasági szempontok mellett jelenjen meg a helyi társadalom, a közösségi kapcsolatok és a részvétel szempontja is.
- **A helyi közösségek bevonása a fejlesztésekbe:** A lakosság és a helyi közösségek ne csak érintettek legyenek, hanem a helyi szükségletek feltárásának, a tervezésnek és a megvalósításnak is aktív szereplői.
- **A programközpontú működéstől a közösségi folyamatok felé való elmozdulás:** A közösségi terek ne elsősorban rendezvényhelyszíneként, hanem a helyi kezdeményezések, találkozások és együttműködések tereiként működjenek.
- **A helyi és térségi együttműködések erősítése:** Az önkormányzatok, intézmények, civilek, vállalkozások és közösségek között tartós partnerségek és térségi hálózatok alakuljanak ki.
- **A települések különbözőségének figyelembevétele:** Más megoldásokra lehet szükség egy nagyvárosban, egy kisvárosban, egy aprófaluban vagy egy fogyó népességű térségben. A közösségi művelődés működésének ezért a helyi adottságokhoz és szükségletekhez kell igazodnia.

Milyen hosszú távú változásokra és beavatkozásokra van szükség?

- **A közösségi szempontok beépítése a település- és területfejlesztésbe:** A közösségi művelődés és a helyi közösségek kapjanak szerepet a településfejlesztési és tervezési folyamatokban.
- **Működő közösségi infrastruktúra minden településen:** Ne pusztán az épület megléte legyen a cél, hanem a ténylegesen hozzáférhető, szakmailag támogatott és közösségileg használható tér.
- **A helyi közösségek cselekvőképességének erősítése:** A települési közösségek legyenek képesek saját szükségleteik és céljaik megfogalmazására, kezdeményezések indítására és együttműködések kialakítására.
- **Térségi együttműködési rendszerek kialakítása:** Különösen a kistépüléseken legyen lehetőség szakmai, közösségi és szolgáltatási együttműködésekre, amelyek meghaladják az egyes települések erőforrásait.
- **A közösségi művelődés integráló helyi szerepének megerősítése:** A közösségi művelődési intézmények és szakemberek a helyi társadalom, az önkormányzat és a különböző társadalmi területek közötti kapcsolódási pontként működjenek.

Milyen rövid távú lépések indíthatók el?

- A települések helyi közösségeinek, erőforrásainak, kezdeményezéseinek és közösségi tereinek feltérképezése.
- A közösségi művelődés és az önkormányzati fejlesztési szereplők rendszeres szakmai együttműködésének kialakítása.
- Olyan pilotok indítása, amelyekben a helyi közösségek már a fejlesztések tervezésébe is bekapcsolódnak.
- A közösségi terek közösségi használatának és hozzáférhetőségének felülvizsgálata.
- Térségi együttműködési és szakmai hálózatok kialakítása, különösen a kistépüléseken.
- A közösségi művelődési szakemberek felkészítése a közösségi tervezés, facilitálás, partnerségépítés és helyi társadalomfejlesztés feladataira.
- Jó gyakorlatok összegyűjtése és megosztása a helyi közösségek bevonására és a közösségi alapú településfejlesztésre.

Stratégiai együttműködés fő területei

- Integrált település- és területfejlesztés
- Helyi társadalom és közösségfejlesztés
- Helyi identitás és közösségi kötődés
- Vidék- és falufejlesztés
- Térségi és települések közötti együttműködések
- Községi terek és közösségi infrastruktúra
- Helyi gazdaság és helyi erőforrások
- Élhető és fenntartható települések
- Helyi civil és közösségi kezdeményezések

- A lakosság részvétele a település alakításában

Mit tud tenni ezért maga a közösségi művelődés?

A közösségi művelődés legfontosabb sajátos hozzájárulása ezen a területen a helyi társadalom ismerete, a közösségek aktivizálása és a különböző helyi szereplők összekapcsolása.

Ennek érdekében:

- feltárja a helyi szükségleteket, közösségi erőforrásokat és kezdeményezéseket;
- bevonja a helyi közösségeket a közös gondolkodásba és tervezésbe;
- teret és módszereket biztosít az önszerveződéshez és a közösségi cselekvéshez;
- összekapcsolja az önkormányzatokat, intézményeket, civileket, vállalkozásokat és helyi közösségeket;
- erősíti a helyi identitást és a településhez való kötődést;
- közösségi tartalommal tölti meg a köztereket és közösségi tereket;
- segíti a települések és térségek közötti tapasztalat- és tudásmegosztást;
- a fejlesztési folyamatokban képviseli az emberi, közösségi és kulturális szempontokat.

A közösségi művelődés sajátos értéke tehát nem egy-egy program megszervezése, hanem az, hogy összekapcsolja a helyi közösségeket, az önkormányzatokat, a civil szervezeteket és a fejlesztési szereplőket, és ezáltal a fejlesztéseket közelebb hozza a helyi társadalomhoz.

Mire lenne szükség a kormányzat részéről?

- A közösségi művelődés szerepének egyértelmű elismerésére a település- és területfejlesztésben.
- A közösségi művelődés és a helyi közösségek szakmai részvételének biztosítására a településfejlesztési tervezésben.
- A kistépülési és térségi közösségi infrastruktúra tényleges működését biztosító, kiszámítható finanszírozásra.
- A helyi kezdeményezéseket és ágazatközi együttműködéseket támogató finanszírozási konstrukciókra.
- A közösségi művelődési szakemberek közösségfejlesztési és partnerségi kompetenciáinak erősítésére.
- A térségi együttműködéseket és a jó gyakorlatok megosztását támogató szakmai rendszerre.
- Olyan fejlesztési szemléletre, amely a fizikai beruházások mellett a helyi társadalom megerősítését is eredménynek tekinti.

Összegző fő üzenet

A településfejlesztés nemcsak épületek, utak és infrastruktúrák fejlesztése, hanem helyi társadalmak építése is. A fejlesztések akkor válhatnak hosszú távon fenntarthatóvá, ha a helyi közösségek tudására, szükségleteire és kezdeményezéseire épülnek.

A közösségi művelődés ebben sajátos helyi infrastruktúraként és kapcsolódási pontként lehet jelen: ismeri és megszólítja a helyi közösségeket, teret ad a részvételnek, és összekapcsolja a település különböző szereplőit.

A közösségi művelődésnek nem a településfejlesztés feladatait kell átvennie, hanem azt kell elérnie, hogy a fejlesztésekben az emberek, a közösségek és a helyi társadalom is valódi szereplővé váljanak. Ez illeszkedik a Közművelődés 2041 alapvetéséhez is, amely szerint a közösségi művelődés feladata nem az emberek helyett való cselekvés, hanem saját cselekvőképességük és együttműködésük támogatása.

2. Tanulás és tudás

Társadalmi terület vezetője: Tóthné Vonsik Vivien

Hová szeretnénk eljutni?

A fókuszcsoporthárom megszólalója egyaránt egy átjárható, együttműködő tanulási rendszer kialakítását tartja kívánatosnak, amelyben a köznevelés, a felsőoktatás, a felnőttképzés, az élethosszig tartó tanulás és a közösségi művelődés nem egymástól elszigetelt rendszerekként működnek. A közös jövőkép egy olyan tanuló társadalom, ahol a tanulás nem egy életkorhoz vagy az iskolarendszerhez kötött életszakasz, hanem az egész életutat végigkísérő természetes folyamat.

Ebben a közösségi művelődés egyik legfontosabb sajátos szerepe az lehet, hogy összekapcsolja a formális oktatást és a mindennapi, közösségi tanulást. A művelődési ház, közösségi tér vagy könyvtár ebben a felfogásban nem egyszerűen programhelyszín, hanem nyitott, alacsony küszöbű közösségi tanulási tér, ahol tudás, tapasztalat, kapcsolatok és kompetenciák találkoznak.

A közösségi művelődés hozzáadott értéke éppen abból fakadhat, hogy nem kötődik kizárólag életkorhoz, végzettséghez vagy intézményi státuszhoz. Így olyan emberek számára is tanulási lehetőséget kínálhat, akik a formális oktatási vagy képzési rendszerekhez nehezebben kapcsolódnak.

A jövőképben ezért a közösségi művelődés:

- helyi tanulási központ,
- közösségi tudásmegosztó tér,
- a generációk közötti tudásátadás helyszíne,
- a formális és informális tanulás közötti híd,
- valamint az intézmények és a helyi társadalom közötti kapcsolódási pont lehet.

Milyen változások szükségesek ehhez?

Az egymás mellett működő rendszerekből tanulási hálózatot kell kialakítani

A jelenlegi helyzet egyik legfontosabb problémája, hogy az iskola, a felsőoktatás, a közösségi művelődés, a könyvtár, a felnőttképzés, a szociális és foglalkoztatási rendszer, valamint a civil és gazdasági szereplők sok esetben különálló struktúrákban működnek. Az együttműködések gyakran alkalmiak, egy-egy programra korlátozódnak.

A változás lényege ezért nem pusztán több közös program, hanem tartós helyi tanulási kapcsolatrendszerek létrehozása lenne.

Ebben a közösségi művelődésnek különösen fontos közvetítő szerepe lehet: összekapcsolhatja az iskolákat, családokat, civil szervezeteket, szakembereket, vállalkozásokat, önkormányzatokat és felsőoktatási szereplőket.

A közösségi művelődés és az oktatás kapcsolatát az alkalmi programoktól a közös tervezés felé kell elmozdítani

Az óvodai oldalról különösen erősen jelent meg, hogy az együttműködés ne úgy működjön, hogy a közösségi művelődés egy már elkészült programot „kínál” az oktatási intézménynek. Már az ötlet megszületésekor szükség lenne egymás bevonására és a közös tervezésre.

Ez fontos általános tanulság is: a közösségi művelődésnek és az oktatási intézményeknek nem egymás programkínálatát kellene „igénybe venniük”, hanem közösen kellene kialakítaniuk az adott közösség és korosztály számára releváns tanulási lehetőségeket.

A tanulás fogalmát szélesíteni kell

A fókuszcsoporthoz szerint a tanulást ma még túlságosan gyakran az iskolai és munkaerőpiaci képzéssel azonosítjuk. Ezzel szemben a tanulás létrejöhet közösségi programokban, műhelyekben, önkéntességben, kulturális tevékenységekben, helytörténeti projektekben, közösségi kezdeményezésekben vagy online térben is.

Ez a közösségi művelődés szempontjából különösen fontos felismerés: a közösségi művelődés egyik sajátos értéke éppen az, hogy a tanulást képes összekapcsolni a közösségi részvétellel, a kultúrával és a helyi élettel.

Milyen hosszú távú változásokra és beavatkozásokra van szükség?

A következő 1–3 évben elsősorban a kapcsolatok és a működő modellek kialakítása lehet a cél.

Fontos beavatkozások:

- helyi tanulási partnerségek létrehozása;
- az adott település oktatási, kulturális, civil és egyéb közösségi szereplőinek feltérképezése;
- rendszeres intézményközi szakmai egyeztetések;
- közös helyi szükségletfelmérések;
- közös tanulási programok indítása;
- digitális és MI-műveltségi programok;
- pályaaorientációs és kompetenciafejlesztő programok;
- generációk közötti tudásátadás;
- működő jó gyakorlatok összegyűjtése és adaptálása.

Kiemelten fontos lenne, hogy a közösségi művelődési intézmény tanulási térként is tudatosan pozicionálja magát, és ehhez megfelelő szakmai kompetenciákat építsen.

2041-ig egy olyan rendszer kialakítása lenne kívánatos, amelyben átjárhatóvá válik a formális, nonformális és informális tanulás. A tanulás különböző formái ne egymástól elszigetelten működjenek, hanem egymást erősítsék.

Ennek része lehet:

- minden településen vagy térségben elérhető közösségi tanulási pontok hálózata;
- a pedagógusok és közösségi művelődési szakemberek szerepének elmozdulása a pusztá tudásátadástól a mentorálás és facilitálás felé;
- a felsőoktatási és kutatási tudás helyi közvetítése;
- a társadalmi és területi egyenlőtlenségek csökkentése;
- a közösségi tanulás és a munkaerőpiaci, gazdasági szükségletek erősebb összekapcsolása.

Milyen rövid távú lépések indíthatók el?

A következő években több olyan gyakorlati lépés indítható el, amely megalapozhatja a közösségi művelődés tanulási szerepének megerősödését:

- **Helyi tanulási partnerségek kialakítása:** az óvodák, iskolák, felsőoktatási intézmények, felnőttképzők, könyvtárak, civil szervezetek és közösségi művelődési intézmények rendszeres együttműködésének kezdeményezése.
- **Helyi tanulási lehetőségek feltérképezése:** a településeken meglévő tudások, szakemberek, tanulási alkalmak, közösségi kezdeményezések és tanulási terek összegyűjtése és láthatóvá tétele.
- **Közösségi tanulási pilotok indítása:** olyan helyi programok kipróbálása, amelyekben a tanulás közösségi tevékenységhez, közös alkotáshoz, problémamegoldáshoz vagy helyi ügyekhez kapcsolódik.
- **Helyi tudásmegosztó programok szervezése:** helyi szakemberek, mesterek, művészek, vállalkozók, civilek és idősebb generációk tudásának bevonása közösségi tanulási folyamatokba.
- **Generációk közötti tanulási formák kialakítása:** olyan alkalmak és műhelyek indítása, amelyekben a különböző generációk kölcsönösen adhatják át egymásnak tudásukat és tapasztalataikat.
- **A tudomány és a helyi társadalom kapcsolatának erősítése:** felsőoktatási intézményekkel és kutatókkal közös, közérthető tudományos és ismeretterjesztő programok, műhelyek és beszélgetések kezdeményezése.
- **Új tanulási formák kipróbálása:** digitális műhelyek, makerspace-ek, klubok, mentorprogramok, projektalapú és hibrid közösségi tanulási formák tesztelése.
- **A formális tanulási rendszerhez nehezebben kapcsolódók megszólítása:** olyan nyitott, alacsony küszöbű tanulási lehetőségek kialakítása, amelyek különösen az idősebb, hátrányos helyzetű vagy a formális képzésekből kimaradó emberek számára elérhetők.

- **A közösségi művelődési szakemberek felkészítése:** a közösségi tanulás, a facilitálás, a tanulási folyamatok támogatása és az új tanulási formák módszertanának beépítése a szakmai továbbképzésekbe.
- **Jó gyakorlatok gyűjtése és megosztása:** a már működő közösségi tanulási kezdeményezések feltárása, dokumentálása és más települések számára is hozzáférhetővé tétele.

A rövid távú lépések célja nem egy új, párhuzamos oktatási rendszer létrehozása, hanem annak kipróbálása és megerősítése, **hogyan válhat a közösségi művelődés a helyi tanulási lehetőségek összekapcsolójává és a tanulás természetes közösségi színterévé.**

Mit tud tenni ezért maga a közösségi művelődés?

A fókuszcsoporthoz alapján itt rajzolódik ki a közösségi művelődés legmarkánsabb sajátos hozzáadott értéke.

- **Helyi tanulási központként működni:** A közösségi művelődés olyan helyi tanulási környezetet teremthet, ahol nemcsak ismereteket lehet szerezni, hanem kapcsolatokat építeni, közösséghez tartozni és aktívvá válni.
- **Összekapcsolni a különböző tanulási tereket:**

A közösségi művelődés lehet az a közvetítő, amely összeköti:

- az óvodát és az iskolát,
 - az iskolát és a családot,
 - a felsőoktatást és a helyi társadalmat,
 - a formális és informális tanulást,
 - a szakmai tudást és a helyi tapasztalatot.
- **A helyi tudást becsatornázni:** A településen élő szakemberek, mesterek, művészek, vállalkozók, civilek és idősebb generációk tudása olyan erőforrás, amelyet a közösségi művelődés képes lehet közösségi tanulássá alakítani.
 - **Közösségi és generációk közötti tanulást szervezni:** A közösségi művelődés sajátos terepe lehet a generációk közötti tudásátadásnak: az idősebbek élettapasztalatot és gyakorlati tudást, a fiatalabbak például digitális kompetenciákat adhatnak tovább.
 - **A tudományt és a felsőoktatást közelebb vinni a társadalomhoz:** A felsőoktatási oldal szerint a közösségi művelődés fontos közvetítő lehet a kutatási eredmények, új technológiák és a társadalom között. Ennek része lehetnek ismeretterjesztő előadások, szenior akadémiák és a legújabb tudományos eredményeket közérthetővé tevő programok.
 - **Segíteni azok tanulását, akik nehezebben kapcsolódnak a formális rendszerhez:** A közösségi művelődés helyi jelenléte és nyitottsága miatt különösen alkalmas lehet az idősebb, hátrányos helyzetű vagy a formális képzési rendszerből kimaradó emberek megszólítására. Ebben a tanulás egyszerre válhat felzárkóztatási, közösségi és társadalmi részvételi eszközzé.

- **Új tanulási formákat kipróbálni:** A közösségi művelődési intézmények helyet adhatnak makerspace-eknek, digitális műhelyeknek, projektalapú közösségi tanulásnak, kluboknak, mentorprogramoknak és hibrid tanulási formáknak.

Mire lenne szükség a kormányzat részéről?

A fókuszcsoport alapján a legfontosabb feltétel az ágazatok közötti együttműködés szakpolitikai szintű támogatása.

Ehhez szükséges lenne:

- hosszú távú, 10–15 éves tanulási stratégia, amelyben a közösségi művelődés szerepe egyértelműen megjelenik;
- stabil és kiszámítható finanszírozás;
- olyan támogatási rendszerek, amelyek nemcsak az egyes intézmények, hanem az intézményközi együttműködések eredményét is támogatják;
- a helyi kezdeményezések és intézményi autonómia erősítése;
- a túlzott központosítás helyett rugalmasabb, helyi igényekhez alkalmazkodó keretek;
- a digitális infrastruktúra biztosítása;
- a közösségi művelődési szakemberek folyamatos szakmai fejlesztésének támogatása;
- a nonformális és informális tanulás társadalmi elismerésének erősítése;
- a közösségi és kompetenciafejlődési hatások figyelembevétele a teljesítmény mérésében.

Különösen fontos lenne olyan finanszírozási ösztönzők kialakítása, amelyek egy közös programban nem egymással versengő intézményeket, hanem együttműködő partnereket látnak. Például egy iskola, egy közösségi művelődési intézmény és egy egyetem közös programja önállóan is értéket teremtsen a finanszírozási rendszerben.

Stratégiai együttműködés fő területei

- **Közösségi tanulás és helyi tanulási hálózatok:** A közösségi művelődés, mint helyi tanulási csomópont és koordináló szereplő.
- **Köznevelés és közösségi művelődés:** Az óvodától kezdődő, hosszú távú, közös tervezésre épülő partnerségek az alkalmi programkapcsolatok helyett.
- **Felsőoktatás, kutatás és közösségi művelődés:** A kutatási eredmények, tudományos ismeretek és új technológiák közérthető közvetítése a helyi társadalom felé.
- **Élethosszig tartó tanulás:** A tanulás kiterjesztése az iskolarendszeren túlra, a közösségi és kulturális élet természetes részévé téve azt.
- **Digitális és MI-műveltség:** Digitális kompetenciafejlesztés, médiaműveltség és az önálló, kritikus tanulás támogatása.
- **Generációk közötti tudásátadás:** A különböző generációk tudásának és tapasztalatának kölcsönös megosztása.
- **Társadalmi felzárkóztatás és esélyteremtés:** A közösségi művelődés, mint olyan tanulási pont, amely azokhoz is elérhető, akik a formális rendszerekből nehezebben kapcsolódnak be.

- **Helyi tudás és gazdasági-társadalmi kapcsolatok:** A helyi szakemberek, vállalkozók, civilek és intézmények tudásának bekapcsolása a közösségi tanulásba.

Összegző fő üzenet

A tanulás és tudás fókuszcsoporthoz legfontosabb üzenete, hogy a közösségi művelődés nem az oktatási rendszer alternatívája, hanem annak egyik legfontosabb kiegészítő és összekötő infrastruktúrája lehet.

A közösségi művelődés sajátos értéke abból fakad, hogy nem bizonyítványhoz, életkorhoz vagy formális képzési jogviszonyhoz kötve szervezi a tanulást, hanem a helyi közösséghez és az emberek mindennapi életéhez kapcsolódva. Ezáltal képes hidat képezni az óvoda, iskola, felsőoktatás, felnőttképzés, család, munka világa és a helyi társadalom között.

A fókuszcsoporthoz alapján tehát nem több „oktatási programra” van szükség a közösségi művelődésben, hanem annak felismerésére, hogy maga a közösségi művelődés olyan környezet, amelyben a tanulás természetesen létrejöhét: közösségi részvételen, tapasztalatcserén, alkotáson, tudásmegosztáson és kapcsolódáson keresztül.

A kívánt jövőben a közösségi művelődési intézmény ezért nem egyszerűen programhelyszín, hanem helyi tanulási infrastruktúra és hálózati csomópont: összeköti a tudást azokkal, akiknek szükségük van rá, összeköti az intézményeket egymással, és összeköti a formális oktatást a közösségi életben létrejövő tanulással.

A legfontosabb váltás így az lehet, hogy a közösségi művelődés ne „bekapcsolódjon” a tanulás rendszerébe, hanem váljon annak természetes, helyi és közösségi részévé.

3. Ifjúság és közösségi részvétel

Társadalmi terület vezetője: Fróna Kata

Hová szeretnénk eljutni?

A kívánt jövőállapotban a közösségi művelődés és az ifjúsági munka egymást kiegészítő, stratégiai partnerségben működik, miközben mindkét terület megőrzi saját szakmai identitását és kompetenciáit. Az ifjúsági munka nem a közösségi művelődés újabb feladata vagy programterülete, a közösségi művelődés pedig nem kívánja átvenni az ifjúsági szakma szerepét. A két terület saját erősségeire építve, egymás tudását és eszközeit használva dolgozik a fiatalok közösségi részvételének erősítésén.

A közös jövőkép középpontjában az áll, hogy a fiatalok ne pusztán egy intézmény által megszólított célcsoportként, hanem saját közösségeik aktív alakítóiként jelenjenek meg. Legyen lehetőségük kezdeményezni, közösségeket létrehozni, helyi ügyekben részt venni, döntési folyamatokhoz kapcsolódni és saját környezetükre hatást gyakorolni. A közösségi részvétel fokozatosan váljon természetes társadalmi gyakorlattá.

Ehhez minden fiatal számára szükség van elérhető, biztonságos, befogadó és valóban használható közösségi terekre. A közösségi művelődési intézmény ebben természetes helyi kapcsolódási pont

lehet: olyan nyitott tér, ahol a fiatalok nemcsak programokon vesznek részt, hanem jelen lehetnek, találkozhatnak, közösséget építhetnek, alkothatnak, kezdeményezhetnek és bekapcsolódhatnak a helyi közösségi életbe.

A közösségi művelődés és az ifjúsági munka közös jövője így elsősorban nem több ifjúsági programot, hanem több valódi kapcsolódási lehetőséget, közösségi részvételt és önszerveződést jelent.

Milyen változások szükségesek ehhez?

A jelenlegi helyzet egyik legfontosabb problémája, hogy a közösségi művelődés és az ifjúsági munka szakmai világa részben elkülönül egymástól. A közösségi művelődésben az ifjúság sok esetben elsősorban programok és rendezvények célcsoportjaként jelenik meg, miközben az ifjúsági munka önálló módszertannal és szakmai kompetenciákkal rendelkező terület.

A változás ezért nem az egyik terület feladatainak átadását jelenti, hanem a két szakmai tudás tudatos összekapcsolását. A közösségi művelődésnek meg kell ismernie és be kell építenie az ifjúsági munka megfelelő módszereit, az ifjúsági szakmának pedig fel kell ismernie a közösségi művelődési intézményrendszerben, a helyi közösségekben és az országos infrastruktúrában rejlő lehetőségeket.

A közösségi művelődés szerepének újragondolása

A közösségi művelődésnek az ifjúsági területen nem elsősorban programgazdaként, hanem közösségi térként, közösségfejlesztőként és helyi kapcsolati pontként kellene működnie.

A közösségi művelődési intézmény saját hozzáadott értéke a helyi jelenlét, az infrastruktúra, a közösségi kapcsolatok és a különböző szereplők összekapcsolásának képessége. Ezekre építve tud bekapcsolódni az ifjúsági munkába.

A közösségi művelődési szakemberek felkészítése

A közös munkához szükséges, hogy a közösségi művelődési szakemberek megfelelően ismerjék az ifjúsági munka szemléletét és módszereit. Fontos a pedagógiai és kommunikációs eszköztár, az ifjúsági munka módszertana, a kortárssegítés, a problémás élethelyzetek felismerése, a mentálhigiénés alapismeretek, a digitális és AI-környezet ismerete, valamint annak felismerése, hogy egy adott helyzetben mikor szükséges más szakember bevonása.

Ez nem azt jelenti, hogy a közösségi művelődési szakembernek ifjúságsegítővé kell válnia. Inkább azt, hogy képes legyen megfelelően kapcsolódni a fiatalokhoz, felismerni a helyzetüket, közösségi folyamatokat indítani, és szükség esetén összekapcsolni őket a megfelelő szakemberrel vagy szolgáltatással.

Az ifjúsági szakemberek és a közösségi művelődés együttműködése

A csoport markáns javaslata, hogy a közösségi művelődési intézményekben – különösen nagyobb városi intézményekben – legyen elérhető ifjúsági szakember. Kistélepüléseken ennek térségi formája lehet indokolt, amely több település közösségi művelődési intézményeihez kapcsolódik.

Ez olyan együttműködési modell kialakítását tenné lehetővé, amelyben a közösségi művelődési szakember és az ifjúsági szakember nem egymás feladatait végzi, hanem egymás munkájára épít.

A fiatalok bevonása az intézmény működésébe

Az együttműködés akkor válik valódivá, ha a fiatalok nem csupán a létrehozott programok résztvevői, hanem az intézmény működésének alakítói is. A közösségi művelődési intézményekben ennek számos formája kialakítható: ifjúsági tanácsadó testület, programtervező csoport, ifjúsági klub, kortárssegítő közösség, fiatalok által kezdeményezett projektek vagy a diákönkormányzatokkal való együttműködés.

Milyen hosszú távú változásokra és beavatkozásokra van szükség?

Közös helyi és térségi ifjúsági-közösségi rendszer

Hosszú távon olyan helyi és térségi együttműködési rendszerekre lenne szükség, amelyekben a közösségi művelődés és az ifjúsági szakma rendszeresen és kiszámíthatóan együtt dolgozik. A közösségi művelődési intézmények ennek helyi infrastruktúráját és közösségi kapcsolódási pontját, az ifjúsági szakemberek pedig a speciális szakmai tudást biztosíthatják.

A rendszernek nem kell minden szolgáltatást egyetlen intézményben koncentrálnia. A lényeg az, hogy a fiatal számára legyen világos, hova fordulhat, és az intézmények, szakemberek és szolgáltatások között működjön az átjárás. Különösen fontos ez kistélepüléseken, ahol térségi együttműködésekre lehet szükség.

A közösségi művelődési intézmény, mint ifjúsági közösségi tér

A közösségi művelődési intézmények hosszú távú fejlődési iránya az lehet, hogy a fiatalok számára nyitott, önálló identitással rendelkező közösségi tereket biztosítanak. Ezek nem egyszerűen helyiségek vagy programhelyszínek, hanem olyan terek, ahol a fiatalok saját kezdeményezéseiket is megvalósíthatják.

A közösségi művelődés így olyan közösségi infrastruktúrát biztosíthat, amelyben az ifjúsági munka hosszú távon is jelen lehet.

Közösségfejlesztés és ifjúsági munka összekapcsolása

A közösségi művelődés egyik legfontosabb hozzájárulása az ifjúsági területhez a közösségfejlesztő szemlélet. A cél nem egyszerűen az, hogy a fiataloknak programokat kínáljunk, hanem hogy segítsük őket saját közösségeik kialakításában, kezdeményezéseik megvalósításában és helyi ügyekben való részvételükben.

A fiatalokat ezért konkrét helyi ügyeken, közös célokon és közös cselekvésen keresztül érdemes bevonni. A „Mit szeretnétek?” típusú egyszeri igényfelmérés helyett olyan folyamatokra van szükség, amelyekben a fiatalok ténylegesen alakító szerepet kapnak.

A közösségi művelődés, mint összekötő szereplő

A közösségi művelődési intézmény hosszú távon olyan helyi integráló pont lehet, amely összeköti a fiatalokat az iskolákkal, családokkal, civil szervezetekkel, önkormányzatokkal, ifjúsági szakemberekkel, szociális és egészségügyi szolgáltatásokkal és más helyi közösségekkel.

Ez a szerep különösen fontos lehet olyan helyeken, ahol nincs önálló ifjúsági intézmény vagy szolgáltatás.

Hálózatosodás és térségi együttműködés

A közös jövő része lehet a közösségi művelődési és ifjúsági szakemberek térségi, országos és nemzetközi hálózatainak összekapcsolása. Ez lehetőséget adhat a jó gyakorlatok megosztására, a közös szakmai fejlődésre, a fiatalok mobilitására, nemzetközi csereprogramokra és más közösségi tapasztalatokra.

Milyen rövid távú lépések indíthatók el?

Első lépésként közös szakmai párbeszédet és tanulási folyamatot érdemes indítani a közösségi művelődési és ifjúsági szakemberek között. Közös képzések, műhelyek és tapasztalatcserék segíthetik annak kialakítását, hogy a két terület megismerje egymás szakmai szemléletét, módszereit és kompetenciahatárait.

Rövid távon érdemes lenne pilot intézményekben kipróbálni a közösségi művelődés és az ifjúsági munka együttműködésének különböző modelljeit. Például:

- városi közösségi művelődési intézmény + ifjúsági szakember;
- több kistélepülés közös térségi ifjúsági szakembere;
- közösségi művelődési intézményben kialakított valódi ifjúsági közösségi tér;
- közösségi művelődési intézmény + iskola + civil szervezet + fiatalok közös helyi projektje;
- fiatalok által kezdeményezett és a közösségi művelődési intézmény által támogatott közösségi folyamat.

Fontos lenne a fiatalok tényleges bevonása már a tervezési szakaszban. Nemcsak arra kell őket megkérni, hogy milyen programot szeretnének, hanem konkrét helyi ügyeket kell velük együtt azonosítani és olyan közös cselekvési lehetőségeket kialakítani, amelyekben érzékelhető a hatásuk.

Rövid távon érdemes lenne továbbá feltérképezni a már működő helyi és térségi együttműködéseket, és ezekből jó gyakorlatokból álló tudásbázist létrehozni.

Mit tud tenni ezért maga a közösségi művelődés?

A közösségi művelődés ezen a területen elsősorban közösségi térként, közösségfejlesztőként és helyi kapcsolódási pontként tud hozzájárulni a fiatalok részvételéhez.

Ennek érdekében:

- biztonságos, befogadó és valóban használható közösségi tereket biztosít a fiatalok számára;

- nemcsak programok résztvevőiként, hanem a programok és az intézményi működés alakítóiként is bevonja a fiatalokat;
- támogatja a fiatalok önszerveződését, kezdeményezéseit és helyi ügyekben való részvételét;
- segíti a fiatalokat saját közösségeik kialakításában és működtetésében;
- az igényfelmérés helyett valódi részvételi folyamatokat kezdeményez, amelyekben a fiataloknak tényleges alakító szerepük van;
- megismeri és alkalmazza az ifjúsági munka megfelelő módszereit, miközben megőrzi saját szakmai szerepét és kompetenciahatárait;
- összekapcsolja a fiatalokat az iskolákkal, civil szervezetekkel, ifjúsági szakemberekkel, önkormányzatokkal, szociális és egészségügyi szolgáltatásokkal;
- szükség esetén a megfelelő szakemberhez vagy szolgáltatáshoz irányítja a fiatalokat;
- támogatja a fiatalok által kezdeményezett helyi és térségi közösségi folyamatokat.

A közösségi művelődés sajátos értéke itt nem a több ifjúsági program, hanem az, hogy **teret, kapcsolatokat és lehetőséget teremt a fiatalok saját közösségi cselekvéséhez.**

Mire lenne szükség a kormányzat részéről?

A kormányzat részéről elsősorban olyan hosszú távú ifjúságpolitikai keretre van szükség, amelyben a közösségi művelődés nem periférikus szereplőként, hanem az ifjúsági közösségi részvétel egyik fontos helyi infrastruktúrájaként jelenik meg. A fókuszcsoporthoz világos, hosszú távú, ágazatközi célokat és ezekhez kapcsolódó cselekvési terveket tart szükségesnek.

Fontos lenne, hogy a szakpolitikai gondolkodásban ne különálló rendszerekként jelenjen meg az ifjúságügy és a közösségi művelődés, hanem legyenek meghatározva azok a pontok, ahol a két terület együttműködése stratégiai jelentőségű.

Ennek része lehet:

- a közösségi művelődési intézmények ifjúsági szerepének egyértelműbb meghatározása;
- az ifjúsági szakemberek és a közösségi művelődési intézmények együttműködését lehetővé tevő helyi és térségi modellek kialakítása;
- a közös szakmai képzések és tudásmegosztás támogatása;
- a fiatalok részvételére épülő közösségi terek és folyamatok szakmai támogatása;
- a közösségi művelődés, az ifjúságügy és más érintett ágazatok közötti együttműködés intézményi kereteinek megteremtése.

A döntés-előkészítésben rendszeresen szükséges bevonni a terepen dolgozó szakembereket és magukat a fiatalokat is, hogy a szakpolitikai döntésekben megjelenjenek a helyi tapasztalatok és a fiatalok valós igényei.

Összegző fő üzenet

A közösségi művelődés az ifjúság számára nem elsősorban programokat, hanem **közösségi teret, kapcsolódási lehetőséget és valódi részvételt** biztosíthat. Feladata, hogy a fiatalok ne csupán résztvevői, hanem alakítói és kezdeményezői is legyenek a közösségi életnek. Ehhez biztonságos és befogadó terekre, a fiatalok önszerveződésének támogatására, valamint az ifjúsággal foglalkozó helyi szereplők együttműködésére van szükség. A közösségi művelődés így hozzájárulhat ahhoz, hogy a fiatalok megtalálják helyüket saját közösségeikben, és megtapasztalják a közösségi részvétel és a cselekvés lehetőségét.

4. Egészség és mentális jóllét

Társadalmi terület vezetője: Nyári Júlia

Hová szeretnénk eljutni?

A kívánt jövőállapot egy olyan társadalom, amelyben az egészség és a mentális jóllét nem kizárólag az egészségügyi ellátórendszer feladata, hanem a közösségi élet természetes része. Olyan közösségekre van szükség, amelyek erősítik az egyének társadalmi beágyazottságát, csökkentik a magányt és az elszigetelődést, támogatják a segítségkérés kultúráját, és hozzájárulnak az emberek testi-lelki jóllétéhez.

2041-re olyan közösségi környezet kialakítása a cél, amelyben a mentális egészségről nyíltan és természetesen lehet beszélni, a segítségkérés elfogadott, a közösségek megtartó ereje erős, és az egészségfejlesztés a közösségi élet szerves részévé válik. A közösségeknek olyan védőhálót kell jelenteniük, amely képes támogatást adni a nehéz élethelyzetekben, csökkenteni a társadalmi izolációt és erősíteni az egyéni és közösségi rezilienciát. Ebben a közösségi művelődésnek fontos helyi szerepe lehet. A művelődési házak, közösségi színterek és kulturális intézmények olyan biztonságos találkozási helyekként működhetnek, amelyek azokhoz az emberekhez is elérnek, akik valamilyen okból nem kerülnek kapcsolatba az egészségügyi vagy szociális ellátórendszerrel. A közösségi művelődés így a közösségi kapcsolódás, az egészségfejlesztés, a mentális jóllét és a társadalmi kohézió egyik helyi támogató szereplőjévé válhat.

Milyen változások szükségesek ehhez?

A legfontosabb szemléletbeli változás annak elfogadása, hogy az egészség nem kizárólag egészségügyi kérdés. Az egyéni és társadalmi jóllétet jelentősen befolyásolják a társas kapcsolatok, a közösségi aktivitás, az életmód, a biztonságérzet, az élethelyzetekhez való alkalmazkodás képessége és az egyén társadalmi beágyazottsága. Az egészségügyi rendszer önmagában ezért nem képes megfelelő választ adni valamennyi kihívásra; a közösségi alapú megelőzés és egészségfejlesztés szerepét erősíteni szükséges.

Erősíteni kell a közösségi művelődés, az egészségügy, az oktatás, a szociális szféra és a civil szervezetek együttműködését. A közösségi művelődés feladata ebben elsősorban nem az egészségügyi vagy mentálhigiénés szakmai feladatok átvétele, hanem olyan közösségi terek és kapcsolódási lehetőségek biztosítása, amelyek segítik a megelőzést, a szemléletformálást, a közösségi aktivitást és szükség esetén a megfelelő szakemberhez való eljutást.

A változás kiemelt területei a függőségek megelőzése és korai felismerése, a digitális jóllét és tudatos médiahasználat, az öngyilkosság-megelőzés, a gyász- és veszteségfeldolgozás, a stresszkezelés és reziliencia fejlesztése, valamint a magány és társadalmi elszigetelődés csökkentése. Fontos cél továbbá a generációk közötti kapcsolatok erősítése.

Milyen hosszú távú változásokra és beavatkozásokra van szükség?

Hosszú távon az egészség és a mentális jóllét kérdésének be kell épülnie a közösségi művelődés stratégiai feladatai közé. Ehhez tartós együttműködési rendszer kialakítása szükséges az egészségügy, a szociális szféra, az oktatás és a közösségi művelődés között, valamint a közösségi alapú prevenció országos szintű megerősítése.

Ennek része lehet települési szintű közösségi jólléti központok vagy kapcsolódási pontok kialakítása, amelyek nem feltétlenül új intézmények létrehozását jelentik, hanem a már meglévő közösségi terek és szolgáltatások összekapcsolását. A cél az, hogy a helyi közösségekben elérhetővé váljanak a jóllétet támogató programok, valamint szükség esetén az egészségügyi, szociális és mentálhigiénés szakemberekhez vezető kapcsolatok.

Hosszú távú cél a mentális egészséget és közösségi jóllétet támogató programok kiszámítható, normatív jellegű támogatásának megteremtése, hogy ezek ne kizárólag időszakos projektekből valósuljanak meg. Fontos továbbá annak szakpolitikai elismerése, hogy a kulturális részvétel, a közösségi aktivitás és a társas kapcsolatok az egészségmegőrzés és a társadalmi jóllét szempontjából is értéket képviselnek.

A hosszú távú beavatkozásoknak kiemelten kell foglalkozniuk a függőségek – a klasszikus szenvedélybetegségek mellett a digitális, közösségimédia-, videojáték-, online szerencsejáték- és gyógyszerfüggőségek – megelőzésével. Ugyanilyen fontos terület a gyász- és veszteségfeldolgozás támogatása, az öngyilkosság-megelőzés, a digitális jóllét és a közösségi reziliencia fejlesztése.

A közösségi reziliencia erősítése érdekében hosszú távon támogatható önkéntes hálózatok, helyi támogató közösségek és generációk közötti együttműködések kialakítása. Ezek hozzájárulhatnak a társadalmi bizalom erősítéséhez és ahhoz, hogy válsághelyzetekben a közösségek saját erőforrásaikra is képesek legyenek támaszkodni.

Milyen rövid távú lépések indíthatók el?

Már 1–3 éven belül elindítható lenne egy országos, mentális egészséget és közösségi jóllétet támogató program, amelyhez a közösségi művelődési intézmények is kapcsolódhatnak. Ennek részeként rendszeres egészségfejlesztési és mentálhigiénés programok, gyász- és veszteségfeldolgozó csoportok, stresszkezelési és rezilienciafejlesztő programok, valamint digitális jólléttel kapcsolatos képzések indulhatnak a közösségi terekben.

Fontos rövid távú lépés a közösségi művelődési szakemberek mentálhigiénés és egészségfejlesztési felkészítése. Ennek nem terápiás kompetenciák kialakítása lenne a célja, hanem a problémák korai felismerése, a megfelelő kommunikáció, a segítségkérés támogatása és annak ismerete, hogy egy-egy élethelyzetben melyik szakemberhez vagy szolgáltatáshoz lehet továbbirányítani az érintettet.

Pilot jelleggel létrehozhatók helyi egészségfejlesztő közösségek, amelyekben közösségi művelődési intézmények, egészségügyi és szociális szolgáltatók, civil szervezetek és helyi közösségek együtt dolgoznak. Érdemes lenne az országban már működő jó gyakorlatokat összegyűjteni és egy könnyen hozzáférhető országos adatbázisban megosztani.

Kiemelt rövid távú lehetőség a művészetterápiás és más közösségi programok szélesebb körű alkalmazása is. A fókuszcsoporthoz vezetői anyaga szerint a kulturális és közösségi tereknek ebben jelentős szerepük lehet.

Mit tud tenni ezért maga a közösségi művelődés?

A közösségi művelődés ezen a területen elsősorban a közösségi kapcsolódást, a megelőzést és a jóllétet támogató helyi környezet kialakítását tudja erősíteni.

Ennek érdekében:

- biztonságos és alacsony küszöbű közösségi tereket biztosít a kapcsolódáshoz;
- olyan embereket is megszólít, akik az egészségügyi vagy szociális ellátórendszerrel nehezebben kerülnek kapcsolatba;
- közösségi egészségfejlesztési és mentálhigiénés programoknak ad teret, szakmai partnerek bevonásával;
- támogatja a mentális egészségről, a segítségkérésről, a függőségekről, a gyászról, a stresszről és a jóllétről szóló nyílt párbeszédet;
- segíti a társadalmi izoláció és a magány csökkentését közösségi kapcsolatok és részvételi lehetőségek kialakításával;
- erősíti az önkéntes, támogató és generációk közötti közösségi kapcsolatokat;
- támogatja a digitális jóllétet és a tudatos médiahasználatot;
- együttműködik az egészségügyi, szociális, oktatási és civil szereplőkkel, és szükség esetén hozzájuk kapcsolja az érintetteket;
- saját szakembereit felkészíti arra, hogy felismerjék a problémás élethelyzeteket, megfelelően kommunikáljanak, és tudják, mikor szükséges más szakember bevonása.

A közösségi művelődés nem egészségügyi vagy terápiás feladatokat vesz át, hanem **közösségi környezetet és kapcsolódási lehetőséget teremt a megelőzéshez, a jólléthez és a segítséghez való eljutáshoz.**

Mire lenne szükség a kormányzat részéről?

A kormányzat részéről annak felismerésére és szakpolitikai megjelenítésére van szükség, hogy az egészség és a mentális jóllét közösségi ügy is. Ehhez az egészségügy, az oktatás, a szociális terület, a közösségi művelődés és a civil szféra együttműködését támogató intézményi keretek szükségesek.

Fontos lenne az egészség- és mentálhigiénés közösségi programok stabil finanszírozása, hosszabb távú támogatása és – a dokumentum javaslata szerint – a mentális egészség fejlesztését célzó

programok normatív támogatásának megteremtése. A finanszírozásnak nemcsak az egyszeri programok megvalósítását, hanem a szakemberek, közösségi terek és együttműködések hosszú távú működését is biztosítani kellene.

Szükséges továbbá a közösségi művelődési szakemberek megfelelő felkészítésének támogatása, az egészségügyi és szociális szolgáltatásokkal kialakított együttműködések ösztönzése, valamint a jó gyakorlatok országos megosztását segítő szakmai infrastruktúra létrehozása.

A szakpolitikai tervezésben nagyobb hangsúlyt kell kapnia annak is, hogy a kulturális részvétel és a közösségi aktivitás milyen módon járulhat hozzá az egészség megőrzéséhez, a mentális jólléthez, a társadalmi kohézióhoz és a közösségi rezilienciához.

A fókuszcsoporthoz további fontos megállapításai

A közösségi művelődés, mint „belépési pont”

A közösségi művelődési intézmények egyik legfontosabb sajátos értéke, hogy olyan embereket is elérhetnek, akik az egészségügyi vagy szociális ellátórendszerrel nem kerülnek kapcsolatba. A közösségi tér ezért nem az egészségügyi ellátás alternatívája, hanem egy olyan alacsony küszöbű kapcsolódási pont lehet, amelyen keresztül az emberek információhoz, közösséghez, megelőző programokhoz és szükség esetén további segítséghez juthatnak.

A közösségi kapcsolatok, mint védőfaktor

A jóllét szempontjából kiemelt jelentőségűek a támogató emberi kapcsolatok, a közösséghez tartozás és az aktív részvétel lehetősége. A közösségek megtartó ereje ezért nem pusztán társadalmi vagy kulturális érték, hanem az egyéni és közösségi reziliencia egyik fontos tényezője is.

Digitális jóllét

A digitális környezet egyszerre jelent lehetőséget és kockázatot. Miközben segíti a kapcsolattartást és a tudásmegosztást, hozzájárulhat az információs túlterheléshez, az online függőségekhez, a társadalmi izolációhoz és a személyes kapcsolatok gyengüléséhez. Ezért a digitális jóllét támogatása nem pusztán digitális kompetencia kérdése, hanem a tudatos médiahasználat, a digitális egyensúly és az offline közösségi lehetőségek biztosításának kérdése is.

Összegző fő üzenet

Az egészség és a társadalmi jóllét területén a közösségi művelődés legfontosabb sajátos hozzájárulása a **közösségi kapcsolódás és a megelőzés támogatása** lehet. A közösségi művelődési intézmények biztonságos és könnyen elérhető közösségi terekként képesek kapcsolatot teremteni az emberek, a közösségek és a szakmai szolgáltatások között.

A jövőben ezért a közösségi művelődésnek nem egészségügyi feladatokat kell átvennie, hanem az egészségügy, a szociális szféra, az oktatás és a civil szervezetek stratégiai partnereként kell bekapcsolódnia a közösségi egészségfejlesztésbe. Ennek része lehet a mentális egészségről szóló nyílt párbeszéd támogatása, a függőségek és más veszélyeztető helyzetek megelőzése, a gyász- és

veszteségfeldolgozás, a digitális jóllét, a stresszkezelés, a közösségi reziliencia és a társadalmi izoláció csökkentése.

2041-re olyan közösségi környezet kialakítása a cél, amelyben a mentális egészségről való beszéd és a segítségkérés természetes, a közösségek megtartó ereje erős, és a közösségi művelődés a közösségi jóllét egyik meghatározó helyi szereplőjeként működik.

5. Társadalmi felzárkózás és közösségi gondoskodás

Társadalmi terület vezetője: Oláh Edit

Hová szeretnénk eljutni?

A kívánt jövőállapot egy olyan közösségi művelődés, amely valódi integráló és ágazatközi szerepet tölt be: képes összekapcsolni a különböző társadalmi csoportokat, intézményeket és szakmai szereplőket, és aktívan hozzájárul a helyi közösségek megerősítéséhez. A közösségi programoknak nem elszigetelten, egy-egy célcsoport számára kellene létrejönniük, hanem lehetőséget kell teremteniük a különböző társadalmi csoportok találkozására és együttműködésére.

A közösségi művelődési intézményeknek valódi közösségi térként kellene működniük, ahol az emberek nem csupán programok résztvevői, hanem saját kezdeményezéseik alakítói és megvalósítói lehetnek. Ehhez a közösségi művelődésnek elsősorban támogató, facilitáló szerepet kell betöltenie: segítenie kell a közösségeket saját céljaik megfogalmazásában, kezdeményezéseik elindításában és önálló működésük megerősítésében.

A programoknak a helyi szükségletekből, igényekből és kezdeményezésekből kell kiindulniuk, nem pedig előre meghatározott külső elvárásokból vagy pályázati konstrukciókból. A közösségfejlesztés célja nem mesterségesen létrehozott közösségek kialakítása, hanem a már meglévő helyi motivációk és közösségi hajtóerők felismerése, megerősítése és összekapcsolása.

A társadalmi felzárkózás szempontjából különösen fontos, hogy a közösségi művelődés mindenki számára ténylegesen hozzáférhető közösségi infrastruktúraként működjön. Ez magában foglalja a hátrányos helyzetű emberek, a roma közösségek, a fogyatékkal élő emberek, az idősek és más, a közösségi életből könnyebben kiszoruló csoportok bekapcsolódásának lehetőségét is. A cél nem elkülönített célcsoportprogramok létrehozása, hanem olyan közösségi helyzetek és terek kialakítása, amelyekben az emberek sajátosságaik tiszteletben tartása mellett egymással is találkozhatnak és együttműködhetnek.

Milyen változások szükségesek ehhez?

A kívánt állapot eléréséhez erősebb együttműködésre van szükség a közösségi művelődés, a szociális szféra, az egészségügyi szolgáltatók, a civil szervezetek és az önkormányzatok között. A közösségfejlesztést sok esetben meg kell előznie az egyének és családok helyzetének feltárását és támogatását: megfelelő egyéni segítség nélkül tartós és hatékony közösségépítés nehezen valósítható meg. Ezért fontosabbá kell tenni a szociális munka és a közösségfejlesztés egymásra épülését.

Szükséges a helyi közösségek és erőforrások alaposabb feltérképezése is. A programok kialakításakor figyelembe kell venni az adott település sajátosságait, a helyi emberek érdeklődését, kulturális igényeit és a közösségen belüli szerepeket. A közösségi művelődésnek ebben nem kész megoldásokat kell kínálnia, hanem fel kell tárnia, hogy az adott közösségben milyen kezdeményezések és együttműködési lehetőségek vannak jelen.

A résztvevők szerint változtatni kell azon a gyakorlaton is, amelyben a közösségi programok elsődlegesen a rendelkezésre álló pályázati forrásokhoz igazodnak. A jelenlegi projektlogika gyakran olyan közösségeket hoz létre, amelyek a támogatási időszak lezárultával megszűnnek. A hosszú távú működés alapja ezzel szemben a valódi helyi motiváció és közösségi hajtóerő kell legyen.

Fontos változás lenne az ágazatok közötti együttműködés tudatos erősítése. Jó példa erre a Társadalmi Pláza kezdeményezése, amely kistelepüléseken a hátrányos helyzetű lakosság szociokulturális felzárkózását és esélyteremtését szolgálja, ugyanakkor jelenleg nincs közvetlen kapcsolata a kulturális és közösségi művelődési szférával. Ez azt mutatja, hogy értékes kezdeményezések is elkülönült szakágazati keretek között működhetnek, miközben a közösségi művelődés közösségi infrastruktúrája és szakértelme további lehetőségeket teremthetne a hatásuk növelésére.

A fogyatékossgal élő emberek társadalmi és közösségi részvétele önálló figyelmet igényel. A felzárkózás ebben az esetben nem csupán szolgáltatásokhoz való hozzáférést jelent, hanem a közösségi és kulturális életben való tényleges részvétel, az önálló kezdeményezés és a másokkal való egyenrangú kapcsolódás lehetőségét is. A közösségi művelődésnek ebben az akadálymentes és befogadó közösségi terek, programok és részvételi lehetőségek kialakításával lehet fontos szerepe.

Milyen hosszú távú változásokra és beavatkozásokra van szükség?

Hosszú távon olyan támogatási rendszer kialakítására lenne szükség, amely a már létező helyi közösségi igényekhez és kezdeményezésekhez kapcsolódik, és nem mesterségesen próbál közösségeket létrehozni. A közösségi művelődési szakembereknek fontos szerepet kell kapniuk a helyi kezdeményezések feltárásában, megerősítésében és fenntartható működésük támogatásában.

Ehhez a közösségek szuverenitását és önrendelkezését is erősíteni kell. A közösségi művelődésnek olyan támogató környezetet kell teremtenie, amelyben a közösségek fokozatosan képessé válhatnak saját céljaik meghatározására, kezdeményezéseik működtetésére és önálló döntéshozatalra.

A finanszírozási rendszereknek ezért a hosszú távon fenntartható, valódi helyi hajtóerővel rendelkező közösségeket kell ösztönözniük. A támogatásoknak nem kizárólag egy-egy projekt megvalósítását, hanem a közösségek fennmaradását, fejlődését és önállósodását is lehetővé kell tenniük.

Hosszú távú társadalmi cél a különböző társadalmi csoportok között meglévő falak és elkülönülések fokozatos lebontása. Ebben a közösségi művelődésnek integráló szerepet kell

betöltenie: olyan közösségi helyzeteket és tereket kell teremtenie, amelyekben a különböző háttérű emberek nem egymás mellett, hanem egymással találkoznak és működnek együtt.

Ebbe az integráló szemléletbe a fogyatékossgal élő emberek közösségi és kulturális részvételének biztosítása is szervesen beletartozik. Hosszú távon nem különálló „fogyatékossgügyi programokban” érdemes gondolkodni, hanem olyan közösségi működésben, amely eleve számol a különböző szükségletekkel, és lehetővé teszi az egyenrangú részvételt.

Különösen fontos a kistelepülések helyzete. A közösségi terek megléte önmagában nem garantálja a közösségi élet működését: ha nincs megfelelő szakember és működési forrás, a közösségi színtér fizikailag létezhet, miközben ténylegesen zárva marad, így a helyi kezdeményezéseknek sincs hol megvalósulniuk. Ezért hosszú távon nem pusztán az intézményi infrastruktúra meglétét, hanem annak tényleges működőképességét és közösségi használhatóságát kellene vizsgálni.

Ennek feltárásához érdemes lenne pontos képet kapni arról, hogy a települési közösségi színterek és intézmények közül hol és milyen feltételekkel zajlik tényleges közösségi és közösségi művelődési tevékenység.

Milyen rövid távú lépések indíthatók el?

Rövid távon első lépésként szükség van a helyi közösségi igények, kezdeményezések és erőforrások feltérképezésére. Ennek részeként nemcsak a meglévő közösségeket és intézményeket, hanem a ténylegesen működő, illetve működésükben akadályozott közösségi tereket is érdemes feltárni.

Erre építve elindíthatók olyan pilot programok, amelyek valódi helyi szükségletekre épülnek, és amelyekben a közösségi művelődési szakemberek aktívabban vesznek részt a közösségszervezésben és a közösségi motiváció erősítésében.

Fontos lenne olyan programok kezdeményezése is, amelyek nem egyetlen társadalmi csoportot céloznak, hanem különböző csoportok számára teremtenek közös találkozási és együttműködési lehetőséget. Különösen fontos lehet ez a roma és nem roma lakosság kapcsolatának erősítésében, valamint a fogyatékossgal élő és nem fogyatékossgal élő emberek közös közösségi részvételének támogatásában.

Rövid távon erősíteni kell a civil szervezetek, a helyi közösségek és az intézmények közötti együttműködéseket, és meg kell teremteni annak lehetőségét, hogy a helyi kezdeményezések könnyebben bekapcsolódhassanak a közösségi művelődési intézmények életébe.

Érdemes lenne olyan ágazatközi pilotokat is indítani, amelyek már működő felzárkóztatási, szociális, kulturális vagy közösségi programokat kapcsolnak össze. A Társadalmi Pláza típusú kezdeményezések esetében például érdemes lenne megvizsgálni, hogyan kapcsolható be a közösségi művelődés helyi közösségi infrastruktúrája és szakmai tudása.

A kistelepüléseken rövid távon külön vizsgálatot érdemelne, hogy a meglévő közösségi színterek közül hány működik ténylegesen, milyen szakember- és forráshiánnyal küzdenek, és milyen feltételek mellett lehetne újra megnyitni vagy működőképessé tenni őket.

Mit tud tenni ezért maga a közösségi művelődés?

A közösségi művelődés ezen a területen elsősorban a közösségek megerősítésével, összekapcsolásával és önálló cselekvőképességük támogatásával járulhat hozzá a társadalmi felzárkózáshoz.

Ennek érdekében:

- feltárja a helyi szükségleteket, közösségi erőforrásokat és kezdeményezéseket;
- a helyi igényekre építve, nem előre kialakított programokat rávetítve dolgozik a közösségekkel;
- támogatja a közösségek önszerveződését, önrendelkezését és hosszú távú működését;
- olyan közösségi tereket és helyzeteket alakít ki, ahol különböző társadalmi csoportok találkozhatnak és együttműködhetnek;
- biztosítja a hátrányos helyzetű emberek, a roma közösségek, a fogyatékkal élő emberek, az idősek és más, könnyebben kiszoruló csoportok tényleges részvételének lehetőségét;
- a közösségi és kulturális részvételben nemcsak résztvevőként, hanem kezdeményezőként és alakítóként is számol az érintettekkel;
- befogadó és akadálymentes közösségi működést alakít ki;
- összekapcsolja a helyi közösségeket, civil szervezeteket, önkormányzatokat, szociális, egészségügyi és oktatási szereplőket;
- meglévő felzárkóztató és közösségi kezdeményezésekhez kapcsolódik, és segíti azok helyi beágyazódását.

A közösségi művelődés sajátos értéke itt az, hogy **nem a közösségek helyett cselekszik, hanem teret, kapcsolatokat és támogatást ad** ahhoz, hogy az emberek és közösségek maguk váljanak cselekvővé.

Mire lenne szükség a kormányzat részéről?

A résztvevők szerint mindenekelőtt a támogatási rendszer szemléletének és működésének átalakítására lenne szükség. Rugalmasabb konstrukciókra van szükség, amelyek képesek kapcsolódni az alulról jövő, helyi kezdeményezésekhez, és nem előre meghatározott programok létrehozását várják el a közösségektől.

A támogatási logikában ezért célszerű lenne megfordítani a sorrendet: először jelenjen meg a helyi igény és kezdeményezés, és ehhez kapcsolódjon a finanszírozás. Olyan konstrukciókra van szükség, amelyek nemcsak egy-egy projekt megvalósítását, hanem a hosszú távon működőképes közösségek fenntartását és fejlődését is támogatják.

Fontos kormányzati feladat lehet az ágazatok közötti együttműködés ösztönzése is. A társadalmi felzárkózás, a szociális ellátás, az oktatás, a fogyatékosügy és a közösségi művelődés területén

működő programok és intézmények között olyan kapcsolódási pontokat kell teremteni, amelyek megakadályozzák a párhuzamos, egymástól elszigetelt működést.

Emellett javítani kellene a közösségi művelődési intézmények közösségi hozzáférhetőségét. A magas terembérlési díjak akadályozhatják a civil szervezetek és önszerveződő közösségek működését, találkozásait és láthatóvá válását. A közösségi terek valódi közösségi funkciójának erősítéséhez ezért ezeknek a tereknek könnyebben hozzáférhetővé kell válniuk a helyi közösségek számára.

Külön figyelmet igényel a kistélepülési közösségi színterek tényleges működőképessége. A kormányzati támogatásnak nemcsak az épületek és infrastruktúrák fenntartását, hanem a szükséges szakmai jelenlétet és működési feltételeket is biztosítani kellene.

A fogyatékossgal élő emberek esetében fontos feltétel az akadálymentes, hozzáférhető és befogadó közösségi és kulturális környezet biztosítása. Ennek nem csupán fizikai akadálymentességet, hanem az információhoz, kommunikációhoz, programokhoz és közösségi részvételhez való tényleges hozzáférést is jelentenie kell.

A fókuszcsoport további fontos megállapításai

A roma közösségek sokféleségének figyelembevétele

A beszélgetésben kritika fogalmazódott meg az olyan programokkal kapcsolatban, amelyek automatikusan a roma kultúra hagyományos elemeire épülnek anélkül, hogy megvizsgálnák az adott közösség tényleges igényeit és érdeklődését. A résztvevők hangsúlyozták, hogy a roma közösségek rendkívül sokszínűek, ezért nem kezelhetők egységes célcsoportként.

A közösségi művelődési programoknak ezért az adott helyi közösség aktuális identitására, érdeklődésére és szükségleteire kell épülniük. A közösség kulturális sajátosságainak figyelembevétele fontos, de nem helyettesítheti a helyi igények tényleges feltárását.

Fogyatékossgal élő emberek közösségi és kulturális részvétele

A társadalmi felzárkózás és közösségi gondoskodás területén önálló figyelmet igényel a fogyatékossgal élő emberek bevonása. A közösségi részvétel szempontjából nem elegendő a szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása: fontos, hogy a fogyatékossgal élő emberek a közösségi és kulturális élet aktív résztvevői, kezdeményezői és alakítói is lehessenek.

A közösségi művelődés ezen a területen elsősorban befogadó és akadálymentes közösségi terekkel, hozzáférhető programokkal, a részvételt segítő módszerekkel és más szociális, oktatási, egészségügyi és civil szereplőkkel kialakított együttműködésekkel tud hozzájárulni a társadalmi integrációhoz.

A közösségi művelődési intézmények valódi közösségi térként való működése

A közösségi gondoskodás és társadalmi felzárkózás szempontjából meghatározó kérdés az intézmények hozzáférhetősége. A magas terembérlési díjak miatt számos civil szervezet és

önszerveződő közösség nem, vagy csak korlátozottan tudja használni a közösségi művelődési intézményeket.

Kistelepüléseken további problémát jelenthet a szakember- és forráshiány: az épület ugyan rendelkezésre áll, de a közösségi szintér ténylegesen nem működik, akár zárva is lehet. Ez azt jelenti, hogy a helyi kezdeményezéseknek nincs olyan intézményes tere, ahol találkozhatnak, működhetnek és fejlődhetnek.

Ezért érdemes lenne a rendelkezésre álló adatok alapján feltárni, hogy a települési közösségi szinterek közül hány működik ténylegesen, milyen feltételekkel, és hol jelentkezik szakember- vagy forráshiány. A pusztai infrastruktúra megléte önmagában nem azonos a működő közösségi infrastruktúrával.

A projektlogika problémája

A beszélgetés egyik legerősebb üzenete, hogy a közösségépítés alapja nem a támogatási forrás jelenléte, hanem a helyi motiváció és a valódi közösségi hajtóerő. A kizárólag pályázati finanszírozás hatására létrejövő közösségek gyakran a projekt lezárásával megszűnnek.

A hosszú távú közösségi gondoskodás ezért olyan támogatási rendszert igényel, amely a már működő vagy kialakuló helyi közösségek önállósodását és fenntarthatóságát segíti.

Ágazati együttműködés és a párhuzamos működés csökkentése

A társadalmi felzárkózás területén több olyan kezdeményezés működik, amely önmagában értékes, de nem kapcsolódik megfelelően a közösségi művelődéshez. A Társadalmi Pláza példája arra hívja fel a figyelmet, hogy az ágazatok közötti kapcsolat hiánya miatt a meglévő szakmai és közösségi erőforrások nem mindig erősítik egymást.

A jövő egyik fontos iránya ezért nem feltétlenül új programok létrehozása, hanem a már működő kezdeményezések és szakmai rendszerek összekapcsolása lehet.

Összegző fő üzenet

A fókuszcsoporthoz legfontosabb üzenete, hogy a társadalmi felzárkózás és a közösségi gondoskodás területén a közösségi művelődés legfontosabb jövőbeli szerepe a közösségek megerősítése, összekapcsolása és hosszú távú fenntarthatóságuk támogatása lehet.

Ehhez a helyi igényeknek kell meghatározó szerepet kapniuk. A külső programoknak és pályázati lehetőségeknek pedig ezeket az igényeket kell támogatniuk. Emellett erősíteni kell a közösségi művelődés, a szociális és egészségügyi ellátórendszer, az oktatás, az önkormányzatok, a civil szervezetek és a helyi közösségek együttműködését.

A közösségi művelődésnek ebben nem a közösségek helyett kell cselekednie, hanem olyan teret, kapcsolatokat és támogatást kell biztosítani, amely lehetővé teszi az emberek és közösségek önszerveződését és önrendelkezését.

A társadalmi integráció szempontjából különösen fontosak azok a közösségi terek és programok, amelyek különböző társadalmi csoportok találkozását és együttműködését segítik, miközben az egyes közösségek sajátosságait és sokféleségét is tiszteletben tartják. Ebbe az integráló szemléletbe a fogyatékossgal élő emberek közösségi és kulturális részvétele ugyanúgy beletartozik, mint a roma és nem roma lakosság kapcsolatának erősítése vagy a hátrányos helyzetű kistélepülések közösségi életének támogatása.

A kulcs ezért az, hogy **ne egymástól elkülönülő szakágazati programok működjenek egymás mellett, hanem a meglévő szakmai tudás, intézményi infrastruktúra és közösségi erőforrások kapcsolódjanak össze.** A közösségi művelődés ebben sajátos helyi kapcsolódási pontként és közösségi infrastruktúraként tud stratégiai partner lenni.

6. Gazdaságfejlesztés és helyi értékteremtés

Társadalmi terület vezetői: Udvaros Renáta és Koszecz Sándor

Hová szeretnénk eljutni?

A gazdaságfejlesztés és a közösségi művelődés kapcsolata jóval túlmutat a szponzoráción, a támogatási együttműködéseken, a helyi termékeken vagy a turizmuson. A fókuszcsoporthoz tartozók értelmezésében a közösségi művelődés legfontosabb gazdasági hozzájárulása közvetett: a gazdaságfejlesztés társadalmi alapjainak megerősítése.

A helyi gazdaság fejlődéséhez ugyanis nemcsak tőkére, infrastruktúrára és vállalkozásokra van szükség, hanem olyan helyi társadalomra is, amelyben létezik bizalom, együttműködés, kapcsolati háló, helyi identitás és cselekvőképesség. A közösségi művelődés ezeknek a társadalmi feltételeknek az egyik fontos hordozója lehet.

A kívánt jövőállapotban a közösségi művelődési intézmények nem kizárólag kulturális programok helyszínei, hanem nyitott, alacsony küszöbű közösségi és együttműködési terek is. Olyan „harmadik helyként” működhetnek, ahol az emberek találkozhatnak, dolgozhatnak, ötleteket oszthatnak meg, kezdeményezéseket indíthatnak, partnereket találhatnak és akár vállalkozási vagy társadalmi innovációs folyamatok is elindulhatnak.

Fontos szemléleti változás az is, hogy az értékteremtést nem kizárólag a foglalkoztatáson vagy a munkahelyteremtésen keresztül érdemes értelmezni. A közösségekben létrejövő társadalmi, kulturális és kreatív értékek önmagukban is hozzájárulnak egy település fejlődéséhez, és később gazdasági értékteremtés alapjává is válhatnak.

Milyen változások szükségesek ehhez?

A közösségi művelődés gazdaságfejlesztési szerepének erősítéséhez mindenképp meg kell változtatni azt a szemléletet, amely a közösségi művelődési intézményt elsősorban program- és rendezvényhelyszíneként értelmezi.

A közösségi tereknek nyitottabbá és rugalmasabban használhatóvá kell válniuk. A közösségi művelődési intézmények jelentős része olyan infrastruktúrával rendelkezik, amely munkaidőben

nincs teljes mértékben kihasználva. Ezek a terek megfelelő hozzáférési szabályok mellett közösségi irodaként, találkozási és együttműködési helyként is használhatók lennének. A javaslat lényege nem új intézmények létrehozása, hanem a meglévő infrastruktúra közösségi hasznosításának újragondolása.

A nyitottság azonban önmagában nem cél. A közösségi tér akkor válik gazdaságfejlesztési erőforrássá, ha kapcsolatokat és kezdeményezéseket generál: mentorálást, tapasztalatcserét, partnerkeresést, közös gondolkodást és új együttműködések tesztelését lehetővé teszi. Így a közösségi művelődési intézmény a társadalmi innováció egyik helyi inkubációs terepévé válhat.

Ehhez az is szükséges, hogy a közösségi terek működési rugalmassága ne kizárólag egy-egy elkötelezett intézményvezetőn vagy munkatárson múljon. A fókuszcsoport szerint a jól működő helyi példák sok esetben személyfüggők; hosszú távon azonban olyan rendszerszintű szabályokra lenne szükség, amelyek lehetővé teszik a közösségi kezdeményezések befogadását és támogatását.

A gazdaságfejlesztés és a közösségi művelődés kapcsolatában ezért a közvetlen gazdasági programok helyett elsősorban a kezdeményezőképeség, az együttműködés és a társadalmi tőke erősítését érdemes középpontba állítani.

Milyen hosszú távú változásokra és beavatkozásokra van szükség?

Hosszú távon olyan közösségi művelődési intézményhálózatra van szükség, amely a helyi társadalom számára valódi közösségi infrastruktúraként működik, és amely képes kapcsolódni a helyi gazdaság szereplőihöz, vállalkozásokhoz, civil szervezetekhez, oktatási intézményekhez és önkormányzatokhoz.

A közösségi művelődés ebben a rendszerben nem vállalkozásfejlesztési intézményként jelenik meg, hanem olyan alacsony küszöbű belépési pontként, ahol a kezdeményezések megszülethetnek és fejlődésnek indulhatnak. A közösségi tér lehet az első hely, ahol egy ötlet gazdája találkozik másokkal, visszajelzést kap, segítséget kér, partnert talál vagy közösen kezd el gondolkodni.

Kiemelt hosszú távú irány lehet a közösségi terek „harmadik hely” funkciójának tudatos fejlesztése, beleértve a coworking- és közösségi iroda-funkciókat is. A fókuszcsoport javaslata szerint ez különösen a kisebb településeken jelenthet értéket, ahol kevés más, könnyen hozzáférhető közösségi és munkakapcsolati tér áll rendelkezésre.

A közösségi művelődés így hozzájárulhat a helyi vállalkozói kultúra, a társadalmi innováció és a kreatív gazdaság fejlődéséhez, miközben megmarad sajátos közösségi és kulturális küldetésénél.

Hosszú távon fontos annak felismerése is, hogy a gazdasági eredmények sok esetben nem közvetlenül a közösségi művelődési programból következnek. Egy közösségi kezdeményezésből később vállalkozás, civil szervezet vagy új szolgáltatás születhet; egy közösségi tér használata pedig olyan kapcsolatokat hozhat létre, amelyek később gazdasági együttműködésekhez vezetnek. A közösségi művelődés hatását ezért nem kizárólag a programok számával vagy látogatottságával érdemes mérni, hanem azzal is, hogy milyen kezdeményezéseket, kapcsolatokat és helyi cselekvést indít el.

Milyen rövid távú lépések indíthatók el?

Első lépésként érdemes lenne feltérképezni, hogy a közösségi művelődési intézményekben és közösségi terekben milyen kihasználatlan kapacitások állnak rendelkezésre, különösen a munkaidőben használható terek tekintetében.

Erre építve pilot jelleggel kialakíthatók olyan közösségi iroda- és coworking-funkciók, amelyekhez egyszerű és alacsony küszöbű hozzáférés kapcsolódik. A cél nem feltétlenül önálló coworking-irodák létrehozása, hanem annak kipróbálása, hogy a meglévő közösségi művelődési infrastruktúra milyen módon válhat a helyi kezdeményezések és együttműködések terévé.

Érdemes lenne néhány olyan helyi jó gyakorlatot is részletesen dokumentálni, ahol egy közösségi tér megnyitása később gazdasági vagy vállalkozási eredményhez vezetett. A fókuszcsoporthoz két ilyen példát emelt ki: egy üresen álló sportcsarnoki tér térítésmentes megnyitása később több fizető állandó bérlőt eredményezett, míg egy közösségi házban elindult ifjúsági kezdeményezésből két év alatt önfinanszírozó közösség, egyesület és vállalkozás fejlődött.

Rövid távú feladat lehet a helyi közösségi művelődési intézmények és a gazdasági szereplők közötti kapcsolatok feltérképezése, valamint olyan helyi együttműködések kialakítása, amelyekben a vállalkozások nem csupán támogatóként vagy szponzorként jelennek meg, hanem a helyi közösségi és innovációs ökoszisztéma szereplőiként.

A közösségi művelődés szakmai oldalán pedig fontos lehet a közösségi innovációval, vállalkozói kompetenciákkal, közösségi finanszírozással és helyi gazdasági folyamatokkal kapcsolatos tudás bővítése.

Mit tud tenni ezért maga a közösségi művelődés?

A közösségi művelődés a gazdaságfejlesztéshez elsősorban annak társadalmi alapjainak erősítésével tud hozzájárulni: bizalmat, kapcsolatokat, együttműködést és kezdeményezőképeséget épít.

Ennek érdekében:

- nyitott, alacsony küszöbű találkozási és együttműködési tereket biztosít;
- összekapcsolja a helyi vállalkozókat, civileket, közösségeket, intézményeket és más helyi szereplőket;
- támogatja az ötletek, kezdeményezések és helyi innovációk megszületését;
- lehetőséget teremt mentorálásra, tapasztalatcserére, partnerkeresésre és közös gondolkodásra;
- a meglévő közösségi infrastruktúrát rugalmasan használja közösségi iroda-, coworking- és együttműködési térként is;
- feltárja és láthatóvá teszi a helyi tudást, értékeket és kezdeményezéseket;
- segíti a közösségi, kulturális és kreatív értékek gazdasági hasznosulásának lehetőségeit;

- erősíti a közösségi innovációval, vállalkozói kompetenciákkal és helyi gazdasági folyamatokkal kapcsolatos saját szakmai tudását;
- dokumentálja és megosztja azokat a jó gyakorlatokat, amelyekben közösségi kezdeményezésekből új együttműködések, szolgáltatások vagy gazdasági értékek jöttek létre.

A közösségi művelődés itt nem vállalkozásfejlesztési intézményként jelenik meg, hanem **olyan helyi közösségi infrastruktúraként, ahol kapcsolatok, kezdeményezések és értékteremtő folyamatok indulhatnak el.**

Mire lenne szükség a kormányzat részéről?

A kormányzat részéről elsősorban olyan szabályozási és finanszírozási környezetre lenne szükség, amely lehetővé teszi, hogy a közösségi művelődési intézmények a meglévő infrastruktúrájukat rugalmasabban és közösség-orientáltabban használják.

A fókuszcsoport egyik fontos akadályként azonosította, hogy ahol az intézménynek bevételt kell termelnie a helyiségek használatából, ott a közösségi kezdeményezések számára szükségszerűen magasabbá válik a hozzáférési küszöb. Különösen problémás, ha a megtermelt bevételt később elvonják, mert ez nem a fejlesztést és a további közösségi hasznosítást ösztönzi.

Ezért olyan finanszírozási logikára lenne szükség, amely nem bünteti az intézményeket azért, mert a közösségi infrastruktúrájukat szélesebb körben használják, hanem elismeri a közösségi tér gazdaságfejlesztő és társadalmi innovációs értékét.

Fontos lenne továbbá a különböző szakpolitikai területek – gazdaságfejlesztés, terület- és településfejlesztés, innováció, foglalkoztatás, kultúra és közösségfejlesztés – közötti tudatosabb együttműködés. A közösségi művelődésnek ezekben a folyamatokban nem gazdaságfejlesztési intézményként kell megjelennie, hanem a helyi társadalmi és közösségi alapok egyik megteremtőjeként.

A következő európai uniós programozási időszakban külön lehetőség lehet a közösségi tervezés és társadalmasítás megerősítése. A fókuszcsoport szerint a közösségi művelődési hálózat meglévő helyi jelenléte és közösségi tervezési tapasztalata alapján ebben kulcsszerepet tölthet be. A dokumentum ezt ugyanakkor még ellenőrizendő uniós szabályozási irányként kezeli, ezért ezt a végleges szakpolitikai anyagban csak a vonatkozó források ellenőrzése után célszerű konkrét állításként szerepeltetni.

Összegző fő üzenetek

A gazdaságfejlesztési fókuszcsoport legfontosabb felismerése, hogy a közösségi művelődés nem elsősorban közvetlen gazdaságfejlesztőként, hanem a gazdaságfejlesztés társadalmi alapjainak megteremtőjeként tud stratégiai partner lenni.

A közösségi művelődés olyan közösségi infrastruktúrát, találkozási lehetőséget, kapcsolati hálót és alacsony küszöbű teret biztosíthat, amelyben az emberek kezdeményezései megszülethetnek, megerősödhetnek és új kapcsolatokhoz vezethetnek. Ezekből hosszabb távon társadalmi innováció, civil kezdeményezés, vállalkozás vagy más helyi értékteremtő folyamat is kialakulhat.

A kapcsolat tehát nem az, hogy a közösségi művelődés „gazdasági programokat szervez”, hanem az, hogy olyan helyi társadalmi közeget hoz létre, amelyben könnyebben születnek együttműködések, kezdeményezések és értékteremtő folyamatok.

Ebben a megközelítésben a közösségi művelődési intézmény nem csupán kulturális szolgáltatóhely, hanem közösségi infrastruktúra, harmadik hely és helyi társadalmi innovációs tér is lehet. A gazdaságfejlesztés pedig nem kizárólag munkahelyek és beruházások létrehozását jelenti, hanem azt is, hogy egy település lakói képesek-e egymással együttműködve értéket létrehozni és azt hosszú távon a helyi közösség javára fordítani.

7. Kultúra és művészet

Társadalmi terület vezetője: Horváth Viola

Hová szeretnénk eljutni?

A kívánt jövőállapotban a kultúra és a közösségi művelődés egymást erősítő, stratégiai partnerségben működik. A közösségi művelődés nem pusztán a kulturális értékek közvetítője, hanem olyan közösségi rendszer, amely kapcsolatot teremt az alkotók, a kulturális értékek és a helyi közösségek között. A kultúra és a művészetek pedig szakmai tudással, tartalmakkal, kreatív eszközökkel és élményekkel gazdagítják az egyének személyiségét és a közösségi folyamatokat.

A közösségi művelődés egyik legfontosabb sajátos szerepe ebben a közvetítés és a kapcsolatteremtés, az új formák, tartalmak kezdeményezése: lehetőséget teremt arra, hogy a művészet ne csupán előadásként vagy kiállításként jusson el az emberekhez, hanem aktív részvételen, az egyéni művészeti aktivitások kiteljesítésén, közös alkotáson, tanuláson és közösségi élményen keresztül váljon a helyi közösségi élet részévé.

A közösségi művelődési intézmények ebben nyitott, sokféle egyéni tudás és közösség számára hozzáférhető térként, alkotói és közösségi műhelyként, illetve művészeti inkubátorként is működhetnek. Nem pusztán befogadói a művészeti programoknak, hanem helyet, kapcsolatokat és közösségi közeget, innovációt biztosíthatnak az egyedi tehetségek, az alkotóközösségek számára.

A kívánt működésben a közösségi művelődés összekapcsolja a helyi kezdeményezéseket a térségi, országos és nemzetközi kulturális és szakmai hálózatokkal. A helyi közösségek így nem elszigetelten működnek, hanem hozzáférhetnek a szakmai tudáshoz, a művészeti innovációkhoz és a szélesebb kulturális kapcsolatokhoz.

A kultúra és művészet ebben nem önálló szigetként jelenik meg, hanem olyan erőforrásként, amely a közösségi művelődés közvetítésével hozzájárulhat a tehetséggondozáshoz, az egyéni kreativitásfejlesztéshez, közösségek fejlődéséhez, az identitás erősítéséhez, a társadalmi

kapcsolatokhoz, az oktatáshoz, prevenciós hatásán keresztül a mentális és fizikai egészséghez, a generációk közötti együttműködéshez és más társadalmi célokhoz.

Milyen változások szükségesek ehhez?

A közösségi művelődés és a művészeti területek közötti kapcsolat erősítése

Szükséges, hogy a közösségi művelődési intézmények és a különböző művészeti területek szereplői között rendszeresebb és tudatosabb szakmai együttműködés alakuljon ki. A közösségi művelődésnek hozzáférést, helyi jelenlétet és közösségi közeget, a művészeti területeknek pedig szakmai tudást, alkotókat, tartalmakat és módszereket kell tudniuk egymás számára biztosítani.

Ennek része lehet a hivatásos és a műkedvelő művészeti közösségek, valamint a közösségi művelődési intézmények közötti szorosabb kapcsolat. A professzionális művészeti tudás hatékonyabban becsatornázható a helyi közösségekbe, miközben a közösségi művelődés segítségével a művészek és alkotócsoporthoz könnyebben elérhetik a helyi közösségeket. Az új anyag egyik fontos hangsúlyja éppen ennek a két tudásnak az összekapcsolása.

A közösségi művelődési szakemberek művészeti és kulturális tájékozottságának erősítése

A közösségi művelődési szakemberek számára fontos, hogy ismerjék a különböző művészeti és kulturális területek lehetőségeit, aktuális irányzatait és szereplőit, és képesek legyenek megtalálni azokat a szakmai partnereket, akikkel egy-egy egyéni alkotói folyamat, közösségi kezdeményezés megvalósítható. Olyan folyamatokat kell kialakítani, amelyek tudják pótolni a Nemzeti Művelődési Intézet által évekig mellőzött feladatokat.

Nem az a cél, hogy minden közösségi művelődési szakember művészeti szakemberré váljon, hanem hogy rendelkezzen azzal a tájékozottsággal és kapcsolati háttérrel, amely lehetővé teszi a megfelelő művészeti tudás bevonását.

A művészet aktív közösségi használata

A közösségi művelődésben a művészetnek nemcsak bemutatott tartalomként, hanem közösségi eszközként is meg kell jelennie. A közös alkotás, a művészeti részvétel és az élményalapú tanulás lehetőséget adhat közösségek kialakítására és megerősítésére, valamint társadalmi kérdések közös feldolgozására.

A hangsúly ezért nem az egyszeri kulturális eseményeken, hanem az egymásra épülő, részvételen és közös folyamatokon alapuló kezdeményezéseken lehet.

A helyi közösségek aktívabb bevonása

A központilag kínált és finanszírozott kulturális programoknak és művészeti kezdeményezéseknek jobban kell építeniük a helyi közösségek tényleges igényeire és aktivitására. A közösségi művelődés ebben közösségfejlesztő szerepével tud hozzájárulni: feltárja a helyi igényeket, segíti a közösségek megszerveződését, és összekapcsolja őket a megfelelő kulturális és művészeti szereplőkkel.

Milyen hosszú távú változásokra és beavatkozásokra van szükség?

Hálózatos együttműködési rendszer kialakítása

Hosszú távon olyan hálózatos rendszer kialakítása lenne kívánatos, amelyben a közösségi művelődési intézmények, a művészeti és kulturális szereplők, az alkotóközösségek és más társadalmi területek között folyamatos kapcsolat működik.

A közösségi művelődés ebben összekötő és közvetítő szerepet tölthet be: a helyi közösségekhez eljuttathatja a szakmai és művészeti tudást, miközben a helyi kezdeményezéseket is becsatornázhatja térségi, országos, Kárpát-medencei és európai hálózatokba.

Regionális szakmai és mentori háttér

A hálózatosodás egyik fontos feltétele a regionális, megyei művészeti mentorbázisok kialakítása. Ezek nem pusztán kapcsolati hálóként, hanem szolgáltató, tanácsadó és koordináló háttérként segíthetnék a közösségi művelődési intézményeket és az alkotóközösségeket, az egyéni tehetségek kibontakozását.

Feladatuk többek között a szakmai információszolgáltatás, képzések és műhelyek szervezése, tehetséggondozás, szakmai kapcsolatok kialakítása, adatbázisok és jó gyakorlatok kezelése, valamint az országos és térségi hálózatok partnerségben történő működtetése.

A közösségi művelődési intézmény, mint művészeti inkubátor

A közösségi művelődési intézmények hosszú távon nemcsak programok befogadóhelyei, hanem helyi alkotóközösségek bázisai és művészeti inkubátorai is (lehetnek). Ehhez szükséges az egyéni és közösségi alkotófolyamatok támogatása, a szakmai kapcsolatok biztosítása és az intézmények nyitottabb, együttműködőbb működése.

Művészeti és közösségi tudás összekapcsolása

Hosszú távon olyan együttműködésekre van szükség, amelyekben a művészeti szakmai tudás, kreativitás és a közösségi művelődés közösségfejlesztő tapasztalata egymást erősíti.

A professzionális művészek és a műkedvelő alkotók, közösségi művészeti csoportok közötti tudásáramlás erősítése különösen fontos (lehet.) A művészek új módszereket és szakmai tudást hozhatnak az alkotói folyamatokba, közösségi munkába, a közösségi művelődés pedig biztosíthatja a helyi beágyazottságot, a közösségi kapcsolatokat és a részvétel lehetőségét.

A kultúra összekapcsolása más társadalmi területekkel

A kultúra és művészet a közösségi művelődés közvetítésével szorosabban kapcsolódhat az oktatáshoz, az egészségfejlesztéshez, az ifjúsági munkához, a társadalmi felzárkózáshoz, a környezeti szemléletformáláshoz vagy a településfejlesztéshez.

A művészeti módszerek alkalmasak lehetnek társadalmi és közösségi problémák közös feldolgozására, generációk közötti kapcsolatok erősítésére, identitásépítésre vagy közösségi

párbeszéd elindítására. Ez a fókuszcsoporthoz egyik legfontosabb stratégiai üzenete: a művészet más társadalmi területek céljainak megvalósításában is partner lehet.

Kulturális örökség és helyi identitás

A helyi kulturális örökség, hagyományok és művészeti értékek a közösségfejlesztés fontos erőforrásai lehetnek. A közösségi művelődés feladata lehet ezek közösségi aktivizálása: nem pusztán megőrizni és bemutatni, hanem a helyi közösségek számára átélhetővé, használhatóvá és továbbadhatóvá tenni őket.

Milyen rövid távú lépések indíthatók el?

Rövid távon érdemes (lenne) feltérképezni, hogy a közösségi művelődési intézmények és a különböző művészeti területek szereplői között jelenleg milyen kapcsolatok működnek, hol vannak hiányzó kapcsolódások, és mely jó gyakorlatokra lehet építeni.

Ehhez kapcsolódhat egy helyi és térségi kulturális-közösségi helyzetkép felvázolása is, amely nem pusztán a kulturális intézményeket, hanem az alkotókat, alkotóközösségeket, szakmai szervezeteket, művészeti aktivitásokat és meglévő kapcsolatrendszereket is láthatóvá teszi. Ez megalapozhatja a tudatosabb partnerségépítést, az egyéni alkotók és alkotóközösségek segítségét.

El kell indítani olyan pilot együttműködéseket, amelyekben közösségi művelődési intézmények és művészek, művészeti szervezetek vagy alkotócsoporthoz egy konkrét helyi közösségi cél, művészeti értékek tudásátadásának érdekében közösen dolgoznak. A hangsúly nem pusztán egy kulturális program létrehozásán, hanem a közös tervezésen, a kreativitásfejlesztésen, a folyamaton és a közösségi részvételen lenne.

Rövid távon szükséges közös szakmai műhelyeket, találkozókat és tapasztalatcseréket szervezni a közösségi művelődési és művészeti szakemberek számára, valamint olyan továbbképzéseket indítani, amelyek segítik a közösségi művelődési szakembereket a megfelelő művészeti partnerek és módszerek megtalálásában.

Mintaprojektként különösen jól (illeszkedhetnek) illeszkednek a stratégiához olyan kezdeményezések, amelyek egy művészeti területet valamely más társadalmi céllal kapcsolnak össze. Az új anyag több ilyen irányt is bemutat, például a művészet és egészség, prevenció, a gyermek- és ifjúsági munka, a szülők támogatása vagy a közösségi részvétel kapcsolatát.

Jó példa erre a közösségi művelődési intézmény, mint szülői tudásközpont gondolata, ahol a báb, a mese, a mozgás, az ének és a kommunikáció eszközeivel rendszeres, közösségi tanulási lehetőség jön létre a családok számára.

Ugyancsak fontos mintát jelenthet egy országos gyermek- és ifjúsági színházi ajánlási rendszer, amelyben az alkotók, pedagógusok, közösségi művelődési szakemberek és szakmai szervezetek együtt alakítják ki a minőségi és korosztályi szempontokat, ezáltal segítve a megfelelő művészeti tartalmak eljutását a közösségekhez.

Különösen nagy jelentősége lehet egy-egy nemzetközileg is elismert, a hazai művészeti életben maradandót alkotó művész életműve köré olyan akciókat- nemzeti kulturális évadot- szervezni, amelyek nemcsak elmélyítik azt a tudást, amelyet a kultúra számára jelent, de nemzeti szinten hoznak új közösségi kapcsolódásokat. 2027-re ez a Kodály év.

A megyei, regionális összművészeti mentorbázis mint pilotprojekt segíthet bennünket a későbbi szakértői hálózat országos szintű kiépítésében, működtetésében. Feladatot és kihívást jelent a speciális kiemelt térségekben való jelenlét- Balaton Kiemelt Üdülőkörzet, Közép-Duna mente, Sopron-Fertő tó, Tisza tó, Tokaj térsége- amelyek természeti adottságokban, kulturális örökség, identitás vonatkozásában szerves térségnek tekinthetők.

Kapcsolatot kell kialakítani a kormányzat azon pilotprojektjeivel, amelyekben ágazatközi együttműködésben szerepe lehet a közösségi művelődésnek, a művészeti tevékenységek személyiség-és kreativitásfejlesztő, prevenciós, településfejlesztő hatásainak. (Pl. Szent István Vidékfejlesztési Program)

Mit tud tenni ezért maga a közösségi művelődés?

A közösségi művelődés a kultúra és művészet területén elsősorban közvetítő, közösségépítő és hozzáférést biztosító szerepet tud betölteni.

Ennek érdekében:

- összekapcsolja a művészeket, alkotóközösségeket és a helyi közösségeket;
- teret biztosít az aktív művészeti részvételnek, a közös alkotásnak és az élményalapú tanulásnak;
- támogatja a helyi alkotók és alkotóközösségek fejlődését;
- segíti a professzionális és a közösségi/műkedvelő művészet közötti kapcsolatot;
- feltárja a helyi kulturális és művészeti értékeket, és bekapcsolja azokat a közösségi folyamatokba;
- a művészetet más társadalmi területekhez is kapcsolja, például az oktatáshoz, ifjúsági munkához, egészségfejlesztéshez, társadalmi integrációhoz vagy környezeti szemléletformáláshoz;
- megteremti a helyi közösségek és a térségi, országos és nemzetközi kulturális hálózatok közötti kapcsolatokat;
- saját szakemberei számára biztosítja a megfelelő művészeti tájékozottságot és a szakmai partnerek megtalálásának képességét;
- közösségi és művészeti műhelyek, valamint helyi alkotói folyamatok számára inkubációs környezetet alakít ki.

A közösségi művelődés sajátos értéke itt az, hogy **a művészeti tudást, alkotókat és tartalmakat összekapcsolja a helyi közösségekkel, és a művészetet aktív közösségi folyamattá is képes tenni.**

Mire lenne szükség a kormányzat részéről?

- A kormányzat szerepe ebben elsősorban annak biztosítása, hogy a közösségi művelődés és a kultúra szereplői között tartós, szakmai alapú és kölcsönös partnerségek jöwhessenek létre, kiszámítható finanszírozási keretek között.
- Felül kell vizsgálni a települési normatíva mellett a minősítő rendszerekre támaszkodó tevékenységfinanszírozást az alkotó, művelődő közösség esetében.
- Ehhez szükség van olyan országos szakmai háttérre és módszertani rendszerre, amely támogatja a helyi és térségi szereplők egymásra találását, a szakmai tudás közvetítését, a jó gyakorlatok megosztását és a hálózatosodást.
- Szükséges az egy-egy művészeti területet gondozó szakmai szervezetek megerősítése, infrastruktúrájuk és kiszámítható működésük biztosítása.
- Újra kell gondolni az egyes támogatási alapok működését, - NKA, MMA, Csoóri Sándor Program, NEA- kiemelten a TAO-t vagy a TAO-kompenzációt.
- Felül kell vizsgálni a szakmai szervezetekkel partnerségben az előző kulturális kormányzat által létrehozott és forgalmazott központi kulturális programokat, finanszírozásukat és szakmai indokoltságukat, eredményességüket. Az esetleges új programok elindításáig, ha indokolt, felfüggesztésüket javasoljuk.
- Fontosak regionális és országos szakmai kapcsolódások intézményi háttérének megteremtése, valamint a művészeti szakmai szervezetek bevonása a közösségi művelődési szakmai fejlesztésekbe. A partnerség akkor lehet működőképes, ha a művészeti és közösségi művelődési szakmai tudás egyenrangú félként jelenik meg a tervezésben. Szükséges felülvizsgálni a Nemzeti Művelődési Intézet működése során kialakult szakmai állapotot, a leépített infrastrukturális háttér és szakmai műhelyek felszámolása okozta hátrányokat.
- A kormányzatnak emellett támogatnia kellene azokat a programokat és kezdeményezéseket, amelyek a kultúrát más társadalmi területekkel kapcsolják össze, és amelyekben a közösségi művelődés közösségi infrastruktúrája és a művészet szakmai tudása közösen hasznosul.
- A stratégiai tervezésben ezért nem különálló kulturális és közösségi művelődési rendszerekben, hanem egymást kiegészítő szerepekben, közös célokban és együttműködési hálózatokban érdemes gondolkodni.
- A kulturális tárcának képviselnie kell a szakterületet a szakmaközi együttműködések kialakításában, kormányzati szintű pilotprojektek elindításában, közép-és hosszútávú stratégiaalkotásban, a jogszabályalkotásokban

A stratégiai együttműködés fő területei

A fókuszcsoporthoz kibővített anyaga alapján a közösségi művelődés és a kultúra/művészet stratégiai kapcsolata különösen az alábbi területeken lehet erős:

- **Közösség és művészet:** A közösségi művelődés közösségeket és közösségi tereket biztosít, a művészet pedig kreatív eszközöket, tartalmakat és közös élményeket ad.

- **Alkotók és helyi közösségek:** A közösségi művelődés összekapcsolhatja a művészeket, alkotócsoportokat és a helyi közösségeket, és megteremtheti a találkozás és a közös alkotás feltételeit.
- **Professzionális és közösségi művészet:** A professzionális művészeti tudás és a műkedvelő közösségek tapasztalata egymást erősítheti. A közösségi művelődés fontos közvetítő lehet e két világ között.
- **Szakmai tudás és közösségfejlesztés:** A művészeti szakmai tudás és a közösségi művelődés közösségfejlesztő módszertana egymást erősítheti.
- **Aktív kulturális részvétel:** A kulturális fogyasztás mellett nagyobb teret kaphat az aktív részvétel, az alkotás, a közösségi művészet és az élményalapú tanulás, az egyéni kreativitásfejlesztés. Kiemelten kezeljük a gyermek-és ifjúsági korosztály tehetséggondozását, valamint az idősebb korosztály bevonását a prevenció lehetőségére is figyelemmel.
- **Kultúra és más társadalmi területek:** A művészet a közösségi művelődés közvetítésével kapcsolódik az oktatáshoz, egészséghez, ifjúsági munkához, társadalmi felzárkózáshoz, környezeti szemléletformáláshoz és településfejlesztéshez.
- **Helyi, európai identitás és kulturális örökség:** A kulturális örökség és a művészeti értékek a közösségi művelődés segítségével a helyi közösségek aktív erőforrásaivá válhatnak, ugyanakkor az európai kulturális értékek hordozói is.
- **Szakmai hálózatok és mentorálás:** A helyi közösségi művelődési intézmények és a művészeti szakmai szervezetek közötti kapcsolatot térségi és országos mentorrendszerek tehetik tartósabbá.
- **Helyi közösségek és szélesebb hálózatok:** A közösségi művelődés helyi beágyazottsága és a kulturális-művészeti szereplők szakmai hálózatai egymást kiegészítve teremthetnek térségi, országos és nemzetközi kapcsolódási lehetőségeket.

Összegző fő üzenet

A fókuszcsoporthoz alapján a kultúra és művészet, valamint a közösségi művelődés kapcsolata akkor válhat valóban stratégiaivá, ha a két terület nem egymás mellett, hanem egymásra építve működik.

A kultúra és művészet szakmai tudást, alkotókat, tartalmakat, kreatív módszereket és élményeket hozhat a közösségi folyamatokba. A közösségi művelődés ehhez helyi jelenlétet, közösségi tereket, közösségfejlesztő tudást, kapcsolatokat és hozzáférést biztosíthat.

A stratégiai partnerség lényege ezért nem az, hogy a közösségi művelődés „kiszolgálja” a művészeti területet, vagy hogy a művészet újabb programokat biztosítson a közösségi művelődés számára. A valódi együttműködés kölcsönös értékteremtés: a művészeti tudás a közösségi művelődés közösségi infrastruktúráján keresztül szélesebb társadalmi hatást érhet el, miközben a közösségi művelődés a művészet kreatív és kulturális erőforrásaira támaszkodva erősítheti tehetséggondozó, közösségfejlesztő, integráló és társadalmi kapcsolatteremtő szerepét.

A kibővített anyag alapján ehhez különösen fontos a helyi intézmények, művészeti szakmai szervezetek és alkotóközösségek közötti élő kapcsolat, a professzionális és közösségi művészet összekapcsolása, valamint a térségi mentorálás és hálózatosodás.

Így a kultúra és művészet nem önálló szakpolitikai szigetként, hanem a közösségi művelődés egyik legfontosabb tartalmi és módszertani partnerterületeként jelenhet meg, amely más társadalmi területekkel együtt hozzájárulhat az együttműködőbb, aktívabb és erősebb közösségek kialakulásához, és európai kulturális identitásunk megéléséhez is.

8. Nyilvánosság és társadalmi párbeszéd

Társadalmi terület vezetője: Horváth Zoltán

Hová szeretnénk eljutni?

A kívánatos jövőkép szerint 2041-re a közösségi művelődés nem pusztán a kulturális programok kommunikációjának felületeként, hanem **a helyi nyilvánosság és a társadalmi párbeszéd egyik fontos közösségi infrastruktúrájaként** működik.

A nyilvánosság ebben az értelmezésben nem csupán azt jelenti, hogy egy településen legyenek hírek és információk, hanem azt is, hogy legyenek **olyan helyek, kapcsolatok és kommunikációs lehetőségek, ahol a helyi közösségek meg tudják mutatni magukat, meg tudják fogalmazni a problémáikat, meg tudják hallgatni egymást, és részt tudnak venni a közös ügyek alakításában.**

A közösségi művelődés és a média, illetve a különböző kommunikációs platformok között ezért hosszú távon nem alkalmi, hanem stratégiai partnerségre van szükség. A média szerepe túlmutathat a rendezvények népszerűsítésén: hozzájárulhat a közösségek megszólításához, a helyi identitás erősítéséhez, a médiaműveltség fejlesztéséhez és a helyi kulturális értékek megőrzéséhez.

A társadalmi párbeszéd tágabb értelemben a helyi lakosok, civil és informális közösségek, szakmai szereplők, intézmények, önkormányzatok, döntéshozók és a média közötti, helyi közügyekről és közösségi problémákról folytatott nyitott, kétirányú kommunikáció. Ennek színterei lehetnek a művelődési házak és közösségi terek, tematikus fórumok, kerekasztalok, közösségi gyűlések, műhelyek és online felületek. A közösségi művelődés sajátos hozzáadott értéke, hogy helyben ismert, hozzáférhető és bizalmi teret, szervezési keretet és közvetítő szerepet tud biztosítani: összehívhatja a szereplőket, segítheti a különböző álláspontok megjelenését, fejlesztheti az állampolgári és részvételi kompetenciákat, valamint közvetlen kapcsolatot teremthet a lakosság, a szakértők és a döntéshozók között.

Milyen változások szükségesek ehhez?

A legfontosabb szemléletváltás az lehet, hogy a kommunikációt ne kizárólag **utólagos programkommunikációként**, hanem a közösségek megszólításának, bevonásának és a közös

gondolkodásnak a részeként értelmezzük. A jelenlegi kapcsolatok sok esetben alkalmiak és személyfüggők; a cél ezzel szemben a tudatos, rendszeres együttműködés kialakítása.

Ehhez:

- a közösségi művelődésnek és a médiának már a programok és közösségi folyamatok tervezési szakaszában együtt kell gondolkodnia;
- a helyi nyilvánosság szereplőit nem egyszerű kommunikációs szolgáltatóként, hanem stratégiai partnerként érdemes kezelni;
- a közösségi művelődési intézményeknek aktívabb szerepet kell vállalniuk a helyi közösségek megszólításában és összekapcsolásában;
- erősíteni szükséges a médiaműveltséget, a tartalomkészítési kompetenciákat és a kritikus információértékelést;
- a közösségi tartalom-előállítás számára is teret kell teremteni.

A helyi nyilvánosság egyre inkább hibrid módon működik: az online felületek gyors elérést, széles körű tartalmegosztást és közvetlen reakciót tesznek lehetővé, az offline közösségi terek ugyanakkor a bizalomépítés és az elmélyült párbeszéd fontos helyszínei maradnak. A közösségi média különösen a fiatalabb és digitálisan aktív csoportok elérésében meghatározó, miközben erősítheti a fragmentáció, a dezinformáció és az információs buborékok kockázatát is. A közösségi művelődés egyik feladata ezért az online és személyes csatornák összekapcsolása, illetve többféle belépési lehetőség biztosítása azok számára is, akiket életkoruk, digitális kompetenciáik, társadalmi helyzetük vagy lakóhelyük miatt nehezebb elérni. A médiaműveltség, a digitális tudatosság és a hozzáférhető helyi tájékoztatás így a társadalmi részvétel feltételévé válik.

Milyen hosszú távú változásokra és beavatkozásokra van szükség?

Hosszú távon egy olyan **helyi nyilvánossági ökoszisztéma** kialakítása lenne kívánatos, amelyben a közösségi művelődési intézmények, a helyi és térségi média, a civil szervezetek, az oktatási intézmények, a helyi közösségek és más releváns szereplők rendszeresen együttműködnek.

Ebben a rendszerben a közösségi művelődés:

- közösségi teret biztosít a párbeszédhez;
- összekapcsolja a helyi szereplőket;
- segíti a közösségi tartalom létrehozását és megosztását;
- közvetíti a helyi értékeket és történeteket;
- támogatja a különböző korosztályok és társadalmi csoportok bekapcsolódását;
- együttműködik a médiával a helyi audiovizuális örökség dokumentálásában és hozzáférhetővé tételében.
- teret biztosít a civil önszerveződéshez, az állampolgári neveléshez és a demokratikus részvétel gyakorlásához;
- kapcsolatot teremt a lakosság, a civil szervezetek, a szakértők és a helyi döntéshozók között.

A hosszú távú cél ezért nem pusztán több kommunikációs tartalom létrehozása, hanem **a részvételi, párbeszédre épülő helyi nyilvánosság megerősítése.**

A kívánatos társadalmi párbeszéd rendszeres, ügylapú, moderált és nyitott. Nem egyszerű lakossági tájékoztatást jelent, hanem olyan folyamatot, amelyben az érintettek megismerhetik egymás szempontjait, alternatívákat vitathatnak meg, és visszajelzést kaphatnak arról is, hogyan hasznosulnak a véleményeik. A közösségi művelődési intézmények ebben összehívó és moderáló szerepet tölthetnek be, segíthetik a közösségi igények feltárását, a helyi ügyek közös feldolgozását, a konfliktusok kulturált mederben tartását és a közösségi döntés-előkészítést. Fontos, hogy a közügyekkel nem pártpolitikai alapon foglalkozó civil szervezetek is természetes partnerei legyenek ezeknek a folyamatoknak, és teret kapjanak az állampolgári nevelési és részvételi programok. Összetettebb konfliktusok esetében külső mediátor vagy más szakértő bevonása is indokolt lehet.

Milyen rövid távú lépések indíthatók el?

A jelenlegi anyag alapján több olyan lépés is azonosítható, amely viszonylag rövid időn belül elindítható:

- közösségi művelődési–média szakmai kerekasztalok és rendszeres szakmai egyeztetések;
- közös pilotprojektek és jó gyakorlatok kialakítása;
- kommunikációs, médiatudatossági és tartalomkészítési képzések;
- fiatalokat bevonó médiaműhelyek és médiatáborok;
- helyi audiovizuális értékeket dokumentáló programok;
- helyi közösségi tartalom-előállítás támogatása;
- a közösségi művelődési intézmények és helyi média közötti rendszeres munkakapcsolatok kialakítása.
- helyi civil és informális közösségek számára rendszeresen hozzáférhető közösségi terek és partneri pontok kialakítása;
- állampolgári nevelési, közösségi érdekérvényesítési és demokratikus részvételi programok indítása;
- a külső partnerkapcsolatok és társágazati együttműködések építéséért felelős munkatárs vagy intézményi szerepkör kijelölése.

A társadalmi párbeszéd rövid távon rendszeres települési vagy intézményi közösségi fórumokkal, tematikus kerekasztalokkal, közösségi gyűlésekkel, közösségi tervezési alkalmak és részvételi döntés-előkészítő műhelyek szervezésével erősíthető. Ehhez kapcsolódhatnak állampolgári nevelési és médiatudatossági programok, valamint civil és informális közösségek számára rendszeresen hozzáférhető közösségi terek. Jó gyakorlatként megjelent Zólyom példája is, ahol egy közösségi művelődési intézményhez kapcsolódó közösségi tér állandó működési és irodahasználati lehetőséget ad helyi szervezeteknek, amelyek közül az egyik évente városi szintű állampolgári és civil fórum szervezésében is részt vesz.

Mit tud tenni ezért maga a közösségi művelődés?

A közösségi művelődés ezen a területen a helyi nyilvánosság, a párbeszéd és a közösségi részvétel egyik helyi infrastruktúrájaként tud működni.

Ennek érdekében:

- közösségi teret biztosít a helyi ügyekről való párbeszédhez;
- összekapcsolja a lakosságot, civil szervezeteket, szakértőket, médiát és más helyi szereplőket;
- segíti a közösségi tartalom létrehozását és megosztását;
- támogatja a helyi történetek, értékek és közösségi tudás megjelenését;
- a médiával nem csupán kommunikációs, hanem stratégiai partneri kapcsolatot alakít ki;
- összekapcsolja az online és az offline közösségi nyilvánosságot;
- támogatja a médiaműveltséget, az információk kritikus értékelését és a közösségi tartalomkészítést;
- közösségi fórumokat, tematikus beszélgetéseket, kerekasztalokat és közösségi tervezési folyamatokat kezdeményez;
- segíti a civil önszerveződést és a közösségi részvételt;
- összetettebb konfliktusok esetén más szakembereket, például mediátort kapcsol be.

A közösségi művelődés sajátos szerepe itt nem az információ közvetítése önmagában, hanem **az információból párbeszéd, a párbeszédből pedig közös gondolkodás és közösségi cselekvés kialakításának támogatása.**

Mire lenne szükség a kormányzat részéről?

A jelenlegi anyag alapján a legfontosabb feltételek:

- kiszámítható finanszírozás;
- megfelelő humán erőforrás;
- korszerű technikai infrastruktúra;
- a szükséges kommunikációs és médiakompetenciák fejlesztése;
- a helyi és közösségi média működési feltételeinek javítása;
- a társadalmi párbeszéd intézményes támogatása.
- a közösségi művelődési intézmények szakmai autonómiájának erősítése;
- a civil és társágazati együttműködések ösztönző regionális és települési pályázati források kialakítása.

A kormányzati szerep ugyanakkor nem feltétlenül központi kommunikációs programok létrehozását jelenti, hanem olyan **keretek és feltételek biztosítását**, amelyekben helyi szinten valódi partnerségek és közösségi nyilvánosságok tudnak kialakulni.

A felelősség többszintű. A kormányzat feladata a stabil finanszírozási és szabályozási keretek biztosítása; az önkormányzatoké a helyi partnerségek, fórumok és közösségi terek támogatása; a közösségi művelődési intézményeké a nyitott, szakmai autonómiára épülő partneri működés. A

média és a civil szervezetek a hiteles nyilvánosságot, a közösségi elérést és a részvételi módszertant erősíthetik. A finanszírozás ösztönözte a társágazati és civil partnerségeket többéves, területi vagy regionális pályázati keretekkel. Fontos az adminisztratív terhek csökkentése és a jelentős helyi közügyek átlátható társadalmi egyeztetése.

Stratégiai együttműködési területek

- Helyi nyilvánosság és közösségi kommunikáció
- Községi művelődés és helyi/térségi média stratégiai partnersége
- Társadalmi párbeszéd és közösségi részvétel
- Médiaműveltség, információértékelés és kommunikációs kompetenciák
- Községi tartalom-előállítás és helyi történetek
- Helyi kulturális és audiovizuális örökség dokumentálása és hozzáférhetővé tétele
- Fiatalok bevonása és médiaműhelyek
- Online és offline közösségi nyilvánosság összekapcsolása
- Civil önszerveződés, állampolgári nevelés és demokratikus részvétel

Összegző fő üzenet

A közösségi művelődés és a nyilvánosság kapcsolatának jövője nem merülhet ki abban, hogy a közösségi művelődési programok nagyobb láthatóságot kapnak. **A közösségi művelődés a helyi nyilvánosság és a társadalmi párbeszéd közösségi infrastruktúrájává válhat:** olyan helyet és kapcsolati közeget biztosíthat, ahol a helyi közösségek megszólalhatnak, egymással kapcsolatba kerülhetnek, közös ügyekről gondolkodhatnak és közösségi tartalmakat hozhatnak létre.

Ehhez a médiával és más kommunikációs szereplőkkel való kapcsolatot az alkalmi együttműködésből **stratégiai partnerséggé** kell fejleszteni.

A közösségi művelődés sajátos hozzáadott értéke a helyi jelenlét, a bizalom és a fizikai közösségi tér összekapcsolása. Képes hidat építeni az online és offline nyilvánosság között, megszólítani a digitálisan kevésbé aktív csoportokat, és az információközvetítésből párbeszédet, közös tanulást és cselekvést szervezni. Így a média, a civil közösségek, a lakosság, a szakértők és a döntéshozók között közvetítő, részvételt támogató infrastruktúraként működhet.

9. Digitális kultúra és innováció

Társadalmi terület vezetője: Sz. Urbán Szilvia

Hová szeretnénk eljutni?

A fókuszcsoporthoz szerint a digitális kultúra már nem önálló, elkülönült társadalmi terület, hanem a társadalmi részvétel, a tanulás, a munkavállalás, az ügyintézés, a tájékozódás és a közösségi élet alapközege. Ezért a közösségi művelődésnek nem az a kérdése, hogy belépjen-e a digitális térbe, hanem az, hogy tudatosan, értéktéremtően és társadalmilag hasznosan legyen jelen benne.

A közösségi művelődés és a digitális kultúra kapcsolatának egyik legfontosabb sajátossága, hogy a közösségi művelődés helyi jelenléte, bizalmi kapcsolatai és közösségi terei révén olyan

embereket is képes elérni, akik a formális oktatásból vagy felnőttképzésből kimaradnak. Különösen fontos ez a kistelepüléseken, az idősebb korosztályok és a digitálisan sérülékenyebb csoportok esetében.

Ennek része a családi digitális edukáció is: a gyerekek digitális felkészítése önmagában nem elegendő, a szülők és nagyszülők támogatására is szükség van. A közösségi művelődés ebben olyan ítékezésmentes, helyben elérhető tanulási és tapasztalatmegosztási közeget biztosíthat, amelyben a digitális világ kérdései családi és közösségi problémaként jelenhetnek meg.

A jövőkép másik fontos eleme, hogy a digitalizáció ne váljon a személyes közösségi jelenlét helyettesítőjévé. Éppen ellenkezőleg: ahogy egyre több tartalom, kapcsolat és kognitív tevékenység kerül digitális térbe, felértékelődhetnek a fizikai találkozás, az emberi kapcsolatok, a közös alkotás és a helyi közösségek.

Milyen változások szükségesek ehhez?

A digitalizáció szemléleti kérdéssé váljon, ne pusztán technikai fejlesztéssé

A fókuszcsoporthoz egyik legerősebb üzenete, hogy a digitalizációt nem szabad összekeverni az eszközbeszerzéssel. Egy új laptop, kamera vagy szoftver önmagában nem hoz létre digitális kultúrát. Ehhez megfelelő szakemberekre, módszerekre, tartalomra és működési kultúrára van szükség.

Ezért a közösségi művelődésben a digitális területet nem kommunikációs mellékágként vagy technikai kiszolgálásként, hanem önálló szakmai területként kell kezelni.

A digitális kompetenciafejlesztés váljon rendszeres feladattá

A digitális kompetenciafejlesztésnek nem alkalmi projektként, hanem a közösségi művelődési intézmények természetes feladataként kellene megjelennie. Ehhez képzett munkatársak, használható módszerek, megfelelő infrastruktúra és helyi partnerségek szükségesek.

A digitális kompetencia ugyanakkor nemcsak a lakosság felzárkóztatásának kérdése. A közösségi művelődési szakemberek saját digitális kompetenciája is alapvető szakmai kérdés. Ha a közösségi művelődés digitális tudásközpontként, tájékozási pontként és közösségi infrastruktúráként kíván működni, akkor ehhez magának a szakmának is rendelkeznie kell a szükséges tudással.

A közösség-szervezés mindennapi részévé kell válnia a digitális kommunikáció, az online közösségépítés, a közösségi média értő használata, az alapvető adatkezelés és a mesterséges intelligencia tudatos használata. Nem az a cél, hogy minden közösségi művelődési szakember informatikussá, grafikusvá vagy videósá váljon, hanem az, hogy a digitális eszközök használata a közösség-szervezői alapkészségek természetes része legyen.

Digitális közösségszervezés és részvétel

A digitális eszközök nem pusztán kommunikációs csatornák, hanem a helyi közösségek szervezésének, bevonásának és aktivizálásának alapvető eszközei. A közösségi művelődési szakemberek digitális kompetenciája ezért nem opcionális kiegészítő tudás, hanem a szakmai működés része.

Egy korszerű közösségszervezőnek értenie kell az online közösségépítéshez, a közösségi média működéséhez, a rövid videós tartalmakhoz, az alapvető digitális kommunikációhoz, a részvételi online eszközökhöz és ahhoz, hogyan lehet a helyi lakosságot a digitális térben is aktív résztvevővé tenni.

A cél nem az, hogy a közösségi média pusztán reklámfelület legyen, hanem hogy a digitális térben is létrejöhessen véleménycsere, közös tervezés, közösségi tartalomalkotás és részvétel.

Ehhez kapcsolódhatnak a részvételi digitális platformok és – a helyi adottságokhoz igazodva – az okostelepülési kezdeményezések közösségi dimenziói is. A digitális közösségszervezés így a közösségi művelődés egyik olyan területe lehet, ahol a digitális tér nem a személyes közösségi jelenlét alternatívája, hanem annak kiterjesztése.

Digitális állampolgárság és társadalmi részvétel

A digitális írástudás ma már nem egyszerűen technikai készség, hanem az önálló állampolgári és társadalmi részvétel egyik alapfeltétele.

A digitális kompetenciák hiánya egyre több területen okozhat kiszolgáltatottságot: nehézséget jelenthet az elektronikus ügyintézésben, az online biztonságban, az információk ellenőrzésében, az álhírek és manipulált tartalmak felismerésében, valamint a közösségi média és az algoritmusok működésének megértésében.

A közösségi művelődés feladata ezért nem merülhet ki abban, hogy megtanítsa egy alkalmazás vagy digitális szolgáltatás használatát. A cél annak elősegítése, hogy az emberek a digitális tér aktív, önálló, kritikus és felelős szereplőivé váljanak: tudjanak ügyet intézni, információt ellenőrizni, döntést hozni, érdeket érvényesíteni, közösségekben részt venni, és felismerni azokat a helyzeteket, amikor a technológia manipulálja vagy kiszolgáltatottá teszi őket.

Ebben a közösségi művelődési intézmények helyi, bizalmi infrastruktúrája különösen fontos lehet, mivel olyan embereket is elérhet, akikhez az iskolarendszer vagy a hagyományos felnőttképzés már kevésbé jut el.

A lakosság digitális felzárkóztatása és a közösségi művelődési szakma saját digitális kompetenciája ezért nem választható el egymástól. Ha a közösségi művelődési intézmények helyi digitális tudásközpontok, tájékoztatói pontok és közösségi infrastruktúrák kívánnak lenni, akkor a

szakmának is el kell jutnia arra a szintre, ahol a digitális kommunikáció, az online közösségépítés, az adatkezelés és az MI használata természetes szakmai alapkészség.

A digitális és a fizikai működés kapcsolódjon össze

A jövőben már a programok tervezésekor fel kell tenni például azt a kérdést, hogy:

- hogyan dokumentálható és őrizhető meg digitálisan egy közösségi érték;
- hogyan kapcsolódhat be az is, aki fizikailag nem tud jelen lenni;
- hogyan lehet a résztvevőből tartalomalkotó vagy közreműködő;
- hogyan használható fel később újra a létrejött tudás és tartalom;
- hogyan kapcsolható össze az online részvétel a személyes közösségi jelenléttel.

Ez a megközelítés a digitális dimenziót már nem utólagos kommunikációs feladatként, hanem a kulturális projekt szerves részeként kezeli.

Az innovációt támogató működési kultúra kialakítása

A fókuszcsoporthoz markánsan megjelent az a kritika is, hogy a jelenlegi intézményi működés sok esetben nem ösztönzi, hanem bünteti az egyéni kockázatvállalást és az innovációt. Emiatt az újító kezdeményezések könnyen plusz, nem finanszírozott feladattá válnak.

A digitális és innovációs együttműködés ezért csak akkor tud valóban működni, ha az intézményi környezet lehetővé teszi a kísérletezést, a pilotokat és a tanulást a hibákból is.

Milyen hosszú távú változásokra és beavatkozásokra van szükség?

3 éves távlatban: alapok és kapacitásépítés

Három éven belül célszerű lenne eljutni oda, hogy:

- legyen országos helyzetkép a közösségi művelődési intézmények digitális infrastruktúrájáról és kompetenciáiról;
- a közösségi művelődési szakemberek rendszeres, gyakorlati digitális továbbképzést kapjanak;
- a digitális kommunikáció, az online közösségépítés, az adatkezelés, a közösségi média és az MI-használat a szakmai alapképességek részévé váljon;
- rendelkezésre álljanak moduláris, helyben alkalmazható módszertanok;
- induljanak pilotprogramok digitális kompetenciafejlesztésre, médiaértésre, online biztonságra, digitális állampolgárságra, digitális közösség szervezésre és MI-használatra;
- a digitális dokumentálás és archiválás váljon a napi működés részévé;
- alakuljanak ki az iskolákkal, könyvtárakkal, civil szervezetekkel, egyetemekkel és technológiai szereplőkkel működő helyi partnerségek;

- legyenek olyan közösségi digitális kezdeményezések, amelyekben a lakosság nemcsak felhasználó, hanem résztvevő, tartalomalkotó és döntési folyamatok szereplője is.

Kiemelt terület lehet a szülők és nagyszülők digitális edukációja, beleértve a képernyőidő, a közösségi média, az álhírek, az online biztonság és a mesterséges intelligencia tudatos használatát.

15 éves távlatban: a digitalizáció váljon „láthatatlanná”

A hosszú távú cél nem egy külön „digitális közösségi művelődés” létrehozása, hanem az, hogy ne legyen értelme különválasztani a digitális és a hagyományos közösségi művelődést.

A közösségi ház vagy kulturális intézmény egyszerre lehet:

- fizikai találkozóhely,
- helyi tudásközpont,
- digitális archívum,
- médiaműhely,
- közösségi alkotótér,
- digitális közösségi részvételi tér,
- kulturális közvetítő és tájékozási pont.

Ebben a modellben a technológia akkor jelenik meg, amikor hozzáadott értéket teremt, miközben a személyes jelenlét és a közösségi kapcsolat nem háttérbe szorul, hanem még fontosabbá válik.

Milyen rövid távú lépések indíthatók el?

A fókuszcsoporthoz alapján több, egymásra építhető gyakorlati lépés is kirajzolódik:

- Országos digitális helyzet- és kapacitásfelmérés a közösségi művelődési intézmények infrastruktúrájáról, szakmai kompetenciáiról és meglévő jógyakorlatairól.
- Gyakorlati, moduláris szakmai továbbképzés a közösségi művelődési munkatársak számára, különösen digitális kommunikáció, online közösségépítés, közösségi média, adatkezelés, digitális archiválás és MI-használat témában.
- A digitális közösség-szervezéshez kapcsolódó módszertani képzés és pilotprogramok indítása, különös tekintettel az online közösségépítésre, a részvételi digitális eszközökre, a közösségi tartalomalkotásra és a helyi lakosság digitális bevonására.
- Digitális állampolgárságot támogató helyi programok indítása, amelyek nem pusztán alkalmazások használatát tanítják, hanem az önálló, kritikus és biztonságos online jelenlétet, az információk ellenőrzését, az elektronikus ügyintézkedést és a digitális részvételt támogatják.
- Pilotprogramok indítása helyi digitális kompetenciafejlesztésre, családi digitális edukációra, médiaértésre és MI-tudatosságra, majd az eredmények visszamérése és a működő modellek terjesztése.

- Meglévő módszerek és jógyakorlatok összegyűjtése és rendszerezése, hogy ne minden intézménynek önállóan kelljen újra kitalálnia ugyanazokat a megoldásokat.
- Digitális archiválási és hozzáférési gyakorlatok kialakítása, különösen a helyi történetek, fotók, dokumentumok, közösségi projektek és kulturális értékek megőrzésére.
- Közös projekttervezés: a digitális szakember ne a kész program végén kapcsolódjon be, hanem már a koncepcióalkotáskor legyen jelen a közösségi művelődési, kulturális és helyi közösségi szereplők mellett.
- Családi és generációs programok rendszeressé tétele, például szülői-nagyszülői alkalmak, gyakorlati workshopok, médiaértési és MI-programok.

Mit tud tenni ezért maga a közösségi művelődés?

A közösségi művelődés a digitális kultúra területén elsősorban a digitális részvétel társadalmi és közösségi feltételeit tudja erősíteni.

Ennek érdekében:

- rendszeres digitális, média- és információs műveltségi lehetőségeket biztosít;
- segíti a digitálisan sérülékenyebb csoportok és a formális képzésekből kimaradók bekapcsolódását;
- támogatja a digitális közösség szervezést és az online közösségi részvételt;
- fejleszti a digitális állampolgársághoz szükséges önálló, kritikus és biztonságos használatot;
- támogatja az információk ellenőrzését, a manipulált tartalmak és digitális kockázatok felismerését;
- családi és generációk közötti digitális tanulási lehetőségeket teremt;
- a digitális eszközöket a személyes közösségi jelenlét kiterjesztésére, nem annak helyettesítésére használja;
- digitális tartalmakat hoz létre, dokumentálja és hozzáférhetővé teszi a helyi közösségi és kulturális értékeket;
- saját szakemberei digitális kompetenciáit is folyamatosan fejleszti;
- pilotokkal és új digitális megoldások kipróbálásával támogatja az intézményi innovációt.

A közösségi művelődés sajátos értéke nem a technológiai szolgáltatás, hanem **az, hogy a digitális változásokhoz közösségi és társadalmi keretet ad, miközben erősíti az emberek önálló, kritikus és felelős részvételét.**

Mire lenne szükség a kormányzat részéről?

A fókuszcsoport alapján a kormányzat legfontosabb feladata nem egy-egy technológiai eszköz beszerzésének támogatása, hanem a digitális megújulás feltételeinek rendszerszintű megteremtése.

Ehhez szükség lenne:

- hosszabb távú és kiszámítható finanszírozásra, amely nemcsak az eszközbeszerzést, hanem a humán kapacitást, a képzést és a működtetést is finanszírozza;
- országos kompetencia- és infrastruktúrafejlesztési programra;
- egységes, adaptálható módszertani háttérre;
- digitális archiválási és hozzáférési standardok kialakítására;
- a közösségi művelődési szakemberek rendszeres továbbképzésének támogatására;
- a digitális fejlesztések akadálymentességi és hozzáférhetőségi szempontjainak következetes érvényesítésére;
- a digitális közösség-szervezés és a digitális állampolgárság fejlesztését támogató szakmai programokra;
- olyan szakpolitikai környezetre, amely nem bünteti az innovációt és a kísérletezést, hanem lehetőséget ad a pilotokra és az új működési modellek kipróbálására.

Fontos a szakpolitikai területek összekapcsolása is: a digitális kompetenciafejlesztés egyszerre oktatási, felnőttképzési, társadalmi felzárkóztatási, kulturális és innovációs kérdés.

A közösségi művelődés ebben nem technológiai szolgáltatóként jelenik meg, hanem országos lefedettségű, helyi bizalommal rendelkező társadalmi infrastruktúraként.

Stratégiai együttműködés fő területei

- **Digitális kompetencia és társadalmi részvétel:** A digitális írástudás ma már az önálló társadalmi részvétel egyik alapfeltétele.
- **Digitális közösség-szervezés és részvétel:** Az online közösségépítés, a közösségi média értő használata, a részvételi digitális eszközök, a közösségi tartalomalkotás és a digitális térben megvalósuló helyi közösségi részvétel.
- **Digitális állampolgárság és társadalmi részvétel:** Az önálló, kritikus, biztonságos és felelős digitális jelenlét, az elektronikus ügyintézés, az információk ellenőrzése, a manipuláció felismerése és a digitális térben való aktív állampolgári részvétel.
- **Családi digitális edukáció:** Szülők, nagyszülők és gyermekek közös felkészítése a digitális világra.
- **Médiaértés, digitális reziliencia és online biztonság:** Álhírek, algoritmusok, közösségi média, online csalások és digitális kockázatok kezelése.
- **Mesterséges intelligencia és emberi kompetenciák:** Az MI tudatos, etikus és kreatív használata mellett a kritikai gondolkodás, az ítéletalkotás, a döntési képesség és az önálló tanulás védelme.
- **Digitális kulturális tartalom és archiválás:** Helyi történetek, kulturális örökség és közösségi tudás digitális megőrzése és hozzáférhetővé tétele.
- **Hibrid közösségi művelődés:** A digitális tér és a fizikai közösségi tér összekapcsolása, nem egymás helyettesítése.
- **Innováció és közösségi kísérletezés:** Pilotok, társadalmi innovációs folyamatok, hackathonok és inkubációs módszerek meghonosítása.

- **Helyi partnerségi hálózatok:** Közösségi művelődés + iskola + könyvtár + civil szervezetek + egyetemek + digitális és technológiai szereplők együttműködése. A fókuszcsoporthoz ezt kifejezetten szimbiotikus, közös tervezésre épülő kapcsolatként képzeljük el.

Összegző fő üzenet

A digitális kultúra fókuszcsoporthoz egyik legfontosabb felismerése, hogy a közösségi művelődés és a digitalizáció kapcsolata nem elsősorban technológiai kérdés.

A közösségi művelődés sajátos hozzáadott értéke nem az, hogy versenyre keljen a technológiai szektorral, hanem hogy helyi jelenlétével, bizalmi kapcsolataival, közösségi tereivel és kulturális tudásával társadalmi keretet adjon a technológiai változásoknak.

Egyrészt feladata lehet a digitális egyenlőtlenségek csökkentése: olyan emberek elérése és támogatása, akik a formális képzésekből kimaradnak. Másrészt ennél is fontosabb lehet az a szerep, amelyet a közösségi művelődés az emberi minőség, a kritikai gondolkodás, a közösségi kapcsolatok és a személyes jelenlét megőrzésében tölthet be egy egyre inkább automatizált világban.

A digitális közösség-szervezés és a digitális állampolgárság ugyanakkor már nem pusztán jövőbeni fejlesztési lehetőség. A digitális tér a közösségi részvétel, a tájékozódás, az ügyintézés és a társadalmi jelenlét mindennapi közege lett, ezért az ehhez szükséges kompetenciák hiánya már jelenleg is társadalmi és szakmai problémát jelent.

Ez alapján a kapcsolat lényege nem az, hogy a közösségi művelődés „digitalizálja magát”, hanem hogy a digitális és technológiai fejlődés társadalmi következményeire közösségi választ tudjon adni.

Ehhez azonban a közösségi művelődési szakmának saját digitális kompetenciahiányával is szembe kell néznie. A lakosság digitális felzárkóztatása csak akkor lehet hiteles és eredményes, ha maguk az intézmények és a bennük dolgozó szakemberek is képesek természetes szakmai eszközként használni a digitális kommunikációt, az online közösségépítést, az adatkezelést és a mesterséges intelligenciát.

A közösségi művelődés így egyszerre lehet digitális tanulási és felzárkózási pont, helyi tudásközpont, hitelesítési és tájékoztatói pont, digitális kulturális tartalmak létrehozója és megőrzője, a digitális közösségi részvétel helyi tere, valamint olyan fizikai közösségi tér, amely éppen a digitalizáció előrehaladásával válik egyre értékesebbé.

10. Hit, értékek, közösség

Társadalmi terület vezetői: Kuti Imréné és Fenyvesi Viktória

Hová szeretnénk eljutni?

A fókuszcsoportos beszélgetés alapján egy olyan együttműködés kívánatos, amelyben a közösségi művelődés és az egyházak természetes, kölcsönös partnerségben vesznek részt a helyi közösségek megerősítésében, különösen a hátrányos helyzetű és leszakadó térségekben.

Ennek fontos eleme, hogy a közösségi művelődés ne elsősorban kész kulturális tartalmakat „vigyen” ezekbe a közösségekbe, hanem helyben, az emberekhez és azok meglévő közösségeihez kapcsolódva segítsen közösségi kapcsolatokat, kezdeményezéseket és együttműködéseket létrehozni.

A résztvevők szerint az egyházak ebben különösen fontos partnerek lehetnek, mivel a leszakadó térségekben a templom és a gyülekezet sok esetben az egyetlen stabilan jelen lévő közösségi struktúra. A cél ugyanakkor nem az egyház kulturális szerepének mesterséges erősítése, hanem sajátos küldetésének – a hit és az ember kapcsolatának – tiszteletben tartása, és ennek a helyi közösségekben való támogatása.

Kiemelt célként jelent meg:

- a hátrányos helyzetű és leszakadó térségek elérése;
- a roma közösségek saját kulturális és közösségi közegükben történő megszólítása;
- a roma népességben rejlő potenciál kibontakoztatása és társadalmi integrációja;
- az együttműködések nem felülről irányított, hanem mellérendelő módon történő kialakítása;
- a fiatalok helyben tartásának támogatása azáltal, hogy olyan közösségi környezet jön létre, amelyben jól érzik magukat;
- személyes kapcsolatok és helyi közösségi hálózatok létrehozása.

Milyen változások szükségesek ehhez?

A beszélgetés egyik fontos felismerése, hogy a hátrányos helyzetű térségekben a beavatkozások sokszor projektalapon, kívülről érkeznek, miközben a helyi embereket nem, vagy csak korlátozottan kérdezik meg arról, hogy valójában mire lenne szükségük.

Ez alapján szükséges változásként fogalmazható meg: a kívülről érkező, projektalapú beavatkozások helyett a helyi adottságokra, szükségletekre és közösségi erőforrásokra építő megközelítés erősítése.

Ennek része lehet a helyi helyzet előzetes feltárása, a közösségek bevonása a döntésekbe, valamint a már meglévő helyi erőforrások – köztük az egyházak és gyülekezetek – tudatosabb bevonása.

További szükséges változás a közösségi művelődés és az egyházak közötti kapcsolatok természetesebbé tétele. A résztvevők szerint jelenleg az egyházak sokszor nem keresik egymással, illetve más szereplőkkel aktívan a kapcsolatot, ezért a személyes kapcsolatok kialakítása és a hálózatépítés fontos feltétel lenne.

Milyen hosszú távú változásokra és beavatkozásokra van szükség?

A beszélgetésben a 15 éves távlatra vonatkozó konkrét rendszerszintű javaslatok nem kerültek részletesen kifejtésre, ezért ezt a részt óvatosan érdemes kezelni.

A beszélgetésből ugyanakkor kirajzolódó hosszú távú irányok:

- A közösségi művelődés és az egyházak tartós, intézményesített együttműködésének kialakítása, amely nem egyedi projektekhez, hanem folyamatos szakmai és közösségi kapcsolatokhoz kötődik.
- Regionális vagy térségi kapcsolati hálózatok létrehozása, amelyekben az egyházak vezetői és a közösségi művelődés szereplői rendszeresen kapcsolatot tartanak.
- A közösségi művelődés szerepének erősítése a személyek és közösségek összekapcsolásában.
- Olyan együttműködési kultúra kialakítása, amelyben a közösségeket nem kívülről akarják „megváltoztatni”, hanem mellérendelő módon dolgoznak velük.
- A hátrányos helyzetű térségekben a helyi közösségi és egyházi jelenlét hosszú távú megerősítése.

A jegyzetek alapján konkrét intézményi eszközként felmerült egy közösségi művelődési szintű adatbázis, amelyhez az egyházak fordulhatnak például teremhasználati vagy szolgáltatási lehetőségek keresésekor. Ez a közösségi művelődési intézmények és az egyházak közötti kapcsolódást és tájékozódást segíthetné.

Milyen rövid távú lépések indíthatók el?

Több konkrét, viszonylag gyorsan elindítható kezdeményezés is azonosítható:

- Községi művelődési intézmények megnyitása az egyházak felé.
- Kapcsolatfelvétel az egyházi hálózatokkal – például a református lelkészértekezletek rendszerén keresztül.
- Regionális networking kialakítása az egyházi vezetők és a közösségi művelődési szakemberek között.
- Közös helyi kezdeményezések indítása hátrányos helyzetű térségekben, különösen a roma közösségek esetében.
- Községi „odamenés”: oda menni, ahol az emberek vannak, nem kizárólag a közösségi művelődési intézményekben várni őket.

Mit tud tenni ezért maga a közösségi művelődés?

A közösségi művelődés ezen a területen elsősorban kapcsolatokat teremti az egyházak, a helyi közösségek és más társadalmi szereplők között, miközben minden partner saját küldetését és szakmai szerepét megőrzi.

Ennek érdekében:

- megnyitja közösségi tereit az egyházak és vallási közösségek felé;

- kapcsolatokat épít az egyházi hálózatokkal és helyi közösségekkel;
- támogatja a közösségi és egyházi szereplők közötti személyes és szakmai kapcsolatok kialakulását;
- közös helyi kezdeményezéseket indít, különösen a hátrányos helyzetű és leszakadó térségekben;
- a helyi közösségek saját szükségleteire és meglévő erőforrásaira épít;
- a roma közösségeket saját kulturális és közösségi közegükben, nem kívülről hozott kész minták alapján szólítja meg;
- segíti a személyes kapcsolatok és helyi közösségi hálózatok kialakulását;
- támogatja az egyházak és közösségi művelődési intézmények közötti kölcsönös tudás- és tapasztalatcserét;
- szükség szerint más társadalmi területek szereplőit is bekapcsolja a helyi együttműködésekbe.

A közösségi művelődés sajátos szerepe itt nem az egyházak kulturális szerepének átvétele vagy erősítése, hanem **olyan közösségi kapcsolatok és együttműködések létrehozása, amelyekben a különböző szereplők saját küldetésük megtartása mellett tudnak kapcsolódni a helyi emberekhez és közösségekhez.**

Mire lenne szükség a kormányzat részéről?

A beszélgetés alapján itt csak néhány elem fogalmazódott meg konkrétan, ezért nem érdemes általános szakpolitikai javaslatokkal kiegészíteni.

A leginkább azonosítható igény a források biztosítása, különösen a hátrányos helyzetű térségekben helyben megvalósuló kezdeményezésekhez. Konkrét példaként a roma misszió helyi elindításának forráshiánya jelent meg.

A beszélgetésből ezen túl az következik, hogy a finanszírozási rendszernek érdemes lenne támogatnia a hosszú távú, helyi jelenlétre és kapcsolatokra építő együttműködések, nem kizárólag rövid távú, projektalapú felzárkóztatási programokat.

A fókuszcsoport további fontos megállapításai

A közösségi művelődés és az egyházak együttműködésének különösen nagy jelentősége lehet a hátrányos helyzetű és leszakadó térségekben, ahol az egyházak gyakran az egyetlen stabilan jelen lévő közösségi szereplők közé tartoznak. Az együttműködésnek azonban nem kész kulturális tartalmak közvetítésére, hanem a helyi emberek és közösségek megszólítására, összekapcsolására és saját kezdeményezéseik támogatására kell épülnie. Ehhez mellérendelő, személyes kapcsolatokra épülő együttműködésre, a helyi szükségletek feltárására, az egyházi és közösségi művelődési hálózatok összekapcsolására, valamint a hosszú távú helyi jelenlétet lehetővé tevő erőforrásokra van szükség.

Fontos megőrizni azt a különbségtételt is, hogy nem „az egyházat kell bevonni a kultúrába”, és nem is „kultúrát kell vinni az egyházon keresztül”. A résztvevők inkább arról beszéltek, hogy a

közösségi művelődésnek és az egyháznak saját küldetésük megtartása mellett kell kapcsolódniuk a helyi emberekhez és közösségekhez. A roma közösségeknél pedig különösen hangsúlyos volt, hogy ne kívülről vigyünk hozzájuk kész kulturális mintákat, hanem az ő saját kulturális közegükben történjen a megszólítás.

Összegző fő üzenet

A közösségi művelődés a hit, az értékek és a közösségek területén elsősorban **kapcsolatokat és együttműködési lehetőségeket teremthet**. Nem veszi át az egyházak és vallási közösségek saját feladatait, hanem olyan közösségi teret és kapcsolódási pontokat kínál, ahol az egyes szereplők saját értékeik és küldetésük mentén kapcsolódhatnak egymáshoz és a helyi társadalomhoz. Különösen fontos lehet a helyi közösségi kezdeményezések támogatása, a személyes kapcsolatok erősítése és a különböző közösségek együttműködésének elősegítése. A közösségi művelődés így hozzájárulhat egy olyan helyi közösségi környezet kialakításához, amelyben a különböző értékek és közösségek egymás mellett, egymással együttműködve lehetnek jelen.

11. Nemzeti összetartozás, magyar közösségek és európai hálózatok

Társadalmi terület vezetője a munkacsoporton belül: Minorics Tünde és Bokor Béla

Hová szeretnénk eljutni?

Olyan együttműködő közösségi kapcsolatrendszer kialakulását szeretnénk, amelyben a magyarországi, a Kárpát-medencei és a diaszpórában élő magyar közösségek megőrzik és továbbadják kulturális értékeiket, erősítik identitásukat, ugyanakkor nyitottan kapcsolódnak egymáshoz és Európa közösségeihez.

Olyan közösségek és hálózatok működését képzeljük el, amelyekben a helyi tudás, tapasztalat és kezdeményezés érték, a kapcsolatok kölcsönösek, és a közösségek nemcsak résztvevői, hanem alakítói is az együttműködéseknek.

A közművelődés ebben a jövőben természetes kapcsolódási pont: teret ad a találkozásoknak, a közös kulturális élményeknek, a tudás- és tapasztalatcserének, a közös alkotásnak és a generációk közötti kapcsolatoknak. A nemzeti összetartozás így nemcsak a közös kulturális örökség megőrzését, hanem élő közösségi kapcsolatokat és közös cselekvést is jelent.

A jövőben a nemzeti és helyi identitás, a kulturális sokszínűség és az európai együttműködés egymást erősítő értékeként jelennek meg.

Milyen változások szükségesek ehhez?

A közösségek sokféleségéhez igazodó együttműködési szemlélet erősítése

A külhoni magyar közösségek eltérő helyzete miatt a jövőbeni együttműködéseknek nem egységes megoldásokra, hanem rugalmas, helyi sajátosságokra építő keretekre kell épülniük.

Fontos a fogalmak és narratívák újragondolása is. A változó társadalmi környezet, a mobilitás, a digitalizáció és az új generációk megjelenése új helyzeteket teremt, amelyekhez a közösségi művelődés fogalmát és eszköztárát is folyamatosan hozzá kell igazítani. A közösségek életminősége, kapcsolatai és cselekvőképessége ugyanakkor továbbra is alapvető szempont marad.

A kapcsolatépítésben a projektlogika helyett a hálózatépítés kerüljön előtérbe

A résztvevők tapasztalatai szerint a meglévő kapcsolatok és szakmai hálózatok jelentős értéket képviselnek, ugyanakkor ezeket tartósabbá és strukturáltabbá kell tenni.

Nem önmagában az egyes projektek és rendezvények számának növelése a cél, hanem olyan hálózatok kialakítása, amelyekben rendszeresen zajlik tudáscsere, szakmai együttműködés, jó gyakorlatok megosztása és közös gondolkodás. A Kárpát-medencei Kulturális Kerekasztal és a különböző közös programok ennek működő példái lehetnek.

A szakmai tudás és a szakemberek hozzáféréseinek javítása

A külhoni területeken jelentős szakemberhiány tapasztalható, különösen a kisebb létszámú közösségekben. Sok esetben magyarországi szakemberek biztosítják a szükséges tudást és képzéseket, miközben a helyi szakmai utánpótlás kialakítása nehéz. Olyan képzési és tudásmegosztási formákra van szükség, amelyek a kis létszámú régiók számára is elérhetők, és amelyekben nemcsak Magyarországról érkező tudás közvetítése, hanem a külhoni közösségek saját tapasztalatainak és tudásának megosztása is megtörténik.

Milyen hosszú távú változásokra és beavatkozásokra van szükség?

- **Tartós Kárpát-medencei és diaszpóra-hálózatok kialakítása** – a kapcsolatok legyenek folyamatosak, ne csak alkalmiak; a meglévő kapcsolatok tapasztalatait adjuk tovább az új generációknak.
- **A külhoni közösségek önálló kezdeményezőképességének erősítése** – az együttműködések a helyi közösségek saját céljaira, tudására és kezdeményezéseire épüljenek.
- **Kölcsönös tudásmegosztás kialakítása** – az anyaországi és külhoni tapasztalatok egyaránt legyenek a hálózat közös erőforrásai.
- **Az európai kapcsolódások erősítése** – a magyar közösségek kapcsolódjanak be az európai kulturális és közösségi hálózatokba, miközben saját identitásukat és kulturális értékeiket is erősítik.
- **A fiatalok aktív szerepének növelése** – ne csak célcsoportként, hanem a programok és együttműködések alakítóiként legyenek jelen.

Milyen rövid távú lépések indíthatók el?

- A Kárpát-medencei és diaszpóra-kapcsolatok, intézmények, szervezetek és szakmai hálózatok feltérképezése.
- Rendszeres szakmai találkozók és műhelyek indítása tudásmegosztásra és közös problémamegoldásra.

- Közös magyarországi–külhoni projektek kezdeményezése egyenrangú partnerségben.
- A kisebb közösségek számára is elérhető képzések és szakmai támogatás kialakítása.
- Közös joggyakorlat- és tudásmegosztó rendszer létrehozása.
- Közös kulturális és közösségi találkozók, táborok és csereprogramok erősítése, különös tekintettel a fiatalokra.
- Az európai és nemzetközi programokhoz, partnerségekhez és hálózatokhoz való kapcsolódás ösztönzése.
- A fiatalok bevonása a kapcsolatok és programok tervezésébe és megvalósításába.

Stratégiai együttműködés fő területei

- Nemzeti és helyi identitás, közösségi emlékezet
- Anyaországi, Kárpát-medencei és diaszpóra magyar közösségek kapcsolatai
- Közösségi és kulturális hálózatépítés
- Magyar nyelv, kulturális örökség és hagyományátadás
- Fiatalok és generációk közötti kapcsolatok
- Szakmai tudásmegosztás és kapacitásfejlesztés
- Kulturális és közösségi mobilitás
- Európai és nemzetközi együttműködések
- Kulturális és közösségi párbeszéd, a szomszédos régiókhoz való kapcsolódás
- Magyarországi nemzetiségek és kulturális sokszínűség

Mit tud tenni ezért maga a közösségi művelődés?

A közösségi művelődés sajátos szerepe ezen a területen a **közösségek összekapcsolása**. Ennek részeként:

- kapcsolatokat épít és tart fenn a magyarországi, Kárpát-medencei és diaszpórában élő magyar közösségek között;
- találkozásokat, közös kulturális élményeket és együttműködések kezdeményez;
- segíti a kulturális örökség és hagyományok közös megélését és továbbadását;
- összekapcsolja és megoszthatóvá teszi a közösségek tudását és tapasztalatait;
- erősíti a generációk közötti kapcsolatokat, különösen a fiatalok aktív bevonásával;
- támogatja a Magyarországon élő nemzetiségek kulturális közösségeit és a közösségek közötti párbeszédet;
- bekapcsolja a helyi közösségeket európai kulturális és közösségi hálózatokba.

A közösségi művelődés így nem pusztán programokat szervez, hanem **teret és kapcsolatokat teremt ahhoz, hogy az összetartozás közös élményeken, tudásmegosztáson és együttműködésen keresztül megélhetővé váljon.**

Mire lenne szükség a kormányzat részéről?

A munkacsoport tapasztalatai alapján a pénzügyi támogatás mellett kiszámítható szakmai háttérre, tudásmegosztásra és hálózatépítési támogatásra van szükség.

- Hosszabb távon tervezhető, kiszámítható támogatási rendszerre.

- A működési és szakmai kapacitásokat is támogató finanszírozásra, nem kizárólag projektfinanszírozásra.
- A külhoni közösségek saját céljainak és helyi sajátosságainak figyelembevételére.
- A kisebb, alacsonyabb kapacitású szervezetek számára is elérhető szakmai és támogatási lehetőségekre.
- Pályázatírási, szervezetfejlesztési és szakmai kapacitásfejlesztésre.
- Kárpát-medencei és diaszpóra-hálózatok, valamint közös projektek támogatására.
- Az európai és nemzetközi forrásokhoz és partnerségekhez való hozzáférés segítésére.
- A külhoni közösségek tapasztalatainak rendszeres bevonására a szakmai és stratégiai gondolkodásba.

Összegző fő üzenet

A nemzeti összetartozás, a magyar közösségek és az európai hálózatok területén a közösségi művelődés egyik legfontosabb sajátos értéke az **összekapcsolás**: közösségek, generációk, régiók és kulturális terek összekapcsolása.

A közösségi művelődés olyan közösségi helyzeteket és hálózatokat teremthet, amelyekben az emberek találkoznak, megosztják tudásukat és tapasztalataikat, közösen alkotnak és együttműködnek.

A jövő hálózatai nem egyirányú kapcsolatokra, hanem **kölcsönös tudás- és tapasztalatcserére** épülnek. A nemzeti összetartozás így nemcsak az identitás és a kulturális örökség megőrzését, hanem élő kapcsolatokat, közös élményeket és közös cselekvést is jelent.

Az európai kapcsolódás mindezt tovább tárgítja: lehetőséget teremt arra, hogy a magyar közösségek saját identitásukat és értékeiket megőrizve kapcsolódjanak más európai közösségekhez és hálózatokhoz.

12. Környezeti fenntarthatóság és közösségi reziliencia

Társadalmi terület vezetője: Oláh Edit

Hová szeretnénk eljutni?

A kívánt jövőállapot egy olyan működés, amelyben a közösségi művelődés és a környezeti fenntarthatóság területe között rendszeres, intézményesült együttműködés alakul ki. Ehhez a közösségi művelődési szakembereknek megfelelő fenntarthatósági tudással, módszertani felkészültséggel és kapcsolatrendszerrel kell rendelkezniük ahhoz, hogy a témát hitelesen, érthetően és élményszerűen tudják közvetíteni és programokba építeni. A fenntarthatósági szemléletnek nem egyszeri akciókban, hanem hosszabb távú programokban, közösségi tanulási folyamatokban és a közösségi élet mindennapi működésében kell megjelenie.

Fontos cél, hogy a környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos tudás a gyermekekhez és a felnőttekhez egyaránt közelebb kerüljön, gyakorlati, interaktív és átélhető formában. A közösségi művelődésnek nem pusztán információt kell közvetítenie, hanem alternatívákat és konkrét

cselekvési lehetőségeket is kell mutatnia, miközben saját működésével maga is példát mutat a fenntarthatóságra.

A közösségi művelődés sajátos szerepe elsősorban a kapcsolatok létrehozása és a közösségi folyamatok támogatása lehet: összekapcsolhatja a már meglévő szakmai tudást, intézményeket és kezdeményezéseket a helyi közösségekkel, és segítheti, hogy a fenntarthatóságról megszerzett tudás a mindennapi közösségi életben is cselekvéssé váljon.

Ehhez országos és térségi tudás- és kapcsolati hálókra van szükség, amelyek segítik a megfelelő programok, helyszínek, szolgáltatók és partnerek megtalálását, valamint a jó gyakorlatok megismerését és megosztását. Fontos, hogy a különböző szervezetek és intézmények között a versengés helyett valódi partnerség és tudásmegosztás alakuljon ki.

A fenntarthatóság közüggé válása esetén annak a közösségi művelődés alapfeladatai között is meg kell jelennie, és a közösségi művelődésnek az alkalmazkodóképesség, az élethosszig tartó tanulás és a közösségi cselekvés támogatásában is szerepet kell vállalnia.

Milyen változások szükségesek ehhez?

A változások egyik fontos területe a közösségi művelődési szakemberek felkészítése. A fenntarthatóság témájának tudatosan meg kell jelennie a közösségi művelődés feladatai között, ehhez speciális szakmai képzésekre, egységes módszertani támogatásra és gyakorlati útmutatókra van szükség. Olyan módszerek kialakítása szükséges, amelyek a fenntarthatóságot nem elsősorban elméleti előadásokon, hanem élményszerű, interaktív és közösségi formákon keresztül teszik hozzáférhetővé.

A közösségi művelődési intézményeknek saját működésükben is példát kell mutatni: a fenntarthatósági szempontoknak a rendezvények szervezésében és az intézményi mindennapokban is meg kell jelenniük. Ide tartozhat például a hulladékcsökkentés, az egyszer használatos eszközök kiváltása, a helyi beszerzések előnyben részesítése, valamint a víz- és energiatakarékosság. A rendezvények esetében a catering szolgáltatások kialakításánál is érvényesíteni kell a fenntarthatósági szempontokat.

Fontos, hogy a programokon megszerzett tudás és szemlélet visszatükröződjön a hétköznapi gyakorlatban is.

Szükséges az oktatás, a közösségi művelődés, a környezeti nevelés, a civil szféra és más fenntarthatósági szakmai szereplők közötti együttműködés megerősítése. A szakembereket és szervezeteket tudatosan össze kell kapcsolni, mert jelenleg az együttműködések sok esetben személyfüggők, miközben kevés a könnyen hozzáférhető információ a már meglévő lehetőségekről és szakmai partnerekről.

A közösségi művelődésnek ebben közvetítő, összekapcsoló szerepet érdemes vállalnia: a meglévő szakmai tudást és szolgáltatásokat elérhetővé teheti a helyi közösségek számára, miközben a helyi igényeket és tapasztalatokat vissza is közvetítheti a szakmai hálózatok felé.

A civil szervezetek tényleges bekapcsolódását az is segíthetné, ha térítésmentesen használhatnák a közösségi művelődési intézmények tereit. Ez általánosabb szempontként is fontos: a közösségi művelődési intézmények közösségi erőforrásként, nyitott partneri térként működjenek, és tudatosan segítsék az ágazatok és helyi szereplők közötti kapcsolatépítést.

A jó gyakorlatokat nem egy az egyben másolható receptekként, hanem a helyi adottságokhoz igazítható inspirációként érdemes bemutatni, hiszen más lehet egy nagyváros, egy kisváros vagy egy kistelepülés szüksége és lehetősége.

Milyen hosszú távú változásokra és beavatkozásokra van szükség?

Hosszú távon kívánatos, hogy a fenntarthatóság a közösségi művelődési és oktatási tevékenységek természetes, szerves részévé váljon. Ehhez nem feltétlenül új, párhuzamos intézményrendszerek létrehozására van szükség, hanem a már működő fenntarthatósági szakmai központok, hálózatok és tudásbázisok, valamint a közösségi művelődés közötti kapcsolatok tudatos kiépítésére és láthatóbbá tételére.

Jelenleg számos olyan szakmai szereplő és központ működik, amely megfelelő tudással, módszerekkel és szolgáltatásokkal rendelkezik, ezek azonban a közösségi művelődési szakemberek számára sok esetben nem ismertek, illetve az egyes szakmai hálózatok között sem feltétlenül alakult ki megfelelő kapcsolat. Ezért kiemelt cél lehet egy olyan országos és térségi kapcsolati rendszer kialakítása, amely segíti a meglévő tudás és szolgáltatások egymásra találását.

Kiemelt hosszú távú irány a már működő fenntarthatósági szakmai hálózatokhoz való stratégiai kapcsolódás. Ide tartozhat az Ökoiskola-hálózattal, a Magyarországi Zöld Óvodák Hálózatával, valamint a Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetségével (KOKOSZ) és annak erdeiiskola-hálózatával való tudatos együttműködés. Ezek meglévő szakmai tudására, módszereire, intézményi kapcsolataira és jó gyakorlataira a közösségi művelődés építhet, miközben saját közösség-szervező és kapcsolatépítő szerepével tovább bővítheti azok hatását.

Különösen fontos a kapcsolat az erdészetekkel és a nemzeti parkokkal is. Ezek a szervezetek jelentős szakmai tudással, szemléletformáló programokkal és szakemberekkel rendelkeznek, miközben a környezeti szemléletformálásban és a természethez való kapcsolódás erősítésében is szerepet vállalnak. A közösségi művelődés ezek számára is olyan helyi közösségi kapcsolódási pontot jelenthet, amely segíti a meglévő tudás szélesebb körű elérését. Ugyanakkor ezen a területen is érdemes feltárni és erősíteni az egymástól elszigetelten működő szakmai szereplők közötti kapcsolatokat.

Kiemelt együttműködési terület lehet az Ökoiskolák és a közösségi művelődés kapcsolata. A közösségi művelődés elsősorban közösségi és kapcsolati oldalról tud hozzáadni az Ökoiskola-programhoz: összekapcsolhatja az iskolákat helyi szakemberekkel, civil szervezetekkel, családokkal és közösségi kezdeményezésekkel, valamint segítheti, hogy az iskolában megszerzett tudás a település közösségi életében is megjelenjen. Ez különösen a kistelepüléseken lehet fontos, ahol az iskola és a közösségi művelődési intézmény gyakran a helyi közösségi élet meghatározó, esetenként szinte egyetlen intézményes színtere.

Hosszú távú cél egy olyan szemlélet kialakítása is, amelyben a fenntarthatóság nem különálló témaként, hanem a mindennapi közösségi és intézményi működés részeként jelenik meg. Ennek eredményeként olyan generációk nevelése válhat lehetővé, amelyek számára természetes a környezeti felelősségvállalás, az együttműködés és a közösségi szemlélet.

A fenntarthatóság társadalmi dimenziójában fontos erőforrásként jelenhet meg a vidéki életmód és a természettel való közvetlen kapcsolat tapasztalata és tudása. A vidéki, természeti környezethez kapcsolódó mindennapi gyakorlatok – például a helyi erőforrások használata, a kertművelés, az állatokkal és növényekkel való kapcsolat vagy a helyi közösségi tudás – olyan tapasztalatokat hordozhatnak, amelyek a fenntarthatósági szemléletformálásban is értéket képviselnek. Ezeket nem idealizálni, hanem megismerni és más közösségek számára is hozzáférhetővé tenni érdemes.

A hosszú távú hatás feltétele az utógondozás is: az egyszeri eseményeket folytatólagos közösségi tanulási és cselekvési folyamatokhoz kell kapcsolni.

Milyen rövid távú lépések indíthatók el?

Már rövid távon elindítható az oktatásirányítás, a közösségi művelődés és a fenntarthatósági szakmai szereplők közötti rendszeresebb párbeszéd, például fórumok és személyes egyeztetések szervezésével.

Érdemes fenntarthatósági témájú szakmai képzéseket indítani a közösségi művelődési szakemberek számára, és megismertetni velük a már rendelkezésre álló szakmai ajánlásokat, minősítési rendszereket, adatbázisokat és szolgáltatásokat.

Rövid távon elkészíthetők a fenntarthatósági programok szervezését segítő módszertani segédanyagok, és elindítható a jó gyakorlatok rendszeres gyűjtése és megosztása. Ezeknek nem kész programok másolását, hanem helyi alkalmazást és inspirációt kellene segíteniük.

Érdemes pilot együttműködések indítani Ökoiskolák, Zöld Óvodák, közösségi művelődési intézmények, civil szervezetek, erdészetek, nemzeti parkok és egyéb fenntarthatósági szakemberek között. A cél nem pusztán közös programok létrehozása, hanem annak kipróbálása, hogyan tud a közösségi művelődés tartós helyi közösségi folyamatokat építeni a már meglévő szakmai tudásra és szolgáltatásokra.

A közösségi művelődési intézmények rövid távon saját környezettudatos működésük kialakításával is mutassanak példát. Fontos gyakorlati lépés lehet a fenntarthatósági szempontok beépítése a rendezvényszervezésbe, ezen belül a cateringbe, valamint a programok utógondozásának kialakítása.

Konkrét helyi kezdeményezések – például közösségi faöntözés, madáritatók, helyi vízgazdálkodási vagy hulladékkezelési programok – a közösségi művelődés közösségsszervező szerepével nagyobb és tartósabb közösségi folyamatokká válhatnak.

Mit tud tenni ezért maga a közösségi művelődés?

A közösségi művelődés a környezeti fenntarthatóság területén elsősorban a tudás közösségi hasznosításával, a helyi cselekvés támogatásával és a meglévő szakmai hálózatok összekapcsolásával tud hozzájárulni.

Ennek érdekében:

- saját működésében is alkalmazza a fenntarthatósági szempontokat;
- élményalapú, interaktív és közösségi tanulási lehetőségeket teremt gyermekek és felnőttek számára;
- a fenntarthatósági tudást konkrét helyi cselekvési lehetőségekhez kapcsolja;
- összekapcsolja a helyi közösségeket az oktatási, környezeti nevelési, civil és természetvédelmi szereplőkkel;
- kapcsolatot épít az erdészetekkel, nemzeti parkokkal, Ökoiskolákkal, Zöld Óvodákkal és más szakmai hálózatokkal;
- feltárja és közösségi tanulásba kapcsolja a helyi, generációkon át öröklődő tudást és tapasztalatot;
- összegyűjti és megosztja a helyi és térségi jó gyakorlatokat;
- a jó gyakorlatokat nem kész receptekként, hanem helyi alkalmazásra alkalmas inspirációként közvetíti;
- támogatja, hogy az egyszeri környezeti akciókból hosszabb távú közösségi tanulási és cselekvési folyamatok alakuljanak ki;
- saját szakemberei fenntarthatósági tudását és módszertani felkészültségét is folyamatosan fejleszti.

A közösségi művelődés sajátos értéke itt nem egy új fenntarthatósági rendszer létrehozása, hanem **a már meglévő tudás, szakmai hálózatok és helyi közösségek összekapcsolása, és annak támogatása, hogy a tudásból közösségi cselekvés szülessen.**

Mire lenne szükség a kormányzat részéről?

A kormányzat részéről olyan szakpolitikai és intézményi környezet kialakítására lenne szükség, amely támogatja a közösségi művelődés, az oktatás és a fenntarthatósági szakmai szereplők közötti együttműködést.

Ennek része lehetne a közvetlenebb szakmai kapcsolat és konzultáció biztosítása az oktatásirányítás és a terepen dolgozó szakemberek között, valamint az oktatásért felelős területek aktívabb bevonása a stratégiai egyeztetésekbe.

Szükséges az országos és térségi tudásmegosztás, a szakmai kapcsolatok láthatóbbá tétele, valamint az országosan hozzáférhető adatbázisok és tudásmegosztó rendszerek fejlesztése. Fontosabb lehet a már működő szakmai rendszerek összekapcsolása és a közösségi művelődés számára való hozzáférhetővé tétele, mint új, párhuzamos rendszerek létrehozása.

Érdemes támogatni a már működő rendszerek – így az Ökoiskolák, a Zöld Óvodák, a KOKOSZ szakmai hálózata, az erdei iskolák, valamint az erdészetek és nemzeti parkok szemléletformáló tevékenysége – és a közösségi művelődés közötti stratégiai kapcsolódást is.

A finanszírozásnak lehetővé kellene tennie a hosszabb távú, helyi jelenlétre és kapcsolatokra építő együttműködéseket, nem kizárólag egyszeri, projektalapú programokat.

A fókuszcsoporthoz további fontos megállapításai

A fenntarthatóság fogalmának tisztázása és közösségi művelődési értelmezése

A „fenntarthatóság” fogalma sok szakember számára nehezen értelmezhető, és gyakran formálisan használják. Ezért nem elsősorban újabb elméleti tananyagokra, hanem közérthető, gyakorlatias értelmezési keretre van szükség, amely bemutatja a fenntarthatóság környezeti, társadalmi és gazdasági dimenzióit, valamint ezek közösségi művelődési alkalmazási lehetőségeit.

Élményalapú tanulás és közösségi szemléletformálás

A gyermekek és a felnőttek elsősorban élményalapú és interaktív tevékenységeken keresztül szólíthatók meg. A fenntarthatóságra nevelés ezért nem választható el a közösségi tapasztalatszerzéstől. Pozitív példaként jelent meg az „életfa” program, valamint a városi fák gondozása és a víz újrahasznosítása mint hétköznapi, konkrét cselekvés.

A fenntarthatóság társadalmi dimenziója

A fenntarthatóságot a résztvevők nem kizárólag környezeti kérdésként értelmezték. Fontos szempont a vidéki élet és a természettel való kapcsolat mint olyan tapasztalati és közösségi erőforrás, amelyből más közösségek is tanulhatnak. A helyi, generációkon át öröklődő tudás és a természeti környezethez való közvetlen kapcsolódás a fenntarthatósági szemléletformálás fontos alapja lehet.

Módszertani és szakmai infrastruktúra – javasolt elemek

- Fenntarthatósági módszertani útmutató közösségi művelődési szakembereknek.
- Interaktív foglalkozásgyűjtemény játékos foglalkozástervekkel, közösségi akciókkal és családi programötletekkel.
- Jó gyakorlatok adatbázisa programokkal, kapcsolattartókkal, költségigénnyel, célcsoporttal, hatásokkal és tanulságokkal.
- Szakmai partner- és szolgáltatói adatbázis erdei iskolákról, erdőpedagógiai szolgáltatókról, környezeti nevelőkről, erdészetekről, nemzeti parkokról és szakmai szervezetekről.
- A már meglévő minősítési és ajánlási rendszerek megismertetése és elérhetővé tétele a közösségi művelődési szakemberek számára.
- Fenntartható rendezvényszervezési kézikönyv a hulladékcsökkentésről, egyszer használatos eszközök kiváltásáról, helyi beszerzésekről, fenntartható cateringről, energia- és víztakarékosságról.

Összegző fő üzenet

A fókuszcsoport legfontosabb üzenete, hogy a fenntarthatóság akkor válhat a közösségi élet természetes részévé, ha a közösségi művelődés ehhez megfelelő tudással, módszerekkel, szakmai kapcsolatokkal, példamutatással, jógyakorlatokkal és intézményi feltételekkel rendelkezik. Ehhez az egyszeri, kampányszerű akciók helyett hosszú távú, élményalapú tanulási és közösségépítő folyamatokra, az ágazatok közötti valódi együttműködésre és a már meglévő szakmai tudás összekapcsolására van szükség.

A közösségi művelődés sajátos hozzáadott értéke ebben elsősorban a **kapcsolatok létrehozása és a közösségi folyamatok támogatása** lehet: összekapcsolhatja a már meglévő szakmai tudást és intézményeket a helyi közösségekkel, iskolákkal, óvodákkal, civil szervezetekkel, erdészetekkel, nemzeti parkokkal és más szakmai szereplőkkel, és segítheti, hogy a fenntarthatóságról megszerzett tudás a mindennapi közösségi életben is cselekvéssé váljon.

A kulcs ezért nem egy újabb, önálló fenntarthatósági rendszer létrehozása, hanem **a meglévő tudások, hálózatok és intézmények összekapcsolása**, valamint annak megteremtése, hogy ezek a közösségi művelődés helyi közösségi kapcsolatrendszerén keresztül szélesebb körben és tartósabban fejthessék ki hatásukat.